

KNJIŽNICA IVANA POTRČA PTUJ

1948–2018

Zbornik prispevkov

Izdala in založila

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, zanjo direktor mag. Matjaž Neudauer

Uredniški odbor

mag. Matjaž Neudauer, Milena Doberšek, Mira Petrovič, Darja Plajnšek

Avtorji prispevkov

mag. Matjaž Neudauer, Melita Zmazek, Božena Kmetec - Friedl, Anja Ogrizek, Liljana Klemenčič, Tjaša Mrgole Jukič, Mira Petrovič, Marija Jurgec, Milena Doberšek, Darja Plajnšek

Fotografije

Albin Bezjak, Živa Bombek, Andrej Doberšek, Milena Doberšek, Boris Farič, Črtomir Goznik, Vojka Havlas, Milena Hojnik, Stojan Kerbler, Gregor Korošec, Foto Kosi, Foto Langerholc, Janko Levanič, Srdan Mohorič, Hedvika Naglič, Mira Petrovič, Dragica Polajžer, Primož Potočnik, Barbara Rižnar, Jože Slodnjak, Jože Vrabl, Boris B. Voglar, Alfonz Zavrnik, Melita Zmazek, arhiv Knjižnice Ivana Potrča Ptuj, Zgodovinski arhiv na Ptuju, STA, Tednik, arhiv IZUM, arhiv NUK, zasebni arhivi

Jezikovni pregled

Darja Plajnšek in Anja Ogrizek

Prevodi povzetkov

Bok & Mal

Oblikovanje

Matjaž Wenzel / MILIMETER

Tisk

Florjančič tisk

Naklada

500 izvodov

Ptuj, 2018

Brezplačen izvod. Publikacija ni namenjena za prodajo.

© Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, 2018

Fotografija na ovoju: skladišče študijske knjižnice v minoritskem samostanu, 1978 (foto: Stojan Kerbler, arhiv KIPP).

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj

1948–2018

ZBORNİK PRISPEVKOV

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

027(497.4Ptuj)*1948/2018*(082)
KNJIŽNICA Ivana Potrča (Ptuj)

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj : 1948-2018 : [zbornik prispevkov] / [uredniški odbor Matjaž Neudauer ... [et al.] ; fotografije Albin Bezjak ... [et al.] ; prevodi povzetkov Bok & Mal]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2018

ISBN 978-961-93727-3-9
1. Neudauer, Matjaž
COBISS.SI-ID 95132417

Zborniku na pot MAG. MATJAŽ NEUDAUER 7	Knjižnica Ivana Potrča Ptuj kot osrednja območna knjižnica Spodbujanje bralne kulture že 70 let MAG. MATJAŽ NEUDAUER 9	70 let ptujske študijske knjižnice (1948–2018) MELITA ZMAZEK 25
Predstavitev Študijskega oddelka z mediateko BOŽENA KMETEC - FRIEDL 111	Prireditvena dejavnost in spodbujanje bralne kulture med odraslimi bralci ANJA OGRIZEK 129	Mladinski oddelek ptujske knjižnice in bibliopedagoške oblike za mlade bralce ANJA OGRIZEK 147
Mladinsko knjižničarstvo po pravljичno in biblioterapevtsko LILJANA KLEMENČIČ 165	Potujoča knjižnica TJAŠA MRGOLE JUKIČ 177	Domoznanstvo v ptujski knjižnici: oddelek, dejavnost, zbirke MIRA PETROVIČ 189
Nabava knjižničnega gradiva MARIJA JURGEC 205	Razvoj obdelave knjižničnega gradiva v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj BOŽENA KMETEC - FRIEDL 213	Informatizacija knjižnične dejavnosti ter aktivnosti Knjižnice Ivana Potrča Ptuj v spletnem okolju MILENA DOBERŠEK 227
Publicistična dejavnost knjižnice in pregled izdanih publikacij DARJA PLAJNŠEK 259	Knjižnica Ivana Potrča Ptuj BIBLIOGRAFIJA USTANOVE 273	Seznam zaposlenih 288

70-letnica Knjižnice Ivana Potrča Ptuj je dogodek, ki si zasluži pogled nazaj na prehojeno pot ter na ljudi, ki so teh sedemdeset let sooblikovali. Skromni začetki v težkih pogojih dela so dali rezultate, o katerih generacije knjižničark in knjižničarjev niso upale niti sanjati. Pot, ki jo je knjižnica v teh letih prehodila, je bila trnova, ampak vedno usmerjena h končnemu cilju – sodobni, dobro založeni knjižnici, ki v urejenih pogojih dela opravlja svoje poslanstvo. Naša knjižnica opravlja svojo dejavnost za šestnajst občin ustanoviteljic in pogodbenic, kot osrednja območna knjižnica pa še za občine Ormož, Središče ob Dravi in Sveti Tomaž.

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je sledila spremembam, ki so se v teh letih dogajale na področju knjižničarstva, vse to pa je dalo rezultate, na katere smo lahko ponosni. Monografija, ki je pred vami, daje celovit pregled tako zgodovine Študijskega oddelka kot posameznih oddelkov in služb, ki od leta 2000 naprej pod isto streho Malega gradu zagotavljajo knjižnično dejavnost za približno 68.000 prebivalcev.

Tako obsežno delo ne more nastati čez noč, zato smo se ga lotili že v začetku leta 2017. Uredniški odbor je pripravil natančna navodila glede vsebine, obsega ter oblike člankov, določil pa tudi nosilce posameznih tem oziroma tiste, ki bodo posamezne članke pripravljali. Najobsežnejši je članek o zgodovini knjižnice in predstavlja celovit pregled manjših in večjih korakov v njenem razvoju. Ti so našo knjižnico vedno usmerjali naprej in njihov rezultat je današnja sodobna knjižnica, ki je prerasla okvirje dejavnosti, za katero je bila v osnovi ustanovljena.

Ocena, da se za knjižnico, ki ima tako bogato publicistično dejavnost, spodobi, da po zborniku ob 30-letnici Študijskega oddelka, filmu Shranjena učenost, ki je ugledal luč sveta ob 60-letnici Študijskega oddelka, in monografiji ob 60-letnici Mladinskega oddelka dobi pregledno jubilejno publikacijo, se je pokazala kot pravilna. Nastala je bogata monografija, ki predstavlja tudi tista področja, ki jih povprečen bralec ali uporabnik doslej ni poznal, so pa za delovanje knjižnice prav tako pomembna kot izposoja gradiva ali obisk.

Knjižnica je in bo tudi v bodoče ostala nosilka zagotavljanja enakopravnega dostopa do informacij za vse prebivalce, pospeševalka kulturnega razvoja, kraj za srečevanje, medgeneracijsko druženje, vseživljenjsko učenje ter prostor za vključevanje ranljivih skupin, skratka srce okolja, v katerem deluje. Upamo, da boste ob branju bolje spoznali tudi tiste njene koticke, ki jih do sedaj morda še niste.

MAG. MATJAŽ NEUDAUER,
direktor Knjižnice Ivana Potrča Ptuj

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj kot osrednja območna knjižnica

Spodbujanje bralne kulture že 70 let

MAG. MATJAŽ NEUDAUER

> IZVLEČEK

Namen prispevka je predstaviti vlogo, pomen in položaj Knjižnice Ivana Potrča Ptuj kot osrednje območne knjižnice v današnjem času in slovenskem prostoru. Knjižnica se po velikosti uvršča med večje slovenske splošne knjižnice in opravlja trojno vlogo: je krajevna knjižnica za Mestno občino Ptuj, osrednja knjižnica za 16 občin ustanoviteljic in pogodbenic ter osrednja območna knjižnica za občine Ormož, Sveti Tomaž in Središče ob Dravi.

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je v sklopu izvajanja nalog osrednje območne knjižnice ena vodilnih slovenskih splošnih knjižnic na področju domoznanske dejavnosti in digitalizacije domoznanskih virov.

Bibliobus stoji na 54 postajališčih in zagotavlja knjižnično dejavnost za občane občin ustanoviteljic in pogodbenic, ki lastnih knjižnic nimajo. Z leti je postal nepogrešljiva kulturna dobrina, ki bistveno sooblikuje kulturni utrip občin Spodnjega Podravja.

Normalno delovanje knjižnic je v interesu skupnosti kot celote, saj splošne knjižnice predstavljajo središča kulture, izobraževanja, druženja in dostopa do informacij vsem občanom brez razlikovanja.

KLJUČNE BESEDE

Slovenija, Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, Spodnje Podravje, splošne knjižnice, knjižnična dejavnost, knjižnične mreže

UDK: 027.022(497.4Ptuj)(043.2)

UVOD

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, ki se po velikosti uvršča med večje slovenske splošne knjižnice, letos praznuje 70 let. Ob takšnem jubileju je čas za pregled dosedanjega dela in dosežkov, predvsem pa za prikaz pomena, ki ga ima za svoje območje in ljudi. Gre namreč za moderno knjižnico, ki je že davno prerasla osnovni namen izposoje knjižničnega gradiva. Izvaja mednarodne projekte, organizira odlično obiskane prireditve za vse generacije, pospešeno skrbi za digitalizacijo gradiv in omogoča prost dostop do množice elektronskih baz podatkov in izposoje e-knjig ter v slovenskem prostoru prevzema nosilno vlogo na področju domoznanske dejavnosti.

Ob zavedanju o pomenu, ki ga je knjižnica imela za razvoj bralne kulture na širšem ptujskem območju v preteklosti, je potrebno razmišljati tudi o njeni vlogi v prihodnje. Napovedi nekaterih, da se bo začel pomen knjižnic z razvojem informacijskih tehnologij zmanjševati, se niso uresničile. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj kot osrednja območna knjižnica kljub izzivom, s katerimi se sooča, ostaja glavna nosilka zagotavljanja enakopravnosti dostopa do informacij za vse prebivalce, pospeševalka kulturnega razvoja, kraj za srečevanje, medgeneracijsko druženje, vseživljenjsko izobraževanje ter vključevanje ranljivih skupin, skratka – srce okolja, v katerem deluje.

> Knjižnica Ivana Potrča Ptuj domuje v stavbi Malega gradu na Prešernovi ulici (foto: Andrej Doberšek, arhiv KIPP).

ZAKONSKI OKVIRJI ZA DELOVANJE KNJIŽNICE

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj od leta 2003 deluje kot osrednja območna knjižnica za ptujsko in ormoško območje. Svoje naloge opravlja v okviru veljavne zakonodaje, predvsem Zakona o knjižničarstvu, Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo, Zakona o zavodih, Pravilnika o osrednjih območnih knjižnicah in Odloka o ustanovitvi javnega zavoda Knjižnica Ivana Potrča Ptuj.

Med dejavnostmi, ki jih knjižnica opravlja v javnem interesu kot javno službo, Zakon o knjižničarstvu med drugim navaja zbiranje, obdelovanje, hrambo in posredovanje knjižničnega gradiva, zagotavljanje dostopa do knjižničnega gradiva in elektronskih publikacij, posredovanje bibliografskih in drugih informacijskih proizvodov in storitev, zbiranje domoznanskega gradiva za območje, ki ga pokriva, varovanje knjižničnega gradiva, ki je kulturni spomenik, organiziranje dejavnosti za otroke, mladino in odrasle, ki so namenjene spodbujanju bralne

OBČINE USTANOVITELJICE IN POGODBENICE

Po drugi svetovni vojni je na Ptujskem delovalo veliko društvenih ali prosvetnih knjižnic, katerih število pa se je iz različnih razlogov začelo postopno zmanjševati po letu 1948. Njihovo vlogo v lokalnem okolju je prevzela takratna Študijska knjižnica. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj v okviru zakonskih določil danes opravlja trojno vlogo. Je krajevna knjižnica za Mestno občino Ptuj, osrednja knjižnica za 16 občin ustanoviteljic in pogodbenic s Ptujskega ter osrednja območna knjižnica za občine Ormož, Sveti Tomaž in Središče ob Dravi.

Občine ustanoviteljice so Mestna občina Ptuj in občine Destrnik, Gorišnica, Hajdina, Juršinci, Kidričevo, Majšperk, Markovci, Videm, Zavrč in Žetale, občine pogodbence pa Cirkulane, Dornava, Podlehnik, Sveti Andraž v Slovenskih goricah in Trnovska vas. V zadnjih letih, ko so se v občinah ustanoviteljicah in pogodbenicah gradili poslovno-stanovanjski objekti, nobena od njih ni predvidela prostora za lastno knjižnico. Razlogov za to je verjetno več. Prvi je finančni, saj delovanje lastne (občinske) knjižnice zahteva bistveno večja finančna sredstva, kot jih občine ustanoviteljice in pogodbence namenjajo za sofinanciranje Knjižnice Ivana Potrča Ptuj. Dodatna razloga sta verjetno odlično načrtovana mreža postajališč bibliobusa ter relativno majhna geografska oddaljenost od ptujske knjižnice.

Sodoben bibliobus pokriva območje Spodnjega Podravja vse od leta 2003. Stoji na 54 postajališčih in zagotavlja knjižnično dejavnost za občane občin ustanoviteljic in pogodbenic, ki lastnih občinskih knjižnic nimajo. Bibliobus je z leti postal nepogrešljiva kulturna dobrina, ki bistveno sooblikuje kulturni utrip občin Spodnjega Podravja.

Knjižnica se je v letu 2015 odločila, da bo z namenom ocene možnosti, da bi katera izmed društvenih knjižnic z manjšimi vlaganji izpolnila pogoje za krajevno knjižnico, občinam posredovala vprašalnik s prošnjo, da posredujejo podatke o društvenih knjižnicah, ki v njihovih občinah delujejo. Odgovore smo prejeli od vseh občin ustanoviteljic in pogodbenic ter ugotovili, da na primer v Občini Kidričevo delujejo kar štiri društvene knjižnice: Knjižnica DPD Svoboda Kidričevo, Knjižnica kulturnega društva Idila in Kulturna hiša tete Malčke v Cirkovcah ter knjižnica Katoliškega kulturnega društva Zvezdni dol. Društvene knjižnice delujejo tudi v Občini Cirkulane, v Bukovcih v Občini Markovci ter Vitomarcih v Občini

kulture, ter kulturnih prireditev, seminarjev, strokovnih posvetovanj in predavanj. V okviru svojih nalog in poslanstva Knjižnica Ivana Potrča Ptuj organizira in izvaja raznovrstne dejavnosti, namenjene spodbujanju bralne kulture.

V okviru območnosti opravlja še dodatne naloge, ki so opredeljene v Pravilniku o osrednjih območnih knjižnicah. Sredstva za območne naloge zagotavlja Ministrstvo za kulturo, zato jih knjižnica izvaja v finančnem obsegu, ki ga prejme na vsakoletnem pozivu. Kot osrednja območna knjižnica zagotavlja povečan in zahtevnejši izbor knjižničnega gradiva in informacij, nudi strokovno pomoč knjižnicam območja, koordinira zbiranje, obdelavo in hranjenje domoznanskega gradiva ter usmerja izločeno gradivo s svojega območja.

Sveti Andraž v Slovenskih goricah. Ostale občine društvenih oziroma sorodnih knjižnic nimajo. Za vse knjižnice velja, da jih vodijo prostovoljci in nimajo stalnega odpiralnega časa, temveč se ravna po potrebah bralcev oziroma obiskovalcev. Željo po sodelovanju s Knjižnico Ivana Potrča Ptuj sta izraziteje pokazali knjižnici v Bukovcih in Vitomarcih, povezovanje se kaže predvsem na področju strokovnega svetovanja in donacij knjižnega gradiva. Stanje delujočih društvenih knjižnic na Ptujskem je takšno, da brez večjih vlaganj nobena ne izpolnjuje zakonsko predpisanih pogojev za pridobitev statusa enote.

Na tem mestu gre omeniti tudi odlično sodelovanje s šolskimi knjižnicami. Ptujška knjižnica ne nudi strokovne pomoči zgolj takrat, ko jo šolski knjižničarji potrebujejo, ampak jih vsaj enkrat letno povabimo tudi na srečanje v knjižnico na predstavitev novosti s knjižničnega področja.

ORGANI ZAVODA

Organe Knjižnice Ivana Potrča Ptuj predstavljajo direktor, svet zavoda in strokovni svet. Direktor zastopa, predstavlja in vodi javni zavod, delovanje knjižnice pa nadzorujeta svet zavoda in strokovni svet.

Svet zavoda med drugim nadzira zakonitost dela in poslovanje zavoda, spremlja in ocenjuje delovanje zavoda, predlaga ustanovitelju revizijo poslovanja, ocenjuje delo direktorja, daje soglasje k strateškemu načrtu, programu dela, finančnemu načrtu, sistemizaciji delovnih mest, organizaciji dela, kadrovskemu načrtu, načrtu nabav, daje soglasje k cenam javnih kulturnih dobrin, imenuje in razrešuje direktorja ter potrjuje letno poročilo zavoda (42. člen Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo).

Svet zavoda ima šest članov, od tega je pet članov predstavnikov občin ustanoviteljic, ki jih izmed strokovnjakov s področja dela javnega zavoda, financ in pravnih zadev imenuje občine ustanoviteljice na naslednji način: Mestna občina Ptuj imenuje dva predstavnika, občine levega brega Drave (Destrnik, Gorišnica, Juršinci, Markovci) imenujejo enega predstavnika in občine desnega brega Drave (Hajdina, Kidričevo, Majšperk, Videm, Zavrč in Žetale) dva predstavnika. Člane sveta imenuje občine po deležu prebivalcev. Predstavnik, ki zastopa več občin, mora biti vsak mandat iz druge občine, za predstavnika Mestne občine Ptuj pa čas trajanja opravljanja funkcije ni omejen. Po Odloku o spremembah in dopolnitvah Odloka o ustanovitvi javnega zavoda Knjižnica Ivana Potrča Ptuj so leta 2009 v svetu zavoda predstavnika dobili tudi zaposleni v knjižnici.

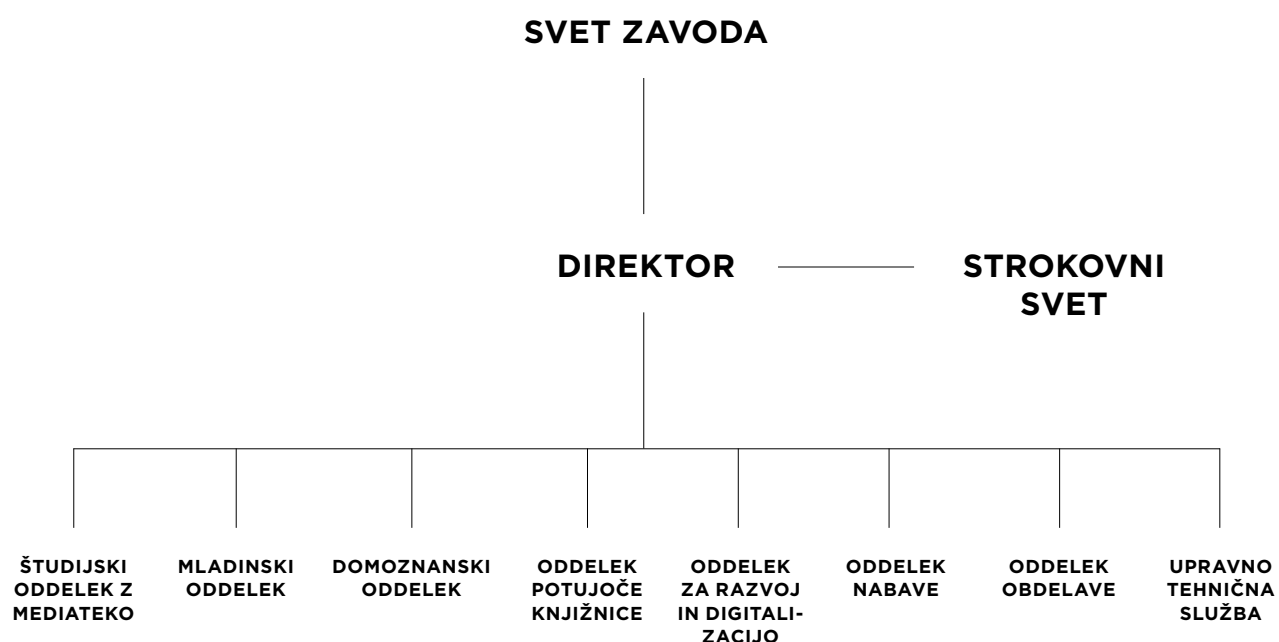
Člane strokovnega sveta sestavljajo posamezniki, ki lahko s svojim delom, poslovnimi izkušnjami in javnim ugledom prispevajo k boljšemu delovanju javnega zavoda. Po dva člana imenujeta Kulturniška zbornica Slovenije in Združenje splošnih knjižnic, dva člana izberejo delavci na volitvah. Strokovni svet med drugim spremlja in ocenjuje delovanje zavoda in politiko njegovih ustanoviteljev, ugotavlja ustreznost strateškega načrta in programa dela, obravnava vprašanja s področja strokovnega dela zavoda in daje direktorju mnenja za reševanje teh vprašanj ter druge pobude in predloge v zvezi z delovanjem zavoda.

NOTRANJA ORGANIZACIJA

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je notranje razdeljena na naslednje oddelke in službe:

- **ŠTUDIJSKI ODDELEK Z MEDIATEKO** (vodja Božena Kmetec - Friedl),
- **MLADINSKI ODDELEK** (vodja Liljana Klemenčič),
- **DOMOZNANSKI ODDELEK** (vodja Mira Petrovič),
- **ODDELEK POTUJOČE KNJIŽNICE** (vodja Tjaša Mrgole Jukič),
- **ODDELEK ZA RAZVOJ IN DIGITALIZACIJO** (vodja Milena Doberšek),
- **ODDELEK NABAVE** (vodja Marija Jurgec),
- **ODDELEK OBDELAVE** (vodja Božena Kmetec - Friedl),
- **UPRAVNO TEHNIČNA SLUŽBA** (vodja Kristian Radej).

Za vodenje oddelkov in služb so pristojni vodje, ki delo usklajujejo s programom dela in sklepi organov knjižnice.

PRIZADEVANJA ZA ENOTNO UREDITEV SOFINANCIRANJA KNJIŽNIČNE DEJAVNOSTI

Knjižničarstvo je edina dejavnost s področja kulture v posamezni občini, ki ima podlago v zakonodaji. V zadnjih letih, ko je prihajalo do zniževanja povprečnine, so nekatere občine znižale tudi financiranje knjižnične dejavnosti.

Finančna in kadrovska problematika je tako stara, kot je stara knjižnica. Ker se je nezadostno financiranje knjižnične dejavnosti po nastopu splošne gospodarske krize v letu 2008 samo še poslabševalo, izboljšalo pa se ni niti po zaključku recesije, je knjižnica v začetku leta 2016 podala pobudo, da problematiko obravnava Kolegij županov Spodnjega Podravja.

Metodologija, pripravljena na osnovi veljavne zakonodaje, upošteva enotno razdelitev stroškov na vse občine ustanoviteljice in pogodbenice, ob tem pa tudi dejstvo, da knjižnica za Mestno občino Ptuj opravlja tudi nalogo krajevne knjižnice.¹

Bistvene prednosti glavarine, ki pomeni stroške na posameznega prebivalca občin ustanoviteljic in pogodbenic, so preglednost in primerljivost financiranja knjižnične dejavnosti, zagotavljanje enotnega standarda knjižnične dejavnosti na prebivalca, lažja priprava programa dela in finančnega načrta knjižnice, lažje načrtovanje pri pripravi proračunov občin ustanoviteljic in pogodbenic.

Skladno s Pravilnikom o načinu določanja skupnih stroškov osrednjih knjižnic, ki zagotavljajo knjižnično dejavnost v več občinah, in stroškov krajevnih knjižnic (Uradni list RS, št. 19/03) je v tabeli prikazano razmerje stroškov med Mestno občino Ptuj in ostalimi občinami.

NAMEN	MESTNA OBČINA PTUJ	OSTALE OBČINE
Plače zaposlenih	63,13 %	36,87 %
Splošni materialni stroški	75,12 %	24,88 %
Programski materialni stroški	33,90 %	66,10 %
Delovanje bibliobusa	33,90 %	66,10 %
Nakup knjižničnega gradiva	33,90 %	66,10 %

Porazdelitev financiranja knjižnice med Mestno občino Ptuj in ostalimi občinami

¹ Problematiko sofinanciranja knjižnične dejavnosti so župani obravnavali na dveh kolegijih. Na kolegiju dne 14. 3. 2016 so knjižnici naložili, da pripravi metodologijo financiranja knjižnične dejavnosti po posameznih postavkah, kar je ta storila in metodologijo predstavila na kolegiju dne 13. 6. 2016. Iz metodologije je izhajalo, da bi občine ustanoviteljice in pogodbenice plačevale 11,47 € na prebivalca, Mestna občina Ptuj kot sedežna občina pa 29,80 € na prebivalca. Na kolegiju dne 13. 6. 2016 so župani podprli predlog, da občine plačujejo enak znesek na prebivalca, so pa knjižnici naložili, da glede na težko finančno situacijo občin še enkrat preveri možnost nižjega izračuna predlagane višine sredstev. Temu sklepu je knjižnica sledila in za 20 odstotkov znižala normativno določeno nabavo knjižničnega gradiva, posledično pa se je zmanjšala tudi gla-

varina. Skladno s tem izračunom tako znaša znesek sofinanciranja občin ustanoviteljic in pogodbenic na prebivalca 10,82 €, za Mestno občino Ptuj pa 27,91 €.

Kot osnova izračuna potrebnih stroškov in njihove razdelitve po prebivalcih je bilo upoštevano število prebivalcev Upravne enote Ptuj na dan 1. 1. 2015, kar je 68.335 prebivalcev, od tega 23.153 v Mestni občini Ptuj ter 45.182 v ostalih petnajstih občinah ustanoviteljicah in pogodbenicah. Pri zneskih sofinanciranja po posameznih postavkah je bil upoštevan Program dela in finančni načrt knjižnice za leto 2016.

> Posamezni oddelki knjižnice, ki so vrsto let delovali na različnih lokacijah po mestu, so od leta 2000 združeni pod eno streho (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

Pri porazdelitvi stroškov med občinami in določitvi višine glavarine je bilo pri Mestni občini Ptuj upoštevano, da je Knjižnica Ivana Potrča Ptuj krajevna in osrednja knjižnica, ki ima v Mestni občini Ptuj svoj sedež, pri ostalih občinah pa se je upoštevala njena vloga osrednje knjižnice. Glede na težko finančno situacijo je bilo na kolegiju županov dogovorjeno, da bo enotno financiranje knjižnične dejavnosti na osnovi realizacije iz leta 2016 doseženo v dveh proračunskih letih, in sicer 2017 in 2018. Takrat se bo veljalo posvetovati, narediti evalvacijo doseženega in postaviti smernice za leta od 2019 naprej.

Zavedati se je potrebno, da je Knjižnica Ivana Potrča Ptuj ena od desetih osrednjih območnih knjižnic, ki mora za to, da obdrži status zavoda regionalnega pomena, izpolnjevati zakonske pogoje. Če želimo, da knjižnica ostane regionalna knjižnica, je v prvi vrsti potrebno zagotoviti njeno polno financiranje, sicer se v naslednjih letih lahko zgodi, da bi knjižnica ta status izgubila. Hkrati pa ni odveč poudariti, da splošne knjižnice predstavljajo središča kulture, izobraževanja, druženja in dostopa do informacij vsem občanom brez razlikovanja ter je potrebno skozi to prizmo gledati tudi njihovo financiranje. Kljub vsesplošnim varčevalnim ukrepom je namreč normalno delovanje knjižnic v interesu skupnosti kot celote.

KNJIŽNICA IVANA POTRČA PTUJ KOT OSREDNJA OBMOČNA KNJIŽNICA

Dejavnosti območnosti najbolje promoviramo skozi uspešno izvedene projekte. Ti s svojo odmevnostjo zagotavljajo večjo prepoznavnost osrednjih območnih knjižnic in nalog, ki jih v okviru tega izvajamo. Tako so vzpostavitev dostopa na daljavo do baz podatkov, brezplačna medknjižnična izposoja na območju, biografski leksikon Spodnjepodravci.si, vnos vsebin na domoznanski regijski portal Kamra, dodajanje digitaliziranega gradiva v Digitalno knjižnico Slovenije in še številne druge aktivnosti, ki se izvajajo v okviru nalog osrednje območne knjižnice, odlična priložnost za promocijo sodelovanja in povezanosti območja, usklajenega delovanja in skupnega načrtovanega razvoja.

> Osrednje območne knjižnice (OOK) so splošne knjižnice, ki za območje pokrajine ali dela pokrajine izvajajo posebne naloge (vir: arhiv NUK).

> Vsako leto se v prvih dneh januarja pred knjižnico prične pohod po Poti Ivana Potrča in Matije Murka (tudi Ptujška kulturna pot). Pripravlja ga Društvo Zreli vedež Ptuj v sodelovanju s Planinskim društvom Ptuj in Knjižnico Ivana Potrča Ptuj. Na fotografiji je utrinek s pričetka pohoda leta 2015 (foto: Črtomir Goznik, arhiv KIPP).

Kot izhaja iz arhivske dokumentacije, je knjižnica že pred sprejemom Pravilnika o osrednjih območnih knjižnicah imela status regijske knjižnice in je prejela obvezni izvod² ter izvajala dodatne naloge domoznastva in matične dejavnosti.³ Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je ena vodilnih slovenskih splošnih knjižnic na področju domoznanske dejavnosti in digitalizacije domoznanskih virov, oboje pa sodi med osnovne naloge osrednjih območnih knjižnic. Knjižnica hrani pomembne domoznanske zbirke regionalnega značaja, med drugim osebne zapuščine več znanih osebnosti. Med njimi so najpomembnejše zbirke Ivana Potrča, dr. Štefke Cobelj in Iva Arharja ter Knjižnica Muzejskega društva.

Knjižnica na območju, ki ga pokriva s svojo dejavnostjo, že vrsto let skrbi za koordinacijo zbiranja in obdelave domoznanskega gradiva. Domoznanske zbirke obsegajo poleg monografskih in serijskih publikacij tudi kartografsko in slikovno gradivo, videoposnetke in zvočne posnetke, polpublicirano gradivo in drobne tiske. Poleg običajnih načinov pridobivanja gradiva (nakup, obvezni izvod) pri zbiranju gradiva sodeluje z društvi, institucijami in posamezniki z našega območja ter skuša na tak način zbrati tudi domoznansko gradivo, ki velikokrat ni dostopno po ustaljenih poteh.

Z namenom, da bi se čim več uporabnikov na območju seznanilo z bazami podatkov in možnostjo dostopa na daljavo, knjižnica širšo javnost seznanja preko objav na spletni strani in družbenih medijih, z obveščanjem po elektronski pošti ter na oglasnih mestih knjižnice. Knjižnica zagotavlja brezplačen dostop na daljavo do pravnega portala IUS-INFO, portala z davčno-finančnega področja FinD-INFO ter do arhiva časnika Večer. Omeniti velja tudi dobro obiskan portal Library Press Display. Gre za spletno storitev, namenjeno branju časnikov in časopisov z vsega sveta, ki prinaša tekoče izdaje preko 7.000 nacionalnih, regionalnih in lokalnih časnikov ter revij. Takšen spekter

vsebin lahko zadovolji širok krog uporabnikov splošnih knjižnic, ki imajo različna zanimanja in interese.

Strokovna pomoč knjižnicam na območju in medsebojno sodelovanje sta izjemnega pomena ter zagotavljata doseganje enega od osnovnih namenov območnosti – enakomeren razvoj knjižnic območja. Knjižnica posebno pozornost posveča strokovni pomoči splošni in ostalim knjižnicam na območju, načrtovanju knjižnične mreže ter si prizadeva za usklajen in učinkovit razvoj knjižnic območja. Nudimo jim strokovno pomoč na vseh področjih izvajanja knjižnične dejavnosti (svetovanje pri zahtevnejši obdelavi gradiva, pomoč pri pripravi letnih statistik, uvajanje elektronskih storitev za uporabnike, uporaba medknjižnične izposoje) in na področju informacijsko-komunikacijske tehnologije. Koordiniramo razvojne potrebe (pomoč pri oblikovanju optimalnih rešitev, izboru ustrezne opreme), koordiniramo in izvajamo bibliopedagoško dejavnost ter druge dejavnosti za dvig bralne kulture. Svetujemo jim pri upravno-organizacijskih zadevah (načrtovanje knjižnične mreže, urejanje pogodbenih odnosov z občinami ustanoviteljicami) ter prevzemamo aktivno vlogo pri uvajanju novih, sodobnih storitev za uporabnike.

V letu 2015 smo vzpostavili spletni biografski leksikon Spodnjepodravci.si in ga ob koncu leta tudi predstavili javnosti. Ob predstavitvi je zanj vladalo veliko zanimanje. Do konca leta 2017 je bilo na portalu predstavljenih že 467 pomembnih osebnosti Spodnjega Podravja. Takšen projekt, čeprav ni bil izveden v sklopu izvajanja območnih nalog, smo izkoristili kot odlično priložnost za promocijo območnosti, saj na portal vnašamo osebnosti celotnega območja.

² Zakon o obveznem pošiljanju tiskov, Uradni list SRS, št. 21/1971.

³ SI_ZAP/0077, AŠ 21, št. ov. 68, Odločba o ustanovitvi matične knjižnice v Ptuj, št. 63-4/62-6 RF z dne 14. 8. 1962.

> Knjižnica je prostor kulture, izobraževanja in druženja za vse generacije. Na fotografiji je utrinek s slovesnosti ob zaključku projekta ureditve zapuščine Štefke Cobelj v letu 2012 (foto: Foto Langerholc, arhiv KIPP).

S preostalimi območnimi knjižnicami sodelujemo pri konzorcijskem nakupu podatkovnih baz, zagotavljanju dostopa na daljavo do elektronskih baz podatkov, zagotavljanju brezplačne medknjižnične izposoje na območju, vnosu vsebin na portal Dobreknjige.si, koordinaciji izvajanja in razvoju domoznanske dejavnosti v Sloveniji ter pri aktivnostih, ki se nanašajo na portal Kamra.

V okviru območnih nalog knjižnica izvaja individualno in skupinsko informacijsko opismenjevanje uporabnikov, pri čemer je posebna pozornost namenjena informacijskemu opismenjevanju in seznanjanju mladine z informacijskim sistemom COBISS, množijo pa se tudi izposoje e-knjig na portalu Biblos ter uporaba drugih e-virov.

Na območju, ki ga s svojo dejavnostjo pokriva Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož, je bila knjižnična mreža zelo slabo razvita, saj sta bili dve novo nastali občini brez krajevne knjižnice. V letu 2013 je bila odprta nova krajevna knjižnica v Središču ob Dravi, v letu 2015 pa še krajevna knjižnica v Svetem Tomažu. V letu 2017 so se nadaljevale in zaključile priprave za ustanovitev tretje krajevne knjižnice v Ivanjokovcih. Vse navedeno je pomenilo velik izziv tudi za Knjižnico Ivana Potrča Ptuj predvsem na področju strokovne in logistične podpore ter pri zagotavljanju gradiva za potrebe teh knjižnic.

Na ptujskem in ormoškem območju deluje 25 osnovnih šol s podružnicami. Povezovanje s šolskimi knjižnicami se krepi predvsem na področju skupnih oblik promocije branja in bralne motivacije mladih. S tem namenom se je naša knjižnica priključila projektu Pikina bralna značka,⁴ ki se v sodelovanju z ormoško knjižnico izvaja na celotnem območju. Interakcija s šolskimi knjižnicami poteka tudi pri koordinaciji projekta Rastem s knjigo, v katerem so udeležene vse osnovne in srednje šole Spodnjega Podravja.

Aktivno sodelujemo z organizacijami, ki na našem območju združujejo različne skupine uporabnikov s posebnimi potrebami. Že vrsto let zelo dobro sodelujemo s Centrom Sonček Ptuj, Zavodom za usposabljanje, delo in varstvo dr. Marijana Borštnarja Dornava, centrom za izobraževanje, usposabljanje in rehabilitacijo Vitis Ptuj ter podjetjem Animacija. Na štirih računalnikih za uporabnike imamo nameščen sintetizator govora za slovenski jezik e-Govorec, ki smo ga dobili od Zveze društev slepih in slabovidnih. Ob dnevu redkih boleznih knjižnica gosti udeležence pohoda z rdečimi baloni, ki se prične na dvorišču naše knjižnice in je namenjen osveščanju

⁴ Pikina bralna značka je projekt Knjižnice Velenje.

in informiranju javnosti o redkih boleznih, nudi pa tudi možnost predstavitve dejavnosti in ustvarjalnosti zavodom in osebam s posebnimi potrebami.

V knjižnicah, šolah in vrtcih izvajamo številne pravljice in bibliopedagoške urice za otroke in mladino. Ob tem otroke seznanjamo z otroškimi in mladinskimi leposlovnimi deli ter jih tako dodatno motiviramo in spodbujamo k branju. V Mladinskem oddelku knjižnice redno pripravljamo literarno uganko meseca ter razstave mladinske literature.

Po dogovoru med osrednjimi območnimi knjižnicami je naša knjižnica prevzela nosilno vlogo na področju domoznanske dejavnosti in postala center za njeno koordinacijo v Sloveniji. V tej vlogi načrtujemo, da bomo vsako leto pripravili vseslovensko izobraževanje za domoznance.

ZAKLJUČEK

Čeprav živimo v svetu, v katerem se krepi pomen naprednih tehnologij, digitalnih vsebin in spletnih komunikacij, knjižnica ostaja tisti prostor, ki omogoča druženje generacij, izobraževanje in kvalitetno preživljanje prostega časa, s tem pa zagotavlja kulturno in splošno izobraževanje, katerega pomen presega vse obrobne teme, s katerimi se – tako kot ostale območne knjižnice – srečuje Knjižnica Ivana Potrča Ptuj: pomanjkanje kadra in težave pri financiranju. Kljub tem omejitvam osrednjo gonilno silo knjižnice predstavljajo zaposleni, ki zavzeto in z vedno novimi inovativnimi pristopi vabijo v naše prostore bralce vseh generacij.

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj ob praznovanju svoje obletnice ne spi na doseženih lovorikah, ampak ostaja nepogrešljivo gibalno kulturnega razvoja ter zaupanja vredna ustanova s 70-letno tradicijo, ki bo svojo tradicionalno vlogo v družbi ohranjala s privabljanjem bralcev vseh generacij, hkrati pa krepila vodilno vlogo na področju domoznanske dejavnosti in digitalizacije. Prihodnost prinaša kopico izzivov in mi smo nanje pripravljeni.

VIRI IN LITERATURA

Odločba o razveljavitvi prvega odstavka 42. člena Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo z odločilnim rokom (2007). *Uradni list RS*, št. 65.

Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o ustanovitvi javnega zavoda Knjižnica Ivana Potrča Ptuj (2009). *Uradni list RS*, št. 102.

Odlok o ustanovitvi javnega zavoda Knjižnica Ivana Potrča Ptuj (2004). *Uradni list RS*, št. 9, s spremembami.

Pravilnik o načinu določanja skupnih stroškov osrednjih knjižnic, ki zagotavljajo knjižnično dejavnost v več občinah, in stroškov krajevnih knjižnic (2003). *Uradni list RS*, št. 19.

Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah (2003). *Uradni list RS*, št. 88.

Izobraževanja in drugi dogodki bodo namenjeni pridobivanju praktičnih znanj z različnih področij, ki so potrebna za kvalitetno opravljanje domoznanske dejavnosti.

V skladu z Resolucijo o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 ter priporočili Ministrstva za kulturo po zagotavljanju večje dostopnosti domoznanskih gradiv knjižnica posebno pozornost namenja projektom digitalizacije domoznanskega gradiva in njegovi umestitvi v Digitalno knjižnico Slovenije. Na podlagi dosedanjih bogatih izkušenj na področju digitalizacije domoznanskih gradiv, dobrega poznavanja domoznanske zbirke ter najpogostejših iskanj uporabnikov pripravljamo skrben izbor gradiv, ki so bogat vir za proučevanje domoznanskih tem. Pravilnost izbire se je potrdila z velikim zanimanjem in uporabo teh gradiv na dLibu.

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je moderna knjižnica, ki je že prerasla osnovni namen izposoje knjižničnega gradiva. Danes gre za knjižnico, ki izvaja mednarodne projekte, organizira odlično obiskane prireditve za vse generacije, pospešeno skrbi za digitalizacijo gradiv in omogoča prost dostop do množice elektronskih baz podatkov in izposoje e-knjig ter v slovenskem prostoru prevzema nosilno vlogo na področju domoznanske dejavnosti.

Knjižnica od leta 2003 dalje deluje kot osrednja območna knjižnica za ptujsko in ormoško območje. Svoje naloge opravlja v okviru veljavne zakonodaje, predvsem Zakona o knjižničarstvu, Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo, Zakona o zavodih, Pravilnika o osrednjih območnih knjižnicah in Odloka o ustanovitvi javnega zavoda Knjižnica Ivana Potrča Ptuj. V okviru zakonskih določil opravlja trojno vlogo. Je krajevna knjižnica za Mestno občino Ptuj, osrednja knjižnica za 16 občin ustanoviteljic in pogodbenic s Ptuiškega ter osrednja območna knjižnica za občine Ormož, Sveti Tomaž in Središče ob Dravi.

Iz naslova območnosti knjižnica opravlja nekatere dodatne naloge: zagotavlja povečan in zahtevnejši izbor knjižničnega gradiva in informacij, nudi strokovno pomoč knjižnicam območja, koordinira zbiranje, obdelavo in hranjenje domoznanskega gradiva ter usmerja izločeno gradivo s svojega območja.

Dostop do vseh bralcev zagotavlja z odlično načrtovano mrežo postajališč bibliobusa, ki pokriva območje Spodnjega Podravja vse od leta 2003 in je z leti postal nepogrešljiva kulturna dobrina, ki bistveno sooblikuje kulturni utrip občin.

Knjižnica je notranje razdeljena na osem oddelkov. Organe Knjižnice Ivana Potrča Ptuj predstavljajo direktor, svet zavoda in strokovni svet. Direktor zastopa, predstavlja in vodi javni zavod, delovanje knjižnice pa nadzorujeta svet zavoda in strokovni svet.

Območnost knjižnica najbolje promovira z uspešnimi projekti, med katerimi velja izpostaviti vzpostavitev dostopa na daljavo do baz podatkov, brezplačno medknjižnično izposajo, biografski leksikon Spodnjepodravci.si, vnos vsebin na domoznanski regijski portal Kamra in dodajanje digitaliziranega gradiva v Digitalno knjižnico Slovenije.

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je ena vodilnih slovenskih splošnih knjižnic na področju domoznanske dejavnosti in digitalizacije domoznanskih virov. Knjižnica hrani več domoznanskih zbirk regionalnega značaja, med drugim osebne zapuščine več znanih osebnosti. Nadalje sta stro-

kovna pomoč knjižnicam na območju in medsebojno sodelovanje izjemnega pomena ter zagotavljata doseganje enega od osnovnih namenov območnosti – enakomeren razvoj knjižnic območja. Knjižnica posebno pozornost posveča tudi načrtovanju knjižnične mreže ter si prizadeva za usklajen in učinkovit razvoj.

V letu 2015 smo vzpostavili spletni biografski leksikon Spodnjepodravci.si, na katerem je bilo do konca leta 2017 predstavljenih že 467 pomembnih osebnosti Spodnjega Podravja. Takšen projekt, čeprav ni bil izveden v sklopu izvajanja območnih nalog, smo izkoristili kot odlično priložnost za promocijo območnosti, saj na portal vnašamo osebnosti celotnega območja.

Sodelovanje s šolskimi knjižnicami je odlično in se krepi predvsem na področju skupnih oblik promocije branja. Prav tako knjižnica aktivno sodeluje z organizacijami, ki na našem območju združujejo različne skupine uporabnikov s posebnimi potrebami.

Ker se nezadostno financiranje knjižnične dejavnosti ni izboljšalo niti po zaključku recesije, je knjižnica v začetku leta 2016 podala pobudo, da problematiko obravnava Kolegij županov Spodnjega Podravja. K reševanju problematike je pristopila zelo aktivno in predlagala, da se financiranje izvaja na podlagi glavarine, tj. da občine plačujejo enak znesek na prebivalca, z izjemo Mestne občine Ptuj, ki kot sedežna občina plačuje višji znesek. Bistvene prednosti glavarine so preglednost in primerljivost financiranja, zagotavljanje enotnega standarda na prebivalca, lažja priprava programa dela in finančnega načrta knjižnice, lažje načrtovanje pri pripravi proračunov občin ustanoviteljic in pogodbenic.

Ob vsem tem se je potrebno zavedati, da splošne knjižnice predstavljajo središča kulture, izobraževanja, druženja in dostopa do informacij vsem občanom ter da je normalno delovanje knjižnic v interesu skupnosti kot celote. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj ob praznovanju svoje obletnice ostaja zaupanja vredna ustanova s 70-letno tradicijo in nepogrešljivo gibalno kulturnega razvoja na območju, ki ga pokriva, in v širšem slovenskem prostoru.

PTUJ'S IVAN POTRČ LIBRARY AS THE CENTRAL REGIONAL LIBRARY PROMOTING READING CULTURE FOR 70 YEARS

The Ivan Potrč Library in Ptuj is a contemporary library that has already exceeded its primary mission of lending books. Today, the library is involved in international projects, organizes popular events for all generations, is actively digitalizing its materials and provides free access to a number of electronic databases, lends e-books and is taking the leading role in local studies.

It has been serving as the central regional library for the Ptuj and Ormož area since 2003. The library's work and functions are regulated by the relevant legislation, primarily the Librarianship Act, Exercising of the Public Interest in Culture Act, Institutes Act, Rules on central regional libraries, and the Ordinance establishing the public institute Ivan Potrč Library, Ptuj. Within the legal framework, it plays a triple role. It serves as the local library for the Municipality of Ptuj, the central library for 16 municipalities, founders and partners, and the central regional library for the municipalities of Ormož, Sveti Tomaž and Središče ob Dravi.

As the central regional library, the library performs some additional activities: it keeps a more diversified and complex collection of books, other materials and information, it provides professional support to other libraries in the region, it coordinates the collection, processing and keeping of local history materials, and directs the written-off materials from the region.

To expand its reach to as many readers as possible, the library maintains a well-planned network of mobile library stops, which are scattered all over the Spodnje Podravje region, and which since 2003 have become a vital cultural good, co-shaping the cultural atmosphere in these places.

The Ivan Potrč Library, Ptuj, is divided into eight departments. Its bodies comprise the director, the Institute Council, and the Council of Experts. The director represents, acts on behalf of and manages the organization, while both councils oversee the library's work.

Successful projects are the best promotion for the library's regional function, with some of the most significant ones being the implementation of remote access to databases, free exchange between libraries, the Spodnjepodravci.si collection of biographical information, posting content to the local history portal Kamra, and adding digitalized materials to the Digital Library of Slovenia.

The Ivan Potrč Library, Ptuj, is one of the leading Slovenian general libraries in the area of local studies and digitalization of locally relevant materials. It keeps several locally relevant collections, including the personal heritage of a number of prominent local figures. The support it provides to other libraries in the region and collaboration are extremely important, fulfilling the organization's regional function of ensuring that libraries in the region develop consistently. The library's priorities also include planning of the library network, and supporting its coordinated and effective development.

The library created the Spodnjepodravci.si online portal with biographical information, where 467 prominent figures from Spodnje Podravje were presented by the end of 2017. Even though this was not done as part of the library's regional role, the project was an excellent opportunity for promoting the region and the library's regional functions, as people from the entire region are presented on the portal.

The Ivan Potrč Library, Ptuj, works closely with school libraries, especially on the promotion of reading. It also actively collaborates with organizations, bringing together different users with special needs.

The end of recession did not bring more funding to libraries, so in early 2016 the Ivan Potrč Library, Ptuj, called on the College of Spodnje Podravje Mayors to discuss the issue. It was actively involved in finding a solution, and proposed that the municipalities finance it based on the number of residents, paying the same amount per person, with the Municipality of Ptuj, where the organization is based, paying a higher amount. The main advantages of this system are its transparency and comparability with equal standards for every resident, which make it easier for the library to draw up its work program and budget, and for the founding and partner municipalities to plan their budgets.

It is important to be aware that general libraries are a center of culture, learning, socializing, and information access for all residents, and that their regular work is in the interest of the whole community. The Ivan Potrč Library, Ptuj, remains a trustworthy institution with 70 years of tradition, and an essential driver of the cultural development in its region and wider Slovenia.

70 let ptujske študijske knjižnice (1948–2018)

MELITA ZMAZEK

> IZVLEČEK

Prispevek obravnava sedemdesetletno zgodovino ptujske študijske knjižnice, ene od osrednjih kulturnih ustanov mesta Ptuj in njegove okolice. Njena podoba in vloga sta se od povojnih časov do danes močno spremenili. Iz nekdanje klasične, tradicionalne knjižnice se je razvila v sodoben kulturno-informacijski center, ki ponuja široko paleto storitev, od kulturno-izobraževalnih do socialno-družbenih.

Predstavljeni so ključni mejniki v razvoju knjižnice, njeno delovanje pod taktirko posamičnih ravnateljev, cilji, h katerim je stremela, uspehi in težave, s katerimi se je pri uresničevanju svojega poslanstva srečevala, ter osebnosti, ki so prispevale k ugledu in uveljavitvi knjižnice v lokalnem ter širšem slovenskem prostoru.

KLJUČNE BESEDE

Ptuj, študijske knjižnice, javne knjižnice, Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, zgodovinski pregledi

UDK: 027.022(497.4Ptuj)"1948/2018"(091)

Temelji za izgradnjo slovenskega povojnega javnega knjižničarstva so bili načrtani ob koncu druge svetovne vojne. 28. oktobra 1944 je Oddelek za ljudsko prosveto pri predsedstvu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta (SNOS) sprejel temeljne smernice za obnovitev v vojni uničenih knjižnih fondov in za organizacijo knjižnic kot pomembnih izobraževalnih in kulturnih institucij. Skrb za organiziranje in poslovanje knjižnic ter ustrezno izobrazbo in strokovno usposobljenost zaposlenega kadra naj bi bila ena od osnovnih nalog novih oblasti.

Sledeč tem načelom je Narodna vlada Slovenije jeseni 1945 izdala Uredbo o ustanovitvi Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, Uredbo o ustanovitvi ljudskih knjižnic ter Uredbo o ustanovitvi okrožnih študijskih knjižnic. Slednje naj bi se ustanovljale tudi v manjših krajih, tako da bi bilo v njih skrito duhovno bogastvo dostopno najširšemu krogu ljudi, strokovno in znanstveno delo pa omogočeno ne le v Ljubljani in Mariboru, kjer sta študijski knjižnici obstajali že pred drugo svetovno vojno,¹ ampak tudi v ostalih slovenskih mestih.

Do leta 1948 je bilo v Ljudski republiki Sloveniji (LRS) organiziranih več kot tisoč javnih ljudskih knjižnic,² med njimi tudi Ljudska knjižnica in čitalnica v Ptujju (LKČP). Ljudske knjižnice, ki so morale imeti posebne mladinske oddelke, so imele splošno-izobraževalno in kulturno-razvedrilo funkcijo. Nepoklicni ali poklicni knjižničarji ljudskih knjižnic so morali biti primerno strokovno usposobljeni.

22. decembra 1945 ustanovljena LKČP³ je s poslovanjem pričela na slovenski kulturni praznik, 8. februarja, 1946 v nekdanji evangeličanski cerkvi na Prešernovi 27/1, s 498 knjigami, ki so jih na pobudo pisatelja Antona Ingoliča, tedanjega profesorja ptujske gimnazije, pridobili z akcijo zbiranja slovenskega tiska. Prvi knjižničar novoustanovljene knjižnice je postal Mirko Žlender. Knjižnica se je že sredi leta 1946 preselila v Narodni dom, kjer je pred vojno delovala leta 1907 ustanovljena Narodna čitalnica, potem pa v Slomškovo (1949) in Krempljevo ulico (1954). LKČP je večkrat spremenila svoje ime: leta 1952 se je preimenovala v Okrajno knjižnico in čitalnico Ptuj, julija 1954 v Ljudsko knjižnico Ptuj, oktobra 1954 pa v Mestno knjižnico in čitalnico Ptuj (MKČP).⁴ Pod njenim okriljem je 18. februarja 1955 pričela delovati še Pionirska knjižnica – otrokom in mladini namenjen oddelek.⁵

V letih 1946–1957 so v večjih pokrajinskih središčih nastale še javne pokrajinske študijske knjižnice: 1946 v Celju, Mariboru in v Novem mestu, v letih 1948–1956 pa še v Ptujju, Postojni, Novi Gorici, na Ravnah, v Kranju, Kopru, Murski Soboti in v Ljubljani.⁶ Naloga študijskih knjižnic je bila, da svoje območje oskrbujejo z literaturo za strokovno, izobraževalno in znanstveno delo ter da zbirajo slovstveno, zgodovinsko in narodopisno gradivo območja, v katerem delujejo. Leta 1945 sprejeta Uredba o obveznem pošiljanju tiskanih stvari in nato še Odlok o obveznem pošiljanju tiskov študijskim knjižnicam (1960) sta jim zagotovila po en obvezni izvod tiskane produkcije, nastale na območju LRS.⁷ Za študijske knjižnice je bila predpisana popolna profesionalizacija knjižničarskega strokovnega dela. Bile so strokovno organizirane enote, ki so postavile temeljni kamen slovenskega poklicnega knjižničarstva.

Narodni in univerzitetni knjižnici (NUK), dotedanji Univerzitetni biblioteki v Ljubljani, je bil leta 1945 dodeljen status osrednje slovenske znanstvene in univerzitetne knjižnice. Leta 1961 je prevzela še opravljanje nalog nacionalne matične knjižnice in kot taka nudila podporo razvoju slovenskega knjižničnega sistema, organizirala in izvajala strokovno izobraževanje knjižničarjev, skrbela za pripravo strokovnih priporočil s področja knjižničarstva ter za izvajanje raziskovalne dejavnosti na področju bibliotekarstva.⁸

1 V Ljubljani je bila leta 1774 ustanovljena Licejska knjižnica, predhodnica današnje Narodne in univerzitetne knjižnice (NUK). V Mariboru je bila študijska knjižnica, predhodnica današnje Univerzitetne knjižnice Maribor (UKM), ustanovljena leta 1922.

2 Povprečna ljudska knjižnica je takrat razpolagala s 300 enotami gradiva. Zanje so skrbeli predvsem prostovoljci in laiki, toda že kmalu so se pojavile zahteve po profesionalizaciji ljudskih knjižnic in število poklicnih knjižničnih strokovnjakov se je postopoma začelo večati (Kodrič - Dačić, 2003, str. 58).

3 SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 67, Zapisnik ustanovnega občnega zbora LKČP z dne 22. 12. 1945.

4 Zmazek, 2015, str. 17.

5 Zmazek, 2015, str. 18. Več o delovanju LKČP oziroma MKČP med letoma 1946–1958 glej še: Emeršič, 1978, str. 9–15.

6 Za ljubljansko območje je to funkcijo prevzela Slovanska knjižnica.

7 Pravice do obveznega izvoda takrat niso dobile vse študijske knjižnice. Op.: obvezni izvod je izvod, ki ga mora po zakonu zavezanec, navadno izdelovalec ali založnik, oddati določeni ustanovi. Poleg nakupa, zamene in darov je eden od načinov pridobivanja knjižničnega gradiva. Namen obveznega izvoda je zagotoviti ohranjanje in dostopnost določenega števila vseh publikacij, ki so bile izdane, založene, objavljene, izdelane ali razmnožene na območju neke administrativno-politične enote in imajo značaj nacionalne kulturne dediščine. Hkrati na tej podlagi nastaja tudi nacionalna bibliografija.

8 Izdelovala je tekočo slovensko nacionalno bibliografijo (1945–), sodelovala pri jugoslovanskem centralnem katalogu tujih knjig in časopisov (1952–), organizirala vodenje slovenskega centralnega kataloga (1961) in opravljala centralno katalogizacijo in klasifikacijo slovenskega tiska (1968–). Leta 1975 je uvedla mednarodne standarde za bibliografski opis publikacij (ISBD), leta 1987 pa univerzalno strojno čitljivo katalogizacijo po mednarodnem sistemu UNIMARC in se nato vključila v slovenski nacionalni sistem vzajemne katalogizacije COBISS. Od leta 1986 opremlja slovensko založniško produkcijo z mednarodnim kataložnim zapisom o publikaciji (CIP) in jo od 1992 naprej vključuje v mednarodni sistem podatkov o monografijah (ISBN) in serijskih publikacijah (ISSN) (Berčič, 2000, str. 222–224).

Slovenski knjižničarji so decembra 1947 ustanovili svojo strokovno organizacijo – Društvo bibliotekarjev Slovenije in skušali dohiti razvoj bibliotekarske službe in stroke v drugih, knjižničarsko bolj razvitih deželah. Izhajati so začeli prvi strokovni bibliotekarski priročniki, množila so se tudi strokovna posvetovanja, ki so reševala aktualna vprašanja iz bibliotekarske teorije in prakse. Leta 1957 so dobili svojo prvo strokovno revijo *Knjižnica*,⁹ vse bolj poglobljeno je postajalo tudi strokovno usposabljanje knjižničnih delavcev.¹⁰

9 Revija, ki je bila že v samem začetku zasnovana kot znanstvena revija, izhaja od leta 1957 redno in neprekinjeno, štiri številke letno. V njej so svoje prispevke objavljali vsi pomembnejši bibliotekarji druge polovice 20. stoletja. Knjižnici so kmalu sledile še druge bibliotekarske periodične publikacije.

10 Strokovnemu usposabljanju knjižničnih delavcev so sprva služili večmesečni pomaturitetni knjižničarski tečaji (1947, 1949) in knjižničarski strokovni izpiti (od 1951), nato pa enoletna pomaturitetna knjižničarska šola (1957/1958, 1963/1964). Kasneje je bil uveden višješolski (1964/1965), nato pa še visokošolski (1987/1988) študij bibliotekarstva. Stekla so tudi prizadevanja za vzpostavitev univerzitetnega študijskega programa. Najprej je bil uveden dvopredmetni, v šolskem letu 1997/1998 tudi samostojni univerzitetni študij bibliotekarstva, kasneje pa še magistrski in doktorski študij bibliotekarstva (Berčič, 2000, str. 224–225; Urbanija, 2007, str. 13–19).

USTANOVITEV ŠTUDIJSKE KNJIŽNICE NA PTUJU

Na Ptujju pred drugo svetovno vojno ni bilo študijske knjižnice, delovala pa je bogata strokovna knjižnica Muzejskega društva v Ptujju, ki jo štejemo za neposredno predhodnico leta 1948 ustanovljene Študijske knjižnice v Ptujju (ŠKP). Njen ustanovitelj je bil zgodovinar in arheolog Franc Ferk (1844–1925), ki je Muzejskemu društvu ob njegovi ustanovitvi (1893) podaril bogato zbirko muzejskih predmetov in arhivskega gradiva ter strokovno knjižnico, založeno predvsem z deli s področja arheologije, zgodovine in umetnostne zgodovine pa tudi z leposlovjem ter knjižnimi dragocenostmi (okoli 4.000 zvezkov).¹¹ Z leti se je muzejska knjižnica povečevala z različnimi nakupi, zamenami in darovi. Obogatila se je s knjižnico pokojnega notarja in arheologa Viktorja Skrabarja (1877–1938), s knjižnico častnika, publicista in ljubiteljskega jezikoslovca Davorina Žunkoviča (1858–1940), s publikacijami iz zapuščine odvetnika dr. Antona Brumna (1857–1930), knjižnimi darovi zgodovinarja in arheologa Balduina Sarie (1893–1974) in drugih. Do leta 1928 je bila skupaj z muzejskimi zbirkami nameščena v ordonančni hiši¹² v Prešernovi ulici, nato pa je svoje prostore dobila v dominikanskem samostanu. Najprej je bila nameščena v muzejskih prostorih na vzhodni strani samostana, ki so bili zaradi vlage in pomanjkanja svetlobe neprimerni za hrambo knjig, leta 1934 pa se je preselila v štiri sobe nekdanjega zimskega refektorija.¹³ Knjige so bile razvrščene po strokah, vodil se je katalog. Knjižnica je bila dostopna vsem članom društva, deloma pa tudi ostalim uporabnikom. V njej so delovali različni člani Muzejskega društva, med drugimi tudi arheolog Viktor Skrabar, zgodovinar Hans Pirchegger (1875–1973) in Josef Felsner (1844–?)¹⁴ – urednik časopisa Pettauer Zeitung in avtor prvega ptujskega turističnega vodnika Pettau und seine Umgebung. Od leta 1925 naprej je bila skrb zanjo poverjena učitelju Antonu Smodiču (1905–1960), odborniku, od leta 1927 pa tudi tajniku Muzejskega društva.

> Ordonančna hiša na Prešernovi ulici konec 19. stoletja, kjer je skupaj z muzejskimi zbirkami domovala knjižnica Muzejskega društva v Ptujju (foto: arhiv KIPP).

11 Emeršič, 1978, str. 64.

12 V letih 1899–1900 je na njenem mestu zraslo novo gimnazijsko poslopje. Danes je v tej zgradbi Osnovna šola Olge Meglič.

13 Kmetec - Friedl, 1999, str. 35–36.

14 Letnica rojstva: SI_ZAP/0005 Mestna občina Ptuj, AŠ 73, spis št. 5934-11. Podatka o datumu njegove smrti nisem uspela ugotoviti. Leta 1917 naj bi 73-letni J. Felsner hudo bolan bival v Lipnici v Avstriji (SI_ZAP/0005, AŠ 223, spis št. AR-36-1917).

> Od leta 1928 naprej je knjižnica delovala v stavbi dominikanskega samostana (foto: arhiv KIPP).

> Knjižnica Muzejskega društva v dominikanskem samostanu (foto: arhiv KIPP)

Drugo svetovno vojno je knjižnica dobro prestala. Izgubljenih je bilo malo knjig, saj jih je Smodič ob začetku vojne zavaroval pred ropanjem in bombardiranjem.¹⁵ Smodič, ki je bil leta 1945 imenovan za upravnika muzeja, je v Poročilu o Študijski knjižnici v Mestnem muzeju z dne 2. 7. 1945 zapisal, da znanstvena knjižnica šteje približno 4.070 znanstvenih oziroma strokovnih del, leposlovna, ki se vodi ločeno od znanstvene, pa 6.800 inventarnih števil.¹⁶ Ker knjižnica zaradi vojnih razmer še ni bila urejena, navedene številke niso povsem zanesljive. Knjižnica je poslovala, posluževali so se je predvsem znanstveniki in dijaštvo. Priklučen ji je bil tudi arhiv z okoli 1.000 cehovskimi listinami, 1.100 urbarji, 900 rokopisi, 700 zemljevidi in 1.000 letaki.¹⁷

O pomenu ptujske muzejske knjižnice priča podatek, da je bil Anton Smodič eden izmed udeležencev konference bibliotekarjev znanstvenih in študijskih knjižnic, ki jo je 20. in 21. decembra 1946 sklical Ministrstvo za prosveto (MZP) v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Konference so se udeležili še predstavniki MZP-ja, NUK-a in Federalnega zbirnega centra, predstavniki študijskih knjižnic iz Ljubljane, Celja, Novega mesta in Maribora ter predstavniki Centralne knjižnice Ministrstva za pravosodje, knjižnic ljubljanske pravne, medicinske in teološke fakultete ter knjižnice ljubljanskega frančiškanskega samostana. Konferenca je obravnavala vprašanje nabave strokovne literature in obnove v vojni uničenih knjižnih fondov, vprašanje evidence knjižnega gradiva oziroma vzpostavitve centralnega kataloga ter enotnih katalogizacijskih pravil, obveznih za vse študijske in znanstvene knjižnice. Izrazila je tudi potrebo po ustanovitvi strokovnega društva, v okviru katerega bi slovenski knjižničarji lahko reševali strokovna vprašanja, izmenjavali izkušnje in sodelovali pri razvoju bibliotekarske stroke.¹⁸ Konferenca je sprejela tudi sklep o razširitvi mreže študijskih knjižnic. Te naj bi bile ustanovljene v vseh večjih slovenskih mestih. V krajih, kjer študijskih knjižnic ni bilo, bi za javnost kot zametke bodočih študijskih knjižnic odprli profesorske oziroma gimnazijske knjižnice.¹⁹ Na konferenci je bila omenjena tudi možnost, da bi ptujska muzejska knjižnica postala specialna študijska knjižnica, saj je bila založena s tako izvrstno literaturo s področij arheologije, zgodovine in umetnostne zgodovine, kot jo je premogla le malokatera knjižnica v državi.

Koliko knjig je po vojni štela ptujska muzejska knjižnica, ni povsem jasno. Če je Smodič v poročilu iz julija 1945 navajal, da vsebuje okoli 12.000 različnih del,²⁰ je v dopisu, ki ga je maja 1947 poslal dr. Meliti Stele - Pivec v NUK, zapisal, da je založena s 40.215 zvezki. Navedel je tudi, da so knjige, ki so bile med vojno skrite, sedaj naložene v treh tesnih prostorih vse do stropa, da niso urejene in da šteje znanstvena priročna knjižnica, ki so jo uredili po okupaciji, 1.923 vpisanih ter 200 nevpisanih del. V Smodičevem pismu je tudi podatek, da bi po odloku MZP-ja ptujska gimnazijska knjižnica morala postati javna knjižnica ter da gimnazijski ravnatelj²¹ zastopa stališče, da je za kaj takega bolj poklicana muzejska študijska knjižnica, za katero je bila na sestanku bibliotekarjev sicer omenjena možnost, da bi lahko postala specialna študijska knjižnica.²²

Priprave na ureditev in inventarizacijo muzejske knjižnice so stekle že leta 1945. Za pomoč pri tem delu je Smodič spomladi 1946 naprosil hajdinskega učitelja Franca Gumilarja (1890–1973),²³ ki se je nato maja 1946 brezplačno lotil urejanja priročne znanstvene knjižnice, urejanje in inventarizacija ostalega dela knjižnice pa sta zaradi prostorske stiske, ki je onemogočala normalno delo, morala počakati na nove prostore in opremo. Dodatni prostori so bili knjižnici dodeljeni leta 1947 v enem od stanovanj v dominikanskem samostanu, ki je bilo s knjižnico neposredno povezano. Ker Smodič ni imel nikogar, ki bi mu pomagal upravljati in urejati knjižnico, sam pa je bil zaposlen predvsem z delom v muzeju ter z arheološkimi izkopavanji, si je prizadeval v knjižnici zaposliti svojo ženo Rajko, študentko ekonomije v Zagrebu in bibliotekarsko pripravnico v zagrebški univerzitetni knjižnici. Rajka Smodič se je v muzejski knjižnici zaposlila avgusta 1947 in takoj pričela z urejanjem in inventarizacijo gradiva.²⁴

15 V muzejskih prostorih so skrili tudi okoli 3.000 slovenskih knjig gimnazijske profesorske knjižnice, 5.000 knjig kapucinske knjižnice in približno 10.000 knjig iz dvajsetih manjših knjižnic župnijskih uradov. Po vojni naj bi bile vrnjene lastnikom.

16 Pri monografskih publikacijah je inventarna številka identična z enoto gradiva, pri serijskih publikacijah pa inventarna številka z enim letnikom publikacije – na eno inventarno številko so pripete vse številke enega letnika (torej več kosov oziroma enot gradiva).

17 SI_ZAP/0078/18, AŠ 2, ov. 4, mapa 7, Poročilo o Študijski knjižnici v Mestnem muzeju z dne 2. 7. 1945.

18 Ustanovni sestanek Društva bibliotekarjev Slovenije (DBS) je bil sklican 21. decembra 1947 v NUK-u. Za prvega predsednika DBS-ja je bil imenovan dr. Mirko Rupel, takratni ravnatelj NUK-a.

19 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 2, Zapisnik Konference študijskih knjižnic 20. in 21. decembra 1946.

20 Ni jasno, ali gre za število naslovov ali število zvezkov.

21 Od oktobra 1945 do septembra 1947 je to funkcijo opravljal prof. Franc Jurij Stiplovšek (1894–1969).

22 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 3, Pismo Antona Smodiča z dne 12. 5. 1947, naslovljeno na bibliotekarko dr. Melito Stele - Pivec iz NUK-a, v katerem ji posreduje podatke o ptujski muzejski knjižnici.

23 SI_ZAP/0006, Zbirka Muzejskega društva, AŠ 4, Zapisnik izredne seje občnega zbora Muzejskega društva z dne 19. 10. 1945. Op.: **Franč Gumilar (Murska Sobota, 1890–1973, Maribor)** je v času pred prvo svetovno vojno služboval kot učitelj na Hrvaškem, po vojni pa delal kot učitelj in šolski upravitelj v Prekmurju (1921–1945). Živo se je zanimal za zgodovino Prekmurja in bil med pobudniki ustanovitve muzejskega društva in knjižnice v Murski Soboti (1934/1935) in eden od ustanoviteljev skupine in kulturno-literarnega glasila Mladi Prekmurec. Po letu 1945 je nekaj časa poučeval na Hajdini in Ptujju, nato je bil imenovan za upravnika ptujskega muzeja (1951–1962). Bil je član ptujskega Muzejskega društva, nekaj časa tudi njegov tajnik. Po upokojitvi (1962) se je ukvarjal z raziskovanjem madžarskih zgodovinskih virov v Pokrajinskem arhivu Maribor (Pomurci.si: [http://www.pomurci.si/osebe/gumilar-franc-\(franjo\)/744/](http://www.pomurci.si/osebe/gumilar-franc-(franjo)/744/), pridobljeno 31. 3. 2018).

24 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 4, Dopis Muzejske knjižnice Mestnega Ferkovega muzeja št. 310/48 z dne 18. 5. 1948.

6. januarja 1948 je Smodičeva odbornike Muzejskega društva obvestila, da želi MZP v Ptuju ustanoviti študijsko knjižnico, katere osnova naj bi bila muzejska knjižnica. Kljub pomisleku dr. Josipa Korošca,²⁵ da »muzejska knjižnica zasleduje izključno znanstveno smer za posamezne stroke, medtem ko naj bi študijska zasledovala splošno za vse stroke z dolžnostnimi izvodi«, so odborniki Muzejskega društva predlog MZP-ja pozdravili.²⁶ Poudarili so, da je v »Ptujju nova ustanova za proučevanje bogatega kulturno-znanstvenega in folklorističnega gradiva in za dvig ljudske izobrazbe nujno potrebna.«²⁷ Sklenili so, da »Muzejsko društvo novi ustanovi odstopi vso razpoložljivo gradivo /.../, knjige, ki spadajo v priročno muzejsko knjižnico, ostanejo v muzeju.«²⁸ Dali so tudi pobudo, da se na Ptuj v ta namen čimprej pripelje tudi biblioteka iz Ormoža²⁹ ter zbirka knjig iz podstrešja župnišča v Veliki Nedelji.

Pripravljalna dela za ustanovitev študijske knjižnice so stekla takoj. Mestni ljudski odbor (MLO) Ptuj je za potrebe knjižnice obljubil nove prostore, Okrajni ljudski odbor (OLO) Ptuj pa sredstva za ureditev prostorov in opremo.³⁰

Najprej se je razmišljalo, da bi se študijska knjižnica nastanila v Narodnem domu.³¹ Junija 1948 pa je komisija, v kateri so zraven Antona in Rajke Smodič bili še predstavniki NUK-a, MZP-ja in OLO Ptuj, sklenila, da študijska knjižnica ostane v prostori muzejske knjižnice na Dominikanskem trgu 1. Izdala je nalog, da za njene potrebe takoj izprazni in prenovijo prostore v prvem nadstropju nad muzejsko knjižnico (šest sob), ki so dotlej služili kot skladišče muzejskih predmetov. Tako naj bi študijska knjižnica skupaj z arhivom, nameščenim v prizemlju samostana, razpolagala z enajstimi, že prenatrpanimi prostori ter s šestimi prostori v prvem nadstropju samostana, ki bi jih bilo potrebno s stopniščem povezati s prizemljem.³²

V začetku junija 1948 je MZP na Tajništvo za prosveto in kulturo pri OLO Ptuj poslalo Navodila za notranje delo in poslovanje študijskih knjižnic ter vzorec odloka o ustanovitvi knjižnice.³³ Navodila so določala: osebje študijske knjižnice sestavljajo upravnik, knjižničarji ter pomožno osebje – glede njihove namestitve se mora OLO Ptuj sporazumeti z MZP-jem; upravnik in knjižničarji so uslužbenci MZP-ja, pomožno osebje pa uslužbenci OLO Ptuj; knjižnica mora imeti upravne knjige, ki jih predpisi nalagajo državnim administracijam in računovodstvu, razen tega pa še inventarno knjigo, imenski in stvarni katalog, katalog časnikov in revij, katalog prirastka in popravil, seznam dvojnic, seznam knjig v knjižnicah državnih uradov, ustanov in podjetij vsega okraja ter seznam knjig zasebnih strokovnih in znanstvenih knjižnic; imenski katalog in sezname mora voditi v dveh izvodih – enega pošlje na NUK, drugega ima sama; knjižnica je dolžna voditi statistiko bralcev po starosti, spolu in poklicu ter statistiko izposojenih knjig po strokah – posebej za izposojevalnico in posebej za čitalnico; tiskovine, ki jih uporablja študijska knjižnica, so enake za vse študijske knjižnice in jih zalaga MZP; knjižnica naj bo odprta najmanj 6 ur na teden in vsaj 44 tednov na leto; delo knjižnice nadzira nadzorni odbor, ki se sestane enkrat letno in pretrse poročilo upravnika.³⁴

17. junija 1948 je MZP izdal dekret o imenovanju Pavla Flereta (1883–1963), referenta MZP-ja v pokoju, za honorarnega v. d. upravnika Študijske knjižnice Ptuj,³⁵ a je oktobra zaradi zdravstvenih težav imenovanega nastanitveni dekret razveljavilo.

27. julija 1948 je OLO Ptuj na podlagi navodil MZP-ja izdal Odlok o ustanovitvi študijske knjižnice v Ptujju (ŠKP),³⁶ ki je stopil v veljavo 1. avgusta 1948. Odlok je določal: ŠKP prevzame knjižne zaloge Muzejskega društva ter del profesorske knjižnice Gimnazije Ptuj, svoje zaloge pa dopolnjuje z nakupom, izmenjavo knjig ter z darovi; vzdržuje se iz proračuna OLO Ptuj, dotacij in podpor, njena uporaba je brezplačna; njene naloge so nabava knjig in časopisov, vodenje čitalnice s priročniki, dajanje nasvetov o strokovni literaturi, prirejanje razstav in bibliotekarskih tečajev, vodenje kartoteke vsega knjižnega gradiva, zbranega v strokovnih in znanstvenih knjižnicah, državnih uradih, ustanovah in podjetjih svojega okraja, ter zbiranje podatkov o znanstvenih knjižnih zbirkah, ki so v zasebni lasti.

25 Arheolog dr. Josip Korošec (1909–1966), član ptujskega Muzejskega društva, je vodil arheološka izkopavanja na ptujskem gradu in o tem objavil več del. Leta 1953 je postal častni član društva.

26 SI_ZAP/0006, AŠ 8, zv. I-6/6, Zapisniki sej in občnih zborov 1947–1956, Zapisnik seje z dne 6. 1. 1948.

27 SI_ZAP/0006, AŠ 4, Dopis Muzejskega društva z dne 8. 1. 1948, poslan na MZP.

28 SI_ZAP/0006, AŠ 8, zv. I-6/6, Zapisniki sej in občnih zborov 1947–1956, Zapisnik seje z dne 6. 1. 1948.

29 Ni jasno, katera. Iz Ormoža naj bi bilo v Ptuj pripeljanih 5.600 zvezkov (A. F., 1953, str. 1).

30 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 4, Poročilo Rajke Smodič o pripravljanih delih za študijsko knjižnico z dne 8. 1. 1948, naslovljeno na MZP.

31 SI_ZAP/0006, AŠ 8, zv. I-6/6, Zapisnik seje odbora Muzejskega društva z dne 6. 2. 1948.

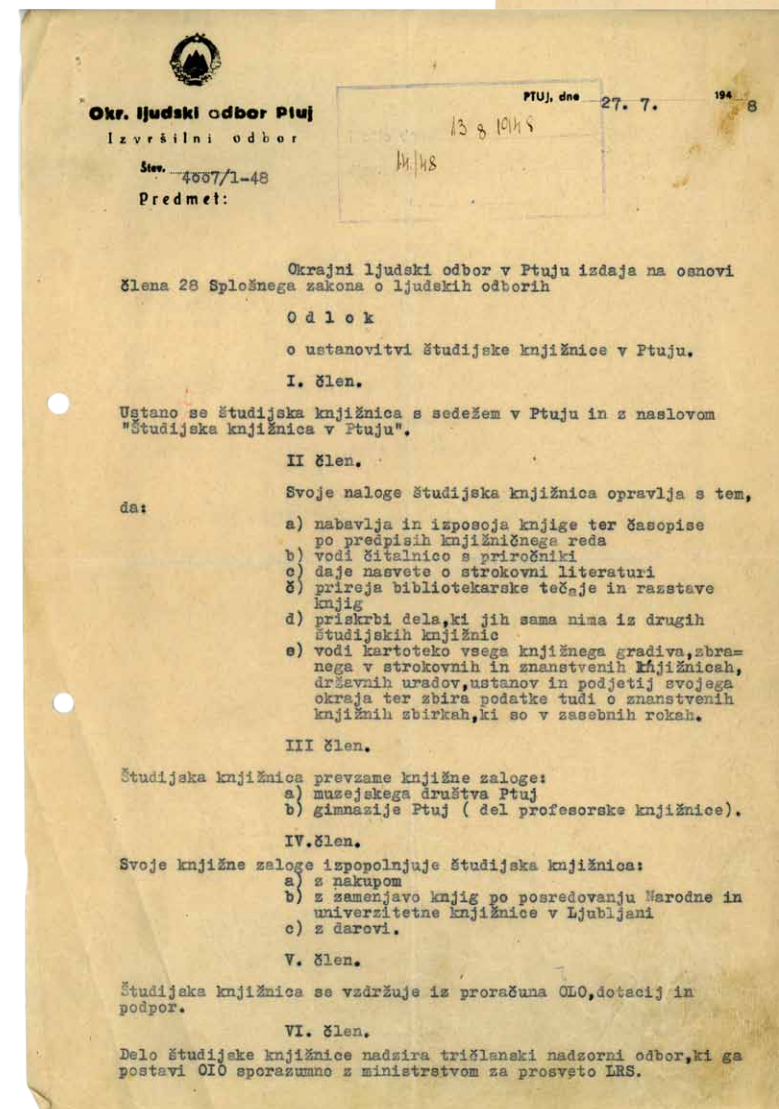
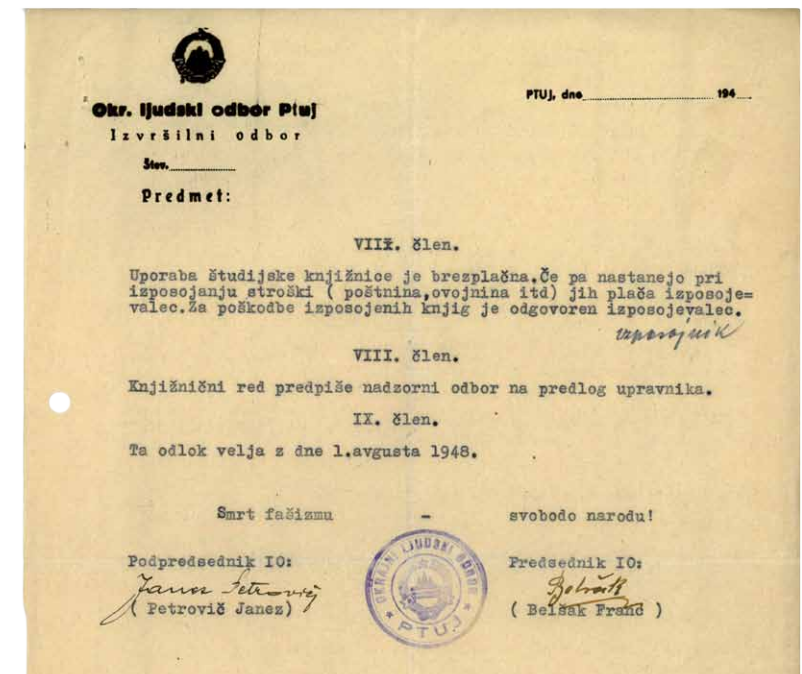
32 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 4, Dopis ŠKP, naslovljen na OLO Ptuj, št. 11/48 z dne 13. 8. 1948.

33 SI_ZAP/0078/18, AŠ 2, ov. 9, Dopis Tajništva za prosveto in kulturo pri OLO Ptuj št. 4007/1-48 z dne 24. 7. 1948.

34 SI_ZAP/0078/18, AŠ 2, ov. 9, Študijska in mestna knjižnica 1948–1955, Navodila za notranje delo in poslovanje knjižnic z dne 2. 6. 1948.

35 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 4, Dekret MZP, V. Pers. št. 2268/1 z dne 17. 6. 1948. Op.: **Pavel Flerc (Ljubljana, 1883–1963, Ljubljana)**, šolnik, pedagoški pisec in politik, je v času pred prvo svetovno vojno nekaj časa učiteljeval pri Sv. Marku niže Ptujja (danes Markovci) ter pri Sv. Lovrencu v Slovenskih goricah (danes Juršinci), leta 1919 pa postal okrajni šolski nadzornik na Ptujju. Bil je tudi aktiven član ptujskega Muzejskega društva (1919–1921). V letih 1924–1939 je delal kot referent za osnovno šolstvo pri Ministrstvu za prosveto v Beogradu. Sodeloval je pri sestavi Zakona o narodnih šolah (1929), bil soavtor Načrta preustrojitve šolstva in narodne vzgoje (1919), urednik pedagoškega časopisa Popotnik, pisec strokovnih člankov s področja vzgoje in izobraževanja, avtor šolskih čitank, ocenjevalec šolskih učbenikov in mladinskih leposlovnih del. Za mladino je priredil tudi zbirko pravljic po narodnih motivih Babica pripoveduje (1913, 1915). Pripovedne slovenske narodne pesmi (1924), Slike iz živalstva (1924) idr. (Enciklopedija Slovenije, zv. 3, 1989).

36 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 3, Odlok OLO Ptuj št. 4007/1-48 z dne 27. 7. 1948.

> Odlok o ustanovitvi študijske knjižnice v Ptujju (SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 3)

Pravilnik o izposojanju knjig v Študijski knjižnici (1948)³⁷ je določal, da so knjige ŠKP namenjene predvsem študiju, njihova izposoja na dom pa omejena, saj je prvenstvena naloga študijske knjižnice, da hrani knjige za bodočnost (ima arhivalno nalogo). Po pravilniku naj bi bila čitalnica knjižnice odprta v ponedeljek, sredo in petek od 11. do 12. ure, v torek, četrtek in soboto pa od 14. do 20. ure. Delo ŠKP naj bi nadziral tričlanski nadzorni odbor, ki ga postavi OLO Ptuj v dogovoru z MZP-jem.³⁸

Delo v novoustanovljeni Študijski knjižnici je prevzela Rajka Smodič. Po nalogu MZP-ja in dr. Pavla Kalana (1900–1974) iz NUK-a je prevzela ptujsko gimnazijsko knjižnico³⁹ – pri sortiranju in zlaganju gradiva so ji pomagali dijaki gimnazije z udarniškim delom – in takoj pričela z urejanjem 25.000 do 30.000 enot knjižnici namenjenega gradiva, deponiranega v ptujskem Narodnem domu. Do septembra 1948 je bilo vse gradivo urejeno po strokah in letnikih ter pripravljeno za prevoz v ŠKP. Toda sredi septembra je prišlo do vloma v Narodni dom, pri čemer je bilo pripravljeno in urejeno gradivo povsem razmetano, tako da je bila dvorana več kot meter visoko nastlana s premetanimi, pohojenimi, umazanimi, raztrganimi in pomečkanimi knjigami. Smodičeva je poročala, da je velik del strokovnih knjig ukradenih, nevezani letniki revij in časopisov pa tako razmetani, da dvomi, da jih bo lahko še kdaj uredila.⁴⁰ Tako je bilo v naslednjih mesecih potrebno ves fond ponovno pregledati, sortirati in pripraviti za prevoz v prostore ŠKP na Dominikanskem trgu. Ti pa so bili v dokaj slabem stanju: nujno potrebna je bila adaptacija oken s strohnelimi okvirji in razbitimi šipami, beljenje sten, nabava novih vhodnih vrat, knjižnih omar, polic, miz, stolov, svetilk ter peči in kurjave.⁴¹ Ob ustanovitvi je ŠKP od Muzejskega društva, Gimnazije Ptuj in Narodne imovine sicer dobila nekaj inventarja (omare in knjižne police), a ta še zdaleč ni zadoščal potrebam knjižnice. Knjige so bile zato naložene kar po vlažnih tleh.⁴² Knjižnica je bila tudi brez denarnih sredstev, saj knjižničarka ni imela niti za poštino. Ker je zaposlitev Pavla Flereta kot upravnika ŠKP padla v vodo, je bila Smodičeva za vse delo sama in brez kakršnekoli pomoči. V zvezi z vprašanjem imenovanja upravnika ŠKP je Smodičeva že 13. avgusta 1948 na MZP naslovila dopis, v katerem je pristojne obvestila, da se je seznanila s prof. M. Mahničem,⁴³ ki bi se morda hotel lotiti strokovnega in upravniškega dela v ŠKP, ker se zelo zanima za bibliotekarsko stroko, in prosila, da se njen predlog vzame v pretres.⁴⁴ Do novembra 1948 je še naprej vse delo opravljala sama, potem pa je upravniške posle v knjižnici prevzel Henrik Šel, okrajni nadzornik v pokoj.

37 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 4, Pravilnik o izposojanju knjig v Študijski knjižnici.

38 Ta ni bil nikoli imenovan. Svoj prvi upravni odbor je knjižnica dobila šele 1. marca 1956, ko je bila po enoletni prekinitvi ponovno vzpostavljena kot samostojna proračunska ustanova.

39 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 4, Poročilo Rajke Smodič o tekočih zadevah, dopis št. 10/48 z dne 13. 8. 1948.

40 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 4, Dopis R. Smodič št. 26/48 z dne 18. 9. 1948, poslan na OLO Ptuj.

41 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 4, Dopis R. Smodič št. 25/48 z dne 16. 9. 1948, poslan na OLO Ptuj.

42 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 5, Prošnja za dodelitev rezanega lesa za police, naslovljena na Ministrstvo za lesno industrijo v Ljubljani, Dopis ŠKP št. 123/49 z dne 28. 9. 1949.

43 Ni jasno, za katerega profesorja gre.

44 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 4, Dopis št. 10/48 z dne 13. 8. 1948.

Anton Smodič

(Gradec, 1905–1960, Visoko, Bosna)

UČITELJ, MUZEALEC IN ARHEOLOG

> Foto: SI_ZAP/0012, MLO Ptuj, AŠ 11, ov. 53

Osnovno šolo je obiskoval v Gradcu, nato se je šolal na gimnaziji v Ptuj (1917–1922) in na državnem moškem učiteljišču v Mariboru (1922–1926). V letih 1927–1939 je delal kot učitelj na osnovnih šolah v Cirkulanah, na Hajdini in Ptuj, nato pa kot kustos v Mestnem Ferkovem muzeju v Ptuj (1939–1941). Bil je član Jugoslovanskega učiteljskega združenja, član sokolske organizacije ter član Zgodovinskega društva Maribor.

Od leta 1921 naprej je bil odbornik, od leta 1927 naprej pa tudi tajnik Muzejskega društva v Ptuj, leta 1925 mu je bila zaupana tudi skrb za muzejsko znanstveno knjižnico. Še posebej se je zanimal za arheologijo. Sodeloval je pri vrsti arheoloških izkopavanj, ki jih je vodil muzej, in o arheoloških najdiščih in novih najdbah poročal v številnih znanstvenih publikacijah in časopisju. Zanimal se je tudi za etnologijo in bil eden najzaslužnejših za nastanek ptujskega vinarskega muzeja (1937).

Ob začetku druge svetovne vojne je bil vpoklican v vojsko kot rezervni oficir. Po zlomu Jugoslavije, aprila 1941, ga je zajela nemška vojska. Do decembra 1941 je kot vojni ujetnik živel v Gensendorfu pri Dunaju, nakar je bil premeščen v Feldbach, kjer je v konfinaciji živel do jeseni 1944. V letih 1942–1944 je delal kot sodelavec arheologa dr. Walterja Schmida (1875–1951), upokojenega profesorja graške univerze in kustosa graškega Joanneuma. Konec leta 1944 je bil poslan v taborišče Strnišče pri Ptuj, od koder je v začetku leta 1945 pobegnil k partizanom v Slovenske gorice.

Po vojni je delal kot kustos (1945–1949) in upravnik (1945–1948) v Mestnem muzeju Ptuj. Potem ko je sredi leta 1949 izgubil službo v ptujskem muzeju, je nekaj časa delal kot tehnični uslužbenec Antropološkega zavoda Medicinske fakultete v Zagrebu (1951–1954) in opravljal konservatorske in preparatorske posle. Leta 1953 je kot izredni študent Filozofske fakultete v Zagrebu diplomiral iz klasične arheologije, naslednje leto pa prevzel delo kustosa in upravnika novoustanovljenega Zavičajnog muzeja v Visokem v Bosni in zagnal prve projekte katalogiziranja in urejanja muzejskih zbirk ter zbiranja različnega muzejskega gradiva. Tam je delal do smrti.⁴⁵

45 SI_ZAP/0006, AŠ 38, MD-III-9/2, Anton Smodič.

Rajka Smodič

(Maribor, 1922–2007, Zagreb)

PRVA KNJIŽNIČARKA
ŠTUDIJSKE KNJIŽNICE NA PTUJU

Zgodnja otroška leta je preživela v Mariboru. Leta 1929 se je z družino preselila v Zagreb, kjer je končala osnovno šolo (1933), gimnazijo (1937) in Državno trgovsko akademijo (1941). Njeno šolanje je nato za nekaj časa prekinila vojna. Leta 1944 se je vpisala na študij ekonomije na Ekonomski fakulteti v Zagrebu in tam zaključila šest semestrov (1944–1947). V letnem semestru 1946/1947 je v zagrebški univerzitetni knjižnici obiskovala bibliotekarski tečaj in opravila knjižničarsko prakso. Maja 1947 se je poročila z Antonom Smodičem, upravnikom ptujskega muzeja, in se nato avgusta 1947 kot bibliotekarska pripravnica zaposlila v ptujski muzejski knjižnici. Takoj se je lotila urejanja muzejske knjižnice in sodelovala pri aktivnostih ob ustanavljanju študijske knjižnice. Avgusta 1948 je za kratek čas prevzela delo knjižničarke v novoustanovljeni Študijski knjižnici v Ptuj. Za potrebe ŠKP je iz muzejske knjižnice izločila vse leposlovne in tiste strokovne knjige, ki niso spadale v muzejsko stroko. Prevzela je tudi del gimnazijske knjižnice in se lotila urejanja gradiva, ki ga je ŠKP dobila iz fondov Narodne imovine. V ŠKP je delala do začetka novembra 1948. V začetku petdesetih let se je preselila v Zagreb.⁴⁶

> Foto: arhiv KIPP

⁴⁶ Arhiv KIPP, Personalne mape. Podatek o smrti: *Gradska groblja Zagreb*: www.gradskagroblja.hr/default.aspx?id=382 (pridobljeno 31. 3. 2018).

OBD OBJE HENRIKA ŠELA

> 06. 11. 1948–26. 12. 1949 in 11. 09. 1950–30. 06. 1951

IN JURIIA FRANCA STIPLOVŠKA

> 27. 12. 1949–10. 09. 1950

TEŽAVNI ZAČETKI – ZBIRANJE KNJIŽNEGA GRADIVA,
UREJANJE KNJIŽNICE

6. novembra 1948 je Poverjeništvo za kulturo in prosveto pri OLO Ptuj pooblastilo Henrika Šela, okrajnega nadzornika v pokoju, da prevzame študijsko knjižnico Ferkovega muzeja in ugotovi dejansko stanje.⁴⁷ 20. novembra 1948 pa je MZP Šela z dekretom imenovalo za začasnega upravnika ŠKP.⁴⁸

V dopisu, ki ga je Henrik Šel tri tedne po svojem prihodu v ŠKP poslal na MZP,⁴⁹ je zapisal, da ima ŠKP okoli 45.000 knjig:

»Temelj knjižnice tvori knjižnica Muzejskega društva s 1.923 deli v ok. 4.000 zvezkih. K tej je priključena profesorska knjižnica ptujske gimnazije, ki vsebuje pribl. 1.000 knjig, nadalje vsebuje Študijska knjižnica še cca 40.000 knjig, ki pa niso pregledane in urejene /.../ Zaradi popolne neurejenosti knjižnica še ne posluje /.../ Potrebovala bi glavnega in pomožnega knjižničarja, dve pisarniški moči, služitelja in upravnika, ima po do sedaj le začasnega upravnika in začasnega služitelja /.../«.

Štirinajst dni kasneje je na MZP poslal še poročilo o stanju ŠKP po prevzemu:⁵⁰

»Na poziv OLO Poverjeništva za prosveto in kulturo v Ptuj z dne 6. 11. 1948, da prevzamem Študijsko knjižnico Ferkovega muzeja, sem navedenega dne prevzel od knjižničarke Rajke Smodičeve 5 kom. ključev in sicer: 2 od knjižnice, 2 od arhiva in enega od pregrajenih vrat na hodniku. Čeravno je knjižnica od 1. 8. 1948 samostojna, še nima štampiljke. Inventarne knjige, kakor tudi seznamov knjig, izvzemši prevzete Muzejske knjižnice, ni bilo, zato podrobni prevzem ni bil mogoč /.../«.

Do 1. 8. 1948 je bila knjižnica v skupni upravi z muzejem, ki ga je upravljal kustos Smodič. Njegova žena Rajka je bila postavljena za knjižničarko samostojne knjižnice od 1. 8. 1948 dalje. Ureditvi Študijske knjižnice se ni posvetila potrebna in pravilna skrb, niti glede nabave poslovnih knjig, niti glede namestitve osebja, kot je določeno v Navodilih za notranje delo in poslovanje študijskih knjižnic. Brez vsakega dvoma je, da Smodičeva sama ni mogla zadostiti svoji nalogi. S pomočjo dijakov so se spravile knjige na police, deloma so urejene nekako, a seznamov in kartotek ni nikakršnih, zato se iskane knjige najdejo le slučajno.

Po omarah, policah in kotih je nebroj neurejenih, nesortiranih knjig. Leta 1947 menda, se je odpeljalo nekaj kamionov knjig v Prosvetni dom, prej Narodni dom, kjer se je nameravala vzpostaviti Študijska knjižnica. Govori se o 25.000–30.000 knjigah in brošurah. Ta množica knjig se mora spraviti nazaj v sedanje prostore, kar predstavlja precejšnje težave radi prevoza in delavcev. Sicer se je delo že pričelo, a je zelo neprijetno, ker je letos poleti vdrla ali mladina ali tečajniki v dvorano in vse knjige, brošure in revije razmetala, tako da je dvorana nastlana 1.20 m visoko z raztrganimi in pohojenimi knjigami. Govori se, da se je tudi dokaj knjig odneslo /.../ Ker se je pojavila zahteva športnikov in fizikurnikov, da se dotična velika soba takoj izprazni, so se vse knjige etc. zmetale v drugo sobo, kjer je sedaj velik kup papirja, pomešanega s knjigami, celimi in raztrganimi. Ta masa se bo po možnosti spravila od 31. 12. t. l. dalje v prostore Študijske knjižnice in sortirala.

> Prva stran poročila o stanju v ŠKP, ki ga je upravnik Henrik Šel konec leta 1948 poslal na prosvetno ministrstvo (SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 4).

Šl. 47/48
Ptuj 10. dec. 1948

Študijska knjižnica v Ptuj.
prosvetno - Ptuj. Ministrstvo prosvete
v Ljubljani.

Na poziv OLO - Poročevalstva za prosveto v Ptuj x vme
b. 11. 1948 sta prevzamec študijske knjižnice ferne-
neja muzeja, sem navedenja sme prešel od knjižni-
čarke Rajke Smodičeve 5 kom. kjuce, in v ur. 2
od knjižnice, 2 sol arhiva in 1 od pregrajnih vrat na hodniku.
Čeravno je knjižnica šel 1. 8. 1. l. samostojna, se nima stam-
nitke. Inventar vse knjige karor tudi manjših knjig,
izozemni prozode muzejske knjižnice, ni bilo. Zato predol-
ni prozode ni bil mogoč, razen nekaj alik prejšetih
od knjižnice. Do 1. 8. 1. l. je bila knjižnica v skupni upravi
z Muzejem, ki ga je upravljal kustos Smodič. Vsega o-
žena Rajka pa je bila prodajena za knjižničarstvo samo-
stojne štud. knjižnice od 1. 8. 1. l. dalje.
Vrednoti št. kn. se mi posočila potrebna in pravilna
skup, niti glede nabave poslovnih knjig niti glede
numeritke vrabja, ki je delovno v Navadih lih za

Od predpisanega osebja sta zaposlena samo vršilec d. upravnika in začasni honorarni služitelj. Nujno je še potreben knjižničar z dvema pisarniškimi močmi. Personalni referent OLO je sicer poslal poslednji, a ob pogledu na delo sta se čutili nezmožni in sta odpovedali /.../. Glede dosedanje knjižničarke Rajke Smodičeve, ki je za preiskave njenega moža, bivšega kustusa Muzeja in s tem zvezane knjižnice, suspendirana, ni došlo odločbe ali bo nadalje zaposlena ali ne. Študijska knjižnica posluje sedaj samo zasilno, otvoritev nameravane čitalnice je trenutno še nemogoča. Prostori bi bili za knjižnico primerni, vendar še manjka ca 6 m² šip, zunanjih in notranjih, kar pa se bo sčasoma popravilo.«

V Poročilu Študijske knjižnice za leto 1948⁵¹ je Šel zapisal, da je bilo prvo delo, ki se ga je lotil, prevoz knjig iz dva kilometra oddaljenega Narodnega doma v Študijsko knjižnico, kar je opravljal v mrazu in snegu s četverovprežno vožnjo. Najprej je vse delo opravljal sam, nato pa po neštetihi poteh na OLO Ptuj dosegel, da so v ŠKP zaposlili še pisarniški delavki Rozo Laharnar (november 1948) in Danico Kajžnik (april 1949) ter hišnika Franca Oroša (maj 1949). Pisarniško osebje je bilo nevesče pisarniškega in knjižničarskega dela, edini pisalni stroj, ki je bil na razpolago, pa je bil star in se je kar naprej kvaril. Delo je lažje steklo, ko se je julija 1949 kot bibliotekarski pripravnik v knjižnici zaposlil Andrej Kovač, zgodovinar s fakultetno izobrazbo, a brez knjižničarske prakse.⁵² Izdelovati se je začel inventarni seznam, za izdelavo imenskega kataloga pa vse do konca leta 1949 ni bilo predpisanih tiskovin (kartotek).

Henrik Šel je v poročilu o stanju knjižnice, ki ga je oktobra 1949 poslal na Društvo bibliotekarjev Slovenije (DBS), zapisal, da oblast knjižnici posveča le malo pozornosti, da jo obravnava kot nujno zlo in da knjižnica za svoje delovanje nima niti potrebnega pisarniškega materiala niti uradno predpisanih poslovnih knjig in tiskovin.⁵³

Knjižnica je razpolagala z osmimi sobami in tremi pomožnimi hodniki v pritličju na skrajnem jugozahodnem delu dominikanskega samostana s skupno površino 245 m². Soba, v kateri naj bi bila urejena čitalnica s 36 sedeži, je merila 43 m², skladišče 42 m², ostalih šest sob je imelo skupno 126 m², hodniki pa 34 m². Otvoritev čitalnice zaradi neurejenosti gradiva, neobstoječega seznama knjig in katalogov ter pomanjkanja omar in polic ni bila mogoča. Ob koncu leta 1949 je bilo v prostorih ŠKP okoli 80.000 zvezkov različnega gradiva.⁵⁴ Ogromna količina knjig je v knjižnico prišla iz zbirnega centra (Narodna imovina), knjige so se zbiralale tudi po podstrešjih, kleteh in drugih prostorih ptujskih hiš, nekaj jih je odstopila tudi Ljudska knjižnica in čitalnica Ptuj. Veliko zbranega gradiva je bilo kasneje izločenega: šlo je za dvojnike, nemško pripovedno in zabavno čtivo, politično nezaželeno literaturo, poškodovano in uničeno gradivo, nekaj gradiva pa so prepeljali tudi v LKČP.

Na dnevno časopisje, revije in drugi periodični tisk je bila ŠKP naročena od 1. januarja 1950 dalje, nabava periodike pa je bila v glavnem odvisna od finančne podpore pristojnega ministrstva.⁵⁵ Januarja 1950 je ŠKP premogla 4 tekoče časnike in 18 revij.⁵⁶ Ob ustanovitvi je v svoje varstvo dobila tudi arhiv Muzejskega društva in knjižnico Viktorja Skrabarja,⁵⁷ a je že januarja 1949 iz MZP-ja prišel ukaz, da je potrebno vse arhivalije in Scrabariano vrniti Mestnemu muzeju.⁵⁸ Z vračilom arhiva, ki je bil deponiran v kletnih prostorih, ločeno od knjižnice, ni bilo težav in je bil muzeju vrnjen nedotaknjen. Drugače je bilo s Scrabariano. Ker seznama knjig ni bilo, gradivo iz Skrabarjeve zbirke pa je bilo razstavljeno po vseh omarah in policah, je bilo potrebno pregledati ves fond in izločiti knjige s Skrabarjevim ekslibrisom ali vpisnim imenom.

V Poročilu upravnika o delu ŠKP v letu 1949⁵⁹ najdemo prve zapise o obisku in izposoji: »Obisk je bil omejen le na najnujnejše slučaje, saj ni kataloga, da bi se knjiga takoj našla. Med obiskovalci so bili: 1 literat, 2 univerzitetna profesorja, 3 profesorji, 3 študenti, 1 arhivar, 1 likovni umetnik, 1 zdravnik, 1 inženir, 2 upokojenca, 2 učitelja, 2 gledališka igralca, 3 zasebniki in 1 arhitekt. Izposojenih je bilo 317 knjig na dom /.../ v knjižnici sami pa se je knjig poslužilo 27 oseb v 87 slučajih in to posebno v času, ko so se bavili v Ptuju in okolici z izkopavanjem univ. prof. Korošec in njegovi drugovi /.../ Časa za razstave in predavanja ni bilo.«

27. decembra 1949 je delo upravnika ŠKP za kratek čas prevzel profesor ptujske gimnazije Franc Jurij Stiplovšek.⁶⁰ Ker je bil zaradi pomanjkanja kadra v gimnaziji primoran še naprej honorarno poučevati in je imel za delo v ŠKP bolj malo časa, je bil 10. septembra 1950 razrešen službe upravnika in premeščen nazaj na gimnazijo, za honorarnega vršilca dolžnosti upravnika pa je bil ponovno imenovan Henrik Šel. 1. septembra 1950 je bil v ŠKP kot honorarni uslužbenec za urejanje knjižnice nameščen učitelj Drago Hasl, mesec dni kasneje pa še absolventka umetnostne zgodovine, nižja bibliotekarka Tatjana Stefancioza. Konec leta 1950 so bili tako v ŠKP zaposleni: Henrik Šel, Andrej Kovač, Drago Hasl, Tatjana Stefancioza in Franc Oroš.

51 SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 73, Poročilo ŠK za leto 1948.

52 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 6, Poročilo o delu ŠKP v letu 1949, dopis št. 167/49.

53 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 5, Poročilo o stanju knjižnice, dopis št. 130/49 z dne 12. 10. 1949, naslovljen na DBS.

54 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 6, Poročilo upravnika o stanju ŠKP na dan 31. 12. 1949 z dne 25. 1. 1950.

55 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 6, Poročilo o delu v letu 1949.

56 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 6, Poročilo upravnika o stanju ŠKP na dan 31. 12. 1949 z dne 25. 1. 1950.

57 Viktor Skrabar (1877–1938), pravnik, arheolog in častni član ptujskega Muzejskega društva, je imel bogato zasebno knjižnico z okoli tisoč enotami gradiva. Po njegovi smrti je prešla v muzejsko knjižnico in bila oblikovana kot posebna zbirka – Bibliotheca Scrabariana.

58 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 5, Dopis MZP št. JA. IV. 11662/13 z dne 15. 1. 1949.

59 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 6, Poročilo o delu ŠKP v letu 1949, dopis št. 167/49.

60 Prav tam.

Pisarniški delavki Roza Laharnar in Danica Kajžnik sta bili v začetku septembra 1950 razrešeni dela v knjižnici.⁶¹

Najpomembnejše delo v prvih dveh letih po ustanovitvi ŠKP je bilo sortiranje knjig po strokah, njihova inventarizacija in razvrščanje po policah in omarah. Do konca novembra 1950 je bilo inventariziranih in postavljenih 31.247 knjig. Septembra 1950 se je pričela tudi katalogizacija gradiva ter izdelava imenskega in stvarnega kataloga.⁶² Za potrebe tega zahtevnega strokovnega dela sta se Andrej Kovač in Drago Hasl udeležila izpopolnjevanja v NUK-u in v celjski Študijski knjižnici, kjer jima je strokovne nasvete nudil zlasti upravnik, slavist in knjižničar Vlado Novak (1916–1994).

Strokovno delo v ŠKP je oteževalo pomanjkanje priročnega bibliografskega gradiva ter dejstvo, da knjižnica ni premogla razsvetljave, zaradi česar je poslovala le med 7.30 in 14.30. Zaradi nezadostnega števila katalogiziranih knjig, odsotnosti razsvetljave in pomanjkanja opreme tudi otvoritev čitalnice ni bila mogoča. Kljub temu je knjižnico v letu 1951 obiskalo okoli 500 ljudi,⁶³ ki so si na dom izposodili 1.234 knjig.⁶⁴ Med uporabniki knjižnice je bilo največ arheologov in bralcev nemške literature. Dijaštvo se je knjižnice bolj malo posluževalo, saj je bila zbirka slovenskega tiska zaradi uničevanja med vojno maloštevilna in pomanjkljiva, za nabavo novega pa je imela ŠKP na voljo le skromna sredstva. V letih 1948–1951 je lahko kupila 674 slovenskih knjig in revij, kar je predstavljalo zgolj 10 odstotkov povojnega slovenskega tiska. Dejstvo, da knjižnica ni bila prejemnica obveznega izvoda, je situacijo samo še poslabševalo. Da bi izpopolnila zbirko slovenskega tiska, je ŠKP februarja 1951 pod vodstvom Draga Hasla organizirala množično akcijo zbiranja predvojnega slovenskega tiska in tiska narodnoosvobodilnega boja (NOB): časopisja, službenih listov, društvenih in šolskih glasil, bibliografij, zbornikov, letopisov, leposlovja, različnih strokovnih in znanstvenih knjig na območju ptujskega okraja.⁶⁵ Kljub temu je knjižnica konec oktobra 1951 premogla le 2.753 slovenskih knjig iz predvojne in povojne slovenske knjižne produkcije.⁶⁶ ŠKP si je prav zato že od svoje ustanovitve naprej prizadevala, da bi se uvrstila med prejemnike obveznega izvoda. Kakor hitro bi to pravico dobila, bi lahko na eni strani izpopolnila zbirko tekoče knjižne produkcije, na drugi strani pa bi skromno odmerjena sredstva za nakup gradiva namenila tudi za nabavo gradiva iz predvojne knjižne produkcije in tako vsaj delno nadomestila veliko izgubo, ki so jo knjižnice na Ptujskem utrpeli v času nemške okupacije.

61 SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 73, Poročilo ŠKP za leto 1950.

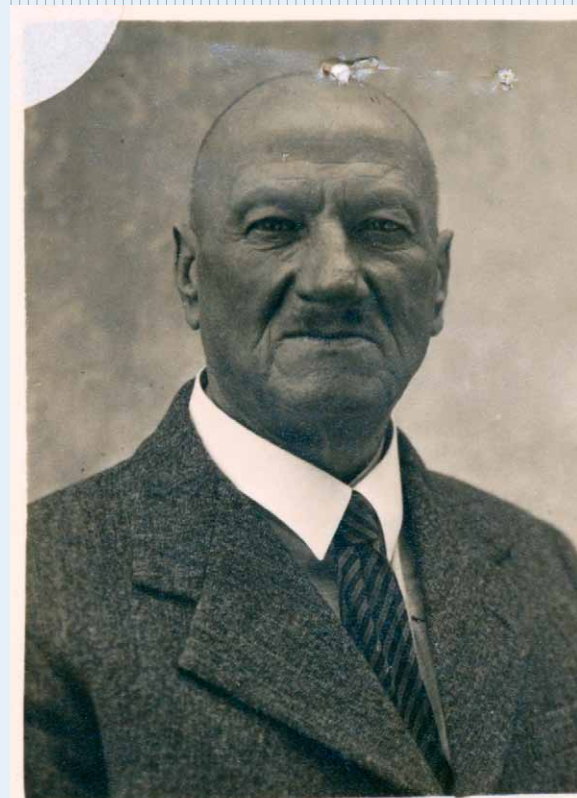
62 Imenski katalog je katalog, urejen po abecedi priimkov avtorjev. V stvarnem katalogu so vpisi urejeni po predmetnih oznakah, ki opredeljujejo vsebino dokumentov.

63 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 7, Dopis ŠKP št. 391/52-2 z dne 7. 11. 1951.

64 M. Alič, 1962, str. 370.

65 SI_ZAP/0078/18, AŠ 2, ov. 4, mapa Študijska in Mestna knjižnica Ptuj 1948–1958, dopis upraviteljem osnovnih in srednjih šol ptujskega okraja z dne 20. 1. 1951.

66 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 7, Dopis ŠKP št. 391/51 z dne 31. 10. 1951, naslovljen na Svet za prosveto in kulturo pri OLO Ptuj.

> Foto: SI_ZAP/0012, MLO Ptuj, AŠ 12, ov. 54

Henrik Šel

(Radvanje pri Mariboru, 1879–?67)

UČITELJ IN ŠOLSKI NADZORNIK, PRVI UPRAVNIK ŠKP

Gimnazijo (1890–1890) in nato učiteljišče (1895–1899) je obiskoval v Mariboru. Po šolanju se je zaposlil kot učitelj pri Sv. Lovrencu nad Mariborom. Tam je deloval tudi kot član in tajnik Kmetškega bralnega društva ter knjižničar društvene knjižnice. V letih 1908–1918 je opravljal naloge nadučitelja v Zrečah. Novembra 1918 se je pridružil borcem generala Maistra.

Po prvi svetovni vojni je delal kot šolski upravnik v Slovenskih Konjicah in kot okrajni šolski nadzornik za konjiški, šmarski in rogaški okraj (1919–1925). V letih 1924–1925 je opravljal tudi funkcijo oblastnega šolskega nadzornika v Mariboru, nato pa do upokojitve (1937) delal kot šolski upravnik v Slovenskih Konjicah. Bil je tudi aktiven član tamkajšnjega sokolskega in planinskega društva, član Ciril-Methodove družbe ter Učiteljskega društva za Konjiški okraj, deloval je tudi kot načelnik Posojilnice v Konjicah. Med drugo svetovno vojno je opravljal delo pisarja pri nadupravi posestev v Slovenskih Konjicah.

Po osvoboditvi je kot upokojenec živel v Slovenskih Konjicah in krajši čas delal pri krajevnem odboru Osvobodilne fronte (OF) in kot oskrbnik zavetišča za ubožne. Novembra 1945 se je preselil na Ptuj. V letih 1945–1948 je imel različne zaposlitve: delal je kot tajnik OF pri ormoškem kvartu, v MLO Ptuj in kot učitelj na tečaju za trgovske pomočnike. Jeseni 1948 je bil imenovan za začasnega upravnika Študijske knjižnice Ptuj in to funkcijo s krajšo prekinitvijo opravljal do poletja 1951. Postavil je temelje za razvoj ptujske študijske knjižnice. Pred uničenjem je rešil velike korpuse knjižnega gradiva ter poskrbel za njegovo evidentiranje in namestitve v prostore ŠKP.⁶⁸

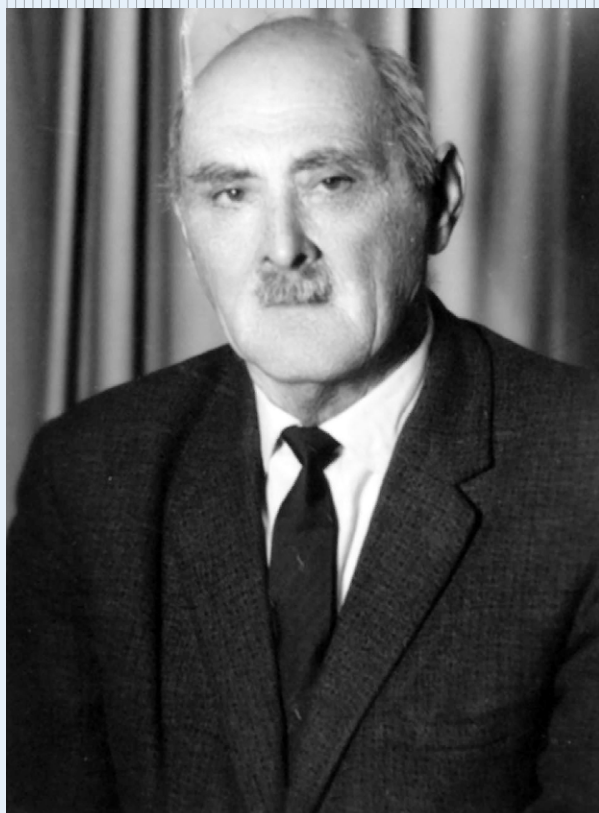
67 V matičnih knjigah Nadškofijskega arhiva v Mariboru ni podatka o datumu in kraju smrti Henrika Šela.

68 Arhiv KIPP, Personalne mape zaposlenih; SI_ZAP/0012, MLO Ptuj, AŠ 12, ov. 54, Karakteristike; A. Gorjup, 2015, str. 49.

Franc Jurij Stiplovšek

(Sv. Ema ob Sotli, 1894–1969, Ptuj)

ZGODOVINAR, GIMNAZIJSKI PROFESOR,
UPRAVNIK ŠKP

> Foto: SI_ZAP/0142, Gimnazija Ptuj, AŠ 240, ov. 552

Leta 1915 je maturiral na celjski gimnaziji, nato je bil vpoklican v vojsko. Po prvi svetovni vojni je odšel na študij zgodovine in zemljepisa na ljubljansko univerzo in se leta 1924 kot profesor zaposlil na ptujski gimnaziji. Bil je tudi dolgoletni član šolskega odbora ter varuh šolske zgodovinske zbirke, nekaj časa je opravljal tudi funkcijo gimnazijskega ravnatelja (1945–1947). Konec leta 1949 je za nekaj mesecev prevzel dolžnosti upravnika novoustanovljene Študijske knjižnice Ptuj, nato se je vrnil na ptujsko gimnazijo in tam poučeval vse do upokojitve (1966).

Deloval je tudi kot vzgojitelj in član upravnega odbora ptujskega Dijaškega doma. Od leta 1927 naprej je bil odbornik Muzejskega društva in pozneje aktiven član Zgodovinskega društva v Ptuj, ki mu je nekaj časa tudi predsedoval (1947–1952). Za svoje dolgoletno uspešno delo je leta 1969 prejel spominsko plaketo mesta Ptuj.⁶⁹

⁶⁹ SI_ZAP/0142, Gimnazija Ptuj, AŠ 234, ov. 525, Ocenjevalni listi 1958/1959 in AŠ 240, ov. 552, Gradivo za 100-letnico Gimnazije Ptuj; Profesor Franc Stiplovšek: in memoriam. Tednik, 30. 11. 1969, str. 10.

OBDOBJE DRAGA HASLA

> 01. 07. 1951–31. 07. 1954 in 01. 08. 1955–30. 06. 1966

USTANOVITEV PIONIRSKÉ KNJIŽNICE (1955), ZDRUŽITEV ŠKP IN MKČP V LJUDSKO IN ŠTUDIJSKO KNJIŽNICO PTUJ (1958), USTANOVITEV POTUJOČE KNJIŽNICE (1959), PRIDOBITEV STATUSA MATIČNE KNJIŽNICE (1962)

Drago Hasl je vodenje knjižnice prevzel 1. julija 1951. Henrik Šel je maja 1952 delovno razmerje v knjižnici dokončno prekinil. Aprila 1952 je v knjižnico prišla še arhivarka Nežka Vaupotič.⁷⁰ Po odhodu Tatjane Stefancioza je 1. oktobra 1952 v knjižnico prišel bibliotekarski pripravnik Douglas Lastavec in prevzel inventarizacijo knjižničnega gradiva.

V letu 1952 so se po številnih posredovanjih Draga Hasla pri OLO Ptuj in prošnjah za denarno pomoč, poslanih na različna ptujska podjetja, končno izpolnili pogoji za otvoritev čitalnice. Prenovljeni so bili prostori v pritličju knjižnice, urejena električna razsvetljava v čitalniškem prostoru in nabavljena oprema za čitalnico: 3 mize, 14 stolov, obešalnik za obleko ter omare za abecedni imenski in stvarni katalog. Čitalnica, ki se je odprla 10. junija 1952, je poslovala vsak torek, četrtek in soboto od 14. do 21. ure, v ponedeljek, sredo in petek pa od 11. do 12. ure. Delo v čitalnici sta prevzela Andrej Kovač in Nežka Vaupotič, ki sta skrbela še za katalogizacijo knjig ter izgradnjo imenskega, stvarnega in decimalnega kataloga.⁷¹

Po otvoritvi čitalnice, v kateri je bilo obiskovalcem na voljo vse knjižno gradivo in več kot 70 domačih in tujih časnikov ter revij, se je zanimanje za knjižnico povečalo. Dnevno si je knjige izposodilo 10–18 ljudi, čitalnico, v kateri je bilo prostora za 12 obiskovalcev, pa je uporabljalo 6–8 čitateljev dnevno.⁷² Knjižnica je leta 1953 dobila tudi nov Pravilnik o izposojanju knjig. Ta je določal, da so knjige brezplačno na voljo vsakemu v študijske namene. Revij in časopisov si ni bilo mogoče izposoditi na dom – na voljo so bili le v čitalnici, kar je veljalo tudi za knjižne redkosti in najnovejše knjige.⁷³

Če je iz poročil Henrika Šela razbrati, da v prvih letih zaradi neurejenosti knjižnice ni bilo mogoče pripravljati razstav in izvajati tečajev, predavanj ter literarnih večerov, se je po nastopu Draga Hasla to spremenilo. V začetku septembra 1951 je ŠKP v okviru II. okrajne gospodarske razstave na Ptuj pripravila svojo prvo knjižno razstavo Ob 400-letnici slovenske knjige in si zanj prislužila priznanje organizatorja, saj si jo je ogledalo približno 50.000 ljudi.⁷⁴ V smislu popularizacije knjižnične dejavnosti in ozaveščanja javnosti o vsebini in pomenu svojega dela je ŠKP začela pripravljati tudi različna predavanja, o dogajanju v knjižnici je poročala tudi preko lokalnih medijev. Tako je januarja in februarja leta 1953 Andrej Kovač na ptujski Ljudski univerzi opravil predavanja o zgodovini slovenske knjige, o knjižnicah in bibliotekarstvu, ob 5. obletnici ustanovitve ŠKP pa v Ptujskem tedniku objavil članek o njenem delovanju.⁷⁵ Septembra 1953 se je ŠKP z razstavo knjižnih redkosti in del starejših pisateljev iz severovzhodnega dela slovenske Štajerske in Prekmurja pridružila praznovanju 60-letnice Muzejskega društva v Ptuj. Sodelovala je tudi pri pripravah na 8. kongres slovenskih zgodovinarjev septembra 1953 na Ptuj, decembra 1953 pa je upravnik Hasl preko lokalnih radijskih valov izvedel predavanje o zgodovini, delu in dragocenostih ŠKP.⁷⁶

⁷⁰ SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 73, Poročilo o delu ŠKP v letu 1952.

⁷¹ V decimalnem katalogu so vpisi urejeni po sistemu univerzalne decimalne klasifikacije (UDK) – numerično urejenem mednarodno enotnem knjižničnem klasifikacijskem sistemu za vsebinsko označevanje dokumentov.

⁷² SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 73, Poročilo o delu ŠKP v letu 1952.

⁷³ SI_ZAP/0077, AŠ 2, ov. 9, Pravilnik o izposojanju knjig v Študijski knjižnici.

⁷⁴ SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 73, Poročilo o delu ŠKP v letu 1951.

⁷⁵ Kovač, 1953, str. 4.

⁷⁶ SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 73, Poročilo o delu v letu 1953.

> V prvi polovici leta 1953 je bil urejen nov vhod v prostore ŠKP. Vhod v knjižnico je vodil skozi glavna vrata muzejske uprave in je služil tudi arhivu. Konec leta je bil na novo urejen tudi park pred dominikanskim samostanom, kjer so bile nastanjene tri ptujske kulturne ustanove (foto: arhiv KIPP).

> Čitalnica Študijske knjižnice Ptuj v dominikanskem samostanu, 1962. Za mizo sedi Vlado Klemenčič, ki je v ŠKP delal v letih 1957–1963 (foto: Foto Langerholc, arhiv KIPP).

Jeseni 1952 je ŠKP pristopila še k urejanju in inventarizaciji spomeniško zaščitene knjižnice v minoritskem samostanu.⁷⁷ Nadzor nad tem zahtevnim delom, ki je potekalo od oktobra 1952 do junija 1953,⁷⁸ je bil poverjen bibliotekarju Andreju Kovaču. Ta je 13. novembra 1952 pri urejanju minoritske knjižnice našel dragocene Trubarjeve prevode svetopisemskih besedil Nove zaveze, izdane v letih 1557, 1560 in 1561, vezane v enoten knjižni blok. Po dogovoru med minoritskim samostanom in ŠKP je bil ta redok in dragocen tisk zaupan v varstvo ŠKP, lastništvo nad njim pa je ostalo samostanu.⁷⁹

ŠKP je sodelovala tudi pri zbiranju podatkov za Leksikografski zavod v Zagrebu za potrebe formiranja centralnega kataloga domače periodike ter za potrebe izdaje bibliografije razprav in člankov, objavljenih v domačem periodičnem tisku do leta 1945. Sodelovala je tudi pri sestavljanju centralnega kataloga tujih periodičnih publikacij in knjig pri Jugoslovanskem bibliografskem inštitutu v Beogradu, ki je evidencial vse po letu 1919 izdane tuje publikacije v knjižnicah Jugoslavije.

Pod Haslovim vodstvom je delo v knjižnici torej dobro steklo, čeprav se je ustanova ves čas borila z velikimi finančnimi težavami. Drago Hasl je v poročilu o delu za leto 1953 zapisal, da ima ŠKP v primerjavi z drugimi slovenskimi študijskimi knjižnicami najnižji proračun. Ta je na letni ravni znašal le okoli 700.000 din, od tega je bilo za nabavo gradiva na voljo približno 150.000 din. S tako skromno odmerjenimi sredstvi je knjižnica v letu 1953 lahko kupila le 188 knjig in revij, z darovi jih je dobila 1.304. V nasprotju s ŠKP je imela po obsegu enkrat večja Mariborska knjižnica letno na voljo kar 5.000.000 din, od tega za nabavo gradiva okoli 1.800.000 din, zraven tega je bila še prejemnica obveznega izvoda.⁸⁰

77 SI_ZAP/0077, AŠ 2, ov. 8, Zapisnik komisiješkega ogleda Minoritske knjižnice Ptuj z dne 22. 9. 1952.

78 SI_ZAP/0077, AŠ 2, ov. 9, Dopis ŠKP št. 229/53 z dne 24. 8. 1953.

79 SI_ZAP/0077, AŠ 2, ov. 9, Dopis ŠKP št. 178/53 z dne 4. 7. 1953. Gre za naslednje Trubarjeve prevode svetopisemskih besedil: Ta prvi Deil tiga Noviga Testamenta (Tübingen, 1557), Ta drugi Deil tiga Noviga Testamenta (Tübingen, 1560), Svetiga Pavla ta dva Listy htim Corintariem inu htim Galantariem (Tübingen, 1561). Leta 1986 je bila knjiga restavrirana v Fribourgu v Švici, v devetdesetih letih 20. stoletja pa vrnjena v hrambo minoritski knjižnici Samostana sv. Petra in Pavla na Ptuj.

80 SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 73, Poročilo o delu v letu 1953.

81 SI_ZAP/0077, AŠ 2, ov. 10, Dopis št. 94/54 z dne 15. 4. 1954.

82 SI_ZAP/0077, AŠ 2, ov. 10, Dopis št. 115/54 z dne 15. 5. 1954.

83 SI_ZAP/0077, AŠ 2, ov. 10, Dopis št. 94/54 z dne 15. 4. 1954.

84 SI_ZAP/0077, AŠ 2, ov. 10, Dopis Tajništva za prosveto in kulturo OLO Ptuj, št. III/27-3519/2-53 z dne 12. 7. 1954.

85 SI_ZAP/0077, AŠ 2, ov. 10, Sklep OLO Ptuj o ukinitvi ŠKP, št. I-5423/1-54 z dne 1. 7. 1954.

86 SI_ZAP/0077, AŠ 2, ov. 10, Odločba OLO Ptuj UR-6/220-54 z dne 10. 7. 1954.

87 SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 73, Poročilo o delu ŠK za leto 1954.

88 SI_ZAP/0077, AŠ 2, ov. 10, Sklep o preklicu sklepa OLO Ptuj o ukinitvi ŠKP, št. I-5423/5-54 z dne 19. 3. 1955; SI_ZAP/0080, Zgodovinski arhiv Ptuj, AŠ 118, Odločba o ustanovitvi Mestnega arhiva v Ptuj.

Leta 1954 so na Ptuj začeli resno razpravljati o možnosti ustanovitve nove ustanove – arhiva, ki je do tedaj deloval v okviru Mestnega muzeja Ptuj. V zvezi s problemom zmožnosti financiranja različnih kulturnih ustanov se je spomladi leta 1954 na eni od proračunskih sej Sveta za prosveto in kulturo pri OLO Ptuj postavilo vprašanje nadaljnega obstoja ŠKP oziroma ukinitve ŠKP kot samostojne proračunske ustanove. Da bi preprečil nepopravljivo škodo, ki bi nastala z ukinitvijo tako pomembne institucije, je upravnik Hasl aprila 1954 Svetu za kulturo in prosveto pri OLO Ptuj poslal dopis, v katerem je pojasnil pomen in naloge ŠKP,⁸¹ maja 1954 pa predlagal, da naj se funkcija ŠKP razširi s prevzemom Okrajne knjižnice, zaposleni v ŠKP pa naj odslej opravljajo tudi delo te knjižnice.⁸² Toda kljub njegovim prizadevanjem in opozorilom, da je bila ŠKP ustanovljena na predlog najvišjih prosvetnih oblasti, ki so pogoje za obstoj in razvoj knjižnice vsestransko premotrile,⁸³ je Svet za kulturo in prosveto pri OLO Ptuj 28. junija 1954 sklep o razmiranju Študijske knjižnice.⁸⁴ Z dekretom z dne 1. 7. 1954 je določil, da se ŠKP kot samostojna proračunska ustanova ukine, ustanovi pa proračunska ustanova Okrajni arhiv, ki naj mu knjižnica izroči knjige s študijskim značajem, ostalo knjižno zalogo pa naj prevzeme Ljudska knjižnica Ptuj, katere vodenje s 1. avgustom 1954 prevzame Nežka Vaupotič.⁸⁵

ŠKP je bila tako od 1. julija 1954 naprej proračunsko združena z Mestnim muzejem Ptuj in je delovala kot posebni oddelek muzeja. Drago Hasl je bil 31. julija 1954 razrešen z mesta upravnika ŠKP in premeščen v Glasbeno šolo.⁸⁶ V ŠKP so ostali pomožni uslužbenec Jakob Lah, ki je delo odslej opravljal tudi v arhivu in Mestnem muzeju, bibliotekarski pripravnik Douglas Lastavec ter Andrej Kovač, ki je od 1. avgusta 1954 naprej vršil upravniške posle, vodil strokovno delo v knjižnici in si z objavami v lokalnem časopisu, predavanji na Ljudski univerzi ter s pripravo bibliopedagoških ur za mladino prizadeval za popularizacijo knjižnice in njene dejavnosti. Do konca leta 1954 je knjižnica zabeležila 3.828 obiskovalcev, ki so si izposodili 8.614 knjig. Šestdeset odstotkov vseh obiskovalcev so predstavljali dijaki in študenti.⁸⁷

Za ptujsko knjižnico se je že julija 1954 zavzel Svet za prosveto in kulturo LRS in z odločbo z dne 26. 7. 1954 zadržal izvršitev sklepov o ukinitvi ŠKP in ustanovitvi Okrajnega arhiva, ker si OLO Ptuj za ukinitve ŠKP ni pridobil privolitve Sveta za prosveto in kulturo LRS, za ustanovitev Okrajnega arhiva pa ni bil pristojen. Avgusta 1954 so si stanje v ŠKP ogledali prof. Pavle Kalan, dr. Valter Bohinec ter prof. Alfonz Gspan iz NUK-a, v začetku leta 1955 pa je na položaj ŠKP opozorilo tudi Društvo bibliotekarjev Slovenije (DBS). OLO Ptuj je tako 19. marca 1955 moral svoj sklep o ukinitvi ŠKP preklicati, 24. marca 1955 pa je Ljudski odbor Mestne občine Ptuj s privoljenjem Izvršnega sveta LRS ustanovil samostojno proračunsko ustanovo Mestni arhiv v Ptuj.⁸⁸

Andrej Kovač

(Klanec pri Kozini, 1908–1960, Ptuj)

ZGODOVINAR IN BIBLIOTEKAR

> Foto: arhiv KIPP

Osnovno šolo je obiskoval v Kozini (1914–1920), zadnji letnik je zaključil na Jesenicah. Šolanje je nadaljeval na gimnaziji Sv. Vida pri Ljubljani (1920–1924) in nato na Ptuju (1924–1928). Po maturi se je vpisal na Teološko fakulteto v Mariboru, a je ta študij kmalu opustil in se vpisal na Filozofsko fakulteto v Ljubljani, kjer je leta 1940 diplomiral iz zgodovine in geografije. Obvladal je latinščino in grščino, govoril je tudi francosko in nemško. Že v času študija je objavljala različne prispevke in zbiral podatke za potrebe Leksikona Dravske banovine (1937).

Leta 1941 se je za kratek čas zaposlil na Meščanski šoli v Ormožu. Aprila 1941 je bil mobiliziran v jugoslovansko vojsko, takoj po okupaciji pa je bil ujet in poslan v nemško ujetništvo (1941). Naslednja leta je delal na davčni upravi (1942–1944) in pri podjetjih Simmering-Pauker (1944–1945) in Steyr-Daimler-Puch (1945) v Gradcu.

Po vojni se je vrnil na Ptuj in za krajši čas prevzel delo učitelja na tamkajšnji osnovni šoli (1945) in gimnaziji (1945–1946). Julija 1949 se je zaposlil v Študijski knjižnici v Ptuju in leta 1955 opravil bibliotekarski strokovni izpit. Kot prvi bibliotekar ŠKP je usmerjal strokovno delo v knjižnici, zbiral ostanke slovenskega tiska na našem območju, sestavljal abecedni imenski katalog, delal z bralci, skrbel za popularizacijo knjižničarske dejavnosti ter opravil vrsto predavanj na temo knjižnic in knjižničarstva. Zaupan mu je bil tudi nadzor nad urejanjem in inventarizacijo spomeniško zaščitene knjižnice v minoritskem samostanu (1952–1953). Zbiral je tudi domoznansko gradivo, se poglobljal v preteklost našega območja ter pisal strokovne članke, v katerih je odstiral literarno preteklost Ptuja in okolice (Ptuj in okolica v pesmi in povesti), opisoval zgodovino ptujskih hiš, ulic in trgov (Ptuj v zrcalu svojih ulic in trgov) ter najstarejših ptujskih rodbin – bil je prvi bibliotekar, ki je v ŠKP opravljal delo domoznanca. Kot zgodovinar je aktivno deloval tudi v Muzejskem društvu oziroma v kasnejšem Zgodovinskem društvu v Ptuju.⁸⁹

⁸⁹ Arhiv KIPP, Personalne mape zaposlenih; zasebni arhiv Andreja Kovača ml.

1. avgusta 1955 je bil za upravnika Študijske knjižnice v Ptuju ponovno imenovan Drago Hasl. Zraven njega so bili v knjižnico nameščeni še Andrej Kovač, Douglas Lastavec ter Jakob Lah. Občasno sta pri delu pomagala še Nežka Vaupotič iz Ljudske knjižnice in upokojeni učitelj Vlado Klemenčič.

Knjižnica je spet postala samostojna proračunska ustanova, financiral jo je OLO Ptuj. Marca 1956 je bil imenovan še prvi upravni odbor ŠKP,⁹⁰ v katerega so bili imenovani upravnik Drago Hasl, Stane Stanič – načelnik Oddelka za prosveto pri OLO Ptuj, profesorja ptujske gimnazije Marija Urbas in Rudolf Čeh ter Jože Rojic, upravnik Vajenske šole na Ptuju. Slednji je bil izvoljen za predsednika upravnega odbora.⁹¹

ŠKP je imela na voljo le minimalen proračun. Denarja je zmanjkovalo na vseh koncih: za nabavo najnужnejše literature, knjižničnega inventarja, za adaptacijo dotrajanih prostorov idr. Od enajstih prostorov, ki jih je imela na voljo, so bili primerno opremljeni le štirje. Zaradi pomanjkanja polic je veliko knjig ležalo kar na tleh, upravnikove zahteve po dodatnih finančnih sredstvih pa so bile vedno znova črtane iz postavk občinskega proračuna. Zaradi pomanjkljive nabave gradiva je bila ŠKP nekaj časa primorana izposojati le študijsko gradivo. Bralci leposlovja so bili napoteni v Mestno knjižnico in čitalnico (MKČP) v Krempljevi ulici, s katero je ŠKP tesno sodelovala ne le pri izmenjavi knjig, pač pa tudi pri organizaciji različnih prireditev in tečajev za ljudske knjižničarje. Razen tega je upravnik Hasl v letih 1954–1958 opravljal tudi funkcijo predsednika upravnega odbora MKČP in bil eden od iniciatorjev ustanovitve Pionirske knjižnice, ki je svoja vrata odprla 18. februarja 1955 kot posebni oddelek MKČP. Delo v Pionirski knjižnici je prevzela Nežka Vaupotič. Oddelek je razpolagal le z 18 m² in ni imel lastne čitalnice. Osnovni knjižni fond oddelka je predstavljalo 588 mladinskih knjig, prenesenih iz oddelka za odrasle, ter 79 knjig, ki sta jih za potrebe delovanja Pionirske knjižnice darovali ŠKP in Pionirska knjižnica iz Ljubljane. Nabava novih knjig in število bralcev sta v prvih letih po ustanovitvi skokovito naraščali. Sredi leta 1957 je Pionirska knjižnica premogla že 2.306 knjig in 750 članov.⁹²

⁹⁰ SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 73, Poročilo o delu za leto 1956 z dne 15. 1. 1957.

⁹¹ SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Zapisnik 1. zбора delovne skupnosti LIŠKP z dne 3. 6. 1964.

⁹² Več o zgodovini Pionirske knjižnice oziroma Mladinskega oddelka glej: Zmazek, 2015, str. 14–37.

> Otroci pri izbiranju knjig v Mladinskem oddelku, okoli 1959 (foto: arhiv KIPP)

> Gneča v čitalnici Pionirske knjižnice na Krempljevi 2, okoli 1960. Pionirski oddelek je dnevno obiskalo tudi več kot sto bralcev (foto: arhiv KIPP).

Nežka Vaupotič

(Sedlašek, 1927–)

PRVA KNJIŽNIČARKA
PTUJSKE PIONIRSKÉ KNJIŽNICE, KULTURNA DELAVKA

> Foto: Jože Slodnjak, Tednik, 18. 6. 1970

Osnovno šolo je končala v Podlehniku (1941). Vojno je preživela pri starših v domačem kraju. Po vojni je opravila knjižničarske tečaje (1948, 1949) in strokovni izpit za bibliotekarskega tehniika (1951), nato pa še enoletno šolo za knjižničarje in arhivske pomočnike v Ljubljani (1957–1958).

Najprej je delala v okrajni knjižnici v Poljčanah (1950–1951), leta 1952 pa je prišla na Ptuj in se zaposlila v ŠKP. Tam je delala do leta 1954, nato je prevzela delo knjižničarke in za nekaj časa tudi upravnice MKČP. Februarja 1955 ji je bilo zaupano vodenje novoustanovljene Pionirske knjižnice. Delo mladinske knjižničarke je opravljala do leta 1961, nato je bila premeščena v Ljudski oddelk LIŠKP. Leta 1963 je prevzela vodenje ormoške knjižnice in tam delala do upokojitve (1985). Ves čas se je aktivno vključevala v kulturno življenje lokalne skupnosti in zbirala domoznansko gradivo ter ljudsko izročilo domačega območja. Še posebej se je zanimala za ljudsko izročilo, običaje, ljudsko glasbo in pesmi. V zvezi s tem je na območju Haloz ter v okolici Ptuja in Ormoža opravila več terenskih raziskav za Glasbenarodopisni inštitut Znanstveno raziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter o ljudskih običajih in ljudski glasbi napisala več člankov. Za svoje dolgoletno prizadevno knjižničarsko delo je leta 1979 prejela Trubarjevo diplomu Zveze kulturnih organizacij Slovenije. S knjižničarstvom je ostala povezana tudi po upokojitvi, saj je nekaj časa kot prostovoljka delala v knjižnici Centra za starejše občane v Ormožu.⁹³

⁹³ Arhiv KIPP, Personalne mape zaposlenih; Kunej, 2016, str. 85; ZK 1979, str. 9.

Ustanovitev Ljudske in študijske knjižnice Ptuj

V drugi polovici petdesetih let je ponovno postala aktualna ideja o združitvi obeh ptujskih knjižnic v eno ustanovo s skupno upravo. 22. aprila 1958 je Svet za prosveto in kulturo pri Občinskem ljudskem odboru (ObLO) Ptuj sprejel sklep o združitvi obeh knjižnic. 25. aprila 1958 so predlog podprli tudi odborniki upravnih odborov ŠKP in MKČP ter predlagali, da naj novo ustanovo z nazivom Ljudska in študijska knjižnica Ptuj vodi upravnik Drago Hasl. Za Haslovega pomočnika so podprli slavista in profesorja ptujске gimnazije Iva Arharja, v letih 1955–1958 upravnika MKČP.⁹⁴

27. decembra 1958 je ObLO Ptuj izdal Odločbo o ukinitvi Mestne knjižnice in čitalnice Ptuj ter Študijske knjižnice Ptuj in ustanovitvi Ljudske in študijske knjižnice Ptuj (LIŠKP).⁹⁵ Delokrog nove samostojne proračunske ustanove, ki je s poslovanjem pričela 1. januarja 1959, je bilo območje občine Ptuj. Njeno delo je vodil petčlanski knjižnični svet,⁹⁶ ki mu je predsedoval Rudolf Čeh, ravnatelj Gimnazije Ptuj, nadziral pa Svet za kulturo in prosveto pri ObLO Ptuj.⁹⁷

LIŠKP je imela tri oddelke z ločenim knjižnim fondom, a s skupnimi proračunskimi sredstvi. Študijski oddelk je posloval v muzejskem poslopju na Dominikanskem trgu 1, Ljudski in Mladinski pa na Krempljevi ulici 2. S primernimi prostori je razpolagal le Ljudski oddelk, Mladinski oddelk se je stiskal na skromnih 18 m². V študijskem oddelku je svojemu namenu v celoti ustrezalo le pet prostorov (predsoba, čitalnica, pisarna in dve sobi, namenjeni skladišču), ostali so bili potrebni prenove.⁹⁸

Knjižni fond LIŠKP je štel 50.000 enot gradiva, zanj je skrbelo šest zaposlenih: upravnik Drago Hasl, Andrej Kovač in Douglas Lastavec v študijskem oddelku, Milojka Alič v Ljudskem in Nežka Vaupotič v Mladinskem oddelku ter pomožni uslužbenec Jakob Lah. Študijski oddelk z 41.005 enotami gradiva je izposojal strokovno literaturo za študij, obiskovali so ga večinoma dijaki in študenti ter znanstveni, kulturni in prosvetni delavci. Ljudski oddelk s 5.853 enotami gradiva je obiskoval širši krog mestnih in okoliških bralcev – ti so si izposojali predvsem leposlovno literaturo. Otrokom namenjen Mladinski oddelk je premogel najmanj gradiva (3.150 enot), a ga je obiskovalo največ bralcev.⁹⁹

⁹⁴ SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Zapisnik skupne seje upravnih odborov ŠKP in MKČP z dne 25. 4. 1958.

Več o Ivu Arharju glej: M. Zmazek: Ivo Arhar in njegova zapuščina v ptujski knjižnici, Ptuj, KIPP, 2015.

⁹⁵ SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Odločba ObLO Ptuj, št. 01/1-10435/1-58 z dne 27. 12. 1958. Objavljena je bila v Uradnem vestniku okraja Maribor, št. 4-65/59 z dne 21. 2. 1959.

⁹⁶ SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 68, Sklep o imenovanju članov knjižničnega sveta LIŠKP, št. 01/1-9959/1-59 z dne 16. 10. 1959, in SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Zapisnik 1. redne seje knjižničnega sveta LIŠKP z dne 7. 11. 1959.

⁹⁷ SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Odločba ObLO Ptuj, št. 01/1-1043571-58 z dne 27. 12. 1958.

⁹⁸ SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Zapisnik 12. seje upravnega odbora MKČP z dne 17. 1. 1958.

⁹⁹ SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 73, Poročilo o delu LIŠKP v letu 1959.

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR
P T U J

Po 15. členu zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS, št. 19-88/52), 1. in 4. členu pravilnika o ljudskih knjižnicah in čitalnicah (Uradni list LRS, št. 40-153/46), 3. in 52. členu uredbe o pristojnosti občinskih in okrajnih ljudskih odborov (Uradni list LRS, št. 49-228/57) in 48. členu temeljne uredbe o finančno samostojnih zavodih (Uradni list FLRJ, št. 51-426/51) je Občinski ljudski odbor Ptuj na seji občinskega zbora in na seji zbora proizvajalcev, dne 27/12-1958 sprejel

O D L O Č B O

o ukinutvi Mestne knjižnice in čitalnice Ptuj ter študijske knjižnice Ptuj in ustanovitvi "Ljudske in študijske knjižnice Ptuj"

1.

Ukineta se finančno samostojni zavod Mestna knjižnica in čitalnica Ptuj, ki je bil ustanovljen s odločbo bivšega Ljudskega odbora mestne občine Ptuj, št. I/7-1800/1-54 z dne 26/10-1954 in proračunski zavod študijske knjižnice Ptuj, ki je bila ustanovljena s odločbo bivšega OLO Ptuj z dne 27. julija 1948, št. 4007/1-48, s 31. decembrom 1958.

2.

Ustanovi se "Ljudska in študijske knjižnice Ptuj" kot proračunski zavod (v nadaljnjem besedilu: Knjižnica).

Knjižnica začne poslovati 1. januarja 1959.

3.

Knjižnica prevzame vse pravice in obveznosti ukinjenega finančno samostojnega zavoda Mestne knjižnice in čitalnice Ptuj in proračunskega zavoda študijske knjižnice Ptuj.

4.

Knjižnica bo saločena s leposlovnimi, strokovnimi, študijskimi, političnimi in gledališkimi deli.

Delokrog knjižnice je območje občine Ptuj.

- 2 -

5.

Knjižnica dela pod nadzorstvom sveta za kulturo pri Občinskem ljudskem odboru Ptuj.

6.

Knjižnico vodi knjižnični svet, ki šteje 5 članov.

7.

Knjižnica ima svoj poslovnik, ki ga sprejme knjižnični svet, potrdi pa ga svet za kulturo Občinskega LO Ptuj.

8.

Knjižnica ima svoj proračun v proračunu občine Ptuj. Proračun dohodkov in izdatkov predloži v odobritev knjižnični svet, ki skrbi za izvajanje. Odredbodajalec za izvajanje proračuna dohodkov in izdatkov je upravnik knjižnice in en član knjižničnega sveta.

9.

De imenovanja upravnika po razpisu opravlja dolžnosti upravnika Matjaž Drago, dosedanji upravnik študijske knjižnice Ptuj.

10.

Ta odločba se objavi v "Uradnem vestniku okraja Maribor" in začne veljati 1. januarja 1959.

Številka: 01/1-10435/1-58
Ptuj, dne 27/12-1958

Predsednik
Občinskega ljudskega odbora
Janke Vogrinec

Janke Vogrinec

URADNI ZAZNAMEK:

Odločba je bila objavljena v Uradnem vestniku okraja Maribor, št. 4-65/59 z dne 21. februarja 1959.

Ptuj, dne 24/2-1959

Tajnik ObLO
Ivan Rau

Ivan Rau

Konec leta 1960 je kadrovsko podhranjena knjižnica ostala kar brez dveh bibliote-karjev: novembra je umrl bibliotekar Andrej Kovač, zaradi zdravstvenih razlogov pa se je predčasno upokojil Douglas Lastavec. Delo v Študijskem oddelku knjižnice je zato prevzela Milojka Alič, od leta 1956 zaposlena v Ljudskem oddelku.

V ptujski občini je leta 1959 zraven ŠKP in MKČP delovalo tudi 27 podeželskih ljud-skih knjižnic.¹⁰⁰ Knjižnice, ki so jih vzdrževala prosvetna društva, so bile praktično brez finančnih sredstev, ustreznih prostorov, opreme in kadra. Imele so skromen in večinoma zastarel knjižni fond, zlasti skromno je bila zastopana strokovna literatu-ra. Kakšno je bilo stanje knjižnega fonda na Ptujskem, govori podatek, da je skupna zaloga ljudskih knjižnic, vključno z Ljudskim oddelkom LIŠKP, znašala le 22.000 zvezkov, s čimer so ljudske knjižnice na Ptujskem dosegale le 0,33 odstotka najniž-jega knjižničarskega standarda, ki je predpisoval eno knjigo na prebivalca občine.¹⁰¹ Zaradi poraznega stanja ljudskih knjižnic je bila ena od prioritetnih nalog LIŠKP, da na ptujskem območju, po vzoru drugih knjižnic, ustanovi potujočo knjižnico in s tem širokemu sloju ljudi omogoči dostop do knjige. Idejo je podprl tudi Občinski svet za prosveto in kulturo.

Na posvetu knjižničarjev, 12. oktobra 1958 v prostorih MKČP, je bilo vodenje aktiv-nosti za ustanovitev potujoče knjižnice zaupano Dragu Haslu.¹⁰² Pripravljalni odbor je akcijo za ustanovitev potujoče knjižnice objavil v Ptujskem tedniku, s prošnjami za knjižne darove in denarna sredstva pa se je obrnil tudi na podjetja, sindikalne organizacije, šole in založbe. Denarni prispevki so se stekali v ta namen ustanovljen Cankarjev fond pri ptujski Mestni hranilnici. Tako je bila leta 1959 s pomočjo knjižnih darov posameznikov in različnih založb ter subvencije Občinskega sveta Svobod in prosvetnih društev ter zbranih denarnih sredstev Cankarjevega fonda organizirana Potujoča knjižnica (PK). Na voljo je imela dva kovčka s po 225 knjigami,¹⁰³ ki ju je izdelala Vajeniška šola za lesno stroko na Ptuju. Na svojo prvo pot sta krenila okto-bra 1959 v Vitomarce in Naraplje in bila deležna velikega zanimanja.¹⁰⁴ PK je odslej obiskovala vse tiste predele ptujske občine, kjer knjižnic ni bilo. Da bi za branje navdušili tudi podeželsko mladino, je bila v načrtu še ustanovitev mladinske potujo-če knjižnice. Leta 1961 je Potujoča knjižnica imela že šest kovčkov s 1.004 knjigami.¹⁰⁵

Novosti je bila deležna tudi Pionirska knjižnica. Leta 1961 se je njen knjižni fond uredil po strokah ter izpopolnil z najpomembnejšimi priročniki, periodiko in poučno litera-turo. Vpeljane novosti so oddelku konec leta prinesle tretjo nagrado na tekmovanju mladinskih knjižnic v okviru Jugoslovanskih pionirskih iger 1961.

100 Največje med njimi so bile v Kidričevem (1.000 enot gradiva), Lešju (900 enot), Muretincih (880 enot), Bukovcih (870 enot), Zavrču (580 enot) in Borovcih (550 enot). Ostale so razpolagale le z okoli 300 knjigami (SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 73, Poročilo o delu LIŠKP v letu 1959).

101 SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 73, Poročilo o delu LIŠKP v letu 1959.

102 SI_ZAP/0077, AŠ 36, ov. 89, mapa Potujoča knjižnica 1955–1963, Poročilo o stanju knjižnic in predlo-gi za nadaljnji razvoj knjižničarstva v naši občini.

103 SI_ZAP/0077, AŠ 36, ov. 89, Ljudske knjižnice v ptujski občini (1959) – poročilo Milojke Alič.

104 SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Zapi-snik 1. redne seje knjižničnega sveta LIŠKP z dne 7. 11. 1959 in AŠ 36, ov. 89, mapa Potujoča knjižnica 1955–1963.

105 SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 73, Poročilo o delu LIŠKP v letu 1961 z dne 17. 4. 1962.

Ljudska in študijska knjižnica Ptuj postane matična knjižnica

Leta 1961 je bil sprejet prvi slovenski Zakon o knjižnicah.¹⁰⁶ Uzakonil je institucijo samostojnih občinskih matičnih knjižnic, ki naj bi na svojem območju zraven rednih nalog izvajale tudi posebne naloge: skrbele za strokovno organizacijo in pospeševa-nje knjižničarske službe, za strokovno izpopolnjevanje knjižničnih delavcev ter razvoj bibliotekarske stroke – delovale naj bi torej kot strokovni usmerjevalci in mentorji društvenih, šolskih in strokovnih knjižnic. Zakon je vzpostavil tudi sistem medknjiž-nične izposoje (Navodilo o posojanju knjig med knjižnicami v LRS, 1962) in vode-nje nacionalnega registra knjižnic (Pravilnik o sestavi in vodenju registra knjižnic, 1962).¹⁰⁷ Matične knjižnice so bile na svojem območju dolžne voditi register knjiž-nic in evidenco njihovega gradiva ter posredovati izposoje knjižničnega gradiva. V register knjižnic so morale biti vpisane vse knjižnice, osrednjega je vodila NUK. Tako je bila prvič v slovenskem kulturnem razvoju sistematično določena in vzpostavljena mreža javnih knjižnic.¹⁰⁸

Pristojno ministrstvo je Okrajne svete za kulturo in prosveto zadolžilo, da za svoja območja predlagajo knjižnice, ki naj postanejo matične knjižnice. Svet za prosveto in kulturo OLO Maribor je na seji 11. marca 1962 priporočil, da naj funkcijo matične knjiž-nice za ptujsko in ormoško občino prevzame LIŠKP Ptuj.¹⁰⁹ Tako je LIŠKP 14. avgu-sta 1962 z odločbo ObLO Ptuj postala matična knjižnica za ptujsko območje.¹¹⁰ Juni-ja 1963 je bila vpisana še v osrednji register matičnih knjižnic pri Republiški matični knjižnici v NUK-u.¹¹¹

Kot matična knjižnica je LIŠKP prevzela nalogo, da na svojem območju pospešu-je knjižničarsko službo, vodi registracijo vseh vrst knjižnic in si jih prizadeva zaje-ti v enotno organizacijsko mrežo, vodi evidenco knjižničnega gradiva registriranih knjižnic, posreduje izposoje knjižnega gradiva, nudi strokovno pomoč pri urejanju in poslovanju knjižnic ter organizira strokovno izpopolnjevanje knjižničnega kadra. Pri svojem delu je sodelovala z NUK-om, Študijsko knjižnico v Mariboru, Društvom bibliotekarjev Slovenije, Svetom za prosveto in kulturo v Ptuju, Zavodom za prosve-tno-pedagoško službo ter drugimi kulturno-prosvetnimi organizacijami.

Knjižnica se je že leta 1962 lotila sestave navodil za ustanavljanje in vodenje strokov-nih knjižnic. Da bi ugotovila obstoječe stanje ter spodbudila ustanavljanje strokovnih knjižnic na Ptujskem, je 20. novembra 1962 sklicala sestanek dvajsetih zavodov in gospodarskih organizacij. Sestanka so se udeležili predstavniki Kmetijskega kombi-nata, Veterinarskega zavoda, Zavoda za prosvetno in pedagoško službo, Delav-ske univerze, javnega tožilstva, okrajnega sodišča in bolnišnice.¹¹² Kljub začetnim obetom, da bi bilo knjižnice teh zavodov mogoče zajeti v organizacijsko mrežo, se je kasneje izkazalo, da delovne organizacije, razen redkih izjem, potreb po ustanovitvi strokovnih knjižnic niso izkazovale, mnoge za to tudi niso imele finančnih zmožnosti. Največ interesa za ustanovitev svoje strokovne knjižnice je pokazalo Občinsko sodi-šče v Ptuju – v letu 1963 je bila to edina strokovna knjižnica, registrirana pri matič-ni službi LIŠKP in pri republiški matični službi.¹¹³ Matična služba LIŠKP je pričela tudi z aktivnostmi za registracijo šolskih knjižnic na Ptujskem, sodelovala je pri njihovem urejanju, z organizacijo in izvedbo enodnevnega knjižničarskega tečaja na temo inven-tarizacije, katalogizacije in izposoje (1964) pa poskrbela tudi za strokovno usposablja-nje šolskih knjižničarjev. Ukvarjala se je tudi z vprašanjem slabo založenih ter finančno in kadrovsko podhranjenih ljudskih knjižnic, ki so povprečno razpolagale s 560-imi, večinoma zastarelimi in že neštetokrat prebranimi knjigami. V planu za obdobje od 1963 do 1970¹¹⁴ je predvidela ustanovitev ljudskih knjižnic s po 2.000 knjigami v vseh večjih centrih občine oziroma na sedežih krajevnih skupnosti. Vsaka od teh knjižnic naj

bi imela vsaj 40 m² lastnega prostora, preko Zavoda za prosvetno-pedagoško službo v Ptuju pa naj bi v delo teh knjižnic vključili učiteljski aktiv za slovenski jezik. Da bi zastareli fond ljudskih knjižnic sčasoma nadomestili z novim, bi morali vsako leto kupiti 7.000 knjig oziroma 290 knjig na vsako knjižnico, bistveno dopolnilo k temu pa bi bila uvedba bibliobusa s premično knjižno zbirko, za kar bi zadoščal že kombi, preurejen v potujočo knjižnico. Bibliobus naj bi tedensko obiskoval sedeže večjih krajevnih skupnosti ter posamezne vasi in zaselke, v povezavi z različnimi založbami pa bi lahko opravljal dve nalogi hkrati: izposojal knjige ter prodajal knjige in revije teh založb.¹¹⁵ Tako je LIŠKP s pomočjo finančnih donacij Skupščine občine Ptuj začela pospešeno nabavljati knjige za potrebe vaških knjižnic. V obdobju 1965–1970 je vsaka od njih od matične knjižnice prejela povprečno 40–50 knjig letno.¹¹⁶ Med prednostnimi nalogami LIŠKP je bila tudi popularizacija dela vaških knjižnic ter pridobitev širšega kroga bralcev.

¹¹⁵ SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 78, Analiza stanja knjižnic v ptujski občini (1959–1963) – priloga k zapisniku 10. seje knjižničnega sveta LIŠKP z dne 9. 2. 1963.

¹¹⁶ Alič, 1970, str. 49.

Dragutin Zupančič

(Ptuj, 1896–1977, Ptuj)

UČITELJ, DRUŽBENOPOLITIČNI AKTIVIST,
KNJIŽNIČAR

> Foto: Jože Vrabl, 1964, arhiv KIPP

Po končani osnovni šoli (1903–1907) in gimnaziji (1907–1910) na Ptuju je opravil pripravnico za učiteljsiše (1910–1911), nato se je štiri leta šolal na mariborskem učiteljsišču (1911–1915).

V času prve svetovne vojne je bil mobiliziran v avstrijsko vojsko. Ob koncu vojne je sodeloval v bojih za Maribor in Koroško. Po vojni je poučeval na osnovnih šolah pri Sv. Vidu nad Valdekom (1928–1934) in v Dornavi (1934–1941). V času službovanja pri Sv. Vidu nad Valdekom je vodil prosvetno društvo, društveni pevski zbor in dramski krožek ter sadjarsko in kmetijsko nadaljevalno šolo za odrasle. V Dornavi je prevzel vodenje sokolske čete in pevskega zbora, bil član in predsednik gasilskega društva ter vodja Učiteljskega društva za okraj Ptuj.

Aprila 1941 je bil mobiliziran v jugoslovansko vojsko, a že čez nekaj dni odveden v nemško ujetništvo. V letih 1941–1944 je kot uradnik delal pri podjetju Granit Graz v Slovenskih Konjicah. Po vojni se je najprej zaposlil kot učitelj na Osnovni šoli Ptuj (1945–1946), nato je opravljal delo okrajnega šolskega nadzornika v Krškem (1946–1947) in na Ptuju (1947–1948). Leta 1948 je bil imenovan za pomočnika poverjenika za prosveto pri OLO Ptuj. V letih 1952–1963 je poučeval na Vajeniški šoli na Ptuju, nato se je zaposlil v LIŠK in tu osem let opravljal delo višjega knjižničarja v Ljudskem oddelku (1963–1971). Skrbel je tudi za matično službo in razvoj ljudskega knjižničarstva na Ptujskem.

Bil je tudi aktiven kulturni in družbenopolitični delavec. Deloval je kot organizator in vodja prosvetnega sindikata. V okrajnem sindikalnem svetu je deloval kot tajnik in blagajnik in bil odgovoren za kulturno-prosvetno področje. Leta 1948 je sodeloval pri ustanovitvi okrajnega časopisa Naše delo in bil njegov prvi urednik. Zaslužen je bil tudi za organizacijo Delavske univerze v Ptuju, bil eno leto njen upravnik, pozneje je tam deloval kot predavatelj. Aktiven je bil tudi v Občinskem svetu Zveze Svobod in prosvetnih društev. Odgovoren je bil za ljudsko knjižničarstvo, sodeloval je tudi pri organiziranju sindikalne knjižnice.¹¹⁷

¹¹⁷ Arhiv KIPP, Personalne mape zaposlenih.

LIŠKP je že od ustanovitve naprej izvrševala tudi nalogo ohranjanja kulturne dediščine. Kot arhivska knjižnica je zbirala, strokovno obdelovala in hranila domoznanski pokrajinski tisk, rokopise, kartografsko, glasbeno, filmsko in drugo gradivo z Dravskega in Ptujkega polja ter Haloz in Slovenskih goric. Zbirala je tudi tujejezično gradivo trajne vrednosti s področja znanosti, književnosti in umetnosti, v njenih fondih je bila tudi zbirka knjižnih raritet oziroma redkih in dragocenih starih tiskov. Posebno pozornost je posvečala tudi ozaveščanju javnosti o pomenu zbiranja in ohranjanja pisnih in tiskanih dragocenosti.

Knjižnico so tudi v tem obdobju pestili prostorski, kadrovski in finančni problemi. LIŠKP ni premogla skupnih prostorov, zlasti utesnjena sta bila Študijski in Mladinski oddelek. Zaradi pomanjkanja strokovnega kadra je imela težave pri organizaciji knjižnične mreže v občini, zamujala je tudi s pripravo sistematskega kataloga,¹¹⁸ zaradi pomanjkanja denarja tudi ni zmogla zagotavljati takšnega prirasta novega gradiva, kot bi bilo za osrednjo knjižnico občine primerno. Kljub težavam pa je uvajala novosti v organiziranosti knjižnične zbirke in razvijala nove oblike dela. Leta 1964 se je v Ljudskem in Mladinskem oddelku gradivo uredilo po strokah oziroma sistemu univerzalne decimalne klasifikacije (UDK) in uvedel sodobnejši način izposoje – prosti pristop bralcev h knjigam.¹¹⁹ S prirejanjem razstav, literarnih večerov in različnih predavanj ter z objavo člankov o ptujskem bibliotekarstvu je LIŠKP pripomogla k prepoznavnosti ustanove v javnosti, pri čemer je posebno pozornost posvečala skrbi za mlade bralce. Leta 1963 je organizirala prvo večjo razstavo mladinskega tiska ter srečanje mladinskih pisateljev z mladimi bralci, v letu 1964 pa so se na pobudo Društva prijateljev mladine Ptuj v Mladinskem oddelku knjižnice začele pripravljati pravljíčne ure za otroke.¹²⁰

Konec junija 1966 se je zaključilo obdobje upravnika Draga Hasla, pod vodstvom katerega se je knjižnica vsestransko razvila in družbeno uveljavila.

118 Sistematski oziroma stvarni katalog je urejen po določenem klasifikacijskem sistemu (UDK-katalog) – vpisi so urejeni glede na vsebino publikacij, glede na obravnavano tematiko.

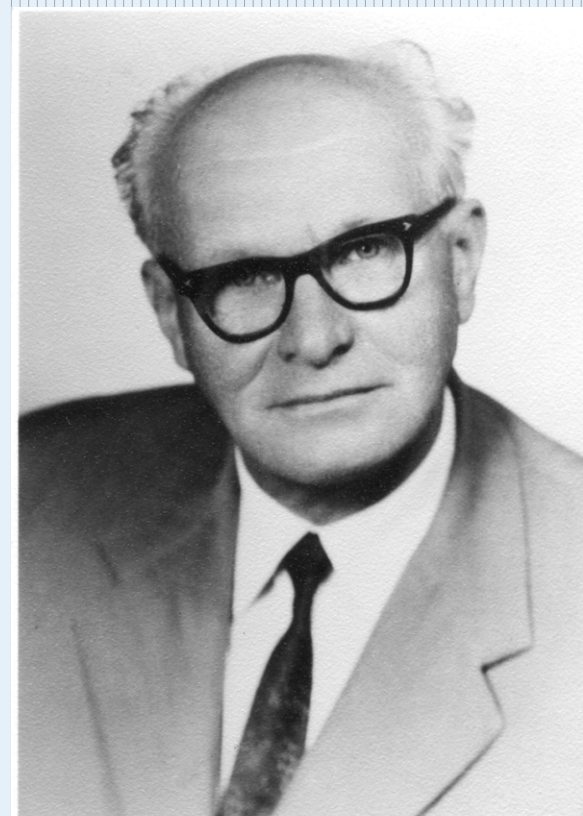
119 Do takrat je bila izposoja pultna. Veljal je skladiščni sistem postavitve gradiva, ki je upošteval tekočo številko dotoka knjižničnega gradiva, bralci pa so do knjig dostopali preko katalogov.

120 Zmazek, 2015, str. 23–24.

Drago Hasl

(Fram, 1900–1976, Ptuj)

UČITELJ, GLASBENIK, KULTURNI DELAVEC,
UPRAVNIK LIŠK

> Foto: arhiv KIPP

Po končani osnovni šoli in gimnaziji se je šolal na državnem moškem učiteljišču v Mariboru (1916–1919), nato pa opravil še eno leto glasbenega izobraževanja na Državnem konservatoriju v Ljubljani (1926–1927).

Leta 1919 se je zaposlil kot učitelj v Lehnu na Pohorju, naslednje leto pa v Osnovni šoli Cirkovce in tam ostal do leta 1927, ko je nastopil službo učitelja na ptujski meščanski šoli, kjer je poučeval glasbo in likovno ustvarjanje. V obdobju med obema vojnama je bil dejaven tudi pri Sokolu, kjer je ustanovil lutkovno gledališče, ter pri Ljudski univerzi in Dramskem društvu kot tajnik in občasni režiser. Drugo svetovno vojno je preživel v izgnanstvu v Srbiji. Po vojni se je vrnil na Ptuj in najprej delal kot referent za prosveto pri OLO Ptuj (1945), nato kot predsednik MLO Ptuj (1946–1947) in ravnatelj ptujske gimnazije (1947–1948). Leta 1950 se je zaposlil v ŠKP in bil že naslednje leto imenovan za upravnika knjižnice. To funkcijo je nato s krajšo prekinitvijo opravljal vse do upokojitve leta 1966. V letih 1954–1958 je opravljal tudi funkcijo predsednika upravnega odbora MKČP in bil pobudnik ustanovitve ptujske Pionirske knjižnice (1955). Ptujška knjižnica se je pod njegovim vodstvom vsestransko razvila in družbeno uveljavila. Leta 1969 je za zasluge pri razvoju ptujskega knjižničarstva prejel Čopovo diplomu Društva bibliotekarjev Slovenije.

Aktiven je bil tudi na drugih področjih kulturnega življenja, še posebej je bil povezan z glasbo. Vodil je ženski pevski zbor, poučeval violino v glasbeni šoli, dirigiral Mladinskemu godalnemu orkestru in Godalnemu orkestru Delavsko prosvetnega društva Svoboda Ptuj. Ustanovil in vodil je tudi Otroški godalni orkester (1950–1956) in Mladinski godalni orkester (1955–1963). Že pred drugo svetovno vojno je bil odbornik Glasbene matice (1933–1941), po vojni pa član šolskega odbora ptujske Glasbene šole (1958–1969). Preučeval je zgodovino ptujskega glasbenega šolstva, zbiral stara glasbila, raziskoval haloško žveglo (1961–1965) in bil zaslužen za ureditev zbirke glasbil na ptujskem gradu (1959). Aktiven je bil tudi pri občinskem svetu kulturno-prosvetnih organizacij. Bil je pobudnik in dobro desetletje neutrudni organizator ptujskega kurentovanja (1959–1972). Vrsto let je deloval tudi pri Društvu prijateljev mladine Slovenije (DPMS), ki mu je leta 1961 za njegov prispevek pri dvigu kakovosti življenja otrok in mladine podelila priznanje – zlati znak DPMS.¹²¹

121 Arhiv KIPP, Personalne mape zaposlenih; Zavec Mlakar in Rojs, 2010, str. 15–39; Alič, 1976, str. 6.

OBDOBJE MILOJKE ALIČ

> 01. 07. 1966–30. 08. 1977

**SELITEV ŠTUDIJSKE KNJIŽNICE V MINORITSKI SAMOSTAN (1969),
PRIDOBITEV OBVEZNEGA IZVODA (1971),
POŽIVITEV RAZSTAVNE DEJAVNOSTI**

> Knjižničarji LIŠKP v Ljudskem oddelku na Krempljevi 2, 1965. Od leve proti desni stojijo: Marjana Škrinjar, višja knjižničarka, ki je dolga leta skrbela za katalogizacijo gradiva, Dragutin Zupančič, višji knjižničar Ljudskega oddelka, Mila Planinšek, knjižničarka Mladinskega oddelka, upravnik Drago Hasl, višja knjižničarka Milojka Alič in Ivan Stropnik, računovodja (foto: SI_ZAP/0289, Jože Vrabl, AŠ 14, ov. 11).

122 SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Zapisnik 9. zбора delovne skupnosti LIŠKP z dne 26. 4. 1965.

123 Sredi leta 1967 je LIŠKP imela deset zaposlenih, od tega šest strokovnih delavcev: Marjana Škrinjar in Dragutin Zupančič sta delala v Ljudskem oddelku, Ljudmila Kerbler in Verena Kolarič v Mladinskem oddelku, Jakob Emeršič pa v Študijskem oddelku. Za matično službo je skrbela Milojka Alič s pomočjo Dragutina Zupančiča. Škrinjarjeva in Kerblerjeva sta skrbeli tudi za katalogizacijo.

124 Ta se je kasneje preimenovala v Univerzitetno knjižnico Maribor.

125 SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Zapisnik 17. seje delovne skupnosti LIŠKP z dne 17. 12. 1968. Ustanovnega sestanka Skupnosti, ki je bil 13. decembra 1968 v Ljubljani, se je udeležila tudi Milojka Alič.

126 Hartman, 1969, str. 52–57. Zaradi reorganizacije knjižnične mreže je SŠKS v letu 1973 prenehala delovati.

127 SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Zapisnik 17. seje delovne skupnosti LIŠKP z dne 17. 12. 1968.

128 SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Zapisnik 8. seje delovne skupnosti LIŠKP z dne 23. 11. 1967.

129 SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Zapisnik 19. seje delovne skupnosti LIŠKP z dne 30. 1. 1969.

130 SI_ZAP/0289, Jože Vrabl, AŠ 2, ov. 3/11-2, govor Milojke Alič ob otvoritvi knjižnice.

S 1. julijem 1966 je vodenje LIŠKP prevzela Milojka Alič, bibliotekarka z najdaljšim delovnim stažem v zavodu. V knjižnici se je zaposlila leta 1956 kot knjižničarka Ljudskega oddelka. Od leta 1961 naprej je delala v Študijskem oddelku, od aprila 1965 pa opravljala tudi funkcijo predsednice delovne skupnosti LIŠKP.¹²²

V začetku leta 1967 se je v Študijskem oddelku zaposlil bibliotekar Jakob Emeršič, ki je prevzel tudi skrb za domoznansko dejavnost.¹²³ S prihodom Emeršiča se je razmahnila prireditvena dejavnost LIŠKP. V letu 1968, ko je knjižnica praznovala 20-letnico ustanovitve ŠKP, je v sodelovanju z Dragom Haslom pripravil obširen pregled razvoja knjižnice in dobro obiskano razstavo starih tiskov, nato pa še razstavo ob 50-letnici smrti Ivana Cankarja. Pripravljati je začel tudi veliko razstavo Življenje in delo pomembnih mož Ptuja in okolice, s katero se je LIŠKP leta 1969 vključila v praznovanje 1900-letnice Ptuja.

Milojka Alič si je za eno izmed prioritarnih nalog zadala rešitev prostorskega problema za potrebe delovanja knjižnice. Prizadevanja za ureditev in modernizacijo LIŠKP je podprlo tudi Društvo bibliotekarjev Slovenije ter Bruno Hartman, ravnatelj tedanje Študijske knjižnice v Mariboru¹²⁴ in pobudnik ustanovitve Skupnosti študijskih knjižnic Slovenije (SŠKS), katere članica je konec leta 1968 postala tudi LIŠKP.¹²⁵ SŠKS je bila organizacijsko telo, ki naj bi knjižnicam pomagalo pri reševanju perečih vprašanj in zastopalo njihove interese pred občinskimi in republiškimi organi oblasti. Izdelala je načrt za razmejitev pristojnosti med knjižnicami in arhivi, določila delovna območja posameznih študijskih knjižnic in porazdelila domoznanske naloge.¹²⁶ Za delovno območje LIŠKP sta bili določeni občini Ptuj in Ormož.¹²⁷

Ptujska občinska skupščina je knjižnici za rešitev njenih prostorskih težav leta 1967 ponudila prostore Šolskega centra za lesno predelovalno in kovinsko stroko v drugem nadstropju minoritskega samostana. V takratni občinski skupščini se je namreč pojavila ideja, da naj bi se v minoritskem samostanu skoncentrirale vse kulturne ustanove, vključno z vsemi oddelki knjižnice. Temu primerno naj bi uredili tudi samostansko dvorišče, ki bi služilo različnim kulturnim prireditvam. Knjižnici ponujene prostore si je v septembru 1967 ogledala komisija, katere član je bil tudi dr. Branko Berčič, bibliotekar iz NUK-a. Sklenjeno je bilo, da so primerni za skladišče okoli 45.000 knjig, uprava in čitalnica z izposojno pa naj se uredita v drugem nadstropju novega poštnega poslopja zraven samostana.¹²⁸ Projekt prenove samostanskih prostorov za potrebe knjižnice sta finančno podprla Sklad Socialistične republike Slovenije (SRS) za pospeševanje kulturnih dejavnosti in Skupščina občine Ptuj, načrt zanjo je pripravil dr. Berčič.¹²⁹ Pri projektu je vse od prvih adaptacijskih načrtov do končne izvedbe in selitve knjižnice na novo lokacijo aktivno sodeloval tudi nekdanji upravnik Drago Hasl.¹³⁰

> Sodelavke LIŠK na eni od prireditev v minoritskem samostanu, 1975. Od leve proti desni stojijo: Anica Marinič, manipulantka, četrta iz leve je Lidija Koltak, višja knjižničarka Študijskega oddelka, desno od nje stoji višja knjižničarka Ljudmila Kerbler, ki je nekaj časa delala v Ljudskem oddelku knjižnice, nato pa dolga leta skupaj z Marjano Škrinjar skrbela za inventarizacijo in katalogizacijo knjižničnega gradiva (foto: arhiv KIPP).

Selitev Študijskega oddelka v minoritski samostan se je pričela 7. julija 1969. Novi prostori knjižnice so bili svojemu namenu slovesno predani 13. oktobra 1969. Izposojevalni čas študijske knjižnice se je iz 24 ur tedensko podaljšal na 39 ur tedensko,¹³¹ po vzoru drugih študijskih knjižnic so začeli zaračunavati letno izposojevalnino.¹³² Pomembna pridobitev knjižnice je bil razstavni prostor s 14 vitrinami, urejen na hodniku knjižnice v samostanskem poslojpu. Čeprav je bilo najprej predvideno, da se bosta iz Krempljeve ulice v minoritski samostan preselila tudi Ljudski in Mladinski oddelek, se to ni zgodilo, saj je kmalu postalo jasno, da na novi lokaciji ni dovolj prostora niti za depoje Študijskega oddelka.

> Otvoritev knjižnice v minoritskem samostanu leta 1969. Skrajno levo stoji bibliotekar Jakob Emeršič, skrajno desno pa ravnateljica Milojka Alič (foto: Foto Kosi, arhiv KIPP).

Zraven selitve je LIŠKP v letu 1969 uspešno izvedla še nekaj aktivnosti, ki so prispevale k njeni uveljavitvi v lokalni skupnosti in bibliotekarski stroki. Z obsežno razstavo Življenje in delo pomembnih mož Ptuja in okolice, ki jo je maja 1969 pripravil Jakob Emeršič, se je uspešno vključila v praznovanje 1900-letnice Ptuja, v oktobru pa gostila še strokovno posvetovanje Društva bibliotekarjev Slovenije.¹³³

Nerešen je ostajal problem zagotavljanja finančnih sredstev za nabavo novega gradiva. LIŠKP je z nakupom povprečno lahko pridobila 1.200 enot gradiva letno, s čimer je dosegala le 60 odstotkov predpisanega normativa. Še zlasti pereče je bilo pomanjkanje strokovne in poučne literature. Ptujška študijska knjižnica se je s takim prirastom novega gradiva uvrščala na zadnje mesto med slovenskimi študijskimi knjižnicami.¹³⁴ Stanje je bilo toliko bolj problematično, ker LIŠKP ni bila prejemnica obveznega izvoda. Odlok o obveznem pošiljanju tiskov študijskim knjižnicam iz leta 1960¹³⁵ je namreč knjižnice neenako obravnaval: enim je priznaval pravico do vseh tiskov (Maribor, Celje, Novo mesto in Koper), enim samo do periodičnega tiska (Murska Sobota, Kranj in Nova Gorica), knjižnicama na Ptuj in Ravnah na Koroškem pa je to pravico odrekal. Ko se je leta 1969 v Skupščini SRS začel pripravljati nov zakon o obveznem izvodu, je LIŠKP z namenom, da bi dokazala upravičenost svoje zahteve po obveznem izvodu, sprožila obširno akcijo. Pri njenih prizadevanjih so jo podprli Skupščina občine Ptuj, Občinska konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva, republiška poslanca s ptujkega območja Adolf Praprotnik in dr. Vladimir Bračič ter Skupnost študijskih knjižnic Slovenije, ki je zastopala stališče, da mora biti vsaki študijski knjižnici omogočen dostop do večine slovenske knjižne produkcije. Tako je LIŠKP leta 1971 z Zakonom o obveznem pošiljanju tiskov¹³⁶ končno dobila

131 SI_ZAP/0077, AŠ 26, ov. 74, Poročilo o delu LIŠKP v letu 1969.

132 SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Zapisnik 29. seje delovne skupnosti LIŠKP z dne 16. 10. 1969.

133 Razstavo, ki je zbudila veliko zanimanja javnosti, so si ogledali tudi dr. Janko Kos iz Slovenske akademije znanosti in umetnosti, akademika dr. Rudolf Kolarič in dr. Janko Jurančič, pisatelj in publicist Janez Švajncar iz Društva pisateljev Slovenije idr. (SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Zapisnik 24. seje delovne skupnosti LIŠKP z dne 24. 6. 1969).

134 SI_ZAP/0077, AŠ 26, ov. 74, Poročilo o delu LIŠKP v letu 1969.

135 Odlok št. 1-741/3-60 z dne 4. 10. 1960. Izdal ga je Izvršni svet LR Slovenije.

136 Uradni list SRS, št. 21/1971.

> Nov razstavišni prostor na hodniku minoritskega samostana s štirinajstimi novimi razstavnimi vitrinami (foto: Stojan Kerbler, arhiv KIPP)

pravico do prejemanja obveznega izvoda knjig in periodičnega tiska. Že v tem letu je iz naslova obveznega izvoda pridobila 770 knjig in 329 naslovov periodike, v letu 1973 pa že 2.203 enot (z nakupom le 1.995 enot).¹³⁷ Vprašanje zagotavljanja višjih finančnih sredstev za nakup novega gradiva pa se ni rešilo. V letu 1976 je lahko LIŠKP z nakupom pridobila le še 18 odstotkov z normativi predpisane količine gradiva,¹³⁸ zaradi česar je bila izposoja aktualne študijske literature omejena – bralcem je bila na voljo le v čitalnici.

LIŠKP se je vrsto let soočala tudi s kadrovskim primanjkljajem. Zaradi pomanjkanja kadra ni bilo mogoče uvesti celodnevne izposoje, zelo okrnjeno je bilo izvajanje domoznanske dejavnosti ter oteženo delo matične službe in Potujoče knjižnice. Vprašanje kadra za matično službo in Potujočo knjižnico se je rešilo, ko se je v knjižnici zaposlil Simon Petrovič, učitelj zgodovine in zemljepisa. Sredi oktobra 1972 je prevzel

137 SI_ZAP/0077, AŠ 26, ov. 74, Poročilo o delu LIŠKP v letu 1973.

138 Knjižnica, ki je pokrivala območje z okoli 57.000 prebivalci, je lahko v letu 1976 kupila le 2.074 novih knjig namesto 11.414, kot je določal standard (ena nova knjiga letno na pet prebivalcev). SI_ZAP/77, AŠ 26, ov. 74, Poročilo o delu LIŠKP za leto 1976.

matično službo in že naslednje leto opravil 44 obiskov v šestindvajsetih ljudskih knjižnicah, jim nudil strokovno pomoč pri urejanju knjižnega fonda, izposodil 1.081 knjig iz Potujoče knjižnice in organiziral izobraževalni seminar za knjižničarje ljudskih knjižnic.¹³⁹ Dodatna delovna moč je bila nujno potrebna tudi v izposoji Študijskega oddelka, da bi se bibliotekar Emeršič lahko v večji meri posvetil bibliografsko-dokumentacijski dejavnosti, izdelavi sistematskega kataloga za starejši knjižni fond ter razstavno-prireditveni dejavnosti.

Že kmalu po preselitvi Študijske knjižnice se je pokazala tudi prostorska neustreznost knjižnice. Skladišča so bila kljub okrnjeni nabavi kmalu skoraj povsem zbrpana. Prostorski problem se je še zaostрил leta 1976, ko se je Pokrajinski muzej Ptuj v prostorih nekdanjih zaporov na Prešernovi ulici, kjer je LIŠKP hranila staro, manj iskano gradivo, namenil urediti oddelek NOB-ja. V nemogočih razmerah je delal tudi Mladinski oddelek. Ker je na zgolj 18 m² moral hraniti skoraj 10.000 enot gradiva, je bil prosti pristop bralcev h knjigam praktično nemogoč. Zelo skromen je bil tudi prostor za interno delo oziroma obdelavo gradiva,¹⁴⁰ matična služba pa svojega prostora sploh ni imela – Potujoča knjižnica je bila nameščena kar na hodniku Študijskega oddelka, ki je služil tudi kot razstavni prostor.¹⁴¹

O možnosti rešitve prostorskih problemov knjižnice se je začelo govoriti v letu 1972: če bi se Posebna osnovna šola¹⁴² preselila v novo zgradbo, bi lahko knjižnica zasedla njene prostore v minoritskem samostanu. Tja bi preselili Mladinski in Ljudski oddelek, Študijski pa bi se razširil oziroma združil z Ljudskim oddelkom,¹⁴³ kot je to zahteval nov koncept sodobnega knjižničarstva. Leta 1971 v Kulturno-prosvetnem zboru Skupščine SRS sprejeti dokument Konceptija razvoja knjižničarstva v Sloveniji je namreč namesto ločenih ljudskih in študijskih knjižnic uvedel splošnoizobraževalne knjižnice.¹⁴⁴ Te so bile po letu 1971 kot nova, sodobna oblika splošne javne knjižnice organizirane v vseh občinah. Načrt, ki ga je pripravila komisija pri Društvu bibliotekarjev Slovenije, je predvidel, da naj LIŠKP postane osrednja regionalna splošnoizobraževalna knjižnica za območje ptujske in ormoške občine.¹⁴⁵ Razvojna konceptija, s katero se je pričelo posodabljanje slovenskih knjižnic po mednarodnih smernicah in standardih, je opredelila organiziranost in normative za poslovanje splošnoizobraževalnih knjižnic. Uvedena je bila enotna strokovna obdelava knjižničnega gradiva in položeni temelji za izgradnjo enotnega knjižničnega informacijskega sistema.¹⁴⁶ Novosti je desetletje kasneje uzakonil Zakon o knjižničarstvu (1982).¹⁴⁷

139 SI_ZAP/0077, AŠ 26, ov. 74, Poročilo o delu LIŠKP v letu 1973.

140 V letu 1971 je LIŠKP skoncentrirala kataložno službo za vse tri oddelke na enem mestu, v prostorih Študijskega oddelka knjižnice.

141 SI_ZAP/0077, AŠ 26, ov. 74, Poročilo delu LIŠKP za leto 1976.

142 Leta 1977 se je preimenovala v Osnovno šolo dr. Ljudevita Pivka.

143 SI_ZAP/0077, AŠ 26, ov. 74, Poročilo delu LIŠKP za leto 1972.

144 Sredi sedemdesetih let je v Sloveniji delovalo 61 občinskih splošnoizobraževalnih knjižnic.

145 SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 68, Zapisniki sej delovne skupnosti LIŠKP 1971.

146 Berčič, 2000, str. 134.

147 Uradni list SRS, št. 27/1982.

> Ena od nalog LIŠKP je bila skrb za strokovno izpopolnjevanje knjižničarjev ljudskih knjižnic na Ptujskem. Na sliki: tečaj za knjižničarje prosvetnih društev v čitalnici LIŠKP leta 1973. Tečajniki (od leve proti desni), prva vrsta: Bogomir Vaupotič (Grajena), Karel Wurcer, Tinka Vršič (Trnovska vas) in Ana Vršič (Vitomarci); druga vrsta: Otilija Štrafela (Markovci) in Stanko Bezjak (Muretinci). Skrita za tečajniki prve vrste sedi Lojzka Merc iz Podlehnik (foto: Foto Kosi, arhiv KIPP).

> V novih prostorih knjižnice so lepo zaživeli literarni večeri. Na sliki: prireditev ob 70-letnici dr. Stanka Cajnkara leta 1971. Milojka Alič govori zbranimu občinstvu, skrajno levo sedi dr. Stanko Cajnkar (foto: arhiv KIPP).

Milojka Alič

(Ptuj, 1921–2005, Ptuj)

KNJIŽNIČARKA IN RAVNATELJICA LIŠK

> Milojka okoli leta 1956 (foto: arhiv KIPP)

Milojka, hči profesorja in ravnatelja ptujske gimnazije Frana Aliča (1888-1973), je otroška leta preživela na Ptuju. V letih 1928-1932 je obiskovala osnovno šolo, nato pa ptujsko gimnazijo (1932-1940). Leta 1941 je na Državnem učiteljskišću v Mariboru opravila abiturentski tečaj. Med vojno je nekaj časa delala na katastrskem uradu na Ptuju (1941-1943), leta 1945 pa stopila v učiteljsko službo in opravila strokovni učiteljski izpit na Ptuju (1947).

V letih 1945-1953 je kot učiteljica slovenskega jezika delala na osnovnih šolah na Ptuju, v Juršincih in na Hajdini, v letih 1953-1956 je poučevala na nižji gimnaziji na Hajdini ter Kmetijsko-gospodarski šoli, aktivna je bila tudi v okrajnem odboru Rdečega križa. Leta 1956 se je kot knjižničarka zaposlila v Mestni knjižnici in čitalnici na Ptuju, kjer je do leta 1961, ko je prevzela delo v Študijskem oddelku LIŠKP, delala na oddelku za odrasle bralce. Po upokojitvi upravnika Draga Hasla (1966) je bila imenovana za ravnateljico LIŠKP in to funkcijo opravljala do upokojitve (1977). Vmes je na Pedagoški akademiji v Ljubljani dokončala študij slovenskega jezika in knjižničarstva (1972).

Veliko časa in truda je namenjala razvoju ljudskega knjižničarstva na Ptujem. Aktivno je delovala v Komisiji za ljudsko knjižničarstvo pri Občinskem svetu Svobod in prosvetnih društev Ptuj ter v Sosvetu za ljudske knjižnice pri Okrajnem svetu Svobod Maribor. Predavala je na različnih tečajih, ki jih je LIŠKP organizirala za ljudske knjižničarje ptujskega okraja, bila referentka na raznih bibliotekarskih posvetovanjih in o razvoju knjižničarstva in zgodovini knjižnic na Ptujem napisala več strokovnih člankov. Leta 1969 je za svoje delo na področju knjižničarstva prejela Čopovo diplomu.¹⁴⁸

148 Arhiv KIPP, Personalne mape zaposlenih.

OBDOBJE DRAGA ŠULIGOJA

> 01. 09. 1977–31. 08. 1983

UVEDBA CELODNEVNE IZPOSOJE (1977), PRESELITEV MLADINSKEGA ODDELKA V MINORITSKI SAMOSTAN (1982), POŽIVITEV DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI

149 SI_ZAP/0077, AŠ 22, ov. 69, Zapisnik seje delovne skupnosti LIŠKP z dne 14. 12. 1976.

150 Ob koncu leta 1977 je za strokovno delo v knjižnici skrbelo devet strokovnih delavcev: zraven ravnatelja Šuligoja še Jakob Emeršič, Lidija Majnik in Lidija Koltak v Študijskem oddelku, Verena Kolarič v Mladinskem oddelku (Kolaričeva je bila v času 1977-1978 zaposlena honorarno), Tamara Pišek v Ljudskem oddelku, Simon Petrovič v Potujoči knjižnici ter Ljudmila Kerbler in Marjana Škrinjar v kataložni službi.

151 SI_ZAP/0077, AŠ 22, ov. 69, Zapisnik 7. seje delovne skupnosti LIŠKP z dne 17. 8. 1977.

152 SI_ZAP/0077, AŠ 31, ov. 82, Pravilnik o organizaciji LIŠKP, sprejet dne 29. 3. 1972.

153 MŠ, 1979, str. 14.

154 SI_ZAP/0077, AŠ 22, ov. 69, Zapisnik 14. seje delovne skupnosti LIŠKP z dne 9. 10. 1979.

155 SI_ZAP/0077, AŠ 22, ov. 69, Zapisnik 7. seje delovne skupnosti LIŠKP z dne 17. 4. 1979.

30. avgusta 1977 se je po dvajsetih letih službovanja v LIŠKP upokojila Milojka Alič. Delo in naloge ravnatelja knjižnice je prevzel Drago Šuligoj, profesor ptujske gimnazije.¹⁴⁹ V začetku septembra je knjižnici uspelo pridobiti še dodatno zaposlitev za delo v izposoji, kar je Študijskemu oddelku omogočilo, da je septembra 1977 prešel na celodnevno izposajo.¹⁵⁰ Ljudski in Mladinski oddelak, kjer celodnevne izposoje ni bilo mogoče organizirati, sta odslej ob sredah poslovala tudi popoldne, od 10. do 18. ure, sicer pa od 8. do 15. ure in v soboto od 8. do 10. ure.¹⁵¹

Novi upravnik je v plan dela kot prioriteto postavil prizadevanje za poživitev domoznanske dejavnosti. Ta se je po Pravilniku o organizaciji LIŠKP¹⁵² od leta 1972 naprej izvajala v bibliografsko-dokumentacijskem referatu, ki je deloval kot interna delovna enota Študijskega oddelka. Knjižnica naj bi poslej bolj aktivno in načrtno zbirala in obdelovala domoznansko gradivo ptujskega in ormoškega območja, še zlasti iz humanistike in zgodovinskih ved, skrbela za bibliografsko obdelavo starejše in tekoče lokalne periodike ter za izdelavo bibliografij. Prizadevanja so kmalu obrodila sadove. Emeršič se je že naslednje leto lotil urejanja domoznanskega fonda, zbiranja podatkov o ptujem in prekmurskem tisku ter sestavljanja bibliografije domoznanskih člankov. Zbiral je tudi podatke o pomembnih osebnostih Ptuja za potrebe Slovenskega biografskega leksikona, v zborniku 30 let Študijske knjižnice na Ptuju (1978), z izdajo katerega je knjižnica slovesno obeležila jubilej svojega delovanja, pa objavil Kratek pregled zgodovine knjižnic Ptuja in okolice. Izostala ni niti razstavna dejavnost, ki je lepo zaživela že v času upravnice Aličeve, ko je na hodniku minoritskega samostana svoj prostor dobilo 14 razstavnih vitrin. Leta 1979 je Kulturna skupnost občine Ptuj knjižnici za njeno dolgoletno in uspešno delo na področju kulture podelila oljenko Občine Ptuj, ki jo je v imenu knjižnice sprejel ravnatelj Drago Šuligoj.¹⁵³

Šuligoj se je takoj lotil tudi reševanja prostorske problematike. V srednjeročnem planu razvoja LIŠKP je razmišljal o novogradnji s 1.900 m² prostora za knjižnično dejavnost ter načrtoval nakup bibliobusa za potrebe ptujskega in ormoškega območja.¹⁵⁴ Leta 1979, ko se je Osnovna šola dr. Ljudevita Pivka iz minoritskega samostana preselila v stavbo na Raičevi ulici 2, je na eni izmed sej Kulturne skupnosti Ptuj postavil zahtevo, da izpraznjene prostore v minoritskem samostanu dodelijo knjižnici, jih ustrezno prenovijo ter opremijo z nujno potrebno centralno kurjavo.¹⁵⁵ Občinska oblast, ki nad predlogom sprva ni bila navdušena, je knjižnici najprej ponujala prostore bivše pekarni,¹⁵⁶ na koncu pa pristala, da ji za potrebe njenega delovanja dodeli še drugo krilo minoritskega samostana. Tako sta se v poletnih mesecih leta 1982 v prostore samostanskega poslopja preselili še uprava ter čitalnica iz izposoje, prej nameščeni v poštnem poslopju. V novo pridobljene prostore na Minoritskem trgu se je po dolgoletnih prizadevanjih preselil tudi Mladinski oddelak. Njegovi prostori so se iz skromnih 18 m² povečali na »razkošnih« 55 m². Ljudski oddelak je ostal na stari lokaciji in tam posloval še do leta 2000.

> Skladišče študijske knjižnice v minoritskem samostanu, 1978 (foto: Stojan Kerbler, arhiv KIPP)

> Drago Šuligoj pri urejanju knjižnega fonda, 1972 (foto: SI_ZAP/0289 Jože Vrabi, AŠ 23, ov. 102)

> Čitalnica Študijskega oddelka v minoritskem samostanu, okoli 1975 (foto: Foto Kosi, arhiv KIPP)

Glede nabave novega gradiva je LIŠKP konec sedemdesetih let dosegla predpisani normativ (ena nova knjiga na deset prebivalcev), problematično pa je ostajalo dejstvo, da je skoraj polovico knjižne zaloge¹⁵⁷ predstavljal t. i. mrtvi fond – zastarele, neaktualne knjige, ki niso našle poti do bralcev.¹⁵⁸ Zaradi gospodarske krize, ki je pestila državo, in posledično zelo skromno odmerjenih sredstev za nabavo novega gradiva izboljšanja stanja ni bilo pričakovati.

Sredi leta 1982 je v veljavo stopil Zakon o knjižničarstvu,¹⁵⁹ ki je pravno uveljavil izvajanje razvojne koncepcije slovenskega knjižničarstva iz leta 1971, katere namen je bila preobrazba slovenskega knjižničarstva v smislu sodobnih mednarodnih usmeritev. Knjižnice so bile glede na namen njihovega delovanja in krog uporabnikov odslej strokovno razdeljene na splošnoizobraževalne, šolske, visokošolske oziroma univerzitetne in specialne knjižnice ter narodno knjižnico. Vse knjižnice so bile povezane v enoten nacionalni knjižnični informacijski sistem. Enotnost sistema je zagotavljala zlasti knjižničarska matična dejavnost, ki so jo izvajale določene občinske matične knjižnice in NUK kot republiška matična služba, enotna strokovna obdelava gradiva, enotno vodenje katalogov, skupno zagotavljanje delovanja centralnih katalogov ter razvijanje medknjižnične izposoje. V 60-ih občinskih središčih so bile po teritorialnem načelu organizirane osrednje občinske splošnoizobraževalne knjižnice, ki so bile hkrati občinske matične knjižnice – skrbele so za organiziranost, povezanost, strokovnost in enotnost delovanja vseh knjižnic na svojem območju.¹⁶⁰ Na Ptujskem je to funkcijo prevzela LIŠKP Ptuj. Ta pa se je, tako kot večina drugih tovrstnih knjižnic, borila za ustrezno organizacijsko, prostorsko, strokovno, kadrovsko in tehnično razvitost, da bi zmogla kvalitetno in odgovorno opravljati zaupane ji naloge. Osnovo za učinkovito delovanje enotnega knjižničnega informacijskega sistema je v naslednjih letih zagotovila enotna računalniško-komunikacijska infrastruktura.

156 Ni jasno, za katere prostore gre.

157 Ob koncu leta 1980 je temeljna knjižna zaloge LIŠKP štela 100.967 enot gradiva (SI_ZAP/0077, AŠ 26, ov. 74, Poročilo o delu LIŠKP za leto 1980).

158 SI_ZAP/0077, AŠ 22, ov. 69, Zapisnik 20. seje knjižničnega sveta z dne 26. 2. 1981.

159 Uradni list SRS, št. 27/1982.

160 Berčič, 2000, str. 137-144.

Drago Šuligoj

(Mislinja pri Slovenj Gradcu, 1930–2013, Ljubljana)

SLAVIST, PROFESOR IN RAVNATELJ LIŠK

> Foto: Tednik, 11. 12. 1980, str. 9

Osnovno šolo je obiskoval v Mislinji, nato se je vpisal v tamkajšnjo meščansko šolo. Ko je bil leta 1944 iz nje izključen, se je pridružil partizanom. Po vojni je zaključil gimnazijo v Mariboru (1951) in študij slavistike na Filozofski fakulteti v Ljubljani (1957).

Po diplomi je nekaj časa služboval v Domu gradbene srednje šole v Ljubljani, leta 1958 pa dobil službo v Študijski knjižnici v Murski Soboti in tam nekaj časa opravljal tudi funkcijo upravnika. Leta 1964 se je preselil na Ptuj in najprej poučeval na Ekonomski srednji šoli, od leta 1967 naprej pa na ptujski gimnaziji. Leta 1977 je bil imenovan za ravnatelja Ljudske in študijske knjižnice Ptuj. To delo je opravljal do leta 1983, ko se je za kratek čas vrnil k svojemu profesorskemu delu. Leta 1984 se je zaposlil na Zavodu Republike Slovenije za šolstvo, v enoti Maribor, in do upokojitve (1990) opravljal delo šolskega inšpektorja in svetovalca za slovenski jezik in si prizadeval za prenavo šolskih programov za slovenski jezik v srednjih šolah.

Bil je član Slavističnega društva, lektor, urednik (Izvestje Gimnazije Ptuj, Domača rast – literarna priloga časopisa Tednik ...), recenzent, mentor študentom pri raziskovalnih in diplomskih nalogah ter aktiven družbenopolitični delavec. Za svoje delo je leta 1990 prejel republiško priznanje, red zaslug za narod s srebrno zvezdo.¹⁶¹

161 ZK, 1990, str. 5; Drago Šuligoj – 50-letnik, Tednik, 11. 12. 1980, str. 9.

OBDOBJE LIDIJE MAJNIK

> 01. 09. 1983–27. 10. 2000;
28. 10. 2000–31. 01. 2001

ravnateljske posle opravlja pogodbeno

PRENOVA MALEGA GRADU ZA POTREBE KNJIŽNIČNE DEJAVNOSTI, SELITEV KNJIŽNICE V PREŠERNOVO ULICO (1994, 1996, 2000), AVTOMATIZACIJA POSLOVANJA (1990), USPEŠNO BIBLIO-PEDAGOŠKO DELO Z MLADIMI BRALCI, PRIDOBITEV TREH VELIKIH ZASEBNIH KNJIŽNIC ZNANIH PTUJSKIH OSEBNOSTI (1985–1998)

V letu 1983 je prišlo do zamenjave v upravi knjižnice. 31. avgusta 1983 je bil Drago Šuligoj razrešen dolžnosti ravnatelja LIŠKP. Nova ravnateljica knjižnice je postala višja knjižničarka Lidija Majnik, v LIŠKP zaposlena od leta 1974. Ker je zelo dobro poznala težave, ki so pestile ustanovo, se je takoj lotila aktivnosti za reševanje kadrovskih in prostorskih problemov knjižnice ter za zagon prireditvene dejavnosti, še zlasti za mlade bralce.

Kulturno-vzgojne dejavnosti za otroke in mladino so nova krila dobile s kadrovske prenovo Mladinskega oddelka. Ko sta delo v oddelku prevzela Liljana Klemenčič (1983) in Vladimir Kajzovar (1985) so raznovrstne bibliopedagoške dejavnosti ter srečanja z literarnimi in likovnimi ustvarjalci postali redna oblika dela z odraščajočo mladino. S septembrom 1987 je Mladinski oddelek prešel tudi na celodnevno izposojlo.¹⁶²

Knjižnica je lepe uspehe žela tudi z različnimi prireditvami za odraslo publiko. V letu 1985 je pripravila kar 11 odmevnih razstav, uspešen večer s hrvaškim književnikom, skladateljem in pevcem Arsenom Dedićem (1938–2015) ter srečanje s člani Društva pisateljev Slovenije.¹⁶³ Kvalitetno izvedene prireditve, udeležilo se jih je okoli 3.300 obiskovalcev, ter izboljšana ponudba gradiva so v knjižnico privabljale vse več ljudi, obisk in izposoja sta konstantno naraščala.

Uspešno je bilo tudi delovanje na področju domoznanske dejavnosti. Leta 1985 je LIŠKP izdala Gradivo za bibliografijo Ptuja in okolice, delo bibliotekarja Jakoba Emeršiča. Po Bibliografiji o Ptuju, ki jo je leta 1933 objavil Franjo Baš v Časopisu za zgodovino in narodopisje, je bilo to prvo celovito bibliografsko gradivo, ki je teritorialno zajelo področje občin Ptuj in Ormož, časovno pa obdobje od leta 1933 do 1983. Že pred tem je Emeršič objavil Bibliografijo Ormoža in okolice (1973) ter Važnejšo literaturo o Halozah (1978), gradivo pa v veliki meri črpal iz bogatih fondov ptujske knjižnice. Leta 1985 se je na prošnjo ljubljanske Filozofske fakultete vključil tudi v projekt zbiranja podatkov za izdelavo bibliografije slovenskih tiskov, izdanih v Gradcu na avstrijskem Štajerskem, julija 1985 pa na pobudo Raziskovalne skupnosti občine Ptuj prevzel še zahtevno nalogo strokovne ureditve dragocene knjižnice ptujskega minoritskega samostana. Nalogo je zaključil v juliju 1987 in ob tem spisal obširno poročilo Strokovna ureditev Minoritske knjižnice,¹⁶⁴ za kar si je prislužil Čopovo diplomo (1987), najvišjo državno nagrado na področju bibliotekarstva. Naslednje leto je v publikaciji, izdani ob 40. obletnici ustanovitve ŠKP, predstavil še dragocenosti, ki jih v svojih fondih hrani ptujska knjižnica.¹⁶⁵

162 Zmazek, 2015, str. 27.

163 Gosti večera, organiziranega v okviru Borštnikovega srečanja, so bili Drago Jančar, Tone Kuntner, Veno Taufer, Branko Hofman, Andrej Brvar, France Forstnerič, Tone Partljič, Alojz Rebula, Bojan Štih, Ervin Fritz, Florian Lipuš, Gustav Janoš in drugi (SI_ZAP/0077, AŠ 26, ov. 74, Poročilo o delu LIŠKP v letu 1985).

164 Poročilo je dostopno v Domoznanskem oddelku knjižnice (D II 14747).

165 L. Majnik, J. Emeršič, V. Kajzovar (1988). Dragocenosti ptujske knjižnice. Ptuj, LIŠK.

Kljub vsem uspehom in povečanemu obsegu dela pa je kadrovska zasedba LIŠKP ostajala praktično nespremenjena. Stanje je bilo že kritično, saj bi po veljavnih standardih in normativih knjižnica morala zaposlovati 28 ljudi, a je imela le 14 zaposlenih, od tega devet strokovnih delavcev, ki so delali pod maksimalno obremenitvijo. V osemdesetih letih 20. stoletja je delo ustanove zelo ovirala tudi gospodarska kriza. Sredstva, namenjena knjižnični dejavnosti, so se vztrajno zmanjševala, zaradi česar je bilo potrebno programe in naloge, ki jih je ustanovi nalagal zakon, nenehno krčiti, planiranje nadaljnjega razvoja pa je postalo praktično nemogoče. Nevarno se je slabšal tudi ekonomski položaj zaposlenih. O slednjem priča podatek, da tudi s 45-odstotnim povečanjem osebnih dohodkov, predvidenim za leto 1985, najnižje plačani delavci knjižnice niso dosegli višine zajamčenega osebnega dohodka. Razen tega se je pri vrednotenju dela vse bolj uveljavljala uravnilovka: indeksno razmerje med osebnimi dohodki delavcev z najnižjo izobrazbo in dohodki zaposlenih z visoko izobrazbo se je vztrajno zmanjševalo in je leta 1984 znašalo le še 1 proti 2,67.¹⁶⁶ V začetku leta 1987 je bila LIŠKP v tako slabem finančnem stanju, da je z razpoložljivimi sredstvi komajda zmogla izplačati plače, nabavo gradiva pa je zaradi blokiranih računov morala začasno celo prekiniti.¹⁶⁷ V letu 1988 je za nabavo gradiva dobila le 37 odstotkov potrebne vsote,¹⁶⁸ vrednost skromno odmerjenih sredstev pa je požirala visoka inflacija, ki je vsako leto znova pod vprašaj postavljala doseganje minimalnih standardov pri nakupu gradiva. Čeprav si je LIŠKP za nabavo novega gradiva v letu 1989 zagotovila kar 17-kratno povišanje sredstev glede na leto 1988,¹⁶⁹ je nabava zaradi stalnega višanja cen knjig ostala praktično na enaki ravni (7.576 enot). Stanje se je izboljšalo v letu 1990, ko je LIŠKP z nakupom pridobila 11.229 enot gradiva ali 1,6 knjige na deset prebivalcev občine in s tem dosegla 81 odstotkov veljavnega standarda.¹⁷⁰

Pomanjkanje denarja je knjižnici velike težave povzročalo tudi pri zagotavljanju z normativi in standardi predpisane tehnične opremljenosti. Leta 1985 je Kulturna skupnost Ptuj (KSP) knjižnici zagotovila sredstva za mikrofilmanje dragocenega gradiva in najbolj rabljenih časopisov,¹⁷¹ zmanjkalo pa je denarja za nabavo mikročitalcev – naslednje leto je knjižnica napravo le pridobila, nabaviti ji je uspelo tudi nujno potreben fotokopirni stroj. Problematično je bilo tudi delovanje matične službe oziroma Potujoče knjižnice, ki je poslovala brez lastnega prevoznega sredstva. Pri oskrbi 49-ih vaških, šolskih, strokovnih in župnijskih knjižnic se je knjižničar moral posluževati javnega prevoza ali kolesa, to pa je bilo skrajno težavno. LIŠKP je nakup avtomobila za potrebe delovanja matične službe oziroma Potujoče knjižnice načrtovala že od leta 1959, planiran je bil tudi v programu dela za leto 1991 (Renault R4),¹⁷² a se je realizacija vedno znova odmikala.

Sredi osemdesetih let se je LIŠKP znašla pred še enim izzivom. Leta 1982 uzakonjen enoten knjižnični informacijski sistem je bil namreč v skladu z razvojnimi usmeritvami bibliotekarske dejavnosti v naslednjih letih podprt še z nacionalnim kooperativnim online bibliografskim sistemom COBISS. LIŠKP se je tako morala začeti pripravljati na prehod na računalniško poslovanje. Če je želela ohraniti status osrednje občinske splošnoizobraževalne knjižnice, je morala do leta 1990 izpolniti tudi zahtevane pogoje glede ustrezne tehnične opremljenosti. LIŠKP je zahteve za nabavo nujno potrebne računalniške opreme na KSP naslovila že leta 1986, a so bile te kar nekaj let zapored črtane iz proračunskih postavk.¹⁷³ Temelji za bodočo avtomatizacijo poslovanja v knjižnici so se začeli pripravljati šele leta 1989, ko je knjižnica s pomočjo dotacij KSP začela pospešeno nabavljati računalniško opremo in vnašati podatke o gradivu v računalniško bazo podatkov.¹⁷⁴ Šlo je za mrežo IBM kompatibilnih osebnih računalnikov, program pa je bil namenjen le lokalnemu delu v ustanovi. Septembra 1990 je stekla računalniška izposoja v Študijskem oddelku, konec leta pa je bila pri republiški matični službi v NUK-u ter v Republiškem sekretariatu za kulturo Republike Slovenije (RS) sprejeta odločitev, da se knjižnice, ki so dotlej uporabljale različne, med seboj nepovezane računalniške sisteme, vključijo v kooperativni online knjižnični informacijski sistem in servis COBISS, ki bo knjižnice povezal v enotno računalniško mrežo. Tako je knjižnica januarja 1993 prešla na računalniško obdelavo gradiva in avtomatizirano izposojlo v sistemu COBISS v Študijskem in Mladinskem oddelku.¹⁷⁵ V letu 1994 so gradivo začeli opremljati s črtnimi kodami, za delo v izposoji pa uporabljati optične čitalce.¹⁷⁶ Oddelek Ljudske knjižnice je do leta 1997 ostajal brez računalniško podprte izposoje.

166 SI_ZAP/0077, AŠ 23, ov. 70, Zapisnik 18. seje delovne skupnosti LIŠKP z dne 12. 3. 1985.

167 SI_ZAP/0077, AŠ 23, ov. 70, Zapisnik 5. seje knjižničnega sveta LIŠKP z dne 7. 7. 1987.

168 Standard je določal, da mora knjižnica kupiti 200 knjig in pet naslovov periodike na 1.000 prebivalcev območja, ki ga s svojo dejavnostjo pokriva (Poročevalec KSS, 14. april 1987, št. 28). LIŠKP, ki je skrbela za območje s 69.500 prebivalci, je namesto potrebnih 13.900 enot gradiva lahko kupila zgolj 7.512 enot. (SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu v letu 1988).

169 V letu 1988 je imela LIŠKP za nakup gradiva na razpolago le 10.335 din, naslednje leto pa 176.248 din. Polovico teh sredstev je zagotovila KSS, polovico pa Občinska kulturna skupnost Ptuj (SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu v letu 1989).

170 SI_ZAP/0077, Poročilo o delu LIŠKP v letu 1990.

171 SI_ZAP/0077, AŠ 26, ov. 74, Poročilo o delu LIŠKP v letu 1985.

172 SI_ZAP/0077, AŠ 23, ov. 70, Program dela za leto 1991 – priloga Zapisnika 41. seje delovne skupnosti LIŠKP z dne 11. 9. 1990.

173 SI_ZAP/0077, AŠ 23, ov. 70, Zapisnik 14. seje delovne skupnosti LIŠKP z dne 9. 11. 1986.

174 SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu LIŠKP za leto 1989.

175 SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu LIŠKP v letu 1993.

176 SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo delu LIŠKP v letu 1994.

> Lidija Majnik pred računalnikom – novo pridobitvijo knjižnice, 1990 (foto: arhiv KIPP)

> Bibliotekar Vladimir Knez v izposoji Študijskega oddelka v minoritskem samostanu, 1993 (foto: arhiv KIPP)

> Ravnateljica Lidija Majnik (druga iz leve), Kristina Šamperl Purg, vodja Oddelka za družbene dejavnosti Mestne občine Ptuj (na sredini), in arhitekt Marjan Berlič (drugi z desne) s predstavniki izvajalcev del na gradbišču Malega gradu, 1996 (foto: arhiv KIPP)

> Prenova Malega gradu za potrebe knjižnice je potekala v letih 1990-2000 (foto: arhiv KIPP)

Od leta 1984 naprej so tekle tudi aktivnosti za pridobitev novih prostorov za potrebe delovanja knjižnice. Ker je bilo načrtovanje novogradnje v danih razmerah nemogoče, se je projekt preselitve ptujske knjižnice vključil v občinske programe revitalizacije starega mestnega jedra. Sklenjeno je bilo, da se za potrebe knjižnice obnovi že močno dotrajan kompleks Malega gradu na Prešernovi ulici 33-35. Gradbeni odbor za prenovo Malega gradu, v katerega je bila imenovana tudi ravnateljica Lidija Majnik, je bil ustanovljen leta 1986.¹⁷⁷ V naslednjih treh letih je bila pridobljena lokacijska in projektna dokumentacija, fizična prenova kompleksa pa se je začela leta 1990.¹⁷⁸ Prenova, podprta s sredstvi občinskega in republiškega proračuna, kulturnega sklada ter sklada za prenovo, se je zaključila 5. oktobra 2000 s slovesnim odprtjem novih prostorov knjižnice.

¹⁷⁷ SI_ZAP/0077, AŠ 23, ov. 70, Zapisnik 12. redne seje delovne skupnosti LIŠKP z dne 30. 9. 1986.

¹⁷⁸ Več o tem glej: Habjanič, 1997, str. 43-51.

> Selitev Mladinskega oddelka v nove prostore na Prešernovi ulici, 23. 6. 1994 (foto: Foto Langerholc, arhiv KIPP).

Prva faza projekta preselitve knjižnice v nove prostore je bila realizirana v poletnih mesecih leta 1994, ko se je v južni trakt, novogradnjo na južnem dvorišču Malega gradu, preselil Mladinski oddelek. 23. junija 1994 je 1.500 otrok iz ptujske občine v živi verigi v novo knjižnico simbolično preneslo 600 knjig, 6. avgusta 1994, ob ptujskem občinskem prazniku, pa so bili svečano odprti in svojemu poslanstvu predani novi prostori Mladinskega oddelka. Tako je ptujska knjižnica med letoma 1994 in 2000 poslovala na treh lokacijah: Mladinski oddelek in od leta 1996 še Potujoča knjižnica na Prešernovi ulici 33-35, Ljudski oddelek v Krempljevi ulici 2 in Študijski oddelek na Minoritskem trgu 1.¹⁷⁹

Mladinski oddelek je s preselitvijo prvič v zgodovini svojega delovanja dobil sodobno opremljene prostore s 426 m² površine. Prostorski razširitvi je sledila še kadrovska okrepitev,¹⁸⁰ s čimer so bili končno ustvarjeni pogoji za sistematično bibliopedagoško delo z mladimi bralci. Rezultati so bili vidni že naslednje leto. Izposoja knjig se je povečala za skoraj 100 odstotkov,¹⁸¹ raznovrstne dejavnosti za razvijanje knjižne, knjižnične in književne vzgoje¹⁸² pa so v oddelek privabljale vedno večje število mladih obiskovalcev. Tako je v letu 1995 različne prireditve Mladinskega oddelka obiskalo kar 4.056 otrok.¹⁸³

Po preselitvi Mladinskega oddelka na Prešernovo ulico se je v njegove dotedanje prostore v minoritskem samostanu razširil Domoznanski oddelek. Ta je v letih 1985-1998 pridobil tri zasebne knjižnice vidnejših ptujskih osebnosti: umetnostne zgodovinarke in etnologinje dr. Štefke Cobelj (1923-1989), profesorja Iva Arharja (1918-1994) ter pisatelja Ivana Potrča (1913-1993). Knjižne zbirke s približno 17.000 kosi knjižnega gradiva je po sistemu UDK uredil bibliotekar Jakob Emeršič, zaradi kadrovske in prostorske stiske knjižnice pa niso bile obdelane v sistemu COBISS, niti niso mogle biti postavljene kot posebne zbirke, pač pa so bile arhivirane v kartonskih škatlah in zato le delno dostopne v študijske in raziskovalne namene.

¹⁷⁹ Zmazek, 2015, str. 29.

¹⁸⁰ Lijani Klemenčič (vodja oddelka), Vladimirju Kajzovarju in Andreju Frangetžu sta se pridružili še Melita Zmazek in Leonida Mesarič. Kajzovarja je leta 1996 zamenjala Andrejka Rimele.

¹⁸¹ V letu 1994 je izposoja gradiva znašala 78.741 enot, leta 1995 pa je narasla na 151.519 enot gradiva.

¹⁸² Več o tem glej: Zmazek, 2015, str. 30-32.

¹⁸³ SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu KIPP v letu 1995.

Emeršič se je od junija 1990 naprej, ko se je v izposoji Študijskega oddelka zaposlil bibliotekar Vladimir Knez, lahko v celoti posvetil domoznanski dejavnosti. Leta 1990 je v Tedniku objavil študijo Ptujске ulice včeraj, danes, jutri, ukvarjal se je tudi z zgodovino minoritske cerkve in ptujske gimnazije, leta 1991 pa pripravil odmevno razstavo o vidnejših profesorjih in dijakih ptujske gimnazije. Naslednje leto je sodeloval pri zahtevnem projektu predstavitve dragocene ptujske rokopisne glasbene zbirke iz 18. stoletja, ki jo hrani knjižnica v svojih fondih, s prispevkom Ptujске knjižnice, profesor Ferik in mi sodeloval na simpoziju Ptuj, včeraj-danes-jutri in v zborniku Prlekija: med griči Slovenskih goric (1992) objavil prispevek o znanih osebnostih Prlekije. Leta 1993 je z obširnim prispevkom obdelal zgodovino ptujskih knjižnic v zborniku Littera scripta manet, ki ga je knjižnica izdala ob 200-letnici knjižničarstva in tiskarstva na Ptuj. Ta pomemben jubilej je knjižnica, ki se je 5. oktobra 1993 preimenovala v Knjižnico Ivana Potrča Ptuj (KIPP),¹⁸⁴ obeležila tudi z obsežno razstavo o zgodovini ptujskih knjižnic, za katero so avtorice, knjižničarki Lidija Koltak in Liljana Klemenčič ter arhivistka Marija Hernja Masten, prejele oljenko, priznanje Mestne občine Ptuj. Leta 1994 je domoznansko dejavnost, ki se je od ustanovitve knjižnice naprej opravljala v okviru Študijskega oddelka, začel izvajati s statutom KIPP formiran Domoznanski oddelek¹⁸⁵ – ta je odslej deloval kot samostojni oddelek knjižnice. Jakob Emeršič, vodja oddelka, je leta 1997 pričel tudi z računalniško obdelavo člankov v sistemu COBISS. Knjižnica je torej finančnim in kadrovskim problemom navkljub žela uspehe na več področjih.

184 Odločba o spremembi odločbe o ustanovitvi Ljudske in študijske knjižnice Ptuj. Odločbo št. 612-3/93-13 je 5. 10. 1993 izdala Skupščina občine Ptuj. Objavljena je bila v Uradnem vestniku občin Ormož in Ptuj, št. 27/1993, z dne 14. 10. 1993.

185 SI_ZAP/0077, AŠ 31, ov. 81, Statut KIPP, 1994.

186 Uradni list RS, št. 72/93.

187 Uradni list RS, št. 60/94.

188 Leta 1994 je iz bivše Občine Ptuj nastalo devet novih občin. Leta 1998 se je njihovo število povečalo na 15, leta 2006 pa na 16 občin naslednic.

189 SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu KIPP v letu 1994.

190 SI_ZAP/0077, AŠ 23, ov. 71, Zapisnik 3. seje sveta zavoda KIPP z dne 31. 8. 1995.

> 14. septembra 1991 je Mitja Vošnjak (1923–2003), pisatelj in nekdanji diplomat, knjižnici podaril dragoceno darilo – originalni izvod Dalmatinove Biblije iz leta 1584 (foto: arhiv KIPP).

Po spremembi lokalne samouprave leta 1994 se je KIPP soočila z novim problemom. Z Zakonom o lokalni samoupravi¹⁸⁶ in Zakonom o ustanovitvi občin in določitvi njihovih območij¹⁸⁷ je iz stare, teritorialno velike Občine Ptuj nastalo več novih, manjših občin.¹⁸⁸ Čeprav so na Ministrstvu za kulturo (MZK) najprej razmišljali, da bi financiranje knjižnic poslej zagotavljal državni proračun, se to potem ni zgodilo.¹⁸⁹ Njihovo financiranje je ostalo na plečih lokalnih skupnosti, način financiranja pa je ostal nedorečen.¹⁹⁰ Zaradi zakonskih nejasnosti glede financiranja občinskih javnih zavodov in zaradi nedorečenih ustanoviteljskih razmerij novonastalih občin do knjižnice kot večobčinskega javnega zavoda se je KIPP soočila z velikimi težavami pri zagotavljanju pogojev za svoje delovanje. Vsa sredstva za njeno delovanje je nekaj časa zagotavljala le Mestna občina Ptuj, ostale občine pa so se izpolnjevanju svojih obveznosti do zavoda izogibale. KIPP se je zato ubadala z velikim pomanjkanjem sredstev za nakup gradiva in za izvajanje prireditvene dejavnosti, zelo problema-

> Leta 1996 se je Potujoča knjižnica, ki do tedaj ni imela lastnih prostorov, preselila v obnovljene prostore Malega gradu na Prešernovi ulici. Pri selitvi so knjižničarjem pomagali otroci ptujskih osnovnih šol – v živi verigi so pomagali prenašati knjige na novo lokacijo (foto: arhiv KIPP).

> Potujoča knjižnica je leta 1996 prvič v zgodovini svojega obstoja dobila na voljo motorizirano prevozno sredstvo – kombi (foto: arhiv KIPP).

tično pa je bilo tudi zagotavljanje primerne števila strokovnega kadra. V skladu z leta 1994 sprejeto sistemizacijo delovnih mest bi morala knjižnica imeti 38 zaposlenih, a jih je leta 1995 imela le 22, od tega 13 strokovnih delavcev. Kakšno je bilo stanje v KIPP, pričajo naslednji podatki: po številu prebivalstva, ki ga je s svojo dejavnostjo pokrivala, je bila ptujska knjižnica na drugem mestu v Sloveniji,¹⁹¹ glede števila zaposlenih pa na predzadnjem; če je celjska knjižnica s 44-imi zaposlenimi zagotavljala enega zaposlenega na vsakih 1.492 prebivalcev območja, ki ga je pokrivala, je KIPP imela enega delavca na 3.171 prebivalcev; če je po veljavnih standardih in normativih maksimalno število izposojenih enot gradiva na strokovnega delavca v enem letu znašalo 12.000 enot, je v KIPP ta številka leta 1996 znašala 23.194 enot, v letu 1998 pa že 31.398 enot, torej 261 odstotkov maksimalnega normativa; medtem ko je bila v slovenskih knjižnicah povprečna rast letnega obiska 3,8-odstotna, je bila v KIPP 9-odstotna; povprečna rast izposoje v Sloveniji je znašala 2,6 odstotkov na leto, v KIPP pa 8 odstotkov! V slabšem položaju je bila samo še knjižnica v Murski Soboti.¹⁹²

191 KIPP je pokrivala območje z 69.000 prebivalci.

192 SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu KIPP v letu 1996, priloga Primerjalna analiza.

Simon Petrovič

(Nova vas pri Ptuj, 1936–)

UČITELJ IN PIONIR POTUJOČEGA KNJIŽNIČARSTVA
NA PTUJSKEM

> Foto: arhiv KIPP

Osnovno šolo in nižjo gimnazijo je končal na Ptuju. V letih 1953–1957 je obiskoval Kmetijsko srednjo šolo v Mariboru, nato pa opravil petmesečno delovno prakso na Semenogojskem posestvu v Staršah (1957–1958). Leta 1958 je opravil pedagoški tečaj v Ljubljani, nekaj let kasneje pa diplomiral na Pedagoški akademiji v Mariboru in postal predmetni učitelj zgodovine in zemljepisa (1970).

Leta 1958 se je kot honorarni učitelj zaposlil na Osnovni šoli Videm pri Ptuju in tam ostal do leta 1960. V letih 1961–1972 je poučeval na osnovnih šolah v Dornavi, Lovrencu na Dravskem polju in v Osnovni šoli Ivana Spolenaka na Ptuju (danes Osnovna šola Breg). Leta 1972 se je zaposlil v Ljudski in študijski knjižnici Ptuj in vse do upokojitve leta 1999 opravljal delo potujočega knjižničarja. Kar 24 let je svoje poslanstvo opravljal sam, s pomočjo kolesa ali javnih prevoznih sredstev ter v lesenih kovčkih tovoril knjige za bralce ptujske okolice. Le zadnja tri leta svojega službovanja (1996–1999) je knjige razvažal z avtomobilom, v družbi z Vladimirjem Kajzovarjem. Za svoje pionirsko delo na področju potujočega knjižničarstva na Ptujskem je leta 1998 prejel Čopovo priznanje Zveze bibliotekarskih društev Slovenije (ZBDS).¹⁹³

¹⁹³ Arhiv KIPP, Personalne mape zaposlenih.

Leta 1996 je knjižnici uspelo v Mali grad preseliti tudi oddelek Potujoče knjižnice (PK). Vodenje PK je prevzel Vladimir Kajzovar, višji knjižničar iz Mladinskega oddelka. Simon Petrovič, ki je PK vodil od leta 1972 naprej, je za svoje pionirsko delo na področju potujočega knjižničarstva na Ptujskem leta 1998 prejel Čopovo priznanje, naslednje leto pa odšel v zaslužni pokoj.

Ob selitvi je PK prešla tudi na sodobnejši način dela, saj je knjižnici leta 1996 za potrebe njenega delovanja končno uspelo kupiti prevozno sredstvo – kombi. Nakup vozila za Potujočo knjižnico so finančno podprle vse novonastale občine na Ptujskem, del sredstev je prispevala tudi knjižnica. KIPP si je hkrati prizadevala, da bi v vseh novih občinskih središčih na Ptujskem vzpostavila mrežo stalnih izposojevališč, a zaradi finančnega bremena, ki bi ga le-ta predstavljala za novonastale občine, pri tem ni bila uspešna. Tovrstno prizadevanje je bilo neuspešno že v obdobju pred letom 1994, saj v takratni Občini Ptuj ni bilo naselja, ki bi imelo več kot 1.500 prebivalcev, kar je bil s strokovnimi standardi in normativi postavljen pogoj za odprtje izposojevališča.¹⁹⁴ Kombi, ki je poslej razvažal knjige na 62 lokacij izven Mestne občine Ptuj (MOP), je bil zato dobra kompromisna, a le začasna rešitev. Knjižnica je s 142-imi premičnimi zbirkami zalagala knjižnice prosvetnih društev, pa tudi šolske in specialne knjižnice, kolekcije pa občasno menjavala. Ker je bila pri tem v veliki meri vezana na prostovoljce, ki so delovali v prosvetnih društvih, je redno in strokovno ponudbo svojih uslug najširšemu krogu lokalnega prebivalstva le stežka zagotavljala. Za normalno in uspešno delo Potujoče knjižnice je bil vendarle potreben bibliobus – KIPP je bila takrat ena redkih slovenskih regionalnih knjižnic brez vpeljane bibliobusne mreže. Ko je bil leta 1998 objavljen Zakon o zagotavljanju sredstev za nekatere nujne programe RS v kulturi,¹⁹⁵ ki je za obdobje 1998–2003 predvidel sofinanciranje nakupa bibliobusov s strani MZK, je Vladimir Kajzovar, vodja Potujoče knjižnice, pripravil projekt vzpostavitve bibliobusne mreže na našem območju. Po predhodnem dogovoru z novonastalimi občinami je nato vodstvo knjižnice avgusta 1999 na MZK prijavilo projekt nakupa bibliobusa, za katerega naj bi polovico sredstev zagotovilo MZK, polovico pa lokalne skupnosti.¹⁹⁶ Zaradi neurejenega financiranja javnega zavoda KIPP s strani lokalnih skupnosti pa se nakup vozila do leta 2003 ni realiziral.¹⁹⁷

V letih 1999 in 2000 je bilo v KIPP veliko časa posvečenega pripravam na selitev knjižnice v prenovljeni Mali grad na Prešernovi 33–35. Julija 2000 sta Študijski in Ljudski oddelek knjižnice za tri mesece zaprla svoja vrata. Selitev okoli 250.000 enot gradiva¹⁹⁸ v prenovljeno zgradbo Malega gradu se je začela 16. avgusta 2000. Ob selitvi se je Ljudski oddelek z dotlej ločenim knjižnim fondom spojil s Študijskim oddelkom z enotno postavljenim knjižnim fondom. Svečana otvoritev novih, sodobno opremljenih prostorov je bila 5. oktobra 2000. Vsi oddelki knjižnice, s skupno površino 2.893 m², so se tako prvič v zgodovini obstoja knjižnice združili pod eno streho.¹⁹⁹

Po otvoritvi nove knjižnice se je obisk zelo povečal. Kljub trem mesecem zaprtosti zaradi selitve je KIPP v letu 2000 zabeležila 150.385 obiskov. Imela je 10.110 aktivnih članov, ki so si izposodili 609.553 enot gradiva. Povprečen dnevni obisk knjižnice je znašal 674 bralcev, povprečna dnevna izposoja pa 2.733 enot gradiva. V letu 2000 je tako strokovni delavec KIPP izposodil kar 362 odstotkov normativa letne izposoje (ta je znašal 12.000 enot na enega strokovnega delavca).²⁰⁰

Pred knjižnico pa so bili že novi izzivi: ponoven zagon publicistične, razstavne in prireditvene dejavnosti. Za uresničitev zastavljenih ciljev je KIPP potrebovala predvsem urejeno financiranje in ustrezno kadrovske zasedenost,²⁰¹ kar se do selitve KIPP v Mali grad, kljub prizadevanju vodstva knjižnice, ni uresničilo.²⁰²

Konec oktobra 2000 je z delom v knjižnici prenehala ravnateljica Lidija Majnik, saj je bila na parlamentarnih volitvah izvoljena za poslanko v Državnem zboru Republike Slovenije.²⁰³ Naslednje tri mesece, do nastopa nove direktorice KIPP, je vodstvene naloge KIPP opravljala pogodbeno.

¹⁹⁴ SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu KIPP v letu 1996.

¹⁹⁵ Uradni list RS, št. 24/1998.

¹⁹⁶ Vozilo v vrednosti 36.716.974,00 SIT naj bi izdelalo podjetje AS Remont iz Domžal.

¹⁹⁷ SI_ZAP/0077, AŠ 28, ov. 76, Poročilo o delu KIPP v letu 1999.

¹⁹⁸ V to ni štetu gradivo Mladinskega oddelka (okoli 54.000 enot) in Potujoče knjižnice (okoli 23.000 enot). Ta dva oddelka sta bila na Prešernovo ulico preseljena že leta 1994 (Mladinski oddelek) oziroma 1996 (Potujoča knjižnica).

¹⁹⁹ Že ob selitvi se je pokazal problem premajhne kapacitete skladišč, saj je ob velikih stroških prenove Malega gradu investitorju zmanjkalo sredstev za zagotovitev večjih depojev.

²⁰⁰ SI_ZAP/0077, AŠ 28, ov. 76, Poročilo o delu v letu 2000.

²⁰¹ Glede na leta 1994 sprejeto sistematizacijo delovnih mest je v KIPP manjkalo 16 delavcev.

²⁰² V planu za leto 2000 je bilo predvideno, da naj bi občine za delovanje KIPP namenile sredstva v višini 16.729.999,00 SIT, a nazadnje je KIPP v tem letu prejela le 5 odstotkov tega zneska.

²⁰³ SI_ZAP/0077, AŠ 23, ov. 71, Zapisnik seje Sveta zavoda KIPP z dne 15. 11. 2000. Majnikova je nato posle ravnateljice KIPP pogodbeno opravljal še tri mesece – do imenovanja nove direktorice.

> Prenovljena stavba Malega gradu (foto: Janko Levanič, arhiv KIPP)

> Otvoritev novih prostorov knjižnice v Malem gradu je bila 5. oktobra 2000. Vrata v novo knjižnico odpira ravnateljica Lidija Majnik, za njo stoji Milojka Alič, bivša ravnateljica knjižnice (foto: arhiv KIPP).

Lidija Majnik

(Murska Sobota, 1953–)

KNJIŽNIČARKA, RAVNATELJICA LIŠK OZIROMA KIPP,
POLITIČARKA

Osnovno šolo (1959–1967) in gimnazijo (1967–1971) je obiskovala na Ptuj. Po maturi (1971) se je vpisala na Pedagoško akademijo v Mariboru in si pridobila strokovni naziv predmetna učiteljica slovenskega in nemškega jezika (1976).

Leta 1974 se je zaposlila v Ljudski in študijski knjižnici Ptuj. Najprej je delala v Ljudskem, nato v Študijskem oddelku knjižnice, leta 1983 je bila imenovana za ravnateljico LIŠK. Pod njenim vodstvom je knjižnica uvedla vrsto novih dejavnosti, prešla na avtomatizacijo poslovanja in za potrebe svojega delovanja pridobila prenovljene in sodobno opremljene prostore Malega gradu na Prešernovi ulici. Leta 2000 je bila izvoljena za poslanko v Državnem zboru Republike Slovenije in tam zlasti aktivno delovala v Odboru za kulturo, šolstvo, znanost in šport. Leta 2006 se je ponovno zaposlila v ptujski knjižnici in do upokojitve (2010) opravljala delo namestnice direktorja knjižnice.

Od leta 1975 naprej je aktivno delovala v slovenskem bibliotekarskem društvu, dejavno se je vključevala tudi v kulturno in politično življenje mesta Ptuj. Vrsto let je bila aktivna v ptujski izpostavi Javnega sklada Republike Slovenije za ljubiteljsko kulturo in mu dva mandata tudi predsedovala. Delovala je tudi kot članica sveta različnih ptujskih javnih zavodov, nekaj časa je opravljala funkcijo predsednice sveta zavoda Mestnega gledališča Ptuj. Kar pet mandatov je bila aktivna kot občinska svetnica Mestnega sveta Mestne občine Ptuj (1994–2014).

Za svoje dolgoletno uspešno delo na področju bibliotekarstva je leta 2009 prejela Čopovo diplomu, leta 2011 pa ji je Mestna občina Ptuj za njen prispevek na področju kulture podelila veliko oljenko.²⁰⁴

²⁰⁴ Arhiv KIPP, Personalne mape zaposlenih; Spodnjepodravci.si: <http://www.spodnjepodravci.si/osebe/majnik-lidija/418/> (pridobljeno 1. 3. 2018).

> Foto: zasebni arhiv L. Majnik

OBDOBJE TJAŠE MRGOLE JUKIČ

> 01. 02. 2001–31. 01. 2006

NAKUP BIBLIOBUSA IN VZPOSTAVITEV BIBLIOBUSNE MREŽE (2003), OŽIVITEV RAZSTAVNE IN PRIREDITVENE DEJAVNOSTI, NOVOSTI NA PODROČJU AVTOMATIZACIJE POSLOVANJA, ZAČETKI DIGITALIZACIJE KNJIŽNIČNEGA GRADIVA (2004)

1. februarja 2001 je vodenje knjižnice prevzela Tjaša Mrgole Jukič, prej zaposlena kot arhivistka v Zgodovinskem arhivu na Ptuju.²⁰⁵ Kot prioriteto nalogo si je zadala oživitev razstavne in prireditvene dejavnosti, realizacijo nabave bibliobusa za potrebe delovanja PK ter kadrovske okrepitve knjižnice.

Začetek delovanja knjižnice v novih, sodobno opremljenih prostorih ni sovpadel le z menjavo vodstva, pač pa tudi z novim Zakonom o knjižničarstvu (2001).²⁰⁶ Do leta 2001 je razvoj slovenskih splošnih knjižnic temeljil na konceptu enotnih splošnoizobraževalnih knjižnic, nov zakon pa je na področju javnih knjižnic ukinitel matične knjižnice in uvedel pokrajinske oziroma osrednje območne knjižnice in jim skupaj z leta 2003 sprejetim Pravilnikom o osrednjih območnih knjižnicah²⁰⁷ določil izvajanje štirih posebnih nalog: zagotavljanje povečanega in zahtevnejšega izbora knjižničnega gradiva in informacij, strokovno pomoč knjižnicam območja, koordinacijo zbiranja, obdelave in hranjenja domoznanskega gradiva ter usmerjanje izločenega knjižničnega gradiva s svojega območja. Status osrednje območne knjižnice je dobilo deset slovenskih knjižnic, med njimi tudi KIPP.²⁰⁸

Nov zakon je občinam naložil obveznost zagotavljanja knjižnične dejavnosti za svoje občane, in sicer tako, da same ali skupaj z drugimi občinami ustanovijo splošno knjižnico (postanejo soustanoviteljice knjižnice) ali da s knjižnico podpišejo pogodbo o izvajanju knjižnične dejavnosti (postanejo pogodbenice knjižnice). Določene funkcije splošnih knjižnic se je obvezala financirati tudi država in s tem pomagala dosegati standardizirani obseg njihove dejavnosti. Obveznost financiranja knjižnične dejavnosti je občinam naložil tudi leta 2002 sprejet Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo.²⁰⁹ Tako so obveznost financiranja javnega zavoda KIPP, za katerega je od spremembe lokalne samouprave v letu 1994 sredstva v glavnem zagotavljala le MOP, morale sprejeti vse novonastale občine na Ptujskem.

Kmalu po uveljavitvi Zakona o knjižničarstvu (2001) se je nova direktorica lotila realizacije projekta nakupa bibliobusa, ki je bil v razvojnih programih knjižnice zapisan že dolgo časa. Po daljših dogovarjanjih je nakup vozila podprla večina občin.²¹⁰ Te so za 50,5 milijona SIT²¹¹ vredno investicijo morale zagotoviti polovico sredstev, drugo je zagotavljalo MZK. Ker ob podpisu pogodbe o nakupu vozila finančna sredstva za investicijo niso bila v celoti zagotovljena, je Mrgole Jukičeva manjkajoči denar²¹² skušala zagotoviti tako, da se je odrekla delu sredstev, ki so ga bile občine knjižnici dolžne nakazati za nabavo gradiva,²¹³ in bila zaradi takšne

205 Ob začetku poslovanja na novi lokaciji in ob menjavi vodstva je bilo v knjižnici zaposlenih 22 ljudi, od tega 16 strokovnih delavcev: v Oddelku nabave in obdelave: Božena Kmetec - Friedl, Helena Kovačič Pižmoht, Marija Jurgec in Anica Marinič (manipulantka); v Mladinskem oddelku: Liljana Klemenčič, Melita Zmazek, Leonida Mesarič, Andrej Frangež in Andrejka Rimele; v Študijskem oddelku: Vladimir Knez, Jožica Sajko, Robert Filipič, Tamara Pišek, Boštjan Koražija in Silva Rodvaj (manipulantka); v Domoznanskem oddelku: Jakob Emeršič; Potujoča knjižnica: Vladimir Kajzovar; v Upravno-tehnični službi: Darja Fajt (računovodkinja), Ivanka Kramberger (tajnica), Danilo Skok (hišnik) in Ivanka Šilak (čistilka, kurirka) ter direktorica Tjaša Mrgole Jukič.

206 Uradni list RS, št. 87/2001.

207 Uradni list RS, št. 88/2003.

208 Zraven KIPP še Osrednja knjižnica Celje, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, Mestna knjižnica Kranj, Mestna knjižnica Ljubljana, Mariborska knjižnica, Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, Goriška knjižnica Franceta Bevka, Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika.

209 Uradni list RS, št. 96/2002.

210 Nakup je finančno podprlo 12 občin, občine Zavrč, Podlehnik in Juršinci pa so finančno podporo odrekle (Poročilo o delu KIPP za leto 2003).

211 SI_ZAP/0077, AŠ, ov. 86, Poročilo nadzornega odbora MOP o izvedbi nadzora o porabi javnih sredstev v KIPP 2001–2002; SI_ZAP/0077, AŠ 34, ov. 86, Vsebinsko poročilo o realizaciji projekta bibliobus, dopis KIPP št. 566/03 z dne 20. 6. 2003.

212 Do konca leta 2002 pogodbe o sofinanciranju nakupa vozila niso podpisale občine Videm, Podlehnik, Zavrč, Majšperk in Juršinci. Za nakup vozila podjetja AS Domžale je zmanjkalo 5.369.907,00 milijonov SIT (Poročilo nadzornega odbora MOP o izvedbi nadzora o porabi javnih sredstev v KIPP v letu 2001–2002 z dne 15. 4. 2003).

213 SI_ZAP/0077, AŠ 24, ov. 72, Zapisnik seje kolegija KIPP iz dne 9. 4. 2002.

> Nov bibliobus je kraje ptujske okolice začel obiskovati 1. septembra 2003 (foto: arhiv KIPP).

strategije deležna ostrih kritik v lastni hiši. KIPP je namreč iz tega razloga v letu 2002 pri nakupu gradiva dosegla le 30 odstotkov predpisanega standarda,²¹⁴ v začetku leta 2003 pa je bila nabava zaradi pomanjkanja denarja za nekaj časa celo povsem ustavljena.²¹⁵ Tekom leta 2003 se je situacija vendarle izboljšala. Sredstva za delovanje knjižnice so prvič po letu 1994 končno prispevale vse novonastale občine na Ptujskem²¹⁶ in 18. decembra 2003 pristopile k podpisu Odloka o ustanovitvi javnega zavoda Knjižnica Ivana Potrča Ptuj za izvajanje javne službe na področju knjižnične dejavnosti.²¹⁷

Po mnogih težavah in po skoraj štiridesetletnem prizadevanju je 18. marca 2003 na dvorišče knjižnice naposled pripeljal bibliobus in bil svojemu namenu svečano predan 23. maja 2003. Vzporedno z uvedbo bibliobusa se je Potujoča knjižnica kadrovske okrepila, uveden je bil tudi računalniški način izposoje. 19. maja 2003 je delo voznika bibliobusa in knjižničarja prevzel Srečko Vrečar. Z Vladimirjem Kajzovarjem, vodjem Potujoče knjižnice, sta s 1. septembrom 2003 začela redno obiskovati 50 postajališč v trinajstih občinah na območju Ptuja, Dravskega in Ptujkega polja, Haloz in Slovenskih goric.²¹⁸ Potujoča knjižnica, ki je ljudem iz oddaljenih krajev olajšala dostop do kvalitetne literature in različnih storitev matične knjižnice, je bila velika pridobitev za prebivalce Ptuja in okolice. Že v prvem letu, po dobrih šestih mesecih delovanja, je zabeležila 847 novovpisanih članov in izposodila 12.065 enot gradiva, v letu 2004 pa že 24.890 enot. Na bibliobusu so se pričele izvajati tudi bibliopedagoške in pravljicne urice za predšolske in šolske otroke, ki jih je že prvo leto z navdušenjem obiskalo 1.738 otrok,²¹⁹ kasneje so te številke le še naraščale. Uvedba bibliobusa je tako pripomogla k 9,5-odstotnemu povišanju članstva KIPP v letu 2003, naslednje leto je le-to poraslo še za 12 odstotkov glede na leto 2003.²²⁰

> Simonu Petroviču, prvemu ptujskemu potujočemu knjižničarju, je pripadla čast, da prereže vrvice na slovesni prireditvi ob otvoritvi novega bibliobusa 23. maja 2003 (foto: arhiv KIPP).

> Bibliobus so si z zanimanjem ogledali tudi župani Spodnjega Podravja. Na sliki z leve proti desni: ptujski župan dr. Štefan Čelan, Darinka Fakin, županja Občine Majšperk, Anton Butolen, župan Občine Žetale, ter mag. Stanislav Glažar, župan Občine Hajdina (foto: arhiv KIPP).

214 Leta 2002 je prišlo do spremenjenega načina sofinanciranja nakupa knjižničnega gradiva s strani MZK. To je sklenilo nakup gradiva sofinancirati v enakem deležu, kot so ga v ta namen prispevale občine – kolikor manj sredstev so zagotovile občine, toliko manj jih je nakazalo tudi MZK. KIPP je bila zato v zelo kočljivem položaju.

215 SI_ZAP/0077, AŠ 23, ov. 71, Zapisnik 9. seje sveta zavoda KIPP z dne 12. 2. 2003.

216 V letu 2001 je KIPP z nakupom pridobila 7.805 izvodov novega gradiva. Leta 2002 je ta številka padla na 5.018 izvodov, naslednje leto pa se je povečalo na 8.756 enot oziroma 63 odstotkov veljavnega standarda. Leta 2004 se je stanje uredilo – KIPP je z nakupom pridobila 11.089 enot oziroma 90 odstotkov takrat veljavnega standarda (Arhiv KIPP, Poročilo o delu KIPP v letu 2003 in 2004).

217 Odlok (Uradni list RS, št. 9/2004) so podpisale občine Ptuj, Destrnik, Gorišnica, Hajdina, Juršinci, Kidričevo, Markovci, Majšperk, Videm, Zavrč in Žetale (občine ustanoviteljice). Občine Dornava, Podlehnik, Sveti Andraž v Slovenskih goricah in Trnovska vas so s knjižnico sklenile pogodbe o sofinanciranju knjižnične dejavnosti (občine pogodbenice). Leta 2006 se je od Občine Gorišnica ločila novonastala Občina Cirkulane, ki je pogodbenica KIPP.

218 Bibliobus je pokrival 546 km² veliko območje s 63.000 prebivalci.

219 Arhiv KIPP, Poročilo o delu KIPP za leti 2003 in 2004.

220 Arhiv KIPP, Poročila o delu 2002–2004.

Vladimir Kajzovar

(Ptuj, 1956–2015, Majšperk)

SLAVIST, BIBLIOTEKAR

> Foto: zasebni arhiv Martine Kajzovar

Osnovno šolo je obiskoval v Majšperku, maturiral je na gimnaziji pedagoške smeri v Mariboru (1975). Po maturi se je vpisal na Pedagoško akademijo v Mariboru in si pridobil naziv predmetni učitelj slovenščine in srbohrvaščine (1984). Kasneje je zaključil še izredni študij na Pedagoški fakulteti v Mariboru in postal profesor slovenščine (2004).

Svojo prvo zaposlitev je dobil na Osnovni šoli Majšperk, kjer je nekaj časa poučeval glasbeno vzgojo, nato pa slovenščino (1980–1985). Leta 1985 se je kot višji knjižničar zaposlil v Mladinskem oddelku LIŠKP in skrbel za izposajo in različne bibliopedagoške dejavnosti. Leta 1996 je prevzel vodenje Potujoče knjižnice in svoje delo nekaj let opravljal pretežno na terenu. Kot potujoči knjižničar se je aktivno vključil v delo Sekcije za potujoče knjižnice pri ZBDS ter v Stepišnikovem skladu in z objavami v lokalnih medijih skrbel za promocijo in uveljavitev ptujske knjižnice v širšem družbenem okolju. Leta 2006 je prevzel vodenje Študijskega oddelka KIPP in to delo nato opravljal do upokojitve (2013). Leta 2009 si je pridobil visok strokovni naziv bibliotekarski specialist. Aktiven je bil tudi kot predstavnik zaposlenih v svetu zavoda LIŠK oziroma KIPP (1991–2000), en mandat mu je tudi predsedoval (1994–2000).

Odlikoval se je kot dober poznavalec slovenske literarne zapuščine, kot raziskovalec življenja manj znanih, a za naše kraje pomembnih ustvarjalcev, kot avtor številnih razstav, strokovnih člankov in monografij ter kot moderator mnogih literarnih večerov. Za svoje dolgoletno strokovno delo na področju bibliotekarstva je leta 2003 prejel Čopovo priznanje. Ob svojem delu v knjižnici je bil aktiven tudi na drugih področjih: vrsto let je bil sodelavec Radia Ptuj in voditelj različnih radijskih oddaj, ukvarjal se je tudi z glasbo.²²¹

²²¹ Tucovič, 2015, str. 23; SI_ZAP/0077, AŠ 21, ov. 71, Zapisniki sej sveta zavoda 1991–2004; Spodnjepodravci.si: <http://www.spodnjepodravci.si/osebe/kajzovar-vladimir-/543/> (pridobljeno 1. 3. 2018).

Posebne pozornosti je bil deležen tudi Domoznanski oddelk. Ta se je ob preselitvi v Mali grad, ko je prišlo do reorganizacije knjižnice in bistvenih sprememb v postavitvi gradiva, soočil z več težavami. Ena izmed njih je bila ta, da večina njegovega fonda ni bila obdelana v bibliografskem sistemu COBISS, druga pa ta, da za del domoznanskega, v COBISS že vnesenega, gradiva ni bila razvidna dejanska lokacija. V prostorih minoritskega samostana namreč velik del domoznanskega fonda zaradi prostorske stiske fizično ni bil ločen od fonda Študijskega oddelka, zaradi časovne stiske ob selitvi knjižnice pa sprememb v postavitvi gradiva ni bilo mogoče pravočasno zabeležiti v računalniško bazo podatkov. Leta 2001 se je zato domoznansko gradivo najprej ročno preštelo in popisalo, nato so se začele intenzivne priprave na ureditev računalniške baze podatkov in bibliografsko obdelavo gradiva v COBISS-u. Sredi leta je bilo v oddelk postavljeno še gradivo iz posebnih zbirk,²²² ki so bile od leta 1969 naprej skladiščene v starih zaporih na Prešernovi 37 (del knjižnice Franza Ferka, knjižnica Muzejskega društva, knjige iz nekdanje Ptujске čitalnice, knjige nekdanjih privatnih knjižnic ...) ter knjižne zapuščine Ivana Potrča, dr. Štefke Cobelj in Iva Arharja, ki jih je KIPP pridobila v letih 1985–1998. Leta 2003 se je domoznanski fond obogatil še z zbirko 1.200 razglednic Ptuj in okolice zasebnega zbiralca Alojza Petroviča.²²³ Z namenom zaščite in hkrati boljše dostopnosti dragocenega in redkega gradiva za širši krog uporabnikov je bila leta 2004 zbirka razglednic digitalizirana. To je bil prvi projekt digitalizacije domoznanskega gradiva v KIPP, ki je nato v večjem obsegu stekel v obdobju direktorja mag. Matjaža Neudauerja.

Ena od težav, s katero se je soočala knjižnica, je bila neustrezna kadrovska zasedenost in pomanjkanje usposobljenih katalogizatorjev za zahtevno bibliografsko obdelavo gradiva v sistemu COBISS. Za izvajanje domoznanske dejavnosti, od izgradnje zbirke, obdelave gradiva, vključno z analitično obdelavo serijskih domoznanskih publikacij, do priprave domoznanskih prireditev ter publiciranja, je od vsega začetka skrbel le bibliotekar Jakob Emeršič. Ta se je že v devetdesetih letih lotil vnašanja gradiva v računalniški sistem, a za tako obsežen fond in tako zahtevno in raznoliko področje dela je bil par rok seveda zdaleč premalo. Jeseni leta 2003, ko se je dolgoletni vodja ptujskega domoznanstva upokojil, je njegovo delo prevzela novinka, zgodovinarka Mira Jerenec,²²⁴ ki so ji pri delu občasno pomagali delavci iz projekta javnih del.

²²² Med 6 in 7 tisoč knjig.

²²³ Alojz Petrovič je knjižnici predal tudi zapuščino amaterskega fotografa Alfreda Bradača.

²²⁴ Kasneje poročena Petrovič.

Jakob Emeršič

(Gradišče pri Leskovcu, 1940–2012, Ptuj)

BIBLIOTEKAR, BIBLIOGRAF, LITERARNI IN LOKALNI
ZGODOVINAR, PESNIK IN PREVAJALEC

> Foto: Črtomir Goznik, arhiv KIPP

Osnovno šolo je dokončal v Trnovski vasi v Slovenskih goricah (1953), maturiral je na ptujski gimnaziji (1961). Po maturi se je posvetil študiju na Filozofski fakulteti v Ljubljani in leta 1967 diplomiral iz svetovne književnosti in literarne teorije.

Leta 1967 se je zaposlil v ptujski študijski knjižnici in vse do upokojitve (2003), z izjemo enega leta (1986/1987), ko je urejal škofijsko teološko knjižnico v Mariboru, opravljal delo domoznancu. Opravil je izjemno pomembno delo: zastavil je domoznansko zbirko in vse svoje življenje vestno zbiral gradivo o Ptujju in okolici, pripravljal razstave in literarne večere, skrbel za strokovno bibliografsko obdelavo gradiva in veliko publiciral. Njegovo obsežno pisanje sega od bibliografskega gradiva Ptujja, Ormoža, Haloz in Slovenskih goric, do del o šolstvu, župnijah, pomembnih osebnostih, knjižnicah in knjižničarstvu ... Prispevke je objavljial v dnevnem časopisju in strokovnih revijah ter sodeloval pri izdaji številnih katalogov, zbornikov in znanstvenih publikacij. Izdal je tudi več samostojnih del: Bibliografija Ormoža in okolice (1973), Gradivo za bibliografijo Ptujja in okolice (1980), Manjši in ponižni bratje (1989), Minoritska knjižnica na Ptujju (1989), Kolbe – vitez brezmadežne (1994), Sto let cerkve na Selah (2004), Oris zgodovine župnije sv. Urbana pri Ptujju (2006) ... Deloval je tudi kot urednik in prevajalec, zlasti iz nemščine, francoščine, angleščine in hrvaščine.

Po upokojitvi se je posvetil urejanju dragocene knjižnice ptujskega minoritskega samostana in obdelavi dragocenih in raritetnih knjig, ki jih ta hrani. Posvetil se je tudi pisanju proze in pesmi ter ob svoji 70-letnici izdal pesniško zbirko Pozabljen na spominjanja (2010).

Za izjemne uspehe na bibliotekarskem področju je leta 1987 prejel Čopovo diplomu, najvišje strokovno priznanje Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, leta 1990 pa je za svoje delo na kulturnem področju prejel še veliko oljenko Mestne občine Ptuj.²²⁵

²²⁵ Kajzovar, 2012, str. 18; Spodnjepodravci.si: <http://www.spodnjepodravci.si/osebe/emersic-jakob/44/> (pridobljeno 1. 3. 2018).

Konec leta 2003 se je v knjižnici zaposlila še Milena Doberšek,²²⁶ ki je prevzela skrb za izvajanje dela nalog iz naslova območnosti. Z Zakonom o knjižničarstvu (2001) in Pravilnikom o osrednjih območnih knjižnicah (2003) je KIPP namreč pridobila status osrednje območne knjižnice, s tem pa tudi obveznost izvajanja posebnih območnih nalog. Doberškova je prevzela tudi skrb za bibliografsko obdelavo serijskih publikacij v sistemu COBISS, ki je KIPP do leta 2004 še ni izvajala. Že v začetku januarja 2001 je novo delovno moč pridobil tudi Oddelek obdelave. Tako je ob višji knjižničarki Heleni Kovačič Pižmoht²²⁷ za bibliografsko obdelavo gradiva v sistemu COBISS odslej skrbela tudi bibliotekarka Božena Kmetec - Friedl.²²⁸

Leta 2002 se je v KIPP pričel zahteven projekt redigiranja 82.000 starih, z vzajemno bazo COBISS nepovezanih bibliografskih zapisov (t. i. old zapisov), ki se je zaključil šele v mandatu naslednjega direktorja. Pred letom 1993 je namreč KIPP za računalniško evidenco gradiva uporabljala program podjetja RIP Computer iz Ptujja.²²⁹ Ob vključitvi v COBISS (1993) so bili stari, pomanjkljivi in le v lokalni bazi vidni zapisi programske preneseni v novo online dostopno bibliografsko bazo podatkov. V projektu, ki se je zaradi obsežnosti dela in pomanjkanja usposobljenih katalogizatorjev končal šele leta 2014, so bili stari zapisi dopolnjeni v skladu z zahtevami bibliotekarske stroke in povezani z vzajemno bazo podatkov sistema COBISS.

S pričetkom poslovanja KIPP v Malem gradu je bilo uvedenih še nekaj novosti na področju avtomatizacije poslovanja. Spomladi 2001 so se na gradivo Študijskega oddelka začele nameščati magnetne nitke za elektronsko varovanje gradiva, maja 2001 so bile uvedene nove članske izkaznice s črtno kodo, v Mladinskem oddelku pa je bila izvedena prva računalniška inventura gradiva s pomočjo optičnega čitalca črtnih kod, s katerimi je bilo opremljeno knjižnično gradivo od leta 1994 dalje.²³⁰ Junija 2001 je knjižnica svojim uporabnikom omogočila tudi online rezervacije ter podaljšanje roka vračila izposojenega gradiva. V letu 2004 je bilo prvič organizirano izobraževanje uporabnikov za uporabo kooperativnega online bibliografskega sistema in servisa COBISS.²³¹

V letu 2005 je KIPP skupaj z ostalimi slovenskimi osrednjimi območnimi knjižnicami pristopila tudi k dogovoru o vzpostavitvi regijskega spletnega portala Kamra. Idejo o portalu, ki bi omogočal dostop do digitaliziranih vsebin slovenske kulturne dediščine, ki jih sicer na tradicionalen način zbirajo knjižnice, muzeji, arhivi ter druge kulturne in izobraževalne ustanove, je podprlo tudi pristojno ministrstvo. Razvoj na področju informacijske tehnologije je namreč knjižnice postavil pred izziv, da opravljanje svojega poslanstva razširijo v novo, digitalno okolje. Pozornost se je usmerila zlasti k digitalizaciji domoznanskega gradiva kot pomembnemu nosilcu identitete lokalnih skupnosti in k oblikovanju digitalnih domoznanskih zbirk z vsebinami, pomembnimi za zgodovino lokalnih okolij. Portal Kamra je v polnosti zaživel konec leta 2008.

Knjižnica je uspešno zastavila tudi delo na področju razstavne in prireditvene dejavnosti, ki jo je pred selitvijo v Mali grad v veliki meri onemogočalo pomanjkanje primerne prostora, kadra in denarja.²³² Številni, v lokalnem časopisju objavljeni članki o knjigah in knjižnici, dobro obiskani literarni večeri in razstave Študijskega oddelka, kvalitetna in bogata bibliopedagoška dejavnost Mladinskega oddelka²³³ ter leta 2005 uvedena Bralna značka za odrasle, projekt za razvijanje bralne kulture med odraslo populacijo, so pripomogli k uveljavitvi knjižnice tako v lokalnem kot v širšem slovenskem prostoru. Leta 2002 je Mladinski oddelek za uspešno delo na področju razvijanja bralne kulture pri otrocih in mladini prejel Priznanje za otrokom naklonjeno knjižnico slovenske revije Mama, naslednje leto pa je ZBDS uspešno delo ptujskih knjižničarjev nagradila še s strokovnimi priznanji: Liljana Klemenčič, vodja Mladinskega oddelka, je prejela Čopovo diplomu, Vladimir Kajzovar, vodja Potujoče knjižnice, pa Čopovo priznanje.

> Logotip Knjižnice Ivana Potrča Ptuj

²²⁶ Pred tem je bila zaposlena na Institutu informacijskih znanosti (IZUM) v Mariboru.

²²⁷ Helena Kovačič Pižmoht je sprva nekaj let delala v Mladinskem oddelku, potem pa vrsto let v izposoji Študijskega oddelka knjižnice. S preselitvijo Študijskega oddelka v Mali grad je pričela z delom v Oddelku nabave in obdelave.

²²⁸ Pred tem sta za katalogizacijo gradiva vrsto let skrbeli Marjana Škrinjar in Ljudmila Kerbler, ki sta se upokojili pred selitvijo knjižnice v Mali grad.

²²⁹ Program za nabavo, obdelavo in izposajo gradiva, za iskanje po katalogu, izdelavo statistik in izpis opominov. Program je bil namenjen samo za delo v lokalnem okolju LIŠKP.

²³⁰ V Potujoči knjižnici je bila inventura s pomočjo čitalcev črtnih kod prvič izvedena leta 2003, v Študijskem oddelku leta 2007, v Domoznanskem oddelku pa leta 2016.

²³¹ SI_ZAP/0077, AŠ 23, ov. 71, Zapisnik 3. seje sveta zavoda KIPP z dne 28. 12. 2004.

²³² V letu 2004 je prireditve obiskalo kar 10.924 ljudi. 6.679 ljudi je obiskalo prireditve za odrasle, 4.245 pa prireditve za otroke. Na bibliobusu je bilo 250 otrok deležnih bibliopedagoških in pravljčnih uric (Arhiv KIPP, Poročilo o delu KIPP za leto 2004).

²³³ O razvoju različnih dejavnosti za mlade bralce v Mladinskem oddelku KIPP v letih 1994–2015 glej: Zmazek, 2015, str. 28–32.

Posebne pozornosti je bila deležna promocija bogate domoznanske zbirke. Tako je KIPP leta 2003 v sodelovanju z Zgodovinskim arhivom na Ptuju pripravila razstavo in monografijo Zbiranje in ohranjanje pisnih ter tiskanih dragocenosti,²³⁴ s katero je obeležila 110-letnico ptujskega Muzejskega društva in opozorila na pomen zbiranja in trajnega hranjenja pisne kulturne dediščine. Naslednje leto je iz svoje zbirke knjižnih raritet javnosti predstavila inkunabule oziroma prvotiske iz druge polovice 15. stoletja, leta 2005 pa Dalmatino Biblijo (1584), najpomembnejše delo slovenske protestantske književnosti. Tega leta so bile v okviru razstave Podoba Turkov v Evropi 17. stoletja, ki jo je v Muzeju Sakip Sabanci v Istanbulu pripravil Pokrajinski muzej Ptuj, mednarodni javnosti predstavljene tudi knjižne dragocenosti iz zapušćine rodbine Herberstein, ki jih v svojih fondih hrani KIPP.

²³⁴ Avtorici obeh sta bili Mira Jerenec in Marija Hernja Masten.

Tjaša Mrgole Jukić

(Ptuj, 1956–)

ARHIVISTKA, BIBLIOTEKARKA, DIREKTORICA KIPP

> Foto: Foto Langerholc, osebni arhiv T. Mrgole Jukić.

Osnovno šolo in gimnazijo je obiskovala na Ptuju. Po maturi se je vpisala na študij sociologije na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani, kjer je leta 1982 diplomirala.

Leta 1981 se je zaposlila na ptujski gimnaziji, leto kasneje pa kot arhivistka v Zgodovinskem arhivu na Ptuju. Tu je polnih 18 let vodila referat za upravo in sodstvo in se odlikovala kot avtorica razstav, strokovnih člankov in kot urednica.

Leta 2001 je prevzela funkcijo direktorice Knjižnice Ivana Potrča Ptuj. Pod njenim vodstvom je knjižnica vzpostavila široko bibliobusno mrežo na Ptujskem in Dravskem polju ter v Halozah in Slovenskih goricah. Pričeli so se prvi projekti digitalizacije, poživila se je tudi razstavna in publicistična dejavnost. Po izteku mandata je prevzela mesto vodje oddelka Potujoče knjižnice (2006). Od leta 2006 je članica izvršnega odbora Sekcije za potujoče knjižnice pri ZBDS. Leta 2009 je prevzela funkcijo predsednice sekcije in urednice glasila Potujoče novice, od leta 2014 je tudi predsednica strokovnega odbora ZBDS.

Kot zunanja sodelavka sodeluje tudi z Radiem Ptuj, kjer od leta 1996 vodi lastno pogovorno oddajo Povabilo na kavo, v kateri predstavlja zanimive osebnosti Ptuja in okolice. Leta 2000 je za svoje uspehe na področju kulture prejela oljenko Mestne občine Ptuj. Je tudi ustanovna članica humanitarnega kluba Soroptimist Ptuj (2001), en mandat je bila tudi njegova predsednica (2003–2005). Je tudi dolgoletna recenzentka raziskovalnih nalog na državnih tekmovanjih Zveze za tehnično kulturo Slovenije (ZOTKS), za kar je leta 2002 prejela Bistroumovo plaketo, leta 2013 pa še srebrno priznanje ZOTKS.²³⁵

²³⁵ Spodnjepodravci.si: <http://www.spodnjepodravci.si/osebe/mrgole-jukić-tjaša/489/> (pridobljeno 1. 3. 2018).

OBDOBJE MATJAŽA NEUDAUERJA

> 01. 02. 2006—

BIBLIOGRAFSKA OBDELAVA ZASEBNIH KNJIŽNIH ZAPUŠČIN (2006–2015), BOGATA PRIREDITVENA IN PUBLICISTIČNA DEJAVNOST, DELOVANJE KNJIŽNICE V DIGITALNEM OKOLJU

1. februarja 2006 je vodstvo knjižnice s 25 zaposlenimi prevzel mag. Matjaž Neudauer. Tjaša Mrgole Jukič je postala vodja Potujoče knjižnice, Vladimir Kajzovar je prevzel vodenje Študijskega oddelka KIPP.²³⁶

Ob zavedanju, da bo le kadrovska močna knjižnica sposobna odgovoriti na izzive sodobnega časa, si je novi direktor kot prioriteto nalogo zastavil rešitev kadrovskega vprašanja. Knjižnica je pomanjkanje delovne sile od leta 1992 naprej gasila z izvajanjem projekta javnih del, ki ga je vodilo pristojno ministrstvo. Pomanjkanje dobro usposobljenega strokovnega kadra je bilo zlasti pereče v Oddelku obdelave in v Domoznanskem oddelku. Oddelka sta se kadrovsko okrepila v letu 2008, ko je v obdelavi pričela delati Darja Plajnšek,²³⁷ v domoznanstvu pa Melita Zmazek.²³⁸ Domoznanski oddelk je tako prvič v zgodovini svojega obstoja pričel poslovati z dvema zaposlenima in se uspešno spopadel z zahtevami sodobnega časa.

Okrepitev kadrovske najbolj okrnjenih oddelkov in opolnomočenje zaposlenih za polnopravno delo v vzajemnem bibliografskem sistemu COBISS²³⁹ so omogočili, da je knjižnica do prve polovice leta 2014 uspešno zaključila zahteven projekt redigiranja približno 82.000 starih, z vzajemno bazo COBISS nepovezanih bibliografskih zapisov (old zapisov), v letih 2006–2015 pa izpeljala še obsežne in zahtevne projekte bibliografske obdelave, ureditve in predstavitve zasebnih knjižnih zapuščin Ivana Potrča, dr. Štefke Cobelj in Iva Arharja²⁴⁰ s skupno 13.035 inventarnimi enotami gradiva oziroma več kot 17.000 kosi knjižnega gradiva.²⁴¹ Z uspešno izpeljavo teh projektov je KIPP široki javnosti omogočila dostop do svojevrstnih kulturnih spomenikov, ki pričajo o zgodovini in kulturi nekega časa in prostora ter o osebnosti, delu in življenju njihovih ustvarjalcev.

Knjižnica je velike uspehe žela tudi na področju razstavne in publicistične dejavnosti ter na področju organizacije strokovnih srečanj, raznovrstnih kulturnih prireditvev ter mnogoterih bibliopedagoških dejavnosti za otroke in mladino.²⁴² Projekt obdelave Potrčeve zasebne knjižnice, ki ga je vodila Božena Kmetec - Friedl, se je tako leta 2007 zaključil z otvoritvijo Potrčeve spominske sobe ter z razstavo in izdajo monografije Zapuščina Ivana Potrča v ptujski knjižnici.²⁴³ 100-letnico rojstva pisatelja Antona Ingoliča je KIPP obeležila z razstavo in izdajo monografije Ingoličeva ptujska leta med Pohorjem, Halozami in Ptujskim poljem (2007),²⁴⁴ 60-letnico delovanja ptujske Študijske knjižnice pa z izdajo tiskanega vodnika ter dokumentarnega filma Shranjena učenost (2008).²⁴⁵ Častljiv jubilej v letu 2008 je počastila še z dvema odmevnima prireditvama: z razstavo in izdajo monografije Primož Trubar (1508–1586)²⁴⁶ ob 500-letnici rojstva očeta slovenske književnosti (2008) ter z izdajo monografije Alojzij Remec: 1886–1952,²⁴⁷ posvečeno pomenu na predvojnega župana mesta Ptuj (2008). Leta 2012 se je knjižnica uspešno predstavila tudi v okviru projekta Evropska prestolnica kulture 2012. S projektoma Zapuščina dr. Štefke Cobelj in njen pomen v svetovni kulturni dediščini ter Knjižnice pobratenih mest in njihovo medkulturno sodelovanje je opozorila na pomen knjižnic kot varuhinj kulturne dediščine, za kar sta Mira Petrovič in mag. Matjaž Neudauer kot vodji projektov prejela oljenko Mestne občine Ptuj (2013).

236 Vladimir Kajzovar je Študijski oddelk z mediateko vodil do leta 2013, nato je bila za vodjo imenovana Božena Kmetec - Friedl.

237 Oddelk obdelave je dolga leta posloval le z dvema zaposlenima. Odslej so tam delale tri knjižničarke.

238 Melita Zmazek, prej zaposlena kot višja knjižničarka v Mladinskem oddelku, je z delom v domoznanstvu pričela že spomladi 2007 – eno leto je nadomeščala Miro Jerenec.

239 Veljavno licenco za delo v COBISS-u je odslej imelo šest zaposlenih: Božena Kmetec - Friedl, Helena Kovačič Pižmoht, Darja Plajnšek, Mira Jerenec, Melita Zmazek in Milena Doberšek. Po upokojitvi Helene Kovačič Pižmoht je licenco za vzajemno katalogizacijo pridobila Anja Ogrizek.

240 Te je KIPP pridobila že v letih 1985–1998, a zaradi pomanjkanja kadra in prostora niso bile obdelane in dostopne javnosti.

241 Pojasnilo: pri serijskih publikacijah je na eno inventarno številko pripravi več kosov/enot gradiva oziroma vse številke enega letnika. V zgoraj navedene številke niso zajeti različni dokumenti in t. i. drobni tisk teh zbirk, ki jih hranimo v arhivskih škatlah v Domoznanskem oddelku knjižnice.

242 Več o bibliopedagoški dejavnosti Mladinskega oddelka KIPP glej: *60 let z mladimi bralci* (2015).

243 Kmetec - Friedl, B. (2007). Zapuščina Ivana Potrča v ptujski knjižnici. Ptuj, KIPP.

244 Kajzovar, V. (2007). Ingoličeva ptujska leta med Pohorjem, Halozami in Ptujskim poljem. Ptuj, KIPP.

245 Jerenec, M. (2008). Shranjena učenost (vodnik). Ptuj, KIPP; Ivanuša T., Milošič, F. (2008). Shranjena učenost (film). Ptuj, KIPP.

246 Zmazek, M. (2008). Primož Trubar (1508–1586). Ptuj, KIPP.

247 Kajzovar, V. (2008). Alojzij Remec: 1886–1952. Ptuj, KIPP.

> Slovesnosti ob otvoritvi Potrčeve spominske sobe so se udeležili tudi Potrčevi sorodniki (foto: Melita Zmazek, arhiv KIPP).

> Leta 2007 je bila odprta Potrčeva spominska soba, v kateri je svoj prostor našla zapuščina pisatelja Ivana Potrča, ki jo je KIPP podarila pisateljeva družina (foto: Boris Farič, arhiv KIPP).

Ob stoletnici rojstva Ivana Potrča (2013) je knjižnica v sodelovanju s Filozofsko fakulteto Maribor organizirala znanstveni simpozij Aktualnost in živost Potrčevega literarnega opusa in izdala monografiji Zapuščina Ivana Potrča v ptujski knjižnici 2 ter Priznanja, plakete in odličja iz zapuščine Ivana Potrča.²⁴⁸ Naslednje leto se je zaključil odmeven projekt izdaje faksimila avtobiografskega dela Gratae posteritati (1560) slovitega diplomata Žige Herbersteina, ki ga je pospremila tudi študijska izdaja s slovenskim prevodom.²⁴⁹ Projekt izdaje faksimila izjemno redkega in za diplomatsko zgodovino 16. stoletja pomembnega dela iz zbirke raritet Domoznanskega oddelka je finančno podprlo MZK RS in je bil deležen velikega zanimanja tako domače kot tuje laične in strokovne javnosti.

> Potrčeva zapuščina je uredila in predstavila Božena Kmetec - Friedl, vodja Oddelka obdelave, od leta 2013 tudi vodja Študijskega oddelka knjižnice (foto: Melita Zmazek, arhiv KIPP).

> 4. februarja 2015 je Borut Pahor, predsednik Republike Slovenije, v predsedniški palači sprejel vodji projekta Gratae posteritati mag. Matjaža Neudauerja in Miro Petrovič in v dar prejeli faksimile in študijsko izdajo dela Žige Herbersteina Gratae posteritati iz leta 1560 (foto: STA).

248 Avtorica obeh je Božena Kmetec - Friedl.

249 Avtor prevoda latinskega besedila v slovenski jezik in obširnega komentarja je dr. Matej Hriberšek, avtorji spremnih študij pa dr. Dejan Zadravec, dr. Polona Vidmar in dr. Jedert Vodopivec Tomažič. Hriberšek je za prevod prejel Jermanovo nagrado, ki jo podeljuje Društvo slovenskih književnih prevajalcev.

Leta 2015 se je z razstavo in izdajo monografije Ivo Arhar in njegova zapuščina v ptujski knjižnici²⁵⁰ zaključil triletni projekt obdelave obsežne zasebne knjižne zbirke ptujskega profesorja, slavista, bibliofila in planinca Iva Arharja, ki ga je vodila Melita Zmazek. To leto je knjižnica proslavila tudi 60-letnico ustanovitve Mladinskega oddelka KIPP. Častitljiv jubilej je obeležila s slavnostno prireditvijo Ko knjige oživijo, z izdajo zbornika 60 let z mladimi bralci ter z organizacijo Simpozija o mladinski in otroški književnosti. Maja 2016 je KIPP v sodelovanju z NUK-om in s Sekcijo za domoznastvo in kulturno dediščino pri ZBDS izvedla 4. Domfest, festival slovenskih domoznanstev, ki se je posvetil vprašanju učinka sodobne informacijske tehnologije na domoznansko dejavnost v slovenskih knjižnicah oziroma udejanjanju domoznastva v e-okolju.

> Ob 60-letnici delovanja Mladinskega oddelka je Miran Senčar, župan Mestne občine Ptuj, knjižnici podelil veliko statuo Mestne občine Ptuj (foto: Foto Langerholc, arhiv KIPP).

> Jubilejne prireditve ob 60-letnici Mladinskega oddelka, 2. junija 2015, se je udeležila tudi Nežka Vaupotič, prva knjižničarka Pionirske knjižnice. Ob njej sedi Liljana Klemenčič, od leta 1994 vodja Mladinskega oddelka KIPP (foto: Foto Langerholc, arhiv KIPP).

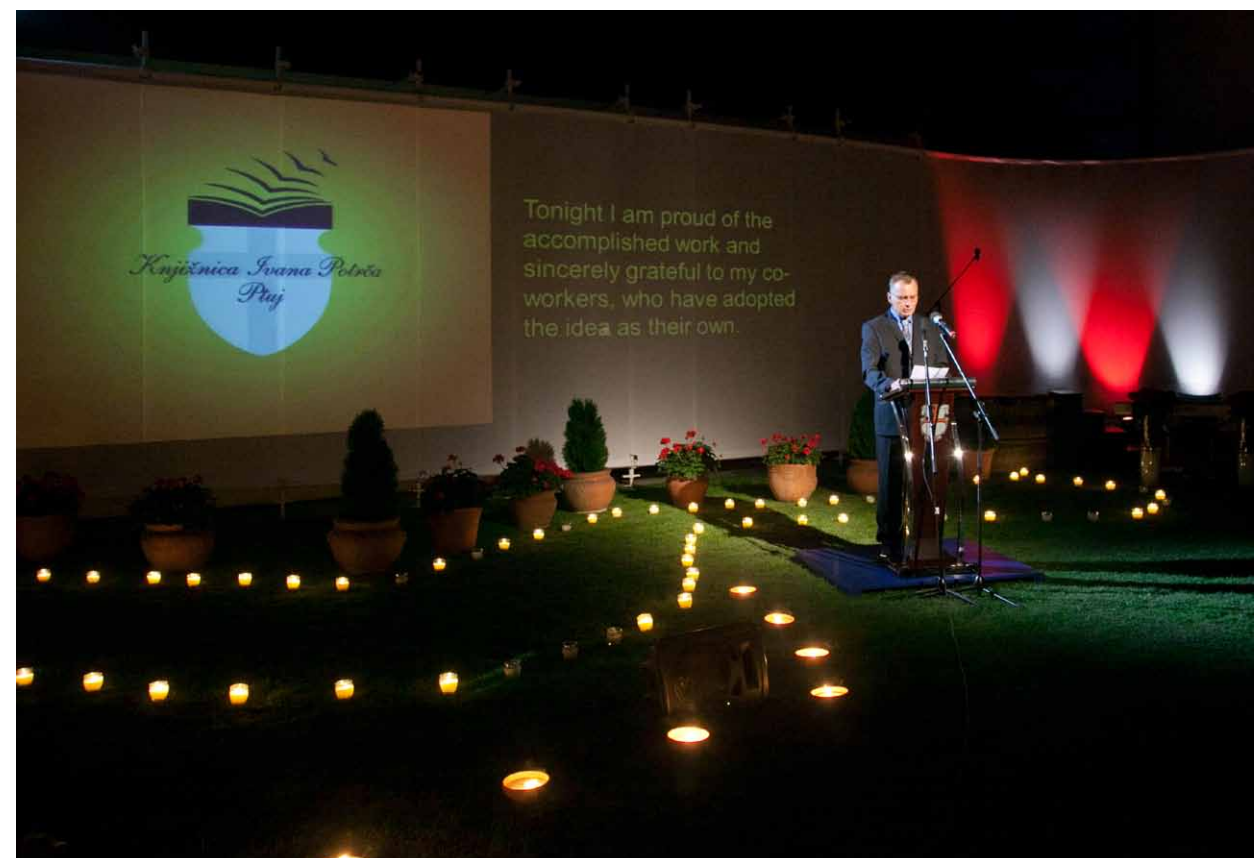
250 Avtorica obeh je Melita Zmazek.

Skladno z duhom časa in zahtevami informacijske družbe ter s pomočjo državnega financiranja se je KIPP tudi pospešeno opremljala z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (IKT). Leta 2006 je knjižnica svojim uporabnikom omogočila dostop do elektronskih baz podatkov ter elektronskih arhivov serijskih publikacij, naslednje leto pa vzpostavila svojo prvo spletno stran in tako svoje delovanje in storitve predstavila na spletu. Sredi leta 2007 je vzpostavila še sistem elektronskega obveščanja članov o poteku roka izposoje in uporabnikom ponudila možnost oddaje zahtevka za medknjižnično izposajo v elektronski obliki. Z uvedbo knjigomata (2008), ki članom knjižnice omogoča samopostrežno vračilo in izposajo gradiva, podaljšanje roka izposoje ter vpogled v evidenco izposojenega gradiva, je posodobila tudi izposajo v Študijskem oddelku,²⁵¹ z vzpostavitvijo brezžičnega omrežja Eduroam in Libroam (2009) pa uporabnikom omogočila brezplačen dostop do svetovnega spleta z mobilnimi napravami. Leta 2013 je KIPP svojim članom zagotovila tudi dostop do izposoje okoli 27.000 elektronskih knjig ponudnika EBSCO (eBook Public Library Subscription Collection), ves čas pa skrbela tudi za informacijsko opismenjevanje uporabnikov knjižničnih storitev.

V želji, da bi zaščitili dragoceno pisno kulturno dediščino, ki jo knjižnica hrani v Domoznanskem oddelku, hkrati pa omogočili dostop do tovrstnega gradiva širokega krogu uporabnikov, je leta 2006 stekel projekt digitalizacije ptujske časopisne dediščine kot pomembnega vira za proučevanje regionalne zgodovine. Financiran je bil s sredstvi MZK v okviru izvajanja nalog območnosti, delno pa tudi s sredstvi norveškega finančnega mehanizma v okviru projekta Digitalna knjižnica Slovenije.²⁵²

251 Nakup knjigomata, izdelovalca podjetja Tenzor iz Ptuja, sta omogočila MZK in podjetje Talum iz Kidričevega.

252 Nosilec projekta Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si je bila NUK, KIPP je v njem sodelovala kot partnerica.

> 6. septembra 2012 se je v knjižnici zaključil projekt Knjižnice pobratenih mest in njihovo medkulturno sodelovanje, ki je potekal v okviru Evropske prestolnice kulture 2012. Na sliki: mag. Matjaž Neudauer, vodja projekta (foto: Foto Langerholc, arhiv KIPP)

> Otvoritev razstave Štefka Cobelj (1923–1989): življenje, delo, zapuščina v okviru projekta Evropska prestolnica kulture 2012. Skrajno desno stoji avtorica razstave Mira Petrovič, vodja Domoznanskega oddelka. Levo od nje stojijo ptujski župan dr. Štefan Čelan, direktor KIPP mag. Matjaž Neudauer ter Mirko Kekec, predsednik Sveta zavoda KIPP (foto: Foto Langerholc, arhiv KIPP).

> Projekt digitalizacije ptujske časopisne dediščine se je zaključil z izdajo monografije in predstavitevjo osrednjih ptujskih časopisov na domoznanskem portalu Kamra (2013). Na fotografiji (od leve proti desni) sta avtorici monografije Milena Doberšek in Melita Zmazek, na sredi stoji mag. Matjaž Neudauer (foto: Mira Petrovič, arhiv KIPP).

Projekt, ki ga je knjižnica izvajala ob strokovnem sodelovanju z NUK-om, se je pričel z digitalizacijo časopisa Štajerc (1900–1918), nadaljeval pa z digitalizacijo vseh ostalih osrednjih ptujskih časopisov, ki jih knjižnica hrani v svojih fondih. Zaključil se je leta 2013, ob 135-letnici natisa prvega ptujskega časopisa,²⁵³ z izdajo strokovne monografije Ptujška časopisna dediščina (2013)²⁵⁴ in umestitvijo obsežne zbirke osrednjih ptujskih časopisov na informacijski spletni portal Digitalna knjižnica Slovenije – dLib (www.dlib.si), ki deluje v okviru NUK-a.²⁵⁵

Portal dLib.si, ki je bil javnosti prvič predstavljen novembra 2005, omogoča prost dostop do polnih besedil monografij, znanstvenih in strokovnih besedil domačih in tujih avtorjev, serijskih publikacij in drugega gradiva. Portal, ki zagotavlja trajno ohranjanje knjižničnih gradiv oziroma pisne kulturne dediščine nacionalnega pomena, je z leti postal nepogrešljivo orodje pri izobraževalnem in znanstvenoraziskovalnem delu ter vseživljenjskem učenju. KIPP je v letih 2006–2018 zraven zbirke ptujskih časopisov na dLib prispevala še celo vrsto drugega, za področje Spodnjega Podravja pomembnega domoznanskega gradiva, vključno s publikacijami, ki jih je izdala v lastni založbi. KIPP se je tako po obsegu digitaliziranega gradiva uvrstila med vodilne slovenske splošne knjižnice. Tovrstna prizadevanja kolektiva KIPP za zaščito kulturne dediščine je opazila tudi lokalna skupnost – leta 2014 je Milena Doberšek, vodja Oddelka za razvoj in digitalizacijo, za uspešno vodenje projekta digitalizacije ptujske časopisne dediščine, s katerim je knjižnica proslavila 10-letnico izvajanja posebnih območnih nalog, prejela oljenko Mestne občine Ptuj.

Leta 2009 je KIPP svoje delovanje v digitalnem okolju razširila še na objave digitaliziranih vsebin lokalne kulturne dediščine na spletnem domoznanskem portalu Kamra (www.kamra.si). Knjižnica je že od leta 2005 naprej tvorno sodelovala pri vzpostavitvi in razvoju portala, v letu 2009 pa je na Kamri v obliki tematskih digitalnih zbirk pričela objavljati digitalizirane objekte lokalne kulturne dediščine, ki jih v svojih arhivih na tradicionalen način hranijo različne kulturne ustanove, društva in posamezniki. S tovrstnimi objavami je širši javnosti omogočila dostop do vsebin kulturne dediščine, hkrati pa javnost ozavešča o njenem pomenu in nujnosti njenega ohranjanja. Skrb za objavo vsebin in uredništvo portala za regijo Spodnje Podravje sta prevzeli Mira Petrovič in Melita Zmazek iz Domoznanskega oddelka knjižnice.

Leta 2015 je zaživel še spletni biografski leksikon znanih osebnosti Spodnjega Podravja (www.spodnjepodravci.si). Kot že ime pove, ponuja biografske podatke o osebnostih Spodnjega Podravja, ki so s svojim delom na različnih področjih družbenega življenja pomembno zaznamovale razvoj naše pokrajine (literati, umetniki, šolniki, znanstveniki in raziskovalci, gospodarstveniki, različni strokovnjaki, športniki ...). Leksikon tako prispeva k osvetljevanju zgodovine našega področja ter dosežkov njegovih posameznikov. Tudi za vnos vsebin na spletni biografski leksikon skrbita knjižničarki Domoznanskega oddelka, pri čemer jima občasno pomagajo zaposleni iz projekta javnih del.²⁵⁶

V letu 2016 so v KIPP stekle priprave na projekt ureditve knjižnice Muzejskega društva, svojevrstnega kulturnega spomenika, ki ga je Študijska knjižnica prevzela ob svoji ustanovitvi leta 1948. Projekt, ki bo zaradi zahtevne bibliografske obdelave starejšega knjižnega gradiva potekal nekaj let, bo zaključen s predstavitvijo zbirke in z njeno dostopnostjo zainteresirani javnosti.

Leto 2017 so zaznamovale aktivnosti za nakup novega bibliobusa, saj je prvi po petnajstih letih uporabe že dotrajan. Namero o sofinanciranju novega vozila, ki bo prilagojeno obisku gibalno oviranih oseb in bo hkrati zagotavljalo več prostora za opravljanje knjižnične dejavnosti in različnih aktivnosti za promocijo branja, so podprle vse občine ustanoviteljice in pogodbenice. Svoje poslanstvo bo predvidoma pričel opravljati v letu 2019.

253 To je bil Pettauer Wochenblatt. Izhajal je leta 1878.

254 Doberšek, M. in Zmazek, M. (2013). Ptujška časopisna dediščina. Ptuj, KIPP.

255 Na portal dLib.si je bilo vključenih preko 87.000 časopisnih strani.

256 Do konca leta 2017 je bilo na spletni biografski leksikon Spodnjepodravci.si vnesenih 467 biografskih gesel.

V letu 2018 stoji knjižnica pred novimi izzivi. Na eni strani so tu poskusi spreminjanja uveljavljene mreže slovenskih območnih knjižnic ter uveljavljanja drugačnega modela nabave in obdelave gradiva, ki bi lahko za razvoj splošnih knjižnic, še zlasti tistih, ki delujejo na manj razvitih območjih Slovenije, imeli daljnosežne posledice – prinesli utegnejo izgubo pravice do obveznega izvoda in zmanjšanje sredstev za izvajanje knjižnične dejavnosti.

Na drugi strani delovanje knjižnic korenito spreminja hitro razvijajoča se informacijska družba. Nove informacijske tehnologije, internet, avtomatizacija in digitalizacija nalagajo knjižničarjem nove naloge. V moderni družbi, kjer je uspeh posameznika vse bolj odvisen od zmožnosti in sposobnosti dostopanja do uporabnih in relevantnih informacij, morajo biti knjižnice mesta, ki uporabnikom omogočajo prost dostop do informacij ter pomagajo pri zadovoljevanju njihovih informacijskih potreb in pri informacijskem izobraževanju. Da bi zmogli zadostiti potrebam uporabnikov po učinkovitem dostopanju do kakovostnih in relevantnih informacij, morajo zaposleni v knjižnicah skrbno slediti informacijsko-tehnološkim novostim, širiti svoja znanja s področja obdelave in upravljanja podatkov ter biti večji učinkoviti načinov iskanja in dostopanja do informacij. Sergej Lah, strokovnjak iz Instituta informacijskih znanosti v Mariboru, zavoda, katerega dejavnost je v veliki meri povezana z razvojem in delovanjem knjižnično informacijskega sistema COBISS, je zapisal, da bomo v prihodnosti vsi potrebovali strokovnjake, ki nam bodo v svetu nepreglednih podatkov in informacij pomagali ločiti zrno od plevela – in to je priložnost tudi za knjižničarje, tekače na dolge proge.²⁵⁷

Kot izkazujejo neštete izkušnje iz preteklosti, bo knjižnica vse izzive, ki jih prinaša prihodnost, uspešno reševala le ob trdni in odločni podpori lokalnih skupnosti.

257 Lah, 2017, Blog COBISS: <http://blog.cobiss.si/2017/10/30/knjiznicarji-med-10-najbolj-iskanimi-kadri-naslednjega-desetletja/> (pridobljeno 12. 4. 2018).

mag. Matjaž Neudauer

(Ptuj, 1956–)

UČITELJ, BIBLIOTEKAR, DIREKTOR KIPP

> Foto: Boris Farič, arhiv KIPP

Osnovno šolo (1963–1971) in gimnazijo (1971–1975) je obiskoval na Ptuju. Po maturi je odšel na študij germanskih jezikov in književnosti na Pedagoško akademijo v Mariboru in si tam pridobil naziv predmetnega učitelja (1978). Kasneje je izobraževanje nadaljeval na kadrovsko izobraževalni smeri Fakultete za organizacijske vede v Kranju, kjer je leta 1998 diplomiral, leta 2002 pa magistriral. Pred tem je uspešno zaključil tudi Šolo za ravnatelje (1995).

Svojo prvo zaposlitev je dobil na Osnovni šoli Podlehnik (1978), kasneje je poučeval še na Šolskem centru Ptuj (1981–1987) ter na osnovnih šolah Markovci (1987–1993) in Ljudski vrt Ptuj (1993–1998). V letih 1991–2017 je opravljal tudi delo sodnega tolmača za nemški jezik.

Leta 1998 je postal ravnatelj Dijaškega doma Ptuj in to delo opravljal do leta 2006, ko je prevzel vodenje KIPP. V času njegovega direktorovanja je v knjižnici steklo več odmevnih projektov na področju bibliografske obdelave in predstavitve zasebnih knjižnih zapuščin znanih ptujskih osebnosti, na področju digitalizacije gradiva, mednarodnega povezovanja ptujske knjižnice s knjižnicami iz evropske soseščine ter na področju prireditvene in publicistične dejavnosti. Aktivno se je vključil tudi v delo bibliotekarskih strokovnih združenj in organov. Bil je član Nacionalnega sveta za knjižnično dejavnost (2007–2012), član projektnega sveta Digitalne knjižnice Slovenije (2007–2011), član upravnega odbora Združenja splošnih knjižnic (2007–2013), član nadzornega odbora portala Kamra (2011–2017) ter član komisije za Čopove diplome in priznanja pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije (2013–2017). Je tudi predsednik strokovnega sveta Osrednje knjižnice Celje (2009–2013, 2017–), predsednik častnega razsodišča pri Združenju splošnih knjižnic (2013–) ter predsednik strokovnega sveta Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika (2014–). Aktivno deluje tudi v Društvu bibliotekarjev Maribor.

Je dobitnik več priznanj: oljenke Mestne občine Ptuj (2013), priznanja Krajevne skupnosti Dušana Kvedra, priznanja Območnega združenja Zveze rezervnih vojaških starešin Ptuj in bronaste plakete Slovenske vojske.²⁵⁸

²⁵⁸ Spodnjepodravci.si: <http://www.spodnjepodravci.si/osebe/neudauer-matjaz/460/> (pridobljeno 1. 3. 2018).

ZAKLJUČNE MISLI

Podoba in vloga ptujske knjižnice se je od povojnih časov do danes močno spremenila. Iz nekdanje klasične, tradicionalne knjižnice se je razvila v sodoben kulturno-informacijski center, ki ponuja široko paleto storitev, od kulturno-izobraževalnih do socialno-družbenih. Ves čas svojega obstoja je morala loviti ravnotežje med Scilo zakonskih predpisov, strokovnih normativov in standardov ter Karibdo finančnih zmožnosti okolja, v katerem deluje. Kljub mnogim težavam, ki jih je na svoji poti morala premagati, pa je vztrajno sledila spremembam v družbi in stroki, se strokovno in organizacijsko razvijala ter suvereno vključevala v strokovno dogajanje na bibliotekarskem področju.

Danes je Knjižnica Ivana Potrča Ptuj ena od osrednjih kulturnih ustanov Spodnjega Podravja in ena od pomembnejših slovenskih splošnih in osrednjih območnih knjižnic. Pri izvajanju svojega bogatega programa sodeluje z mnogimi izobraževalnimi in kulturnimi institucijami ter strokovnimi bibliotekarskimi organizacijami in uspešno služi prenosu znanja in zadovoljevanju kulturnih potreb svojih uporabnikov. V zadnjem desetletju obseg delovanja v javnem interesu povečuje s široko paleto različnih vsebin in uslug v digitalnem okolju in si prizadeva za uspešno uresničevanje poslanstva knjižnice 21. stoletja. Ima nenadomestljivo vlogo pri izobraževanju, strokovnem in raziskovalnem delu, varovanju slovenske kulturne in znanstvene dediščine, pri razvijanju bralne kulture in spodbujanju vseživljenjskega učenja prebivalstva ter pri informacijskem opismenjevanju uporabnikov in zagotavljanju enakopravnega dostopa do različnih informacijskih virov za vse člane naše družbe.

Mesto Ptuj in njegova širša okolica sta lahko upravičeno ponosna na knjižnico v Malem gradu. O tem govori tudi podatek, da je leta 2008 mednarodna organizacija NAPLE (National Authorities on Public Libraries in Europe), katere cilj je promocija splošnih knjižnic kot središč lokalnih skupnosti, Knjižnico Ivana Potrča Ptuj uvrstila med arhitekturno najbolj navdihujoče knjižnične zgradbe v Evropi in jo tako postavila ob bok najzanimivejšim knjižnicam Evrope.²⁵⁹ Leta 2007 je podobo lepo obnovljenega starega gradu, v katerem domuje ptujska knjižnica, z navdušenjem opisal tudi Željko Kozinc v monografiji Vrata v vse čase.

²⁵⁹ Objavljeno na: Librarybuildingsinfo: <https://librarybuildings.info/slovenia/ivan-potrc-public-library> (pridobljeno 1. 3. 2018).

KNJIŽNICA V ŠTEVILKAH (1946–2017)²⁶⁰

LETO	ZALOGA	IZPOSOJA / TRANSAKCIJE	SKUPNI OBISK ²⁶¹	OBISK, VEZAN NA IZPOSOJO ²⁶²	AKTIVNI ČLANI ²⁶³
1946 LKČP	725	3.124	1.683		ni podatka
1948 ŠKP	ok. 45.000 ²⁶⁴	174	54		ni podatka
1950 LKČP	2.432	8.922	3.945		ni podatka
1950 ŠKP	32.723 ²⁶⁵	899	269		ni podatka
1955 MKČP ²⁶⁶	5.749	17.017	8.255		ni podatka
1955 ŠKP	38.365	4.020	1.853		ni podatka
1959 LIŠKP ²⁶⁷	50.458	40.374	22.364		ni podatka
1960	50.313	33.943	23.617		ni podatka
1965	ok. 57.000	46.548	22.618		ni podatka
1970	ok. 62.952	50.274	21.249		2.336
1977 ²⁶⁸	88.943	80.815	34.157		3.605
1980	100.967	90.019	40.326		3.826
1985	126.897	106.203	46.434		4.879
1990	165.361	140.153	58.261		5.773
1993 KIPP ²⁶⁹	ni podatka	214.004	83.674		7.286
1994	197.124	220.306	88.217		8.272
1995	205.889	342.842	96.777		8.373
1996	212.537	360.481	108.289		8.571
1997	225.804	402.325	116.572		9.440
1998	238.941	470.978	125.205		10.023
1999	245.950	552.223	143.133		10.123
2000	253.375	584.299	150.385	94.732	10.110
2001	269.175	577.728	117.039	99.978	10.231
2002	280.157	598.606	131.882	107.174	10.080
2003	286.026	596.893	117.060	111.458	11.055
2004	257.857	647.711	126.644	116.201	12.386
2005	268.227	647.253	130.326	114.375	12.821
2006	275.847	677.956	137.086	119.316	13.263
2007	267.152	669.052	150.257	117.330	14.182
2008	271.294	698.722	147.793	125.487	13.062
2009	292.355	769.969	155.058	136.546	13.555
2010	304.360	814.211	160.923	141.482	13.465
2011	311.579	870.632	176.486	151.108	13.304
2012	323.002	922.039	184.475	158.156	12.745
2013	333.302	894.840	188.000	157.732	12.787
2014	341.693	910.078	195.550	156.534	12.090
2015	348.338	959.429	193.405	158.677	11.988
2016	351.090	978.574	195.726	155.790	11.908
2017	353.409	980.272	191.131	152.369	11.900

260 Podatki do leta 1990 so navedeni po petletnih obdobjih, posebej pa še za leta ustanovitve LKČP in ŠKP ter LIŠKP. Oktobra 1993 se LIŠK preimenovala v KIPP. Od leta 1993 naprej, ko se je v KIPP pričela računalniška izposoja, so podatki navedeni za vsako leto. Vir: Poročila o delu LIŠKP in KIPP 1959–2017; M. Alič, 1962, str. 369–370; Center za razvoj knjižic, NUK: <https://cezar.nuk.uni-lj.si/statistika/> (pridobljeno 31. 1. 2018).

261 Obisk, vezan na izposajo, ter prireditve in druge storitve knjižnice.

262 Leta 2000 se je pričelo ločeno evidentirati število vseh obiskov knjižnice in število obiskov, vezanih samo na izposajo.

263 Aktivni člani so tisti, ki so v tekočem letu vsaj enkrat obiskali knjižnico.

264 SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 4, Poročilo upravnika z dne 27. 11. 1948.

265 M. Alič, 1962, str. 369. Verjetno gre za inventarizirane enote. V dokumentih ŠKP je namreč navedeno, da je bilo do začetka novembra 1951 inventariziranih 31.247 knjig (SI_ZAP/0077, AŠ 1, ov. 7, Dopis št. 391/51-2 z dne 7. 11. 1951).

266 Leta 1954 se je LKČP preimenovala v MKČP. Imela je le 5.749 enot gradiva, od tega je s 1.726 enotami razpolagala Pionirska oziroma Mladinska knjižnica, ustanovljena leta 1955 v okviru MKČP. Oddelek, namenjen otrokom in mladini, je že v prvem letu poslovanja zabeležil 3.583 obiskov in 8.379 enot izposojenega gradiva.

267 Leta 1959 sta se ŠKP in MKČP združili v LIŠKP. Slednja je v svoji zalogi imela le 15.880 knjig v slovenskem jeziku: študijski oddelek je premogel 7.873, Ljudski pa 4.857 slovenskih knjig. Mladinski oddelek je imel zgolj v slovenskem jeziku napisane knjige (SI_ZAP/0077, AŠ 25, ov. 73, Poročilo o stanju LIŠKP v letu 1959 in predlogi za nadaljnji razvoj). Leta 1959 je bila ustanovljena tudi Potujoča knjižnica, ki je premogla okoli 500 (slovenskih) knjig.

268 Podatkov o stanju zaloge v letih 1975 in 1976 ni, zato so navedeni podatki za leto 1977.

269 Z uvedbo računalniške izposoje (1. 1. 1993) se je začela vršiti računalniška statistika.

ŠTEVILO ZAPOSLENIH V LETU PREVZEMA FUNKCIJE
POSAMEZNIH RAVNATELJEV²⁷⁰

LETO PREVZEMA FUNKCIJE POSAMIČNIH RAVNATELJEV	ŠTEVILO VSEH ZAPOSLENIH	ŠTEVILO STROKOVNIH DELAVCEV
1948 Henrik Šel (ŠKP)	2	1
1949 Franc Stiplovšek	5	2
1950 Henrik Šel	5	4
1951 Drago Hasl	5	4
1959 Drago Hasl (LIŠKP)	8	6
1966 Milojka Alič	8	5
1977 Drago Šuligoj	14	9
1983 Lidija Majnik	14	9
2001 Tjaša Mrgole Jukič	22	16
2006 mag. Matjaž Neudauer	25	20
2018 mag. Matjaž Neudauer	31	23

1948 do novembra Rajka Smodič, nato **Henrik Šel** in Roza Laharnar

1949 **Franc Stiplovšek**, Andrej Kovač, Roza Laharnar, Danica Kajžnik in Franc Oroš

1950 **Henrik Šel**, Drago Hasl, Andrej Kovač, Tatjana Stefancioza, Franc Oroš

1951 **Drago Hasl**, Andrej Kovač, Tatjana Stefancioza, Henrik Šel, Franc Oroš

1959 **Drago Hasl**, Milojka Alič, Vlado Klemenčič, Andrej Kovač, Douglas Lastavec, Nežka Vaupotič, Jakob Lah, Jožefa Illec

1966 **Milojka Alič**, Ljudmila Kerbler, Verena Kolarič, Jakob Plohl, Dragutin Zupančič, Angela Carli (Jakopec), Jakob Lah, Ivan Stropnik

1977 **Drago Šuligoj**, Jakob Emeršič, Ljudmila Kerbler, Verena Kolarič (honorarna zaposlitev), Lidija Koltak, Lidija Majnik, Simon Petrovič, Tamara Pišek, Marjana Škrinjar, Franc Bajec, Marija Bele, Danica Cimprič, Anica Marinič, Ivanka Vogrin (Kramberger)

1983 **Lidija Majnik**, Jakob Emeršič, Ljudmila Kerbler, Liljana Klemenčič, Lidija Koltak, Helena Kovačič Pižmoht, Simon Petrovič, Tamara Pišek, Marjana Škrinjar, Franc Bajec, Ivanka Kramberger, Anica Marinič, Silva Rodvaj, Marija Težak

2001 **Tjaša Mrgole Jukič**, Jakob Emeršič, Robert Filipič, Andrej Frangež, Marija Jurgec, Vladimir Kajzovar, Liljana Klemenčič, Božena Kmetec - Friedl, Vladimir Henri Knez, Boštjan Koražija, Helena Kovačič Pižmoht, Leonida Mesarič, Tamara Pišek, Andrejka Rimele, Jožica Sajko, Melita Zmazek, Darja Fajt, Ivanka Kramberger, Anica Marinič, Silva Rodvaj, Danilo Skok, Ivanka Šilak

2006 **mag. Matjaž Neudauer**, Milena Doberšek, Robert Filipič, Andrej Frangež, Mira Jerenec, Marija Jurgec, Vladimir Kajzovar, Liljana Klemenčič, Božena Kmetec - Friedl, Vladimir Henri Knez, Boštjan Koražija, Helena Kovačič Pižmoht, Lidija Majnik, Leonida Mesarič, Tjaša Mrgole Jukič, Tamara Pišek, Andrejka Rimele, Jožica Sajko, Srečko Vrečar, Melita Zmazek, Ivanka Kramberger, Anica Marinič, Silva Rodvaj, Danilo Skok, Ivanka Šilak

2018 **mag. Matjaž Neudauer**, Taja Bračič, Jasmina Burjan, Črtomir Čelan, Milena Doberšek, Marija Jurgec, Liljana Klemenčič, Božena Kmetec - Friedl, Gregor Korošec, Leonida Mesarič, Matejka Milošič, Tjaša Mrgole Jukič, Anja Ogrizek, Bojan Petek, Mira Petrovič, Tamara Pišek, Darja Plajnshek, Primož Potočnik, Andrejka Rimele, Jožica Sajko, Daniel Šalamon, Jožica Vodopivec, Melita Zmazek, Bogdan Ambuš, Biserka Ciglar, Bojan Dominc, Barbara Kancler, Kristian Radej, Ivanka Šilak, Martina Vidovič, Alfonz Zavrnik²⁷¹

270 Posebej je navedeno še stanje v letu 1959, ko sta se ŠKP in MKČP združili v LIŠKP, ter stanje dne 30. junija v jubilejnem letu 2018. Pod tabelo so naštetih še imena zaposlenih: za upravnikom, ravnateljem oziroma direktorjem so po abecednem vrstnem redu najprej navedeni strokovni delavci knjižnice (označeni z modro barvo), nato še administrativno-tehnično osebje (označeni s sivo barvo). V tabeli niso zajete osebe, ki so bile v knjižnici zaposlene preko programa javnih del.

271 Sredi junija 2018 se je upokojil Srečko Vrečar, dolgoletni knjižničar in voznik bibliobusa, Boštjan Koražija, knjižničar Študijskega oddelka, pa je nastopil službo poslanca Državnega zbora RS.

PODELJENA PRIZNANJA KNJIŽNICE IN ZAPOSLENIM²⁷²

PREJEMNIKI ČOPOVIH DIPLOM

Milojka Alič (1969)
 Drago Hasl (1969)
 Jakob Emeršič (1987)
 Liljana Klemenčič (2003)
 Lidija Majnik (2009)

PREJEMNIKI ČOPOVIH PRIZNANJ

Simon Petrovič (1998)
 Marjana Škrinjar (1999)
 Ljudmila Kerbler (1999)
 Vladimir Kajzovar (2003)
 Mira Petrovič (2015)

PREJEMNIKI OLJENK MESTNE OBČINE PTUJ

Ljudska in študijska knjižnica Ptuj (oljenka, 1979)
 Jakob Emeršič (velika oljenka, 1990)
 Lidija Koltak, Liljana Klemenčič, Marija Hernja Masten (skupinska oljenka, 1994)
 Liljana Klemenčič (oljenka, 2002)
 Lidija Majnik (velika oljenka, 2011)
 mag. Matjaž Neudauer (oljenka, 2013)
 Mira Petrovič (oljenka, 2013)
 Milena Doberšek (oljenka, 2014)

272 Zveza bibliotekarskih društev Slovenije: <http://www.zbds-zveza.si/?q=node4/40>; Mestna občina Ptuj: www.ptuj.si/nagrade_in_priznanja (pridobljeno 31. 1. 2018).

MEJNIKI V RAZVOJU KNJIŽNICE (1945–2018)

1945 ustanovitev Ljudske knjižnice in čitalnice v Ptuj (deluje v Narodnem domu na Jadranski ulici, od leta 1949 v Slomškovi ulici; prvi knjižničar Mirko Žlender)

1948 ustanovitev Študijske knjižnice v Ptuj v dominikanskem samostanu (prva knjižničarka Rajka Smodič, prvi upravnik Henrik Šel)

1950 steče katalogizacija gradiva in izdelava knjižničnih katalogov v ŠKP

1952 otvoritev čitalnice ŠKP; selitev Ljudske knjižnice na Kremljevo ulico 2 (tu ostane do leta 2000)

1954 ŠKP kot samostojna proračunska ustanova je ukinjena – knjižnica postane oddelek Mestnega muzeja Ptuj

1955 ponovna vzpostavitev ŠKP kot samostojne proračunske ustanove; ustanovitev Pionirske knjižnice (do leta 1982 deluje v prostorih Ljudske knjižnice na Kremljevi ulici; prva mladinska knjižničarka Nežka Vaupotič)

1956 imenovan prvi upravni odbor Študijske knjižnice v Ptuj (predseduje mu Jože Rojic)

1958 ukinitve Mestne knjižnice in čitalnice Ptuj (MKČP) in Študijske knjižnice v Ptuj (ŠKP) ter ustanovitev Ljudske in študijske knjižnice Ptuj (LIŠKP)

1959 ustanovitev Potujoče knjižnice

1962 LIŠKP postane matična knjižnica

1964 knjižna zbirka v Ljudskem in Mladinskem oddelku knjižnice je urejena po sistemu UDK, uveden je prosti pristop bralcev h knjigam; v Mladinskem oddelku začno izvajati pravljicne urice za otroke

1969 selitev Študijskega oddelka v prostore minoritskega samostana (tu deluje do leta 2000)

1971 LIŠKP postane prejemnica obveznega izvoda

1972 LIŠKP dobi prvega potujočega knjižničarja (Simon Petrovič); domoznanska dejavnost se odslej izvaja v bibliografsko-dokumentacijskem referatu Študijskega oddelka LIŠKP

1977 uvedena celodnevna izposoja v Študijskem oddelku

1982 LIŠKP postane osrednja občinska splošnoizobraževalna knjižnica; selitev Mladinskega oddelka v minoritski samostan

1987 Mladinski oddelek preide na celodnevno izposoj

1989 vzpostavljati se začnejo temelji za avtomatizacijo poslovanja

1990 steče računalniška izposoja v Študijskem oddelku

1993 LIŠKP se preimenuje v Knjižnico Ivana Potrča Ptuj; uvedba računalniške obdelave gradiva in avtomatizirane izposoje v sistemu COBISS v Študijskem in Mladinskem oddelku

1994 selitev Mladinskega oddelka v Mali grad na Prešernovi ulici; formiranje Domoznanskega oddelka KIPP; gradivo Študijskega in Mladinskega oddelka se začne opremljati s črtnimi kodami, za delo v izposoji se uvedejo optični čitalci

1996 selitev Potujoče knjižnice v Mali grad, nakup prvega avtomobila za potrebe njenega delovanja (kombi)

1997 začetek bibliografske obdelave domoznanskih člankov v sistemu COBISS; uvedba računalniške izposoje v Ljudskem oddelku

2000 selitev Študijskega in Ljudskega oddelka v Mali grad – prvič v zgodovini knjižnice se vsi oddelki knjižnice združijo pod eno streho; gradivo Ljudskega in Študijskega oddelka se združi v enoten Študijski oddelek

2001 izvedena prva inventura s pomočjo optičnih čitalcev (v Mladinskem oddelku)

2003 KIPP dobi status osrednje območne knjižnice; nakup bibliobusa in vzpostavitev široke bibliobusne mreže

2004 začetek bibliografske obdelave serijskih publikacij v sistemu COBISS; začetki digitalizacije domoznanskega gradiva

2005 KIPP pristopi k dogovoru o vzpostavitvi domoznanskega spletnega portala Kamra

2006 stečejo večji projekti digitalizacije domoznanskega gradiva; vzpostavljen je dostop do elektronskih baz podatkov ter elektronskih arhivov serijskih publikacij; začetek bibliografske obdelave zasebnih knjižnih zapuščin vidnih ptujskih osebnosti (projekt se konča leta 2015)

2007 KIPP se predstavi na svetovnem spletu, vzpostavi sistem elektronskega obveščanja članov o poteku roka izposoje; umestitev prvih digitaliziranih domoznanskih vsebin na portal Digitalna knjižnica Slovenije (www.dlib.si)

2008 uvedba knjigomata za izposoj in vračilo gradiva v Študijskem oddelku

2009 prve objave na portalu Kamra (www.kamra.si); vzpostavitev dostopa do brezžičnih omrežij Libroam in Eduroam za dostop do interneta

2012 KIPP se predstavi na spletnih družbenih omrežjih (Facebook, od 2016 tudi Instagram, Twitter)

2013 omogočena izposoja e-knjig ponudnika EBSCO Publishing

2015 vzpostavitev spletnega biografskega leksikona znanih osebnosti Spodnjega Podravja (www.spodnjepodravci.si)

COBISS – Kooperativni online bibliografski sistem in servisi

DBS – Društvo bibliotekarjev Slovenije

KIPP – Knjižnica Ivana Potrča Ptuj

KSP – Kulturna skupnost Ptuj

LIŠKP – Ljudska in študijska knjižnica Ptuj

LKČP – Ljudska knjižnica in čitalnica v Ptuj

LRS – Ljudska republika Slovenija

MKČP – Mestna knjižnica in čitalnica Ptuj

MLO – Mestni ljudski odbor

MOP – Mestna občina Ptuj

MZK – Ministrstvo za kulturo

MZP – Ministrstvo za prosveto

NOB – narodnoosvobodilni boj

NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica (Ljubljana)

OF – Osvobodilna fronta

ObLO – Občinski ljudski odbor

OLO – Okrajni ljudski odbor

PK – Potujoča knjižnica

RS – Republika Slovenija

ŠKP – Študijska knjižnica v Ptuj

SRS – Socialistična republika Slovenija

SŠKS – Skupnost študijskih knjižnic Slovenije

UDK – univerzalna decimalna klasifikacija

ZBDS – Zveza bibliotekarskih društev Slovenije

LITERATURA

A. F. (1953, 18. september). Muzej in muzejsko društvo v Ptuj v naši novi državi. *Ptujski tednik*, 6, str. 1.

Alič, M. (1962). Kratek pregled razvoja ptujskih javnih knjižnic v novi Jugoslaviji. *Ptujski zbornik II*, 366–371.

Alič, M. (1970). Razvoj in stanje knjižničarstva v Ptuj. *Knjižnica*, 14 (1-4), str. 40–54.

Alič, M. (1976, 19. november). Drago Hasl. *Večer*, 32, str. 6.

Alič, M. (1977). Drago Hasl (1900–1976). *Knjižnica*, 21 (1–4), str. 163–164.

Bahor, S. (2005). Začetki uvajanja avtomatizacije v NUK in slovenske javne knjižnice. *Knjižnica*, 49 (4), str. 7–28.

Berčić, B. (2000). *O knjigah in knjižničarstvu: razvojne študije in analize* (str. 224–225). Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Ciglencečki M., Emeršič J., Šamperl Purg, K. (1983). *Muzejsko društvo v Ptuj 1893-1956. Zgodovinsko društvo v Ptuj 1956-1983*. Ptuj: Zgodovinsko društvo.

Doberšek, M. in Zmazek, M. (2013). *Ptujska časopisna dediščina*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Drago Šuligoj – 50-letnik (1980, 11. december). *Tednik*, 33, str. 9.

E. F. (1953, 18. september). Muzej in Muzejsko društvo v Ptuj v naši novi državi. *Ptujski tednik*, 6, str. 1.

E. J. (1958, 24. oktober). Pred knjižno akcijo ob 40-letnici smrti Ivana Cankarja. *Ptujski tednik*, 11, str. 3.

E. J. (1958, 31. oktober). Potujoča knjižnica. *Ptujski tednik*, 11, str. 3.

Emeršič, J. (1978). Kratek pregled knjižnic Ptuja in okolice. V D. Šuligoj (ur.), *30 let Študijske knjižnice na Ptuj* (str. 55–87). Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Emeršič, J. (1978). Ljudska knjižnica (z mladinskim oddelkom). V D. Šuligoj (ur.), *30 let Študijske knjižnice na Ptuj* (str. 9–15). Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Enciklopedija Slovenije, zv. 3 (1989). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Gabrič, A. (2000). Predolga pot do prvega slovenskega zakona o knjižnicah iz leta 1961. *Knjižnica*, 44 (3), str. 31–35.

Gazvoda, J. (2011). Deset let zakona o knjižničarstvu: desetletje priložnosti za splošne knjižnice. V M. Ambrožič, D. Vovk (ur.), *Knjižnica: odprt prostor za dialog in znanje: zbornik referatov* (str. 197–264). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Gorjup, A. (2015). Zgodovinski pregled šolstva v Zrečah. V M. Mrzdovnik, B. Praprtnik (ur.), *Le kje se jaz učim: 1815–2015: 200 let šolstva na Zreškem* (str. 32–114). Zreče: Občina.

Habjanič, M. (1997). Prenova Malega gradu za potrebe knjižnice. *Letno poročilo* (str. 43–51). Maribor: Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine.

Hartman, B. (1969). Ustanovitev Skupnosti študijskih knjižnic Slovenije. *Knjižnica*, 13 (1–4), str. 52–57.

Kajzovar, V. (2012, 14. januar). Eden poslednjih eruditov: Jakob Emeršič (1940–2012). *Večer*, 68, str. 18.

Kanič, I. (1996). Petdeset let republiške matične knjižnice. V L. Šetinc (ur.), *Petdeset let Narodne in univerzitetne knjižnice* (str. 55–62). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Kanič, I. (ur.) (2009). *Bibliotekarski terminološki slovar*. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Kodrič Dačić, E. (2003). Knjižnični sistem Slovenije: Od kod prihajamo? Kdo smo? Kam gremo? V M. Ambrožič (ur.), *Vizija razvoja knjižničarstva v Sloveniji: zbornik razprav* (str. 55–77). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Kovač, A. (1953). Pet let Študijske knjižnice v Ptuj. *Ptujski tednik*, 6, str. 4.

Kunej, Z. (2016). Jaz nisem muzikant, jaz sem ljudski godec. *Traditiones*, 45 (2), str. 83–101.

Majnik, L. (ur.) (1993). *Littera scripta manet: 200 let knjižničarstva in tiskarstva na Ptuj*. Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

MŠ (1979, 15. februar). Prešernovo ime je osrednji pojem naše kulture. *Tednik*, 32, str. 14.

Profesor Franc Stiplovšek: in memoriam (1969, 30. november). *Tednik*, 22, str. 10.

S posvetovanja knjižničarjev ptujске občine (1959, 9. in 16. oktober). *Tednik*, 12, str. 3.

Slodnjak, J. (1970, 18. junij). Življenje med knjigami in haloško zemljo. *Tednik*, 23, str. 7.

Topolovec, V. (1999, 16. september). Knjige so zaznamovale njeno življenje. *Tednik*, 52, str. 7.

Tucovič, V. (2015, 23. december). Vladimir Kajzovar (1956–2015). *Večer*, 72, str. 23.

Urbanija, J. (2007). Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo 1998–2005. V A. Šauperl, P. Južnič (ur.), *Jubilejni zbornik: ob 20-letnici oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo ter 80 letnici dr. Branka Berčiča* (str. 13–27). Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Zavec Mlakar, M. in Rojs, C. (2010). *Drago Hasl (1900–1976): buditelj ptujskega kulturnega življenja*. Ptuj: Pokrajinski muzej Ptuj - Ormož.

ZK (1979, 15. februar). Visoko priznanje za Nežko Vaupotič. *Tednik*, 32, str. 9.

ZK (1990, 1. december). Državno odlikovanje Dragu Šuligoju. *Večer*, 46, str. 5.

Zmazek, M. (2015). Naših 60 let: mladinski oddelek ptujске knjižnice (1955–2017). V M. Zmazek et al. (ur.), *60 let z mladimi bralci* (str. 14–37). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

URADNI LISTI

Navodilo o posojanju knjig med knjižnicami v LRS, *Uradni list LRS*, št. 15/1962.

Pravilnik o sestavi in vodenju registra knjižnic, *Uradni list LRS*, št. 15/1962.

Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah, *Uradni list RS*, št. 88/2003.

Zakon o knjižnicah, *Uradni list LRS*, št. 26/1961.

Zakon o knjižničarstvu, *Uradni list LRS*, št. 27/1982.

Zakon o knjižničarstvu, *Uradni list LRS*, št. 87/2001.

Zakon o obveznem pošiljanju tiskov, *Uradni list SRS*, 21/1971.

Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, *Uradni list RS*, št. 96/2002.

ARHIVSKO GRADIVO

Zgodovinski arhiv na Ptuju

SI_ZAP/0005, Mestna občina Ptuj, AŠ 73

SI_ZAP/0006, Zbirka Muzejskega društva, AŠ 8, Zapisniki sej Muzejskega društva v Ptuj

SI_ZAP/0006, Zbirka Muzejskega društva, AŠ 38, MD_III_9/2, Anton Smodič

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Dopisi 1946–1951, AŠ 1, ov. 2–7

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Dopisi 1952–1955, AŠ 2, ov. 8–11

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Zapisniki sej odbora in sveta LIŠKP 1945–1957, AŠ 21, ov. 67–68

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Zapisniki sej zbora delavskega sveta in knjižničnega sveta 1976–1982, AŠ 22, ov. 69

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Zapisniki sej delovne skupnosti in knjižničnega sveta 1983–1991 in 1991–2005, AŠ 23, ov. 70–71

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Zapisniki sej kolegijev 2001–2005, AŠ 24, ov. 72

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Statistična poročila 1948–1960, AŠ 24, ov. 73

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Poročila (delovna, finančna in druga) 1948–1966, AŠ 25, ov. 73

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Poročila (delovna, finančna in druga) 1967–1985, AŠ 26, ov. 74

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Poročila (delovna, finančna in druga) 1986–1997, AŠ 27, ov. 75

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Poročila (delovna, finančna in druga) 1998–2001, AŠ 28, ov. 76

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Statuti 1964–1994, AŠ 31, ov. 81

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Pravilniki knjižnice 1953–1971, AŠ 31, ov. 82

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Razni pravilniki in samoupravni sporazumi 1961–1978, AŠ 31, ov. 83

SPLETNI VIRI

Čopova diploma in priznanje. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije: <http://www.zbds-zveza.si/?q=node4/40> (pridobljeno 31. 1. 2018).

Priznanja Mestne občine Ptuj. Mestna občina Ptuj: http://www.ptuj.si/nagrade_in_priznanja (pridobljeno 31. 1. 2018).

S. Lah: *Knjižničarji med 10 najbolj iskanimi kadri naslednje-ga desetletja* (30. 10. 2017). Blog COBISS: <http://blog.cobiss.si/2017/10/30/knjiznicarji-med-10-najbolj-iskanimi-kadri-naslednjega-desetletja/> (pridobljeno 12. 4. 2018).

Spletni biografski leksikon znanih Pomurk in Pomurcev: www.pomurci.si (pridobljeno 1. 3. 2018).

Spletni biografski leksikon znanih osebnosti Spodnjega Podravja: www.spodnjepodravci.si (pridobljeno 1. 3. 2018).

Statistični podatki o knjižnicah. NUK, Center za razvoj knjižnic – CeZaR: <https://cezar.nuk.uni-lj.si/statistika/> (pridobljeno 31. 1. 2018).

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Razni pravilniki in samoupravni sporazumi 1980–2003, AŠ 32, ov. 84

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Plani in projekti 1971–2005, AŠ 33, ov. 85

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Projekt nakupa bibliobusa 1998–2003, AŠ 34, ov. 86

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Pogodbe z občinami ustanoviteljicami 2003–2005, AŠ 34, ov. 87

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Razvoj knjižničarstva v ptujski občini 1955–1987, AŠ 36, ov. 89

SI_ZAP/0077, Knjižnica Ptuj, Razni dokumenti, AŠ 37, ov. 90

SI_ZAP/0078/18, Tajništvo za prosveto in kulturo pri OLO Ptuj 1945–1957, AŠ 2, ov. 3, Personalne zadeve – profesorji

SI_ZAP/0078/18, Tajništvo za prosveto in kulturo pri OLO Ptuj 1945–1957, AŠ 2, ov. 4, Študijska in mestna knjižnica 1948–1958

SI_ZAP/0142, Gimnazija Ptuj, AŠ 234, ov. 525, Personalne mape zaposlenih, ocenjevalni listi zaposlenih

SI_ZAP/0289, Jože Vrabl, AŠ 14, ov. 11 in AŠ 23, ov. 102

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj

Arhiv KIPP, Letna poročila 2001–2017

Arhiv KIPP, Matična knjiga zaposlenih

Arhiv KIPP, Personalne mape zaposlenih

Arhiv KIPP, Fotodokumentacija

Arhiv KIPP, Zbirka razglednic domoznanskega oddelka

> POVZETEK

Študijska knjižnica v Ptuj (ŠKP) je bila ustanovljena 27. julija 1948 z odlokom Okrajnega ljudskega odbora Ptuj in na pobudo državnih prosvetnih oblasti. Svoje prostore je dobila v dominikanskem samostanu, s poslovanjem je pričela 1. avgusta 1948. Temeljno knjižno zalogo je pridobila iz knjižnice Muzejskega društva v Ptuj, ptujske gimnazijske knjižnice in zalog Narodne imovine. Delo v novoustanovljeni ŠKP je prevzela Rajka Smodič.

Novembra 1948 je knjižnico prevzel Henrik Šel, okrajni šolski nadzornik v pokoju, ki je bil nato s sklepom Ministrstva za prosveto (MZP) imenovan za prvega upravnika knjižnice. Konec leta 1950 je ŠKP imela že pet zaposlenih. Stekla je inventarizacija gradiva, ki je bila v glavnem končana do konca novembra 1951. Od 31.247 inventariziranih knjig je bila le ena desetina pisanih v slovenskem jeziku, kar je bila posledica uničevanja slovenskih knjig v času druge svetovne vojne. Da bi izpopolnila svojo zbirko slovenskega tiska, je knjižnica februarja 1951 organizirala množično akcijo zbiranja predvojnega slovenskega tiska in tiska NOB. Knjižnica si je že od ustanovitve naprej prizadevala pridobiti pravico do obveznega izvoda.

Leta 1951 je vodenje knjižnice prevzel Drago Hasl, pod vodstvom katerega se je knjižnica vsestransko razvila in družbeno uveljavila. V letih 1954–1958 je opravljal tudi funkcijo predsednika upravnega odbora 22. decembra 1945 ustanovljene Mestne knjižnice in čitalnice v Ptuj (MKČP) in bil eden od iniciatorjev ustanovitve Pionirske knjižnice, ki je svoja vrata odprla 18. februarja 1955 kot posebni oddelek MKČP.

27. decembra 1958 se je ŠKP združila z MKČP v eno ustanovo s skupno upravo z nazivom Ljudska in študijska knjižnica Ptuj (LIŠKP). Vodstvo nove ustanove je prevzel Drago Hasl. LIŠKP je imela tri oddelke z ločenim knjižnim fondom (Študijski, Ljudski in Mladinski oddelek), a skupnimi proračunskimi sredstvi. Študijski oddelek je posloval v muzejskem poslopju na Dominikanskem trgu 1, Ljudski in Mladinski oddelek pa na Krempljevi ulici 2. Leta 1959 je bila po vzoru drugih knjižnic organizirana še Potujoča knjižnica, ki je obiskovala tiste kraje ptujske občine, kjer knjižnic ni bilo.

Leta 1962 je LIŠKP postala matična knjižnica za ptujsko območje in s tem prevzela nalogo, da na svojem območju pospešuje knjižničarsko službo, vodi registracijo vseh vrst knjižnic, nudi strokovno pomoč pri njihovem urejanju in poslovanju ter organizira strokovno izpopolnjevanje knjižničnega kadra. Že od ustanovitve naprej je izvrševala tudi nalogo ohranjanja kulturne dediščine: zbirala, strokovno obdelovala in hranila je domoznansko gradivo

z Dravskega in Ptujkega polja, Haloz in Slovenskih goric ter zbirala tujejezično gradivo trajne vrednosti s področja znanosti, književnosti in umetnosti.

Leta 1969, v času upravnice Milojke Alič (1966–1977), se je Študijski oddelek knjižnice iz dominikanskega samostana preselil v minoritski samostan. Ljudski in Mladinski sta še naprej poslovala v Krempljevi ulici. Veliko prelomnico v delovanju LIŠK je prinesla leta 1971 pridobljena pravica do prejetja obveznega izvoda knjig in periodičnega tiska. Leta 1972 se je v knjižnici zaposlil prvi potujoči knjižničar, ki je svoje poslanstvo opravljal s kolesom ali z javnimi prevoznimi sredstvi.

V času upravnika Draga Šuligoja (1977–1983) je Študijski oddelek prešel na celodnevno izposoj (1977), posebne skrbi so bile deležne naslednje dejavnosti: domoznanska, bibliografsko-dokumentacijska ter razstavno-prireditvena. Začasno se je rešil tudi prostorski problem Mladinskega oddelka, ki je od ustanovitve naprej deloval v skromnih prostorih na Krempljevi ulici. S preselitvijo v minoritski samostan (1982) je dobil ustrežnejše prostorske pogoje ter novo kadrovske zasedbo. Ljudski oddelek je na stari lokaciji posloval še do leta 2000.

V mandatu ravnateljice Lidije Majnik (1983–2000) je knjižnica prešla na avtomatizacijo poslovanja. Prva računalniška izposoja je stekla leta 1990 v Študijskem oddelku knjižnice. Tri leta kasneje je LIŠK prešla na računalniško obdelavo gradiva in avtomatizirano izposoj v sistemu COBISS (1993). V letu 1994 so gradivo začeli opremljati s črtnimi kodami, za delo v izposoji pa uporabljati optične čitalce.

Od leta 1984 naprej so teklo tudi aktivnosti za pridobitev novih prostorov za potrebe delovanja knjižnice. V okviru občinskega projekta revitalizacije starega mestnega jedra se je za potrebe knjižnične dejavnosti pričel obnavljati kompleks Malega gradu na Prešernovi ulici. Prva faza projekta preselitve knjižnice, ki se je leta 1993 preimenovala v Knjižnico Ivana Potrča Ptuj (KIPP), je stekla leta 1994. Takrat se je v Mali grad preselil Mladinski oddelek, leta 1996 še Potujoča knjižnica. Mladinski oddelek je tako končno dobil ustrezne pogoje za sistematično bibliopedagoško delo z mladimi bralci, Potujoča knjižnica pa je prvič v zgodovini svojega delovanja začela uporabljati lastno prevozno sredstvo – kombi. Študijski oddelek se je na novo lokacijo preselil jeseni 2000. Tako so se prvič v zgodovini knjižnice vsi oddelki knjižnice združili pod eno streho.

Leta 2001 je vajeti knjižnice prevzela Tjaša Mrgole Jukič. V času njenega mandata je KIPP dobila status osrednje območne knjižnice (2003) in s tem obveznost izvajanja štirih posebnih nalog: zagotavljanje povečanega in zahtevnejšega izbora knjižničnega gradiva in informacij, strokovno pomoč knjižnicam območja, koordinacijo zbiranja, obdelave in hranjenja domoznanskega gradiva ter usmerjanje knjižničnega gradiva svojega območja.

Leta 2003, po dolgoletnem prizadevanju, je Potujoča knjižnica za svoje delovanje pridobila bibliobus. Ta je s 1. septembrom 2003 začel redno obiskovati 50 postajališč v trinajstih občinah na območju Ptuja, Dravskega in Ptujskega polja, Haloz ter Slovenskih goric.

Leta 2004 je bil z namenom zaščite in hkrati boljše dostopnosti dragocenega gradiva izveden prvi projekt digitalizacije dragocenega domoznanskega gradiva v KIPP (razglednice Ptuja in okolice), ki je nato v večjem obsegu stekel v obdobju naslednjega direktorja. V letu 2005 je KIPP skupaj z ostalimi osrednjimi območnimi knjižnicami pristopila k dogovoru o vzpostavitvi regijskega spletnega portala Kamra z digitaliziranimi vsebinami slovenske kulturne dediščine.

V času direktorja mag. Matjaža Neudauerja (2006–) se je KIPP lotila večjih projektov obdelave zasebnih knjižnih zapuščin (2006–2015) pisatelja Ivana Potrča, etnologinje in umetnostne zgodovinarke dr. Štefke Cobelj ter slavista in profesorja Iva Arharja, ki jih je knjižnica pridobila v letih 1985–1998. Stekla je tudi živahna razstavna in publicistična dejavnost.

Leta 2007 je KIPP svoje delovanje in storitve predstavila na spletu. Vzpostavila je sistem elektronskega obveščanja članov o poteku roka izposoje in ponudila dostop do elektronskih baz podatkov ter elektronskih arhivov serijskih publikacij. Stekli so tudi večji projekti digitalizacije domoznanskega gradiva in njegove vključitve na portal Digitalna knjižnica Slovenije (2006–). Leta 2009 so stekle še objave digitalnih zbirk na spletnem domoznanskem portalu Kamra, kasneje je zaživel še spletni biografski leksikon znanih osebnosti Spodnjega Podravja (2015–).

70 YEARS OF THE PTUJ STUDY LIBRARY (1948–2018)

The Ptuj Study Library (Študijska knjižnica Ptuj) was founded on 27 July 1948 with a decision of the Ptuj Regional People's Committee at the initiative of the national educational authority. The library was first housed in the Dominican monastery, where it opened on 1 August 1948. Its first collection comprised materials from the libraries of the Ptuj Museum Association and the Ptuj grammar school, and from the National Assets stock. Rajka Smodič was the first employee at the new library.

In November 1948 Henrik Šel, a retired school superintendent, took over, and was later appointed manager by decision of the Ministry of Education. By the end of 1950, the library employed five people. They started compiling an inventory of its titles, which was almost completed by the end of November 1951. Only one-tenth of the 31,247 books on the list were in Slovenian, which was the consequence of Slovenian books having been destroyed in World War II. In a bid to complete the collection the library organized an extensive drive of collecting printed materials written in Slovenian from the pre-war and inter-war period. Ever since its beginning the Ptuj library strove to gain the right to copies kept under the legal deposit law.

Drago Hasl took the helm in 1951, and the library consistently developed and strengthened its position under his guidance. In 1954–1958 he chaired the Management Board of the Ptuj City Library and Reading Room (Mestna knjižnica in čitalnica Ptuj), which was established on 22 December 1945, and was one of the first campaigners for establishing a Youth Library, which opened on 18 February 1955 as a special department of the Ptuj City Library and Reading Room.

On 27 December 1958 the Ptuj Study Library and Ptuj City Library and Reading Room merged into one institution, the Ptuj Folk's and Study Library (Ljudska in študijska knjižnica Ptuj), and Drago Hasl was appointed its director. The new library had three departments, with separate collections (Study, Folk's, and Youth), which shared one budget. The study department was located in the museum building at Dominikanski trg 1, while the Folk's and Youth Departments were housed at Krempljeva ulica 2. In 1959 the library followed the example of other libraries and introduced a mobile library, which brought books to those places in the municipality that did not have a library.

In 1962 the Ptuj Folk's and Study Library became the regional advisory library for the Ptuj region, taking on the responsibility of promoting library services in the region, managing the registration of all libraries, providing support in organizing and running other libraries, and holding training sessions for library staff. Since its establishment the library also served as the keeper of cultural heritage: it collected, processed and kept local materials from Dravsko and Ptujsko polje, Haloze, and Slovenske gorice, and collected books of lasting value in foreign languages on science, literature and art.

In 1969, under the management of Milojka Alič (1966–1977), the Study Department moved from the Dominican to the Minorite monastery. The other two departments remained on Krempljeva ulica. The right to receiving legal deposit copies of books and periodicals, which was granted to the library in 1971, was an important milestone in its history. In 1972 it hired the first mobile librarian, who travelled around on a bike or public transport.

When Drago Šuligoj (1977–1983) became the director, the Study Department expanded its opening hours to full time in 1977, and the library put special effort into local studies, compiling bibliographies and documentation, and organizing exhibitions and events. A temporary solution was found for the Youth Department's problematic lack of space, when the department was moved from tight premises on Krempljeva ulica to the Minorite monastery in 1982, where it opened in more favorable conditions and with new staff. The Folk's Department remained at the same location until 2000.

During the directorship of Lidija Majnik (1983–2000) the library began automating its operations. A computerized system for loans was first introduced on the study department in 1990. Three years later, in 1993, the library started processing materials and managing loans using the COBISS system. It started labelling material with bar codes, and using optical scanners in the loaning process.

At that point activities for moving the library to new premises had been underway since 1984. As part of the City's project of revitalizing the old town center, the Mali Grad complex on Prešernova ulica was renovated for the purpose. In the first phase of moving the library, which was renamed to Ivan Potrč Library, Ptuj (Knjižnica Ivana Potrča Ptuj), in 1993, the Youth Department was moved to the new location in 1994, and the mobile libra-

ry department followed in 1996. The Youth Department now was finally working in conditions that were necessary for systematically working with and educating young readers. The mobile library also got its own vehicle, a van, for the first time. The Study Department moved to the new location in autumn 2000. This was the first time that all library departments were housed under one roof.

In 2001 Tjaša Mrgole Jukič was appointed the new director. During her term, in 2003, the library was granted the status of the central regional library, which comes with four additional functions: the library must keep a more diversified and complex collection of books, other materials, and information; it must provide professional support to other libraries in the region; it coordinates the collection, processing, and keeping of locally relevant materials; and it directs written-off library materials from the region.

After years of effort the library acquired a bus for its mobile library service in 2003. The new mobile library first started its regular route with 50 stops on 1 September 2003, visiting 13 municipalities around Ptuj, in Dravsko and Ptujsko Polje, Haloze, and Slovenske Gorice.

As part of its efforts to preserve and at the same time make available some of its valuable materials, the library began digitalizing locally relevant materials (postcards of Ptuj and its surroundings) in 2004, later continuing the project on a larger scale under a new director. In 2005 the Ptuj library and other central regional libraries from the country entered an agreement on setting up the online portal Kamra, where digitalized locally-relevant materials documenting Slovenian cultural heritage are made available.

Some of the biggest projects since 2006, when mag. Matjaž Neudauer was appointed the director, were the processing of collections obtained as the personal heritage (2006–2015) of the writer Ivan Potrč, ethnologist and art historian, dr. Štefka Cobelj, and Slavic languages scholar and professor Ivo Arhar, which the library acquired in 1985–1998. The library also became more active in organizing exhibitions and publishing.

The library presented its work and services online in 2007. It also implemented a system to electronically notify members about expired due dates, and further provided access to databases and electronic archives of periodicals. The library continued with the digitalization of the locally-relevant collections, and started adding the material to the Digital Library of Slovenia in 2006. In 2009, the library started publishing and uploading digital collections on the Kamra portal, and continued its locally relevant work by launching an online biographical information portal, presenting prominent figures from the Spodnje Podravje region, in 2015.

> Foto: Andrej Doberšek, arhiv KIPP

Predstavitev Študijskega oddelka z mediateko

BOŽENA KMETEC - FRIEDL

> IZVLEČEK

V letu 2018 knjižnica praznuje 70-letnico ustanovitve. V prispevku je prikazano delo Študijskega oddelka z mediateko v sedanjem času, ko je knjižnica digitalizirana, ko pri delu z uporabniki uporabljamo večinoma računalnik in so kartončki in ročno izpisane zadolžnice le še spomin ... Danes je knjižnica informacijsko središče, namenjeno in dostopno vsakomur. To je ustanova, ki pridobiva, obdeluje in hrani gradivo ter ga daje na voljo uporabnikom. Knjižnica uporabnikom ne ponuja le knjižnega in neknjižnega gradiva, temveč tudi informacijske vire v digitalni obliki, nudi digitalne zbirke dokumentov in zagotavlja njihovo dostopnost ter uporabo. Knjižnica opravlja še mnoga druga dela, kot so: izobraževanje in seznanjanje uporabnika s knjižničnimi vsebinami, načinom dela, zgodovino knjižnice in uporabo knjižničnega sistema v praksi. V Študijskem oddelku, kakor tudi v vseh ostalih oddelkih, sledimo vsem sodobnim trendom na področju knjižničarstva.

KLJUČNE BESEDE

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, knjižnične zbirke, knjižnične storitve, uporabniki

UDK: 027.022:022.42(497.4Ptuj)

V letošnjem letu praznuje Študijski oddelek z mediateko 70. obletnico uspešnega delovanja, istočasno pa praznuje tudi 60-letnico združitve z Ljudsko knjižnico. Ne moremo mimo letnice 1893, ko je bilo na Ptuju ustanovljeno Muzejsko društvo in tako letos praznujemo tudi 125. obletnico začetkov muzejske knjižnice. Muzejsko društvo je ustanovilo muzej in strokovno knjižnico, oba sta bila poimenovana po njenem donatorju Francu Ferku ter se imenovala Mestna Ferkova knjižnica. To je bil zametek po vojni nastale Študijske knjižnice. Osnovni fond slednje je prav knjižna donacija Franca Ferka (Kmetec - Friedl, 1999, str. 11–25).

Študijska knjižnica na Ptuju je bila ustanovljena 27. julija 1948. Po združitvi z Ljudsko knjižnico leta 1958 se je preimenovala v Ljudsko in študijsko knjižnico Ptuj. Vpisana je v osrednji razvid knjižnic, ki ga vodi Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani pod št. 10 (Šuligoj, 1978, str. 7). Ljudska in študijska knjižnica se je 5. oktobra 1993 preimenovala v Knjižnico Ivana Potrča Ptuj.¹ Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je osrednja območna knjižnica, namenjena predvsem uporabnikom območja šestnajstih občin, nastalih na območju Upravne enote Ptuj, opravlja pa tudi območne naloge za ormoško območje.

Študijska knjižnica je domovala na več lokacijah. Prve prostore je imela v dominikanskem samostanu, leta 1969 se je preselila v minoritski samostan, leta 2000 pa v obnovljeni Mali grad.

1 Na podlagi 8. in 13. člena Zakona o zavodih (Ur. l. RS, št. 12/91) ter 2. člena Odloka o pristojnosti zborov Skupščine občine Ptuj (Uradni vestnik občin Ormož in Ptuj, št. 4/90, 25/90, 32/92 in 1/93) je Skupščina občine Ptuj na skupni seji Zbora združenega dela, Zbora Krajevnih skupnosti in Družbenopolitičnega zbora dne 5. oktobra 1993 sprejela Odločbo o spremembi odločbe o ustanovitvi Ljudske in študijske knjižnice Ptuj. 2. člen Odločbe Ljudskega odbora Ptuj št. 01/1-10435/1-58 z dne 27. decembra 1958 o ukinitvi Mestne knjižnice in čitalnice Ptuj ter Študijske knjižnice Ptuj in ustanovitvi Ljudske in študijske knjižnice Ptuj se spremeni tako, da se ime zavoda glasi: KNJIŽNICA IVANA POTRČA PTUJ. Odločba je bila objavljena v Uradnem vestniku občin Ormož in Ptuj. Št. odločbe: 612-3/93-13, datum: 5. 10. 1993. Predsednik skupščine občine Ptuj je bil Vojteh Rajher.

> Gradivo v depozu (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP)

2 Eduroam je brezžično omrežje za dostop do interneta. Namenjen je študentom, dijakom, raziskovalcem in drugim, ki delujejo na področju izobraževanja in raziskovanja.

3 Libroam je brezžično omrežje za dostop do interneta. Namenjen je vsem članom Knjižnice Ivana Potrča Ptuj.

ŠTUDIJSKI ODDELEK Z MEDIATEKO

Študijski oddelek z mediateko je največji oddelek in ogrodje Knjižnice Ivana Potrča Ptuj (Kozinc, 2007, str. 107) ter ima okrog 205 tisoč enot knjižnega in 10 tisoč enot neknjižnega gradiva.

Gradivo v prostem pristopu je postavljeno v arhitekturno izredno lepi leposlovnih dvorani z galerijo, kjer pogosto potekajo literarni večeri in drugi dogodki. Strokovna literatura je postavljena v dveh nadstropjih in je urejena po sistemu univerzalne decimalne klasifikacije (UDK).

V okviru oddelka je v prvem nadstropju čitalnica z okrog 180 naslovi časopisov in revij, priročna knjižnica in osmimi računalniškimi mesti za uporabnike ter ponudbo računalniških baz, fotokopiranja in preslikavanja. V celotnem oddelku je možen brezžični dostop do interneta (Eduroam,² Libroam³), ki uporabnikom omogoča sodoben način dostopa do informacijskih virov z uporabo lastnih prenosnikov in drugih komunikacijskih pripomočkov.

V priročni knjižnici je v dveh prostorih umeščeno dragoceno gradivo (slovarji, enciklopedije, pravni priročniki in drugo referenčno gradivo), vendar je izposoja možna le za rabo v čitalnici. Gradivo je urejeno po sistemu UDK.

V drugem nadstropju, v Potrčevi spominski sobi, je čitalnica s 24 sedeži. V četrtem nadstropju so tri študijske sobe, namenjene individualnemu študiju.

V kletnih prostorih sta ločena depoja; gradivo je postavljeno po zaporednih številkah in malem ter velikem formatu. V pritličnem depozu je v prvem delu skladišča na policah po abecedi zložena periodika (preko 600 različnih naslovov). Preostalo gradivo je hranjeno v naslednjih dveh prostorih in je postavljeno po zaporedni številki. V skladišču hranimo tudi glasbene tiske in neknjižno gradivo.

V okviru Študijskega oddelka je v prvem nadstropju levo od izposojevalnega pulta postavljena mediateka, urejena po vrsti neknjižnega gradiva in po vsebini. Tako je glasba razdeljena na več vsebin. Največ je CD-jev s klasično glasbo, sledijo rock, pop, jazz, slovenska etno in narodna glasba, božične pesmi, zborovska glasba, filmska, sodobna tehno glasba, cuntry glasba in blues. Tudi filmi (na DVD-jih in Blu-rayih) so postavljeni glede na vsebino. Izposoditi si je mogoče drame, komedije, znanstveno fantastiko, vesterne, filme z vojno tematiko, trilerje, kriminalke, mladinske in dokumentarne filme ter risanke za najmlajše uporabnike. Med neknjižno gradivo uvrščamo še razne jezikovne tečaje, ki so navadno v kompletu, skupaj knjiga in CD, in zvočne knjige.

Mediateko smo začeli urejati že v letu 2011 in neknjižno gradivo razvrstili glede na vsebino. Delo, ki je potekalo v sodelovanju Študijskega oddelka in Oddelka obdelave, je bilo dokončano novembra 2014, ko je bila mediateka predana svojemu namenu. Ob tej priložnosti je oddelek dobil tudi novi pridobitvi, in sicer TV-sprejemnik in Blu-ray predvajalnik. Tako si lahko uporabniki film, ki si ga želijo izposoditi, tudi predhodno pogledajo. V oddelku redno poteka izbor filmov za nakup in sprotno urejanje neknjižnega gradiva.

Med sanacijo Malega gradu leta 1995 so pri čiščenju in odstranjevanju predelnih sten odkrili veliko dvorano z mogočnim dekorativnim tramovnim stropom (Habjanič, 1997, str. 43–51). Leposlovna dvorana je poleg ostrejša v tretjem nadstropju knjižnice najboljši prostor v knjižnici.

Leposlovna dvorana se razteza v dveh nadstropjih. V prvem nadstropju so na policah po sistemu UDK in avtorski značnici postavljeni družbeni, avanturistični in zgodovinski romani. Posebej je postavljeno gradivo za domače branje, aktualni in novejši romani večinoma tujih avtorjev in novosti z domačega književnega prostora. Ob stopnišču, ki vodi v drugo nadstropje, je levo in desno na policah in vozičkih razvrščena beletristika v angleškem in nemškem jeziku.

Več različnih vsebin se nahaja v drugem nadstropju – na galeriji. Na večjem delu polic so umeščene knjige s kriminalno vsebino, sledijo avtobiografski in biografski romani in znanstvena fantastika. Velik del polic je namenjen kratki prozi, najdemo pa tudi legende in umetne pravljice. Na galeriji se nahajajo knjige esejev, govori in pisma, satira v prozi, humoreske, epigrami, parodije, poligrafije, dialogi, aforizmi in antologije. Sledijo potopisi ter zgodovina kot literarna zvrst, kronike, letopisi in memoari. Poleg omenjene zvrsti sta poezija in dramatika in čisto na koncu še satirični roman. S tem je krog zaključen, navedeno gradivo pa je razvrščeno v smeri urinega kazalca.

Levo od izposojevalnega pulta je, poleg že omenjene mediateke, postavljeno gradivo naslednjih področij: umetnost, šport, književnost, domoznanstvo, zemljepis in zgodovina. V drugem nadstropju je razvrščeno gradivo splošnih znanosti, filozofije, verstev, prava, šolstva, etnologije, kemije, zoologije, medicine, tehnike, kulinarike in gradbeništva. V obeh nadstropjih je gradivo podrobneje razvrščeno na 193 skupin.

V čitalnici je v treh prostorih uporabnikom namenjenih 22 sedežev. V prvih dveh prostorih je osem računalnikov, na katerih lahko uporabniki bodisi pišejo naloge, brskajo po spletu in iščejo želene podatke bodisi poslušajo glasbo ... Pomagajo jim štirje informatorji. Uporabnikom je omogočen tudi dostop do spletnih časopisov in elektronskih baz podatkov, ki jih je knjižnica zakupila zaradi povpraševanja uporabnikov.

Naloge informatorja so: vpis novih uporabnikov, pomoč pri iskanju gradiva, tehnična pomoč pri pisanju različnih besedil, pomoč pri povezavi z Libroamom ali Eduoramom oziroma pri nameščanju certifikatov, pomoč pri pisanju elektronske pošte in skeniranju različnih dokumentov. Informator nudi pomoč pri računalniškem opismenjevanju in pri iskanju gradiva v priročni knjižnici, evidentira člane, ki obišejo knjižnico, in beleži, katere časnike, časopise in revije si uporabniki izposojajo. Te evidence so v pomoč pri odločitvi, po katerem periodičnem tisku je povpraševanje in ga je uporabnikom potrebno ponuditi ter po katerih vsebinah je manj povpraševanja.

V prvem prostoru čitalnice je na voljo dnevno časopisje, tedniki in mesečniki. Trenutno je na policah več kot 180 različnih naslovov periodike, uporabniki si lahko revije in časopise tudi izposodijo, vendar ne zadnje številke, saj mora biti ta na voljo za čitalniško uporabo do izida nove.

Informatorji časopisje dnevno urejajo in zamenjujejo z novimi prispelimi številkami, stare številke pa kompletirajo v letnike, ki jih nato premestimo v skladišče. Tam jih hranimo, vendar različne časnike različno časovno obdobje. V čitalnici zaposleni dnevno zavijajo knjige v zaščitno folijo za Potujočo knjižnico, prav tako dnevno prevzemajo in opremljajo novo knjižnično gradivo iz Oddelka obdelave.

V naslednjih dveh prostorih je na policah v priročni knjižnici po sistemu UDK umeščeno dragoceno gradivo, ki pa je dostopno samo čitalniško in ga knjižnica uporabnikom ne izposoja na dom. Omeniti je potrebno dragoceno enciklopedijo *The new encyclopaedia Britannica* (1994) v dvaintridesetih zvezkih, vsako leto pa dodamo še nov zvezek letnega pregleda. Tu sta še *The dictionary of art* (1998) v štiriintridesetih in *The new Grove dictionary of music and musicians* (2001) v devetindvajsetih zvezkih. Dragocene pravne in druge priročnike dopolnjujejo še posebne izdaje knjig, kot je luksuzna izdaja *Complete costume history* (2003), ki prikazuje zgodovino kulture oblačenja, in še mnoge druge. Čitalnica je vedno dobro obiskana.

Internetna klepetalnica se nahaja v pritličju levo od glavnega vhoda v knjižnico. Prostor je namenjen branju dnevnega časopisja, druženju in uporabi treh računalnikov, od teh je eden namenjen invalidom. V prostoru je na policah okoli 50 naslovov različnih periodičnih publikacij. Internetna klepetalnica je namenjena tako članom knjižnice kot tudi tistim, ki to niso. V poletnih mesecih se poveča število tujcev, ki si ogledajo našo knjižnico in mesto. Za red na policah in pospravljanje časnikov redno skrbi delavka manipulanka iz Študijskega oddelka. Tudi v internetni klepetalnici dnevno beležimo obisk in uporabo časnikov.

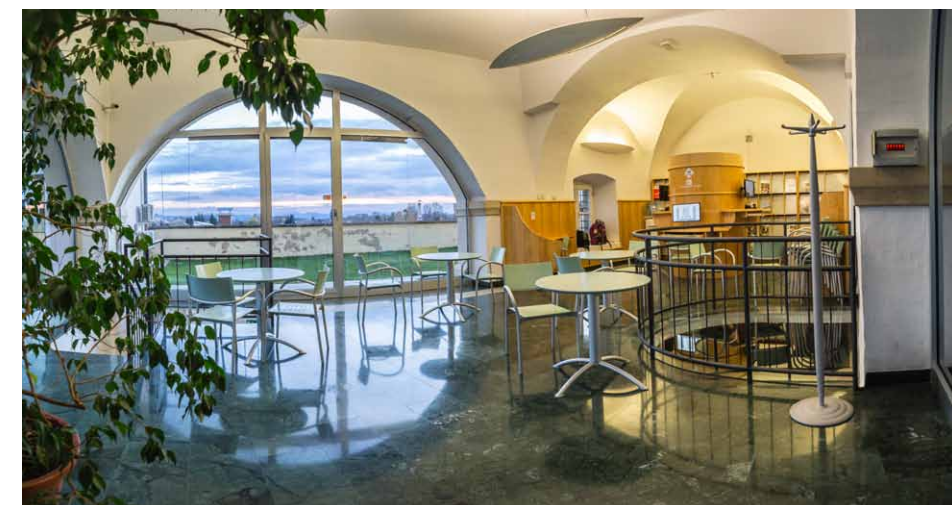
Knjižnica je odprta od ponedeljka do petka od 8. do 19. ure, v soboto od 8. do 13. ure. V poletnih mesecih (julij, avgust) je odprta pet dni v tednu in ima krajši delovni čas. Dva dni je odprta popoldan, in sicer v ponedeljek in torek med 12. in 19. uro, od srede do petka pa od 8. do 15. ure.

> Spominska soba pisatelja Ivana Potrča je čitalnica, namenjena uporabi bralcev (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

> Čitalnica v prvem nadstropju knjižnice (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP)

> Internetna klepetalnica (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP)

> Delo z uporabniki v izposoji (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP)

DELO Z IN ZA UPORABNIKE

V Študijskem oddelku z mediateko je zaposlenih deset delavcev za nedoločen čas in dva delavca iz programa javnih del. Med redno zaposlenimi so štirje bibliotekarji, dva knjižničarja, višji knjižničar, ki opravlja polovico knjižničarskih in polovico manipulativnih del, ter štirje manipulanti. Vsako leto na pomoč priskočita še dva delavca manipulanta iz programa javnih del. Vodja Študijskega oddelka dela v Oddelku obdelave, vendar opravlja dela tudi v tem oddelku.

V Študijski oddelku z mediateko se vsako leto vpiše do 650 novih članov; danes ima oddelku okrog 6.500 aktivnih članov. Neaktivne člane letno skladno z zakonom brišemo iz baze podatkov. Glede na kategorijo članov nas najpogosteje obiskujejo zaposleni, sledijo osnovnošolci, srednješolci, študenti, brezposelni in upokojenici. Letno opravimo več kot 500 tisoč različnih transakcij. Razlogi za branje so pri naših uporabnikih različni. Z branjem ne le, da si širijo obzorje, temveč se tudi razvedrijo, sprostijo, umirijo, širijo besedni zaklad in iščejo odgovore na različna življenjska vprašanja. Uporabniki zelo radi posegajo po leposlovju, sledijo pa razni priročniki in strokovna oziroma znanstvena literatura.

Izposoja je središče oddelka in tu se uporabniki najpogosteje obrnejo na prijazne knjižničarje, zmeraj pripravljene svetovati ali pomagati pri iskanju potrebnega gradiva, bodisi leposlovnega bodisi strokovnega. Poleg vpisovanja novih članov in redne izposoje gradiva opravljajo tudi sprejem vrnjenega gradiva, gradivu na željo uporabnikov podaljšujejo rok izposoje, urejajo rezervacije tistega gradiva, ki je trenutno izposojeno. Uporabnike seznanjajo z načinom dela, pomagajo pri iskanju gradiva in člankov za seminarske in druge naloge ter pri iskanju podatkov po različnih informacijskih bazah. Večkrat dnevno obdelujejo naročila gradiva in pripravljajo rezervacije.

Izbrano gradivo iz skladišča in/ali prostega pristopa uporabniku dostavijo, zadolžijo ter natisnejo zadolžnico. Poleg gradiva Študijskega oddelka lahko uporabniki tu vrnejo tudi gradivo Potujoče knjižnice. Zaposleni na izposoji urejajo tudi različne finančne transakcije, kot so plačilo članarin, zamudnin, opominov ...

V letu 2008 je naša knjižnica zabeležila novo pridobitev, tj. knjigomat. Nakup je v polovičnem znesku (8.800 evrov) financiralo podjetje Talum, d. d., iz Kidričevega, drugo polovico pa Ministrstvo za kulturo. V sodelovanju IZUM-a in podjetja Tenzor smo knjigomat konec leta 2008 nadgradili s funkcijo podaljševanja roka vračila izposojenega gradiva. Predlagali smo tudi kar nekaj izboljšav glede uporabniškega vmesnika na knjigomatu in dosegli, da se pri pregledu seznama izposojenega gradiva na zaslону knjigomata in nato tudi na zadolžnici izpisujejo: datum izposoje gradiva, avtor/naslov izposojenega gradiva in rok vračila gradiva. Pred temi izboljšavami je knjigomat izpisoval le seznam inventarnih števil, kar pa uporabniku ni predstavljalo nobene koristne informacije.⁴

Knjigomat uporabnika vodi pri vračilu in izposoji gradiva, prav tako omogoča podaljšanje roka izposoje in pregled transakcij. Priročen je ob večji gneči, pa tudi sicer se ga uporabniki radi poslužujejo.

Poleg knjižnega in neknjižnega gradiva si uporabniki lahko izposodijo še e-knjige. Izposoja elektronskih knjig v slovenskem jeziku za člane knjižnice poteka preko portala Biblos (www.biblos.si), slovenske e-knjžnice in e-knjžgarne. Do zbirke je možno dostopati v prostorih knjižnice ali na daljavo. Knjige si je možno izposoditi in brati na osebni ali prenosni računalnik ter drugih prenosnih napravah, kot so bralniki, tablični računalniki in pametni telefoni. Medtem ko je rok izposoje za gradivo v fizični obliki 21 dni, je izposoja na portalu Biblos za e-knjigo 14 dni. Za izposajo e-knjige uporabniki potrebujejo številko članske izkaznice in geslo.

> Izposoja knjižničnega gradiva v programu COBISS2/Izposoja (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP)

> Posebna študijska soba za individualni študij (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP)

⁴ Podatke o posodobitvi knjigomata je posredoval računalničar Daniel Šalamon.

Medknjižnična izposoja je storitev, s katero knjižnica za svoje člane naroča gradivo iz slovenskih in tujih knjižnic, obenem pa posreduje lastno gradivo drugim knjižnicam. V okviru te storitve je mogoče naročiti gradivo, ki se uporablja v študijske, raziskovalne in kulturno-izobraževalne namene kakor tudi za spodbujanje bralne pismenosti in ki ga knjižnica, ki si gradivo izposoja za svojega člana, nima v svoji zbirki. Uporabnik si lahko izposodi vse vrste knjižničnega gradiva, po potrebi tudi zgolj kopije člankov, ki mu jih lahko posredujemo tudi po elektronski pošti. Gradivo za medknjižnično izposojso si lahko član naroči elektronsko ali pa osebno v knjižnici, kjer izpolni posebni formular. Dobavni rok gradiva je od dva do pet delovnih dni, podaljšan je le v izjemnih primerih. Izposojevalni rok gradivu in možnost podaljševanja roka izposoje določi knjižnica, ki gradivo posreduje. Storitev medknjižnične izposoje se zaračunava po veljavnem ceniku knjižnice, za uporabnike naše območne knjižnice v Ormožu pa je, skladno s sklenjeno pogodbo, brezplačna (Medknjižnična izposoja, 2018).

Poleg rednega dela, ki se navezuje predvsem na uporabnike, imajo zaposleni v oddelku še precej drugega dela. Vsaj dvakrat letno uredijo vse gradivo v prostem pristopu in v obeh skladiščih. To pomeni, da vse gradivo pregledajo ter določijo tisto, ki je nefrekventno in ga del pospravijo v skladišče, del pa predlagajo za odpis.⁵ Istočasno gradivo ponovno zložijo po sistemu UDK in po avtorski značnici ter očistijo police. Gradivo tudi sicer dnevno urejajo, pospravljajo vrnjeno gradivo na police in v skladišče. V poletnih mesecih pripravljajo gradivo za počitniško branje. Večina tega gradiva je v skladišču in ga je potrebno s pomočjo vozička pripeljati v prvo nadstropje na prosti prístup.

Izposojevalci tudi pripravljajo gradivo, ki ga je potrebno dostaviti v obdelavo zaradi poškodovanih nalepk, usklajevanja z bazo podatkov in podobno. Posebej označujejo poškodovane knjige, ki gredo nato v knjigovезnico v popravilo. Posamezniki nam pogosto darujejo svoje knjige. Te knjige je potrebno pregledati, saj jih po potrebi zamenjamo z našimi dotrajanimi. V zbirko uvrstimo tudi tiste podarjene knjige, ki jih bodisi naša knjižnica v zbirki nima bodisi jih imamo v manj izvodih in je po njih večje povpraševanje, na tržišču pa jih ni več mogoče dokupiti, bodisi so redke in dragocene. Pri izboru nakupa tuje in domače literature redno sodelujemo z Oddelkom nabave. Izdelujemo mesečne in letne statistike o obisku in številu transakcij na izposoji.

Posamezniki redno pomagajo pri delu tudi v drugih oddelkih, sodelujejo pri pripravah na različne prireditve, pri razstavah, izdelavi plakatov, igralnih uricah v Mladinskem oddelku ...

V knjižnici poleg vpisovanja članov v našo bazo te iz baze po potrebi skladno z zakonom tudi brišemo; brišemo člane, ki knjižnice niso obiskali več kot leto dni in do nje nimajo nobenih obveznosti. Istočasno izločimo še vpisnice neaktivnih članov.

Našteti je le nekaj pomembnejših opravil, ki jih izposojevalci in manipulanti redno opravljajo, ob tem pa jih vodi prizadevanje, da bodo uporabniki zadovoljni s ponujenimi in opravljenimi storitvami.

Pred Študijskim oddelkom z mediateko zaposleni pripravljajo tudi priložnostne razstave. Slednje so izredno domiselne, izvirne in profesionalne. Pri pripravi se avtorju razstave pogosto pridružijo sodelavci drugih oddelkov. Razstave so dobro obiskane, ogleda si jih veliko uporabnikov, avtorji pa prejemajo številne pohvale. Tematika razstav je različna; nanašajo se na pomembnejše obletnice pisateljev, pesnikov in drugih ustvarjalcev, predstavljene so aktualni dogodki, zajemajo vsebine različnih področij življenja.

V času, ko je knjižnica odprta, si jo je možno ogledati pod strokovnim vodstvom. Vodene ogledе izvajamo za osnovno- in srednješolce, tuje goste, za iskalce zaposlitve, knjižničarje in šolske knjižničarje, tiste, ki praznujejo visoke jubileje zaključka srednje šole, ter druge organizirane skupine. Naši gostje se seznanijo z zgodovino in nastankom knjižnice ter njenim delovanjem. Predstavimo jim sistem postavitve gradiva v prostem pristopu, iskanje po našem katalogu oziroma zalogi gradiva. Za ptujske šolske skupine ob kulturnem prazniku pripravljamo predavanja o življenju in delu pisatelja Ivana Potrča.

5 Odpisano sloveniko in jugoslaviko najprej ponudimo Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Gradivo, ki ga izbere za dopolnitev nacionalne zbirke, ji nato dostavimo. Del gradiva namenimo našim uporabnikom v odkup za evro, del pa ga doniramo sorodnim institucijam.

ŠTUDIJSKI ODDELEK V PRIHODNOSTI

Knjižnice dvigujejo kvaliteto življenja in povezujejo ljudi v skupnosti, saj omogočajo ustvarjalno preživljanje prostega časa. Sodobno usmerjena splošna knjižnica mora biti zasnovana kot prostor navdiha in učenja. Knjižnice so danes prostori z dolgo tradicijo in pomenijo zanesljivost pri iskanju informacij ter so prostor srečevanja in druženja. Še posebej v manjših okoljih so središče lokalne skupnosti, saj poleg drugih predstavljajo tudi domače vsebine. So institucije vseživljenjskega izobraževanja in omogočajo dostop do elektronskih gradiv in vsebin. Knjižničarji so vedno bolj usmerjeni k svetovanju, kako pridobivati informacije; potrebe uporabnikov pa so vodilo, katere storitve bomo nudili sedaj in v prihodnosti.

V prihodnosti si bomo v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj prizadevali, da bomo prisotni pri vseh kategorijah uporabnikov. Za uporabnike tretjega življenjskega obdobja bo v prihodnosti potrebno narediti več, kot so recimo bralne urice z različnimi vsebinami in debatni krožki. Prav tako bi morali biti več prisotni v domovih za ostarele, saj se je potrebno ostarelim, ki so v fizično slabši kondiciji, približati. Želimo si, da bi sicer našo raznoliko kulturno ponudbo razširili še na druge ciljne skupine, kot so osnovnošolci in srednješolci. V počastitev kulturnega praznika in tega veselega dneva kulture imamo dan odprtih vrat. Takrat prijazno povabimo zainteresirane na ogled Malega gradu, nudimo ogled Študijskega oddelka z mediateko in predstavimo naše poslanstvo. Zadnja leta je naša knjižnica vse bolj zanimiva za tuje obiskovalce in v prihodnosti so tudi ti naš izziv.

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je osrednja območna knjižnica in opravlja naloge na ptujsko-ormoškem območju za 84.677 prebivalcev (Statistični urad Republike Slovenije, 2018). V oddelku se trudimo zadovoljiti potrebe, želje in interese uporabnikov ter lokalne skupnosti po informacijah, izobraževanju in tudi razvedrilu. Trudimo se, da vrsto različnih storitev vključimo v vsakodnevno delo. Z dobro nabavno politiko se trudimo, da v okviru finančnih zmožnosti nabavimo kar se da kvalitetno strokovno literaturo. Poleg gradiva v fizični obliki uporabnikom ponujamo tudi dostop do številnih baz podatkov. Nemalokrat dobimo pohvalo, da imamo dobro ponudbo knjižničnega gradiva in ponosni smo, da slovimo kot ena najprijaznejših knjižnic v slovenskem prostoru. Zaposleni si bomo še naprej prizadevali, da bodo naši uporabniki odhajali zadovoljni, z zeleno knjigo in da se bodo z veseljem tudi vračali.

VIRI IN LITERATURA

Habjanič, M. (1999). Prenova Malega gradu za potrebe knjižnice. V J. Mikuž, S. Vešligaj (ur.), *Letno poročilo 1997* (str. 43–51). Maribor: Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine.

Rugelj, S. (ur.). (2015). *Knjiga in bralci V: bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji*. Ljubljana: UMco.

Kmetec - Friedl, B. (1999). *Knjižnica Muzejskega društva in Ferkova knjižnica na Ptuj*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Kozinc, Ž. (2007). *Vrata v vse čase. Doors to the past, present and future*. Ljubljana: Modrijan.

Medknjižnična izposoja. Pridobljeno 24. 1. 2018 s spletne strani http://www.knjiznica-ptuj.si/?mdl=page&page_id=26&subpage_id=82

Poročilo (2010–2017). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Slovenske splošne knjižnice za prihodnost: strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013–2020 (2012). Grosuplje: Združenje splošnih knjižnic Slovenije.

Število prebivalcev, upravne enote. Pridobljeno 23. 3. 2018 s spletne strani http://pxweb.stat.si/pxweb/Databse/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/15_05C30_prebivalstvo_upravne/15_05C30_prebivalstvo_upravne.as

Šuligoj, D. (1978). Ustanovitev knjižnice in njeno samoupravljanje. V D. Šuligoj (ur.), *Trideset let Študijske knjižnice v Ptuj*: nastanek in delovanje knjižnic na ptujskem in ormoškem področju (str. 7). Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

V članku so na kratko opisani začetki Študijskega oddelka z mediateko in njegova bogata zgodovina. Ob letošnji 70-letnici smo želeli še posebej predstaviti naše poslanstvo, ki se je skozi desetletja zelo spreminjalo. Od ročnega dela do uporabe sodobne tehnologije pri delu z uporabniki je minilo kar več desetletij. Knjižnica se je večkrat selila, njeno zadnje domovanje pa je danes v obnovljenem Malem gradu, kjer so združeni vsi njeni oddelki. Največji med njimi je Študijski oddelek z mediateko in ima okrog 215 tisoč enot knjižničnega gradiva. Danes je knjižnica informacijsko središče, dostopno vsakomur. Je institucija vseživljenjskega izobraževanja in uporabnikom omogoča poleg knjižničnega gradiva tudi dostop do različnih informacijskih virov v digitalni obliki, dostop do digitalnih zbirk dokumentov, izobražuje in seznanja uporabnike s knjižničnimi vsebinami. Zaposleni se vse bolj preusmerjamo k svetovanju, kako pridobivati informacije, potrebe uporabnikov pa so tisto naše vodilo, katere storitve bomo nudili uporabnikom sedaj in v prihodnosti. Knjižnica danes dviguje kvaliteto življenja in povezuje ljudi v skupnosti, kjer lahko posamezniki ustvarjalno preživljajo prosti čas, in je hkrati prostor navdiha in učenja.

This article gives an overview of the beginnings and the history of the Study and Media Department. As our library is celebrating its 70th anniversary, we decided to formally present our mission, which has changed in many ways over the years. Decades have passed between the time everything was done by hand, to the point where modern technologies are a part of our users' everyday experience. The library has moved several times, and is now located in the renovated Mali Grad, which houses all its departments and sections, of which the Study and Media Department is the largest, keeping some 215 thousand units in its collection. Today our library is an information center, available to everyone. It is a place of lifelong learning, where users can find not only a wide range of materials, but can also access digital information sources and collections of documents, as well as educational activities and information about its services. Teaching how to search for information is becoming an increasingly important part of our work, and our current and future services depend on our users' needs. Our library today is an institution of learning and inspiration that helps improve people's quality of life by bringing them together, so they can spend their free time creatively.

Prireditvena dejavnost in spodbujanje bralne kulture med odraslimi bralci

ANJA OGRIZEK

> IZVLEČEK

Spodbujanje branja in bralne kulture za različne interesne skupine je ena od glavnih nalog splošnih knjižnic. V Knjižnici Ivana Potrča Ptuj v okviru uresničevanja tega poslanstva za odrasle bralce prirejamo literarne večere s slovenskimi pisatelji, pravljичne večere za odrasle ter z avtorskim projektom Bralna značka za odrasle skrbimo za promocijo kvalitetnega branja. Na domoznanskih večerih se obiskovalcem predstavljajo umetniški ustvarjalci iz naše sredine. Knjižnično ponudbo dopolnjuje sodelovanje na ptujskih glasbenih in literarnih festivalih. Pridružujemo se nacionalnemu projektu Rastem s knjigo z namenom spodbujanja obiskovanja knjižnice in branja mlajših generacij. Z objavljanjem zapisov o knjigah, ki jih priporočamo v branje, sodelujemo na spletnem portalu Dobre knjige.

KLJUČNE BESEDE

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, bralna kultura, bralna vzgoja, prireditve za odrasle

UDK: 028-053.8:027.022

Bralno kulturo opredeljujemo kot odnos posameznika in družbe do knjige kot medija in branja kot procesa, torej splet pojmovanj, vrednot, norm, sporočil v zvezi z branjem, ki so prisotni v družbi. Gre za odnos do branja kot procesa in njegove vloge pri razvedrilu, pridobivanju znanja, razvoju posameznika itd., pa tudi za razvoj bralnih navad (Vilar, 2017, str. 17). Bralna kultura je definirana tudi kot obvladovanje vseh vrst branja, zanimanje za različne literarne zvrsti in njihovo poznavanje (Kanič, 2009, str. 55). Predpogoj za udejstvovanje v bralni kulturi je bralna pismenost in pomeni razvite bralne veščine, zmožnost (kritičnega) razumevanja prebrnega ter pojmovanje branja kot vrednote in motiviranost za branje (Vilar, 2017, str. 17–18). Vloga knjižnice pri razvoju bralne kulture in pismenosti je velika, bistvo te vloge je zlasti motivacijsko, spodbujevalno v smislu dvigovanja sposobnosti in interesa za branje. Z organizacijo literarnih večerov, različnih bralnih projektov in drugih dejavnosti se v splošnih knjižnicah trudimo za spodbujanje bralne kulture za tiste bralce, ki lahko samostojno izkoristijo branje za lasten užitek in razvoj, mladostnike pa skušamo usmeriti na pot, da bodo postali samostojni bralci (Vilar, 2017, str. 27).

Splošne knjižnice pomembno vplivajo na oblikovanje kulturnega življenja lokalne skupnosti, zato med njihove temeljne naloge sodita razvijanje in utrjevanje bralne kulture (Vilar, 2017, str. 23). K razvoju bralne kulture prispevajo predvsem z dovolj obsežno in vsebinsko raznoliko zbirko knjižničnega gradiva, ki ustreza različnim interesom uporabnikov, promocijo kakovostne literature in dejavnostjo, usmerjeno k spodbujanju branja. Kot je opredeljeno tudi v Zakonu o knjižničarstvu (Uradni list RS, št. 87/01), splošne knjižnice v okviru javne službe organizirajo posebne oblike dejavnosti za otroke, mladino in odrasle, ki so namenjene spodbujanju bralne kulture, ter organizirajo kulturne prireditve, ki so povezane z njihovo dejavnostjo.

V Knjižnici Ivana Potrča Ptuj si prizadevamo razvijati bralno kulturo pri različnih ciljnih skupinah, tako tudi za odrasle bralce pripravljamo knjižnične aktivnosti, ki so namenjene spodbujanju obiskovanja knjižnice in promociji branja. V leposlovni dvorani Študijskega oddelka z mediateko in v razstavišču, osrednjem prireditvenem prostoru, potekajo literarne in likovne predstavitve, potopisni večeri, predavanja za osebno rast in druge prireditve. Z organizacijo pravljčnih večerov smo se leta 2010 kot partnerska knjižnica priključili projektu Mariborske knjižnice Pravljčni večer za odrasle, kjer kot pravljčarka sodeluje Liljana Klemenčič. Na literarnih večerih, ki predstavljajo slovenske avtorje in njihovo ustvarjalnost, so bili v obdobju 2006–2018 naši gostje različni literarni ustvarjalci, med njimi Milan Dekleva, Aleš Šteger, Dušan Šarotar, Milan Jesih, Andrej E. Skubic, Ivan Sivec, Miha Remec, Jani Virk, Tone Partljič, Zdenko Kodrič in Tadej Golob. Literarna srečanja spremlja glasbeni program z različnimi izvajalci, pogosto v sodelovanju z obema ptujskima glasbenima šolama, Zasebno glasbeno šolo v samostanu sv. Petra in Pavla in Glasbeno šolo Karol Pahor Ptuj.

Za promocijo knjižnične dejavnosti, povezane s spodbujanjem branja in bralne kulture, skrbimo z objavami na družbenih omrežjih in obvestili na spletni strani knjižnice, z obveščanjem naših uporabnikov po elektronski pošti ter z objavami v časopisih, revijah ter na lokalni televiziji. V letu 2017 smo pričeli izdajati mesečni koledar prireditev, v katerem predstavljamo in napovedujemo dogodke, namenjene odraslim in otrokom, ter razstave.

> Literarni večer z Miho Remcem leta 2010 (foto: Srdan Mohorič, arhiv KIPP)

Letni program osrednjih knjižničnih dogodkov pripravi komisija za prireditve na podlagi prispelih ponudb, pri tem sta vodilo kakovost in aktualnost vsebine. Člani komisije pregledajo prispеле ponudbe za prireditve, se dogovorijo o izvedbi ustaljenih vsakoletnih prireditev knjižnice in pripravijo osnutek koledarja prireditev za prihodnje leto. Nekateri dogodki se že tradicionalno umeščajo v določene mesece. Tako imamo januarja potopisno predavanje, v aprilu pripravimo domoznanski večer, namenjen predstavitvam avtorjev iz lokalnega okolja, v marcu in decembru običajno otvorimo in zaključimo Bralno značko za odrasle. V poletju se pridružimo pestremu kulturnemu dogajanju ptujskih festivalov, jesenske prireditve pa so namenjene ciklusu predavanj za osebno rast. Ker je program dogodkov za naslednje leto pripravljen že v jesenskih mesecih, se komisija po dogovoru sestaja tudi med letom, predvsem zaradi evalvacije minulih dogodkov, pregleda še načrtovanih in morebitnih sprememb v programu prireditev.

V Knjižnici Ivana Potrča Ptuj s prireditveno dejavnostjo prevzemamo eno od osrednjih vlog v kulturnem utripu našega mesta. Pri tem smo usmerjeni k uresničevanju različnih ciljev, kot so spodbujanje obiskovanja knjižnice, dvig članstva in izposoje gradiva, povezovanje med oddelki knjižnice in vzajemno ustvarjanje pozitivne podobe knjižnice. Prizadevamo si za sodelovanje z lokalno skupnostjo in povezovanje z vzgojno-izobraževalnimi organizacijami in drugimi kulturnimi ustanovami.

Preberite najmanj pet knjig s seznama:

Darja Koter: **Glasbilarstvo na Slovenskem**

Boris Jukić: **Nekdo je igral klavir**

Brina Svit Merat: **Smrt slovenske primadone**

Daria Bignardi: **Popolna akustika**

Mary Amato: **Kitara za dva**

Bob Dylan: **Ni še mrak**

Anthony Scaduto: **Bob Dylan**

Leonard Cohen: **Knjiga hrepenjenja**

Elfriede Jelinek: **Učiteljica klavirja**

Ann Patchett: **Belkanto**

Steven Galloway: **Sarajevski čelist**

Rodaan Al Galidi: **Avtist in poštni golob**

Nicola Lecca: **Hotel Borg**

Els Beerten: **Vsi si želimo nebes**

Vladimir Makanin: **Kjer se je nebo stikalo s hribi**

Alenka Pinterič: **The Betales, Tito in jaz**

John Lennon: **Pisma**

Günter Grass: **Pločevinasti boben**

Janice Galloway: **Clara**

Simone Berteaut: **Edith Piaf**

Alessandro Baricco: **Devetsto**

Louis De Bernieres: **Corellijeva mandolina**

Za osvojitve bralne značke veljajo tudi drugi naslovi ... In tudi druge knjige, ki govorijo

> Zloženka iz leta 2017, ko je bil bralni seznam posvečen glasbi (foto: Mira Petrovič, arhiv KIPP).

Bralna značka za odrasle je v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj že več kot desetletje pomembna oblika spodbujanja bralne kulture in branja med odraslimi bralci. Zgodovinski pregled priča o tem, da je dobila svoje temelje na Ptujskem, natančneje na Osnovni šoli Breg, po zamisli šolske knjižničarke Majde Forštnarič v šolskem letu 2001/2002. Bralna akcija je nagovorila osnovnošolske učitelje in starše osnovnošolcev z namenom, da bi bolje spoznali nove literarne tokove v otroški in mladinski književnosti. Pozitivni odziv, ko se je v sodelujočih budil nostalgichen spomin na otroška leta in njihove prve osvojene bralne značke, je sprožil naslednjo bralno sezono, ki je bila pripravljena za vse zaposlene na ptujskih osnovnih šolah, starše, srednješolske učitelje, promovirali so jo šolski in mladinski knjižničarji našega območja.

Bralna značka za odrasle je bila v ptujski knjižnici sprva omejena samo na Mladinski oddelek in bila namenjena v glavnem starešem in učiteljem osnovnošolskih otrok. Leta 2005 pa je bila kot avtorski projekt mladinske knjižničarke in pravljničarke Liljane Klemenčič zasnovana Bralna značka za odrasle, ki je postala del ponudbe vseh treh oddelkov knjižnice, ki se ukvarjajo z izposojajo leposlovne literature. S tem se je krog sodelujočih bralcev znatno povečal, tako po strukturi kot po številu.

Zasnovana je bila z mislijo na uresničevanje naslednjih ciljev: tudi odrasli naj okusijo svetle in manj svetle plati osvajanja bralne značke, spodbujanje branja pri odraslih, pri čemer je glavni poudarek na kvalitetni literaturi, spoznavanje knjižnih novosti in bralnih »trendov« ter populariziranje ptujске knjižnice (Klemenčič, 2003, str. 44). Ker so se naši bralci prvemu vabilu k sodelovanju odzvali v lepem številu, smo bralno značko za odrasle odtlej razpisali vsako leto, že od vsega začetka njen potek uspešno vodi Liljana Klemenčič v sodelovanju z Jožico Sajko.

Prva aktivnost projekta je priprava bralnega seznama, pri njegovem oblikovanju pa je potrebno upoštevati več dejavnikov. Izbrani naslovi naj zadoščajo kriteriju kvalitete in različnim bralnim pričakovanjem, v pravi meri je potrebno zajeti tako domače kot tuje avtorje obeh spolov, zastopane naj bodo različne založbe ipd. Ob tem je potrebno preveriti, koliko izvodov posameznega naslova hranimo v knjižnični zbirki. Končni rezultat je seznam, ki zajema tako leposlovje novejšega datuma kot klasična dela, vključen je vsaj en naslov mladinske književnosti, ob prozi in poeziji pa tudi strokovna in poljudna literatura. Namenjen je rabi v splošni knjižnici, kjer uporabniki predstavljajo najširšo bralno populacijo z raznolikimi bralnimi potrebami in željami. Kot tak je odgovor tistim knjižničnim obiskovalcem, ki zelo pogosto sprašujejo po dobrem bralnem nasvetu (Klemenčič, 2005, str. 56). Skupno je bilo v letih 2005–2018 predlaganih 226 avtorjev (od tega 120 domačih in 106 tujih avtorjev) oziroma 236 naslovov.

Od leta 2012 je vodilo pri oblikovanju bralnega seznama določena tematika. Tega leta je bila tematika povezana s širšim kulturnim dogajanjem, in sicer s projektom Evropske prestolnice kulture (EPK), v katerem je kot partnersko mesto sodeloval tudi Ptuj. Izbor gradiva je bil posvečen evropskim literarnim pisavam, na seznam je bila med drugim uvrščena zbirka Zapisani v Ptuj, ki je nastala v okviru EPK 2012. Rdeča nit bralnega izbora leta 2013 so bili angeli, naslednje leto so bile to živali, v letu 2015, ko je Mladinski oddelek ptujске knjižnice praznoval šestdeseto obletnico, se je bralo na temo otroštva. Leta 2016 so bile izbrane knjige na temo hrane in pijače, naslednje leto je bila vodilna tema glasba, v letu 2018 pa gledališče in na bralnem seznamu knjige, ki pripovedujejo o igralcih, dramska besedila ter knjige, katerih avtorji so igralci, režiserji. Pri tematsko zasnovanem seznamu kot ustrezen izbor veljajo tudi dela, ki so z vsebino ali naslovom povezana z izbrano tematiko, s tem se poveča možnost izbire, bralci pa aktivno soustvarjajo bralni seznam.

Osvojitve bralne značke ne pomeni obveznega branja vseh knjig s seznama, marveč vsaj petih, veljajo tudi drugi naslovi izbranih avtorjev oziroma druga dela na izbrano tematiko. V bralne zloženke sodelujoči vpisujejo naslove prebranih knjig, misli o prebranem ali odlomke iz del, ki so jim bila najljubša. Pred uradnim pričetkom pripravimo še promocijski plakat z naslovniciami izbranih knjig in uredimo knjižno polico s knjigami z bralnega seznama.

Začetek bralne značke obeležimo z literarnim večerom ob svetovnem dnevu poezije v mesecu marcu in jo zaključimo novembra ob svetovnem dnevu slovenskih splošnih knjižnic, slavnostna prireditev kot sklepno dejanje pa se odvija v decembru ob ta veselem dnevu kulture. Bralci, ki so vrnili izpolnjene bralne zloženke, kot nagrado za osvojeno bralno značko prejmejo knjižni dar¹ in za to priložnost oblikovano spominsko knjižno znamenje. Naši bralci so se v okviru uvodnih in zaključnih prireditev družili s številnimi literarnimi ustvarjalci: Iztok Geister (2006), Feri Lainšček (2007), David Bedrač, Erica Johnson Debeljak (2008), Erika Vouk, Aksinija Kermauner in Marjolijn Hoh (2009), Andrej Brvar, Boris A. Novak in Peter Kolšek, Tone Partljič (2010), Saša Pavček (2011), Jani Virk (2012), Ljuba Jenče (2013), Tone Kregar in Jernej Dirnbek (2014), Milan Petek Levokov, Zora A. Jurič (2015), Romana Ercegovič, (2016), Metka Lampret, Matej Krajnc (2017) in Ivana Djilas (2018).

¹ Knjige za nagrado in spomin za sodelovanje v bralni znački so v teh letih darovale različne založbe (Ebese-da, Mladinska knjiga, Založba Litera, Pomurska založba, Družba Piano, Študentska založba, Beletrina, Založba Miš idr.).

> Otvoritev nove bralne sezone s Tonetom Kregarjem in Jernejem Dirnbekom iz glasbene skupine Mi2 (foto: arhiv KIPP)

V letih 2005–2017 je bralno značko osvojilo 1.258 bralcev, v povprečju 97 bralcev letno. Največ sodelujočih smo zabeležili v letu 2007, ko je bilo oddanih 130 bralnih zloženek. Prav tako kot posamezniki se zdaj že tradicionalni bralni dejavnosti pridružujejo tudi šole in društva. V njej sodelujejo Srednješolski center Ptuj, Gimnazija Ptuj, Društvo žena Hajdina, osnovne šole s ptujskega območja s šolskimi knjižničarji in Slovenska vojska (Kadetnica Maribor), ki se je bralni znački priključila leta 2012. Bralni akciji sta se leta 2007 priključili Mariborska knjižnica in Knjižnica Franca Ksaverja Meška Ormož, leta 2014 Knjižnica Josipa Vošnjaka Slovenska Bistrica in Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, kot primer dobre prakse pa je takšno ali zelo podobno obliko dela z odraslimi bralci v svoj program vključilo veliko drugih knjižnic po Sloveniji (Sajko, 2015, str. 68). Ker bralni seznam nastaja v knjižnici Ivana Potrča Ptuj, lahko pridružene knjižnice zamenjajo posamezne predlagane naslove z gradivom, ki je morda bolj dostopno in značilno za matično območje oziroma za bralce, ki jih želijo pritegniti k bralni znački (Klemenčič, 2013, str. 82).

Odraslim bralcem so namenjene različne knjižnične dejavnosti, kot so literarni večeri in knjižne razstave, ki so prav tako posvečene popularizaciji kvalitetnega leposlovja, vendar pa je Bralna značka za odrasle (in druge podobne oblike kot npr. Primorci beremo, Ta veseli knjižni svet in druge) posebno bralno udejstvovanje, ki je časovno omejeno in vsebuje predpisan bralni seznam (Klemenčič, 2011, str. 89). S spodbujanjem branja, predvsem pa s svojo stalnostjo, torej vsakoletno izvedbo, zagotovo prispeva k ohranjanju oziroma dvigovanju bralne kulture, kamor pripisujemo tista bralna dejanja, ki vodijo k umetniškim besedilom oziroma stran od popularnega, le kratkočasnega branja (Klemenčič, 2011, str. 90). Osnovno vodilo projekta vsa leta ostaja predstavljati izbor kvalitetne literature domačih in tujih avtorjev, k branju pritegniti odrasle bralce ter posledično spodbujati razmišljanja in pogovore o prebranem ter druženje ob knjigah. Z vsakoletnim izborom pripomoremo k povečani izposoji predlaganih del in avtorjev, ob promociji branja med odraslimi bralci je tako dosežen še en pomemben cilj, ko bralci posežejo po tistih knjigah, ki bi morda ostale spregledane in pozabljene na knjižnih policah.

PROJEKT RASTEM S KNJIGO ZA SREDNJEŠOLCE

Rastem s knjigo je nacionalni projekt spodbujanja bralne kulture med osnovnošolci in srednješolci. Z vsakoletnim izvajanjem tega projekta v splošnih knjižnicah opravljamo pomembno nalogo pri promociji branja med mladimi bralci, prav tako pa jih spodbujamo k obiskovanju knjižnice.

Projekt je Ministrstvo za kulturo prvič izvedlo v šolskem letu 2006/2007, najprej zgolj za osnovne šole. Od leta 2009 ga pripravlja Javna agencija za knjigo Republike Slovenije (JAK) v sodelovanju z Ministrstvom za kulturo, Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport, Pionirsko – centrom za mladinsko književnost in knjižničarstvo pri Mestni knjižnici Ljubljana (MKL), Zavodom Republike Slovenije za šolstvo, Združenjem splošnih knjižnic, Sekcijo šolskih knjižnic pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije, Društvom šolskih knjižničarjev Slovenije in Društvom slovenskih pisateljev. V šolskem letu 2010/2011 je bil projekt razširjen in od takrat so vanj poleg sedmošolcev vključeni tudi vsi dijaki prvih letnikov srednjih šol.

Prve priprave na projekt, ki je vezan na šolsko leto, se pričnejo v spomladanskih mesecih z javnim razpisom, v okviru katerega pristojna strokovna komisija med prijavljenimi slovenskimi mladinskimi deli izbere dve – eno za sedmošolce in eno za dijake prvih letnikov. Delovna skupina, ki vključuje predstavnike sodelujočih institucij, pripravi natančne informacije o izvajanju projekta za šole in knjižničarje, v sodelovanju z založnikom in avtorji pa tudi promocijsko gradivo in predstavljena filma za obe deli.

Uradni začetek projekta je vsako leto 8. septembra ob mednarodnem dnevu pismenosti. Nosilke izvajanja projekta Rastem s knjigo smo slovenske splošne knjižnice in pri tem vsaka splošna knjižnica izvaja projekt za mlade, ki se šolajo na njenem območju. Dijaki prvih letnikov obiščejo njihovi srednji šoli najbližjo splošno knjižnico. Obisk knjižnice je del letnega delovnega načrta slovenskih srednjih šol in vključuje spoznavanje knjižničnega informacijskega znanja, dijaki pa v dar prejmejo vsak svoj izvod izbrane knjige.

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj projekt Rastem s knjigo izvaja od vsega začetka, torej od septembra 2006 naprej, uspešno je nadaljevala s projektom tudi takrat, ko so se ideji spodbujanja branja in obiskovanja knjižnic pridružili dijaki prvih letnikov. Za koordinacijo projekta je od 1. septembra 2006 do 30. junija 2010 skrbela Lidija Majnik, po njeni upokojitvi pa je 1. septembra 2010 to vlogo prevzela Milena Doberšek.

> Dijaki prvega letnika Gimnazije Ptuj s prejetimi knjižnimi darovi (foto: arhiv KIPP)

Glede na zasnovano in obsežnost je projekt Rastem s knjigo v slovenskem merilu edinstven, saj se izvaja sistematično in iz leta v leto zajame mlade določene starosti v okviru rednih šolskih dejavnosti (Doberšek, 2015, str. 60). To potrjuje tudi podatek, da so v našo izvedbo projekta vključene vse ptujske srednje šole: Gimnazija Ptuj, Ekonomska šola, Biotehniška šola, Elektro in računalniška šola ter Strojna šola. V enem šolskem letu knjižnico obiše več kot dvajset srednješolskih skupin, od začetka izvajanja projekta za srednješolce, torej od šolskega leta 2010/2011 do zaključnega šolskega leta 2016/2017, je knjižnico obiskalo 3.671 dijakov prvih letnikov.

V okviru izvajanja projekta dijakom predstavimo ptujsko knjižnico in njeno dejavnost, zgodovino knjižnice in Malega gradu. Ob ogledu podrobneje spoznajo Študijski oddelek z mediateko, saj pričakujemo, da bodo z vstopom v srednješolsko obdobje pričeli obiskovati oddelek za odrasle. Seznanimo jim s tem, kako lahko postanejo člani naše knjižnice, ter jih povabimo k brezplačnemu vpisu. Ogledajo si spominsko sobo pisatelja Ivana Potrča ter spoznajo možnost uporabe čitalnice, študijskih sob za individualno učenje, računalniške opreme in dostopa do različnih spletnih informacijskih virov, ki jih knjižnica zagotavlja svojim članom. Želimo jih predvsem seznaniti s knjižnico ter jih usmeriti k samostojni uporabi storitev knjižnice, ki jim bo z zagotavljanjem primerne gradiva in svetovanjem knjižničnih strokovnih delavcev v pomoč in spodbudo pri šolskem delu.

Namenimo jim vsebine, ki so usmerjene v utrjevanje oziroma pridobivanje knjižničnih informacijskih znanj. Predstavimo jim program COBISS, predvsem iskanje gradiva v lokalnem katalogu knjižnice, in uporabo segmenta Moja knjižnica s poudarkom na spoznavanju postopkov podaljšanja roka izposoje in rezerviranju gradiva.

Spoznajo mobilno aplikacijo mCOBISS in spletni portal Biblos, na katerem si lahko člani ptujske knjižnice brezplačno izposojajo elektronske knjige. V letu 2017 smo koncept izvedbe projekta nekoliko spremenili in dopolnili, tako smo vključili še predstavitev portala Dobre knjige in dijakom s tem ponudili eno izmed možnosti, kako najti pot do kvalitetnega leposlovja, prav tako jim predstavimo spletni biografski leksikon Spodnjepodravci.si, ki ga pripravlja ptujska knjižnica, ter regijski spletni portal Kamra, kjer sodelujemo z objavami bogatih digitalnih vsebin. Pri izvedbi sledimo namenu projekta Rastem s knjigo, torej da prav vsak dijak dobi možnost organiziranega obiska knjižnice v kraju njegovega šolanja in da se seznanijo z mnogovrstnimi dejavnostmi, ki v njej potekajo. Prav tako želimo mlade generacije spodbuditi k branju, zato jim predstavimo izbranega avtorja in knjigo, ogledajo si tudi predstavitveni film o delu.

Pismenost in bralna kultura vplivata na pozitiven odnos do branja in znanja za vse življenje, razvijata pa se skozi branje ter z uporabo knjižnice. Z izvajanjem projekta Rastem s knjigo želimo pri dijakih vzpostaviti pozitiven odnos do knjižnice in branja, s promocijo knjižnice in njene dejavnosti pa ustvariti zveste obiskovalce, ki se bodo vračali tudi kasneje, ko bodo zaključili s formalnim izobraževanjem. Kot že ime projekta namiguje, mladostniki s knjigami rastejo, odraščajo. Dijaki stopajo na pot odraslih bralcev, nekateri z že oblikovanimi bralnimi interesi in pričakovanji. Knjižnico spoznajo kot ustanovo, ki jim bo v času šolanja in tudi kasneje nudila bogat izbor literature, ob tem pa tudi kot prostor, ki omogoča razvoj ustvarjalnosti in osebnih kompetenc ter predvsem zadovoljevanje lastnih bralnih potreb.

FESTIVAL DNEVI POEZIJE IN VINA

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj sodeluje na treh ptujskih festivalih, ki z bogatim programom ustvarjajo pestro poletno kulturno dogajanje: na festivalu Art Stays, ko gostimo umetniško razstavo, na festivalu Arsana z Arsaninimi glasbenimi pravljicami, na festivalu Dnevi poezije in vina z avtorskim projektom Muzične pravljice, v sodelovanju z založbo Beletrina pa pripravimo otvoritveni literarni večer z osrednjim gostom festivala.

2 Leta 2014 preimenovana v Beletrino.

Festival Dnevi poezije in vina so zasnovali Aleš Šteger in njegovi sodelavci na Študentski založbi,² svojo zgodbo je začel pisati v Medani v Goriških brdih. Odločitev za ta kraj so sprejeli na povabilo Aleksa Klinca iz Medane, ki je vsa leta skrbel za vinske degustacije. Zasnovali so mednarodni festival mladih pesnikov, ta pa se je nato širil in pesniškim branjem dodajal še koncerte, filmske predstavitve, gledališče, ples ... Ko je postal medijsko prepoznaven, so nanj začeli vabiti tudi sodobne pesniške klasike (Ciglenečki, 2010, str. 8).

Leta 2010 se je eden najpomembnejših evropskih pesniških festivalov, ki združuje pesnike iz vsega sveta in skuša poezijo približati čim širšemu krogu ljudi, iz primorske Medane preselil v naše mesto. Kot vsi sodobni literarni festivali temelji predvsem na živem stiku z bralci. V času festivala Ptuj zaživi v znamenju poezije z gostujočimi pesniki in številnimi dogodki, kot so večerna pesniška branja in koncerti, zasebna branja, vinske degustacije in delavnice, umetniške razstave, okrogle mize in pravljicne urice.

Festival že od začetka uresničuje dva glavna cilja, in sicer predstavitev najaktualnejših tokov sodobne poezije slovenski publiki in promocijo poezije. Ves čas se poezija povezuje tudi z drugimi umetnostmi, zato festivala ne sestavljajo samo pesniška branja in degustacije vina, kot bi sklepali po naslovu, pač pa je mozaik najrazličnejših umetniških akcij, pesniškim branjem se pridružujejo druge umetnosti, za sproščena druženja poskrbi bogat vinski program. Dnevi poezije in vina so namenjeni pesnikom, kritikom, bralcem poezije, ljubiteljem dobrega vina, umetnosti na splošno, tudi najmlajšim, za katere je pripravljen bogat program. Organizatorjem uspeva, da festival vsako leto znova nagovori veliko število obiskovalcev (Ciglenečki, 2010, str. 8).

Odkar Dnevi poezije in vina potekajo v našem mestu, ptujska knjižnica uspešno sodeluje z založbo Beletrina. V prvem letu se je knjižnica vključila s programom za otroke, in sicer z Muzičnimi pravljicami, avtorskim projektom Liljane Klemenčič. V času festivala se pravljice odvijajo vsakodnevno ob 17. uri v Muzikafeju na Vrazovem trgu na Ptujju, njihova rdeča nit je vezana na festivalsko dogajanje. Negujejo umetnost pripovedovanja in poslušanja pravljic ter vabijo h kvalitetni izvorni in prevodni literaturi za otroke. Ob Liljani Klemenčič, ki skrbi za celotni program in izvedbo, se projektu pridružujejo tudi pravljicarji iz drugih slovenskih splošnih knjižnic.

> Odprtje razstave, posvečene pesniku Andreju Brvarju, častnemu gostu festivala v letu 2017 (foto: Mira Petrovič, arhiv KIPP)

> Literarni večer s Svetlano Makarovič, ki ga je povezoval Aljoša Harlamov (foto: Melita Zmazek, arhiv KIPP).

Leta 2011 se je sodelovanje še okrepilo, saj odtlej pripravljamo otvoritveni literarni večer z osrednjim festivalskim gostom. Doslej smo v okviru festivala v knjižnici gostili različne pesniške ustvarjalce, ob tem pa smo pripravili razstave knjig osrednjih slovenskih gostov festivala. Sledili so si naslednji avtorji in razstave: španska pesnica Anunciada Fernández de Córdoba, Tomaž Šalamun (2011), švicarska pesnica Ilma Rakusa, Milan Jesih (2012), Josip Osti (2013), Svetlana Makarovič (2014), Milan Dekleva (2015), Venio Taufer (2016), Andrej Brvar (2017) in Jure Detela (2018).

DOMOZNANSKI VEČER

Z domoznanskim večerom in organizacijo knjižnega sejma se v aprilu pridružujemo praznovanju svetovnega dneva knjige in avtorskih pravic. Vrsto let smo v prostorih knjižnice pripravljali knjižni sejem, na katerem so se predstavljale različne založbe in obiskovalcem ponujale knjige po ugodnih cenah. Domoznanski večer je že skoraj desetletje naša prepoznavna prireditve, namenjena predstavitvi avtorjev, ki delujejo na Ptujskem oziroma avtorjev, ki prihajajo s tega območja ali pa so nanj vezana njihova dela. To poimenovanje se v letnih poročilih knjižnice prvič pojavi leta 2010, že pred tem smo večkrat gostili umetniške ustvarjalce s ptujskega področja.

KRONOLOŠKI PREGLED

- 2010** Domoznanski večer z Mirkom Jaušovcem in Jožetom Križaničem ter otvoritev razstave modelov ladij Krištofa Kolumba v izvedbi Milana Gabrovca.
- 2011** Na domoznanskem večeru smo gostili Jožeta Križančiča in Mirana Horvata, Vojka Havlas pa je predstavila pisatelja Franca Jezo.
- 2012** Odprtje razstave likovnih del in pogovor z umetnikom Marjanom Kekcem Ogradnim, ki ga je vodila Liljana Klemenčič.
- 2013** Domoznanski večer z odprtjem razstave slik članov Likovne sekcije dr. Štefke Cobelj, Delavsko prosvetnega društva Svoboda Ptuj in druženje s člani Literarnega kluba Zveze kulturnih društev Ptuj.
- 2014** Domoznanski večer s Franjem Gnilškom, z gostom se je pogovarjala Viktorija Dabič.
- 2015** Na domoznanskem večeru smo gostili Ivana Cimermana, z avtorjem se je pogovarjala Sonja Votolen.
- 2016** Domoznanski večer z Marjano Tkalčec in Mitjem Gobcem. O slikarki je spregovoril Franc Simonič, z Mitjem Gobcem se je pogovarjala dr. Darja Koter.
- 2017** Na domoznanskem večeru so bile na ogled postavljene fotografije Borisa B. Voglarja. Avtor je predstavil svoj obsežni in tematsko raznolik fotografski opus v pogovoru z Nevenko Dobljekar.
- 2018** Osrednji gost domoznanskega večera je bil pisatelj, profesor in bibliotekar France Planteu z Vidma pri Ptujju. Pogovor z avtorjem o njegovem življenju in literarnem ustvarjanju je vodila Darja Plajnšek.

> France Planteu v pogovoru z Darjo Plajnšek (foto: Alfonz Zavrnik, arhiv KIPP)

> Fotografija z natečaja Ujemi trenutek s knjigo ponazarja misel, da se dobra knjiga prileže vedno in povsod (foto: Živa Bombek, arhiv KIPP).

3 Statistični podatki so bili pridobljeni 19. 4. 2018 preko administrativnega vmesnika portala Dobre knjige.

PORTAL DOBRE KNJIGE

Ob skrbno oblikovanih kvalitetnih knjižnih zbirkah v splošnih knjižnicah k pozitivnim trendom v bralni kulturi pomembno prispevajo premišljene, ciljno naravnane promocije kakovostnega knjižnega gradiva, med katere lahko uvrstimo tudi knjižni portal slovenskih splošnih knjižnic Dobre knjige (Malec, 2014, str. 13). Nastal je na pobudo Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper in Goriške knjižnice Franceta Bevka Nova Gorica, kmalu prerasel v partnerstvo z osrednjimi knjižnicami Obalno-kraškega in Goriškega območja, nato pa vključil še druge slovenske splošne knjižnice in postal nacionalni projekt (Grilc, 2016, str. 40). Prvič je bil javno predstavljen 20. novembra 2014, na dan slovenskih splošnih knjižnic.

Osnovni namen projekta je bil vzpostaviti enoten spletni portal slovenskih splošnih knjižnic, s celovitimi, neodvisnimi predstavitvami kakovostne literature, namenjenimi vsem, ki v poplavi literature iščejo »dobro knjigo«. Splošne knjižnice s portalom zasledujejo več kratkoročnih in soodvisnih ciljev: promocijo branja, promocijo kakovostne literature, utrjevanje strokovnega sodelovanja med slovenskimi splošnimi knjižnicami, aktivno udeležbo uporabnikov v procesih oblikovanja knjižnične ponudbe ... Uresničitev vseh navedenih parcialnih ciljev lahko pripomore k izpolnitvi temeljne in dolgoročne naloge splošnih knjižnic, torej k dvigu bralne kulture (Malec, 2014, str. 14).

Uporabniku je portal v veliko pomoč pri izboru knjig za branje, ki ustrezajo njegovemu bralnemu okusu, ob dodeljenih karakteristikah knjige (izbira glede na žanr, narodnost) so mu na voljo tri osnovne informacije. Poleg osnovnih podatkov o knjigi dobi informacijo o vsebini, na voljo sta mu krajši odlomek iz knjige ter ocena. Od tod se uporabniku odpreta dve možnosti dostopa do zelene knjige. Dosegljivost knjige lahko preveri preko vzajemnega bibliografskega sistema COBISS ali pa dostopnost knjige v e-knjigarni Biblos. Vlogo pri vrednotenju imajo lahko tudi registrirani bralci, ki po želji prispevajo svoje komentarje k posameznim knjigam. S tem, ko portal deluje tudi kot odprta platforma izmenjavanja mnenj o knjigah, opravlja vlogo spodbujevalca razmisleka o prebranem in privzema vlogo tistega, ki širi izkušnjo o knjigah kar najširšemu krogu bralcev. Portal torej načrtno gradi »skupnost bralcev«, ki raziskuje in reflektira svet knjig (Grilc, 2016, str. 41).

Zelo pomembna dodana vrednost portala je njegova obojestranska povezava z vzajemnim knjižničnim katalogom COBIB. Spletne povezave do pripadajočih bibliografskih zapisov v COBIB-u omogočajo uporabnikom portala pregled in rezervacijo zelenega leposlovja v izbrani splošni knjižnici in obratno, bibliografske zapise v COBIB-u dopolnjujejo spletne povezave celovitih vsebinskih opisov priporočenega leposlovja na portalu. Portal se ponaša s celovitim vsebinskim opisom leposlovja. Z anotacijami, s fotografijami naslovnice, z doživljajskimi opisi, informacijami o prejetih nagradah, z mnenji in ocenami bralcev ter s sklopom relevantnih spletnih povezav predstavlja nadgradnjo in vsebinsko dopolnitev klasičnega knjižničnega kataloga (Malec, 2014, str. 14).

Portalu se je pridružilo 46 knjižnic, med sodelujočimi je vseh deset osrednjih območnih knjižnic. Po podatkih z dne 19. 4. 2018 knjižna priporočila prispeva 120 vnašalcev, objavljenih je 2.459 zapisov. Uspeh portala glede na število priključenih knjižnic, vnašalcev in ogledov obiskovalcev priča o tem, »da se knjižničarji zavedamo pomena promocije kakovostnega leposlovja in da smo portal prepoznali kot primeren in prepričljiv medij za tovrstno dejavnost. Obenem pa se v vsem tem izkazuje vitalnost slovenskih splošnih knjižnic, ki se zavedajo pomena hitrega prilagajanja in odzivanja na »trgu« digitalnega globalnega sveta« (Rozina, 2016, str. 23–24). V letu 2014 se je z vnosom vsebin na portal priključila tudi Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, kar sodi v njeno dejavnost v okviru izvajanja posebnih nalog osrednjih območnih knjižnic. Vnašalca, Anja Ogrizek in Gregor Korošec, sta doslej objavila 23 zapisov o knjigah, njun prispevek si je ogledalo 40.841 obiskovalcev portala.³

Med naloge knjižničarjev sodi tudi vrednotenje in na tej podlagi priporočanje književnih del bralcem z namenom prispevati k razvoju bralne kulture (Perenič, 2016, str. 78). Pomemben del vsakodnevnih opravil knjižničarjev je priporočanje knjižnih del svojim uporabnikom, pri čemer upoštevamo njihove različne sposobnosti in želje. Pri svojem delu se trudimo, da bi zadovoljili vse bralne okuse in z enako mero spoštovali vse bralce. Ob nespornem dejstvu, da se v večji meri posega po knjigah, ki so namenjene razvedrilu in prostemu času, so naša prizadevanja usmerjena predvsem k temu, kako promovirati literaturo z večjo vsebinsko in estetsko vrednostjo, da bi se razmerje branosti tovrstne literature vsaj približno uravnovesilo z lahkotnejšo (Vidic, 2010, str. 147–148). Zapisi na portalu Dobre knjige ob promociji branja prav tako opravljajo priporočilno funkcijo, le da so namenjeni širokemu krogu bralcev. Portal je v pomoč našim uporabnikom in jim olajša bralno izbiro, poslužujemo pa se ga tudi knjižničarji. Če želimo prispevati k dvigu bralne kulture predvsem v smislu promocije kvalitetnega branja, moramo biti dobro seznanjeni tudi s knjižnimi novostmi, ob sprotne branju oziroma lastnih bralnih izkušnjah nam je pri tem v pomoč tudi portal Dobre knjige, ki s svojo zasnovo temelji na predstavitev sodobnega kvalitetnega leposlovja.

Ciglencečki, J. (2010, 20. avgust). Prihajajo Dnevi poezije in vina. *Štajerski tednik*, 63, str. 8.

Dobre knjige. Pridobljeno 19. 4. 2018 s spletne strani <https://www.dobreknjige.si/admin/statistika.aspx>

Doberšek, M. (2015). Nacionalni projekt Rastem s knjigo. V *60 let z mladimi bralci* (str. 58–63). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Doberšek, M. (2015). Desetletje rasti s knjigo na Ptuj. *Ptujčan*, 21(1), 22.

Grilc, U. (2016). Spletni knjižni portali, vrednotenje založniške produkcije in knjižna kultura. *Knjižnica*, 60(2–3), 35–52.

Kanič, I. (ur.) (2009). *Bibliotekarski terminološki slovar*. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, Narodna in univerzitetna knjižnica.

Klemenčič, L. (2003). Bralna značka za odrasle. *Mentor*, 24(4), 42–46.

Klemenčič, L. (2005). Sez(n)am – bralna značka za odrasle. *Mentor*, 26(1/2), 56–59.

Klemenčič, L. (2011). Bralna značka za odrasle 2011: knjižničarske pravljicne poti. *Mentor*, 32(3), str. 89–91.

Klemenčič, L. (2013). Iz splošne knjižnične delavnice. *Mentor*, 34(3), 81–83.

Malec, L. (2014). Predstavitev spletnega portala Dobreknjige.si. V *Knjižnica, srce mesta: vrednotenje književnosti za potrebe knjižnic* (str. 13–15). Ljubljana: Mestna knjižnica.

Perenič, U. (2016). Literarni kritik in knjižničar kot posrednika pri razvijanju bralne kulture. *Knjižnica*, 60(2–3), 77–88.

Poročilo (2006–2017). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Rastem s knjigo: nacionalni projekt. Pridobljeno 15. 9. 2017 s spletne strani <http://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo/>

Rozina, R. (2016). Življenje portala Dobreknjige.si v Mestni knjižnici Grosuplje. *Knjižničarske novice*, 26(3/4), 23–24.

Sajko, J. (2013). V knjižnici s pravljicnim večerom za odrasle uspešno sklenjena še ena sezona bralne značke za odrasle. *Ptujčan*, 19(1), 18.

Sajko, J. (2015). Bralna značka za odrasle. V *60 let z mladimi bralci* (str. 66–69). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Vidic, R. (2010). O bralni kulturi. V *Zgodbe iz knjižnice* (str. 147–149). Ljubljana: Sekcija za splošne knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije.

Vilar, P. (2017). *Proaktivna splošna knjižnica za bralno pismenost in bralno kulturo*. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Zakon o knjižničarstvu (2001). *Uradni list RS*, št. 87, s spremembami.

Knjižnice imajo pri razvoju bralne kulture pomembno vlogo, zlasti v motivacijskem smislu pri spodbujanju interesa za branje. To področje razvijajo z organizacijo literarnih večerov, bralnih projektov in drugih aktivnosti. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj sledi izpolnjevanju ene od osrednjih nalog splošnih knjižnic, tj. negovanju bralne kulture, s pripravo pestrih knjižničnih dejavnosti. Gostimo različne literarne ustvarjalce, sodelujemo na pravljinih večerih za odrasle ter z avtorskimi projekti skrbimo za promocijo knjižnice in branja. Bralna značka za odrasle je z vsakoletno izvedbo in izborom kvalitetnega bralnega seznama pomembna oblika spodbujanja bralne kulture med odraslimi bralci. Njen pričetek in zaključek vsako leto slavnostno obeležimo z literarnim večerom. Osnovni značilnosti bralne akcije sta izbran seznam literature in določeno obdobje, v katerem je potrebno prebrati vsaj pet knjig s seznama. Število sodelujočih bralcev in njihovi pozitivni odzivi pričajo o zelo uspešnem projektu, čigar osnovno vodilo je h kvalitetnemu branju pritegniti odrasle bralce. V knjižnici že skoraj desetletje pripravljamo domoznanske večere, namenjene predstavitvi umetniških ustvarjalcev, ki prihajajo s Ptujkega ali so s svojim delovanjem tu zapustili pomemben pečat. Z vsakoletnim izvajanjem projekta Rastem s knjigo spodbujamo obiskovanje knjižnice in branje med srednješolci, ki stopajo na pot odraslih bralcev. Dijakom prvih letnikov predstavimo Študijski oddelek z mediateko ter jim ponudimo izbrane vsebine knjižničnega informacijskega opismenjevanja, kot so iskanje gradiva v programu COBISS, uporaba segmenta Moja knjižnica, izposoja elektronskih knjig na portalu Biblos in predstavitev različnih spletnih virov. Knjižnica se priključuje poletnemu kulturnemu dogajanju na Ptuj, med drugim od leta 2010 sodeluje na festivalu Dnevi poezije in vina. Z avtorskim projektom Muzične pravljice bogatimo program za otroke, v sodelovanju z založbo Beletrina pa pripravimo literarni večer z osrednjim gostom festivala. Z vnašanjem knjižnih priporočil od leta 2014 sodelujemo na spletnem portalu Dobre knjige, ki je kot nacionalni projekt slovenskih splošnih knjižnic namenjen predstavitev in promociji kvalitetne literature.

EVENTS AND PROMOTION OF READING CULTURE AMONG ADULTS

Libraries play a crucial role in developing reading culture, especially by motivating people to read. They promote reading by holding literary evenings and discussions, organizing reading projects, and other activities. In its pursuit to fulfill one of its central functions as a public library – promotion of reading culture – the Ivan Potrč Library, Ptuj, organizes a wide variety of events. We organize events with a variety of authors, participate in storytelling nights for adults, and promote the library and reading through original projects. The Reading Badge drive for adults, where we offer readers a list of good books every year, is an important activity for motivating adults to read. Every year we mark its beginning and end with a literature reading. We provide readers with a list of selected books, and participants must read at least five books from the list in a certain period. The number of readers and their positive feedback are testament that this a very successful project, aimed at promoting good books among adult citizens. For over a decade the library has been holding events focusing on local culture, and presenting artists who come from the Ptuj region or have left a strong mark there. The annual Growing with Books (Rastem s Knjigo) project encourages high-school children, who are turning into adult readers, to visit the library and read. First-year students visit the Study and Media Department, and we teach them some basics of using the library information system, e.g. how to search for materials in COBISS, use the Moja Knjižnica tab or borrow e-books on the Biblos portal, and give them a presentation of online sources. The library is also involved in creating the summer cultural program in Ptuj, and has among other things participated in the Days of Poetry and Wine festival since 2010. Our original project Musical Tales (Muzične Pravljice) is an important part of the children's program, and we also work with the publishing house Beletrina in organizing a reading with the festival's guest of honor. Since 2014 we have been posting book recommendations on the Dobre Knjige portal, which was designed as a national project where Slovenian public libraries can present and promote good books.

Mladinski oddelek ptujske knjižnice in bibliopedagoške oblike za mlade bralce

ANJA OGRIZEK

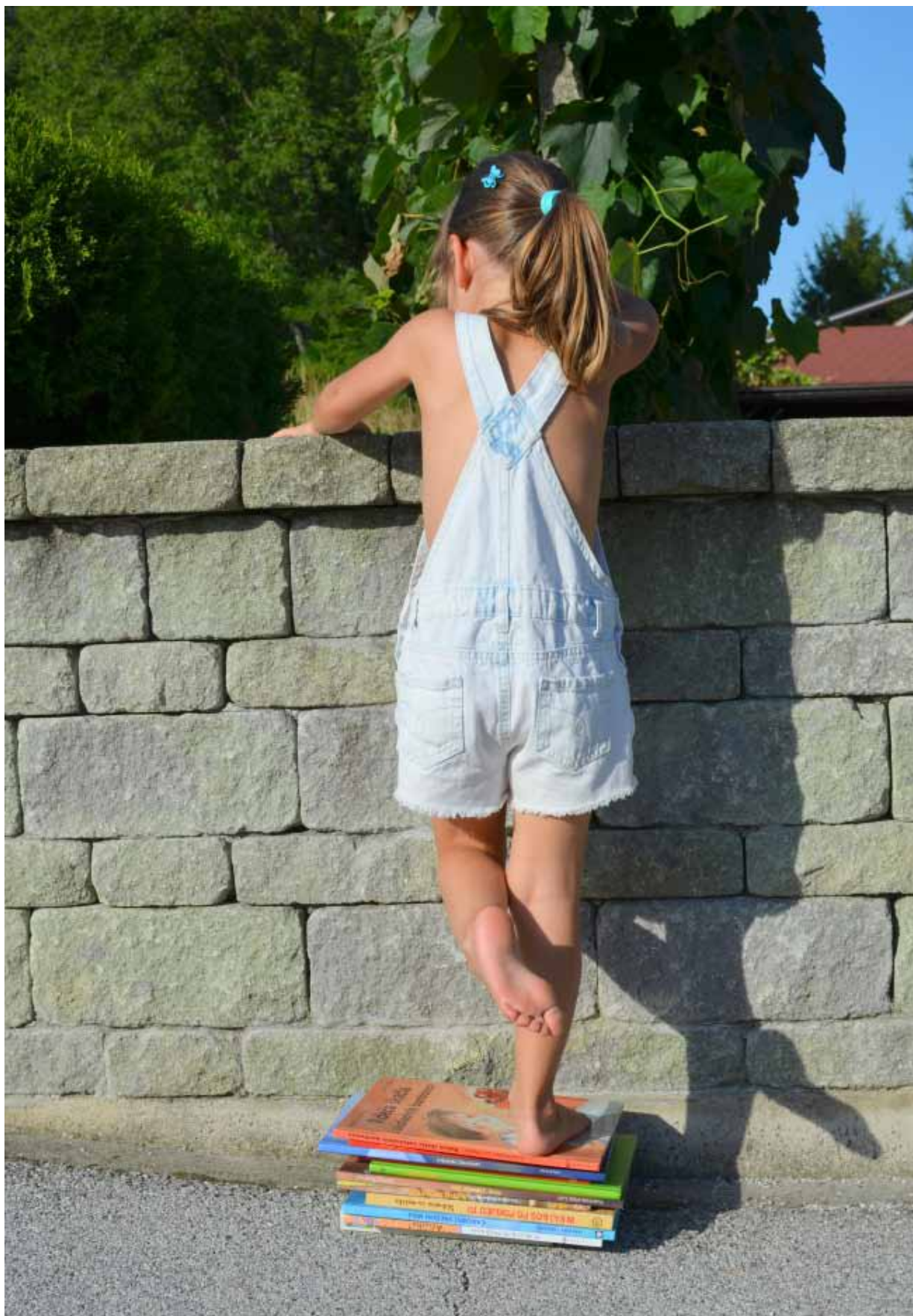
> IZVLEČEK

V prispevku je predstavljen Mladinski oddelek Knjižnice Ivana Potrča Ptuj, kratek zgodovinski razvoj, oddelek v današnjem času ter bibliopedagoške oblike za spodbujanje bralne kulture med mladimi obiskovalci. Najbolj prepoznavne so Pravljice z jogo, turistične bibliourice, Muzične in Arsanine pravljice, počitniške urice, Pikina bralna značka in igralna ura s knjigo. Ob tem pa izvajamo še pestro razstavno dejavnost in gostimo organizirane skupine predšolskih otrok in osnovnošolcev.

KLJUČNE BESEDE

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, knjižnična dejavnost, bibliopedagoška dejavnost, bralna vzgoja, prireditve za mladino

UDK: 027.022:028.5-053.6:37

> S pomočjo knjig vidimo dlje (foto: Vojka Havlas, arhiv KIPP).

UVOD

Mladinske knjižnice so kulturne in vzgojne ustanove, ki sistematično zbirajo različno knjižno in neknjižno gradivo za otroke in mladostnike do 15. leta starosti. Razvile so vrsto bibliopedagoških oblik, s katerimi spodbujajo bralno kulturo mladih obiskovalcev ter jih knjižno in knjižnično vzgajajo. Knjižna vzgoja, ki otroke postopno oblikuje v bralce, uporabnike leposlovnih in poučnih knjig ter različnega neknjižnega gradiva, se prične že v zgodnjem otroštvu v družini. Nato je vključena v celoten vzgojno-izobraževalni proces v vrtcu in šoli. Ob knjižni vzgoji v domačem in šolskem okolju so mladinske knjižnice pomemben člen pri otrokovem odkrivanju literature ter razvijanju pozitivnega odnosa do knjig in branja. Njihovo osnovno delo je omogočanje branja in motivacija za branje, s tem pa se prepleta vzgoja za samostojno uporabo knjižnice in njenega gradiva.

MLADINSKI ODDELEK SKOZI ČAS

Mladinski oddelek ptujske knjižnice že več kot 60 let mladim bralcem odpira vrata v svet knjig in branja.¹ Njegovi začetki segajo v leto 1955, ko je nastala Pionirska knjižnica, predhodnica današnjega oddelka. V Krempljevi ulici 2 na Ptuj, kjer so bili prostori Mestne knjižnice in čitalnice, je bilo zanjo na razpolago skromnih 18 m² ter nekaj več kot 600 enot gradiva. Z leti je knjižnična zbirka stalno rasla, prav tako število bralcev, mladinski knjižničarji pa so v opravljanju svojega poslanstva širili svojo dejavnost in ponudbo.

Leta 1982 se je Mladinski oddelek pridružil Študijskemu oddelku ptujske knjižnice² v obnovljenih prostorih minoritskega samostana. Kadrovske okrepitve in nekoliko večji prostori so dali polet različnim dejavnostim za otroke. Pravljicne urice, literarne uganke, različne tematske razstave, razstave knjižnih novosti in likovnih izdelkov mladih bralcev so postale redna oblika dela z mladino. Leta 1986 so bile za aktivno in kvalitetno preživljanje prostega časa med šolskimi počitnicami prvič organizirane Vesele urice oziroma počitniške urice s pripovedovanjem pravljic, likovnimi delavniciami ter družabnimi in socialnimi igrami. Leta 1990 je bil organiziran prvi Otroški literarni popoldan – srečanje otrok z literarnimi in likovnimi ustvarjalci.³ Leta 1992 se je oddelek prvič vključil tudi v reševanje Mednarodnega knjižnega kviza, od leta 1998 naprej pa je redno sodeloval v Slovenskem knjižnem kvizu,⁴ ki ga je pripravljala Pionirska knjižnica Ljubljana,⁵ njegovo reševanje pa organizirale in spodbujale slovenske splošne knjižnice (Zmazek, 2015, str. 27–28).

Pomemben mejnik in začetek novega obdobja mladinske knjižnice je bila preselitev v Mali grad na Prešernovi ulici avgusta 1994. S tem je bila premagana prostorska stiska in ustvarjeni pogoji za redno izvajanje najrazličnejših dejavnosti za mlade bralce. Že uveljavljenim oblikam dela se je leta 1995 pridružil še Medobčinski knjižni kviz, avtorski projekt, ki ga je ekipa ptujskih mladinskih knjižničarjev pripravljala celo desetletje, do leta 2004. Leta 1996 je Liljana Klemenčič za popularizacijo knjig in knjižnice v časopisu Tednik⁶ začela pripravljati rubriko Tednikova knjigarnica, v kateri je bralce vrsto let seznanjala s knjižnimi novostmi in prireditvami Mladinskega oddelka. Leta 1997 je zasnovala tudi Ulico knjig, uspešno tematsko razstavo knjig v izbranih izložbenih oknih na ptujskih ulicah. Naslednje leto se je oddelek priključil vseslovenski akciji Moja najljubša knjiga (Zmazek, 2015, str. 30–31).

1 Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je ob 60. obletnici Mladinskega oddelka izdala publikacijo *60 let z mladimi bralci*, v kateri je kronološko predstavljen razvoj mladinskega knjižničarstva ter različne oblike bibliopedagoškega dela.

2 Takrat Ljudska in študijska knjižnica Ptuj, ki je nastala leta 1958 z združitvijo Mestne knjižnice in čitalnice ter Študijske knjižnice, in je obsegala Ljudski, Študijski in Mladinski oddelek.

3 Literarni popoldnevi za otroke so potekali do leta 1994.

4 Leta 2006 je prerasel v Slovenski knjižnično-muzejski MEGA kviz, ki ga danes otroci lahko rešujejo v klasični tiskani ali elektronski obliki.

5 Danes Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo v Mestni knjižnici Ljubljana.

6 Od leta 2003 Štajerski tednik.

MLADINSKI ODDELEK DANES

Od selitve v Mali grad Mladinski oddelek domuje v sodobnih in lepo opremljenih prostorih s 426 m² površine. Oddelek je takrat pridobil tudi čitalnico, pisarno za zaposlene, manjše skladišče ter pravljico sobo. Večina prostora v treh etažah je namenjenega knjižničnemu gradivu, do katerega lahko uporabniki prosto dostopajo, leposlovje je urejeno po starostnih stopnjah, poučno gradivo pa po posameznih strokovnih področjih. Ob izposojevalnem pultu pritegnejo pozornost estetsko in premišljeno napolnjene razstavne vitrine. V tem delu je urejen še kotiček z mladinskimi filmi in risankami na DVD-jih ter glasbenimi zgoščenkami. V čitalnici s priročno knjižnico, imenovani Potrčev kot, so shranjene revije in časopisi ter različni priročniki, slovarji, enciklopedije ter druge knjige s poučnimi vsebinami, ki jih učenci potrebujejo pri pisanju referatov in seminarских nalog. Za najmlajše je v čitalnici urejen zelo dobro obiskan igralni kotiček. Za iskanje informacij je mladim bralcem na voljo tudi računalnik.

V oddelku je zaposlenih pet knjižničarjev, ki skrbijo za zbirko v obsegu skoraj 60.000 enot⁷ različnega knjižničnega gradiva. Ob redni dejavnosti izposoje, usmerjanju uporabnikov k iskanju informacij in svetovanju o izbiri starosti primerne gradiva v oddelku izvajajo številne oblike bibliopedagoškega dela na področju knjižne in knjižnične vzgoje. O uspešnem delu priča tudi število aktivnih članov in izposoja gradiva, ki se iz leta v leto povečujeta. Z inovativnimi pristopi in izvajanjem številnih raznolikih dejavnosti za svoje uporabnike se je Mladinski oddelek uveljavil tudi v širšem slovenskem prostoru.

Kvaliteta dela z mladimi bralci je bila oddelku priznana tudi izven lokalnega okolja. Leta 2002 mu je slovenska revija Mama podelila Priznanje za otrokom prijazno knjižnico, naslednje leto pa je knjižničarka in pravljíčarka Liljana Klemenčič, od leta 1994 tudi vodja oddelka, za svoje uspehe na področju mladinskega knjižničarstva prejela Čopovo diplomu (Zmazek, 2015, str. 32).

⁷ Na dan 31. 12. 2017 je zbirka Mladinskega oddelka štela 57.885 enot gradiva.

> Utrinek s slavnostne prireditve ob 60. obletnici Mladinskega oddelka (foto: Foto Langerholc, arhiv KIPP)

> Med knjižnimi policami (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP)

PRAVLJIČNA SOBA BRANKE JURCA

Prostorna in namensko urejena ter opremljena pravljíčna soba z zbirko knjižnega in neknjižnega gradiva omogoča kvalitetno izvajanje raznolikih bibliopedagoških oblik, najmlajšim uporabnikom knjižnice pa ustvarjalno igro in sprostitev z uporabo igrač, didaktičnih in družabnih iger, glasbil in likovnega materiala. Leta 2015, ko je Mladinski oddelek praznoval šestdesetletnico obstoja in smo temu jubileju v čast pripravili več različnih dogodkov, je pravljíčna soba dobila ime po Branki Jurca. Pisateljica s Koprive na Krasu je kot soproga Ivana Potrča stkala tesne vezi s Ptujem in s ptujsko knjižnico. Leta 1994 je kot govornica sodelovala na otvoritvi Mladinskega oddelka v prostorih Malega gradu. Predlagala je odprtje spominske sobe Ivana Potrča in leta 1998 knjižnici podarila bogat del njegove zapuščine. Od leta 2014 v knjižnici hranimo tudi njeno zapuščino, ki smo jo prejeli v dar od pisateljčinega sina dr. Matjaža Potrča. Ob knjigah iz njene osebne knjižnice smo prejeli precej raznovrstnega gradiva, ki je našim uporabnikom dostopno v Domoznanskem oddelku. Med drugim hranimo številne tipkopise Jurcine kratke proze, družinske fotografije, periodiko, korespondenco ter nagrade in priznanja, ki jih je prejela za svoje literarno in družbeno delo. Pomemben del zapuščine je knjižna zbirka, ki šteje 119 knjižnih enot, med njimi je 60 avtorskih del Branke Jurca, od tega 16 prevodov v tuje jezike. Knjige so namenjene čitalniški uporabi, svoje mesto pa so dobile v pravljíčni sobi, kate-re stene krasijo uokvirjeni portreti literarne ustvarjalke, ki je svojo pisateljsko pot posvetila otrokom in mladini.

> Fotografija je nastala na prireditvi ob uradnem poimenovanju pravljíčne sobe po Branki Jurca. Ob podarjeni knjižni zapuščini od leve proti desni: predsednik Sveta zavoda KIPP Mirko Kekec, sin Branke Jurca dr. Matjaž Potrč in direktor mag. Matjaž Neudauer (foto: Mira Petrovič, arhiv KIPP)

BIBLIOPEDAGOŠKE OBLIKE DELA Z MLADIMI

V oddelku potekajo različne oblike bibliopedagoških dejavnosti, kot so literarne razstave z uganko, pravljíčne in literarne urice za napovedane skupine osnovnošolcev, vrtec na obisku, specialne bibliourice, Pravljičice z jogo, turistične bibliourice, igralne ure s knjigo, počitniške urice ... Našteto izvajamo tudi kot gostujoči knjižničarji v vrtcih in šolah ali predstavljamo vzgojiteljem in učiteljem na pedagoških konferencah. Vzgojo ob knjigi za knjigo s popularizacijo kvalitetnega leposlovja in žive pripovedovane besede izvajamo tudi v sodelovanju s festivaloma Dnevi poezije in vina ter Arsana (Klemenčič, 2015, str. 40). Nekatere dejavnosti so naši avtorski projekti (npr. Pravljičice z jogo) in so prepoznavne ne le v lokalnem okolju, ampak tudi širše, druge pa smo prevzeli kot primere uspešnega dela z mladimi bralci in jim dodali lastno ustvarjalno noto (npr. Pikina bralna značka, igralna ura s knjigo).

PRAVLJIČICE Z JOGO

Pravljične urice so oblika književne vzgoje, s katero otroke navajamo na estetsko doživljanje literature in motiviramo za branje (Jamnik, 1998, str. 73). Mladinski oddelek ptujske knjižnice pripovedovanje pravljic ohranja, neguje in uspešno izvaja že vrsto let. V letu 1999 je v iskanju drugačnega druženja s pravljico pri nas nastala posebna oblika pravljíčne ure, in sicer dopolnjena z vadbo joge. Pravljičice z jogo so izvirna avtorska bibliopedagoška oblika, ki sta si jo zamislili in jo izvajata Liljana Klemenčič in zunanja sodelavka, defektologinja in inštruktorica joge Sonja Trplan. Namenjene so predšolskim otrokom, okvirno od četrtega leta dalje, in učencem prvega triletja ter se izvajajo vsak prvi in tretji četrtek ob 17. uri v pravljíčni sobi. Sestavljene so iz pripovedovanja pravljice, čemur sledita sproščanje in vadba joge ter zasledujejo različne cilje, med drugim: knjižnične (spoznavanje gradiva in knjižničnih prostorov, navajanje na knjižnični red); književne (literarno estetsko doživljanje posredovanega besedila); knjižne (spoznavanje in uporaba različnih knjižnih oblik, kot so knjige iz blaga in drugih materialov, kartonke, zvočnice, tipanke ...); telesne (razvijanje fine in grobe motorike, ravnotežja, učenje pravilnega dihanja, sproščanje, razgibanje telesa); splošne (razvijanje sposobnosti pozornosti in koncentracije ter socialnih in komunikacijskih veščin) (Klemenčič, 2012, str. 197).

Povezujejo ljudsko pripovedno izročilo, klasično in novejše kvalitetno leposlovje, različne literarne vrste in zvrsti ter izbrane didaktične igre s sistemom telesne vadbe. Sproščena srečanja z literaturo dajejo otrokom in njihovim staršem dobro spodbudo za redno obiskovanje knjižnice (Klemenčič, 2008, str. 12).

TURISTIČNE BIBLIOURICE

Mladinski oddelek letno obiše veliko napovedanih skupin, predvsem osnovnošolcev iz različnih delov Slovenije. Posebej zanje od leta 2012 pripravljamo turistične bibliourice. Poleg splošnih bibliopedagoških (ogled in spoznavanje knjižnice) uresničujejo še posebne cilje, ki zajemajo kratko predstavitev našega mesta, njegove zgodovine in znamenitosti, informacije o domoznanskih pisateljih in umetnikih ter se zaključijo s pravljico o kurentu. Prilagojene so starosti otrok ter potekajo eno ali dve šolski uri, začenjamo jih na dvorišču knjižnice, glavni del ob poslušanju pripovedi poteka v pravljíčni sobi, kjer si lahko otroci ogledajo tudi priložnostno razstavo ter rešijo literarno uganko. Pri izvajanju turističnih bibliouric uporabljamo knjižnično gradivo, ki je del priročne knjižnice Mladinskega oddelka in je tudi predmet priložnostne razstave; gre pa za monografije o Ptuju in njegovi kulturni dediščini ter ptujski knjižnici, ob tem pa vključimo še ljudske pravljice in druga, starosti primerna, izbrana leposlovna dela. Ob koncu skupnega druženja se povzpne v najvišje nadstropje osrednje stavbe naše knjižnice, kjer se skozi strešna okna razpre razgled po Ptuju in okolici (Klemenčič, 2015, str. 44–46).

MUZIČNE IN ARSANINE PRAVLJICE

155

V sodelovanju s poletnima umetniškima festivaloma, pesniškim Dnevi poezije in vina ter glasbenim Arsana, nastajata avtorska projekta Muzične in Arsanine pravljice, ki jih pripravlja in izvaja Liljana Klemenčič. Muzične pravljice sodijo v sklop festivala Dnevi poezije in vina, čigar glavno prizorišče je Vrazov trg 2, kjer domuje Dom kulture Muzikafe – od tod tudi poimenovanje pravljic. Vsaka muzična urica je pospremljena s kovčkom izbranih knjig, dodamo ji še literarno razstavo, zaključijo pa se z uganjki in druženjem. K sodelovanju so bili doslej povabljeni številni gostujoči pravljicarji – knjižničarji iz različnih slovenskih knjižnic. Arsanine glasbene pravljice so bile leta 2014 organizirane prvič in vsako leto znova privabijo veliko število udeležencev. Zmeraj jih pričaka kovček na glasbeno temo, z izbranimi poučnimi in leposlovnimi knjigami. Ob poslušanju pravljic spoznavajo svet glasbil, petja in plesa, za glasbeno spremljavo pa poskrbi Glasbena šola Karola Pahorja Ptuj. Otroški program na obeh festivalih privabi povprečno sedemdeset poslušalcev na posamezno pripovedovanje, ki se začne ob 17. uri in je namenjeno predvsem osnovnošolcem razredne stopnje, pravljicam in pripovedim pa radi prisluhnejo tudi mlajši otroci in starši (Klemenčič, 2015, str. 46–47).

> Na festivalu Dnevi poezije in vina ustvarjamo program za otroke z avtorskimi Muzičnimi pravljicami (foto: Boris B. Voglar).

> Zaključek Pikine bralne značke (foto: Melita Zmazek, arhiv KIPP)

PIKINA BRALNA ZNAČKA

Pikina bralna značka je nastala pod okriljem Knjižnice Velenje in v okviru Pikinega festivala, leta 2012 se ji je pridružila tudi ptujska knjižnica. Gre za prostovoljno bralno dejavnost, pri kateri otroci prebirajo knjige s seznama, ki ga pripravljajo v velenjski knjižnici, in zajema duhovite zgodbe ter z izborom sledi nagajivemu slogu Pike Nogavičke.

Namenjena je obiskovalcem knjižnice v starosti od 1. do 6. razreda osnovne šole, k branju jih povabimo s plakati, letaki in priložnostno razstavo, v čitalnici pa uredimo police z izbranim čtivom s seznama. Za sodelovanje v bralni akciji, ki poteka od septembra do septembra, je potrebna prijava v knjižnici, kjer otroci dvignejo Pikin bralni zvezek. Vanj nato vpisujejo svoje vtise in obnove ali prebrane knjige likovno poustvarijo, oddan zvezek pa pomeni osvojitve Pikine značke in vabilo na svečan zaključek bralne značke. Vsako sezono sklenemo z druženjem mladih značkarjev ter njihovih vrstnikov s Piko Nogavičko in različnimi umetniškimi ustvarjalci, doslej so to bili: Primož Suhodolčan (2012), žongler Matjaž Kecek (2013), čarodej Avgustino (2014), Maja Furman iz mini potujočega gledališča Čaramesto z izvedbo lutkovne predstave Zgodboljub in Rimofila (2015), Društvo za boljši svet z gledališko predstavo Mali princ (2016), Jana Jereb in Petra Bauman iz KUD studia Maribor (2017).

V letih 2012–2017 se je za sodelovanje odločilo 276 otrok, v povprečju 46 otrok na leto, od katerih je bralno značko osvojila dobra polovica. Dodatna motivacija k vnovičnemu branju je tudi podeljevanje zlate Pikine bralne značke in Pikinega bralnega gumbka tistim, ki tretjič osvojijo Pikino bralno značko. Glede na število sodelujočih in upoštevajoč zelo dober obisk na zaključni prireditvi lahko ugotovimo, da je tovrstna oblika bralnega dogajanja med mladimi bralci zelo priljubljena, z njo pa v knjižnici spodbujamo druženje, kvaliteto in hkrati duhovito branje ter pisanje in poustvarjanje na temo izbranih knjig.

> Utrinek s počitniških uric (foto: Primož Potočnik, arhiv KIPP)

POČITNIŠKE URICE

Počitniške urice potekajo v poletnih mesecih, ko med 15. julijem in 15. avgustom otroke dvakrat na teden povabimo v pravljlično sobo. Namenjene so predšolskim otrokom in osnovnošolcem, kot vse naše bibliopedagoške dejavnosti so brezplačne. Vključujejo pripovedovanje, branje, igro in ustvarjanje. Pri izvedbi uporabljamo kakovostne leposlovne in poučne knjige ter različno neknjižno gradivo. Otrokom na tak način predstavimo raznolikost gradiva, ki ga hranimo v knjižnici, slednjo pa kot prostor informacij z različnih področij. Otroci ob poslušanju zgodb, gibalnih, jezikovnih in socialnih igrar ter lastnem ustvarjanju v prijetnem vzdušju aktivno in kakovostno preživijo svoj prosti čas.⁸

⁸ V obdobju 2012–2017 je počitniške urice letno obiskalo povprečno 126 otrok.

IGRALNA URA S KNJIGO

> Igralne ure so namenjene tudi ustvarjanju (foto: Primož Potočnik, arhiv KIPP).

Igralna ura s knjigo je namenjena otrokom v starostnem obdobju od 5. do 10. leta starosti, ko ima igra pomembno vlogo v njihovem življenju, procesu učenja, ustvarjanja, izražanja in samopotrjevanja (Jamnik, 1997, str. 5). Pri izvedbi sledimo zgledu ljubljanske Pionirske knjižnice, kjer so to bibliopedagoško obliko osnovali in razvili. V pravilničnem in igralnem vzdušju predstavimo izbrano knjižno gradivo ter hkrati pripravimo možnosti, da se otroci likovno, gibalno ali kako drugače ustvarjalno izrazijo. Izvajamo jih v pravilni sobi, vsak drugi torek v mesecu, spodbujajo pa spoznavanje in doživljanje literarnih del, ob ustvarjalnosti pa tudi individualnost, saj si prizadevamo, da se kljub skupni igri lahko vsak otrok samostojno izrazi. Sestavljene so iz pripovedovanja pravljic in zgodb, igranja, ki vključuje socialne in družabne igre, in poustvarjanja. Igralna urica se običajno prične s katero od spoznavnih iger, nadaljujemo jo s pripovedovanje izbrane zgodbe, nato sledi vodeni pogovor, v katerem otroci izrazijo svoje vtise in doživetja ob poslušanju, nato pa rišejo ali izdelujejo na temo pripovedi, ustvarjalni del pa z izbrano motiviko pogosto prilagodimo tudi letnemu času, določenim praznikom ipd.

> Likovni izdelki učencev Osnovne šole Olge Meglič (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP)

RAZSTAVNA DEJAVNOST

Z mesečnimi razstavami svoje obiskovalce na premišljen in domiselni način seznanjamo z izbrano tematiko, se odzivamo na aktualno dogajanje, opozarjamo na obletnice, podeljene nagrade in podobno. Z njimi predstavljamo različno gradivo iz naše zbirke, spodbujamo k prebiranju razstavljenih del ter ustvarjamo prijetno vzdušje v oddelku. Postavljamo jih na začetku meseca, otroci so ob ogledu vabljeni k reševanju literarne uganke na predstavljeni tematiko, izmed vseh, ki oddajo rešeno uganko, na koncu meseca izžrebamo nagrajenca, ki v dar prejme knjižno nagrado.

OBISKI KNJIŽNICE

Cilje knjižnične vzgoje, s katero mlade bralce usposabljam v samostojne in aktivne uporabnike knjižnice in knjižničnega gradiva, uresničujemo tudi pri skupinskih in organiziranih obiskih knjižnice. Za predšolske otroke in osnovnošolce našega območja pripravljamo vodene ogleda, pri katerih se seznanijo s knjižnico, knjižničnim redom in prostorsko ureditvijo ter razporeditvijo gradiva za posamezna starostna obdobja. Prizadevamo si, da knjižnico in njeno gradivo predstavimo na izviren način, s čimer želimo v otrocih buditi željo, da bodo postali naši stalni obiskovalci, zato vključimo še bibliopedagoško uro s pravljico, prilagojeno starosti otrok in željam vzgojiteljev oziroma učiteljev. V sklopu specialnih bibliouric nas obiskujejo učenci Osnovne šole dr. Ljudevita Pivka, varovanci Zavoda za usposabljanje, delo in varstvo dr. Marijana Borštnarja Dornava ter člani Ozare in Sončka.

RASTEM S KNJIGO ZA OSNOVNOŠOLCE

S šolskim letom 2006/2007 smo se vključili v nacionalni projekt Rastem s knjigo, v sklopu katerega nas obiskujejo sedmošolci osnovnih šol Spodnjega Podravja. Učenci spoznajo oddelk, kjer jim na preprost in razumljiv način predstavimo, kako je gradivo urejeno in kako lahko knjižnico samostojno uporabljajo. K osvajanju te veščine sodi tudi iskanje gradiva po knjižničnem katalogu, zato jim na projekciji prikažemo, kako si lahko sami poiščejo gradivo v programu COBISS ter kako si lahko v segmentu Moja knjižnica gradivo rezervirajo ali podaljšajo rok izposoje. V sklopu podajanja knjižničnih informacijskih znanj jim predstavimo še uporabo mobilne aplikacije mCOBISS ter možnost izposoje e-knjig na portalu Biblos. Seznanimo jih z osnovnimi informacijami o članstvu in pogojih izposoje gradiva. Učence, ki s seboj prinesejo izpolnjeno vpisnico, tudi vpišemo v knjižnico. Del obiska je namenjen predstavitvi izbranega mladinskega leposlovja, predvsem knjižnih novosti in nagrajenih knjig ter seveda knjige, ki jo učenci v okviru tega projekta prejmejo v dar. Povabimo jih k ogledu mesečne razstave ter k reševanju literarne uganke (Doberšek, 2015, str. 61–62).

ZAKLJUČEK

Mladinski oddelk ptujske knjižnice se je v več kot šestdesetletnem delovanju iz majhne, utesnjene knjižnice s skromno zalogo knjig skupaj z matično ustanovo razvil v pomemben kulturni in informacijski center v mestu Ptuj in širše (Zmazek, 2015, str. 32). Pri izvajanju bogatega programa sodeluje z mnogimi izobraževalnimi in kulturnimi ustanovami ter s strokovnimi bibliotekarskimi organizacijami. Svojim uporabnikom zagotavlja dostop do različnih informacij in gradiv, do kulturnega in prostočasnega udejstvovanja, knjižničarji pa opravljamo pomembno vlogo pri razvijanju bralne kulture mladega rodu. Poleg izposoje knjig in drugega knjižničnega gradiva jih s pestrim bibliopedagoškim delom spodbujamo k branju, svoje poslanstvo pa želimo uresničiti v tej meri, da bi otroci in mladina branje ponotranjili kot vrednoto in kasneje knjižnico z veseljem obiskovali tudi kot odrasli bralci.

VIRI IN LITERATURA

Doberšek, M. (2015). Nacionalni projekt Rastem s knjigo. V *60 let z mladimi bralci* (str. 58–63). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Jamnik, T. (1994). *Knjižna vzgoja otrok od predbralnega obdobja do 9. leta starosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

Jamnik, T. (1997). Motivacija za branje v mladinskih knjižnicah. *Slovenščina v šoli*, 2(1), 4–9.

Jamnik, T. (1998). Normativni položaj bibliopedagoške dejavnosti v mladinskem knjižničarstvu. *Knjižnica*, 42(2/3), 71–94.

Klemenčič, L. (2008, 26. september). Vabljeni na Pravljice z jogo: tednikova knjigarnica. *Štajerski tednik*, 61, str. 12.

Klemenčič, L. in Trplan, S. (2012). Pravljice z jogo ali Kako pravljica lepo mesto najde. *Otrok in knjiga*, 39(83), 196–202.

Klemenčič, L. (2015). Raznolike bibliopedagoške oblike. V *60 let z mladimi bralci* (str. 40–47). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Poročilo (2006–2017). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Toš, J. (2015). Bibliopedagoške dejavnosti za otroke v starosti od štiri do deset let. V *60 let z mladimi bralci* (str. 50–55). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Zmazek, M. (2015). Naših 60 let: Mladinski oddelk ptujske knjižnice (1955–2015). V *60 let z mladimi bralci* (str. 14–37). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Mladinski oddelek beleži že več kot šestdeset let gradnje knjižnične zbirke za otroke in mladino ter organiziranja različnih oblik dela, namenjenih motivaciji za branje in obiskovanje knjižnice. Njegovi začetki segajo v leto 1955, ko je na Ptuju pričela delovati Pionirska knjižnica. Pomembna prelomnica je bilo leto 1994, ko so bili s selitvijo v Mali grad ustvarjeni pogoji za sodobno knjižnico. Ob izposoji, urejanju zbirke s skoraj 60.000 enotami gradiva pripravljamo različne bibliopedagoške oblike za knjižno in knjižnično vzgojo naših uporabnikov. Prostor na in namensko urejena pravljíčna soba z zbirko knjig, igrač, didaktičnih in družabnih iger omogoča kvalitetno izvajanje tovrstnih oblik. Pravljíce z jogo kot izvirna avtorska zamisel združujejo pripovedovanje pravljič ter vadbo joge. Namenili smo jih predšolskim otrokom od četrtega leta in učencem prve triade devetletke. Za skupine otrok iz različnih delov Slovenije pripravljamo turistične bibliourice, sestavljene iz predstavitve Ptuja, njegove zgodovine in znamenitosti, pripovedovanja pravljič, vključimo še priložnostno razstavo ter reševanje literarne uganke. Na ptujskih poletnih festivalih, namenjenih pesništvu in glasbi, ustvarjamo program za otroke z avtorskimi Muzičnimi in Arsaninimi pravljičami. Leta 2012 smo se priključili Pikini bralni znački, s katero otroke spodbujamo h kvalitetnemu branju, pisanju in poustvarjanju na temo izbranih knjig. Za uporabnike v obdobju od 5. do 10. leta pripravljamo igralne urice s knjigo, sestavljene iz pripovedovanja, igre ter poustvarjanja na temo pripovedi. V poletju otroke povabimo na počitniške urice, na katerih lahko ob ustvarjalni igri, uporabi različnega knjižničnega gradiva ter druženju aktivno in kakovostno preživijo prosti čas. Z razstavami predstavljamo izbrano mesečno tematiko z gradivom iz naše zbirke ter spodbujamo k branju razstavljenih knjižnih del. Cilje knjižnične vzgoje, usmerjene k samostojni in aktivni uporabi knjižnice, uresničujemo pri skupinskih in organiziranih obiskih predšolskih otrok in osnovnošolcev.

PTUJ LIBRARY'S YOUTH DEPARTMENT AND EDUCATION OF YOUNG READERS

Our library's Youth Department has been building a collection for children and young adults, and promoting reading and visits to the library for over six decades. Its beginning can be traced back to 1955, when the Youth Library was established in Ptuj. Its move to Mali Grad in 1994 was an important milestone, as the department finally got the premises it needed to develop into a contemporary service. Beside housing and loaning its collection with over 60,000 units, the department also organizes different educational activities aimed at improving the reading and library culture of its users. The spacious storytelling room, with its selection of books, toys, and didactic and social games, is a great place for such activities. Fairy Tales and Yoga is an original idea, bringing together storytelling and yoga exercises. It is designed for preschool children aged four or more and primary school pupils attending the first three grades. We also organize activities for groups of children from other regions of Slovenia, we give them a presentation of Ptuj, its history, and important sites, we tell them stories, and might even add an occasional exhibition or a book riddle. We are involved in summer festivals dedicated to poetry and music, organizing program for children in the form of original projects Muzične pravljíce and Arsanine pravljíce (Musical Tales and Arsana's Tales). We joined the Pippi's Reading Badge program in 2012, through which we encourage children to read good books, to write about them, and create works inspired by their reads. We also hold regular playtime with books for users aged 5 to 10, where, after hearing a story, the children play or make their own art inspired by the story. We also organize activities during summer school breaks, where children can spend their free time creatively playing, using the library materials and simply socializing. Every month we put on an exhibition on a selected topic, displaying the materials we keep and at the same time promoting the featured books. We pursue the library's goal of raising independent and active library users by offering organized group tours for preschoolers and schoolchildren.

Mladinsko knjižničarstvo po pravljicho in biblioterapevtsko

LILJANA KLEMENČIČ

> IZVLEČEK

V prispevku smo z izbranimi pravljicami v prisposodobah ponazorili pomen in razvoj samostojnega oddelka za mlade bralce v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj. Mladinski oddelok oblikuje, soustvarja in motivira kasnejše odrasle uporabnike knjižničnih storitev, zato je pomembno, da z različnimi bibliopedagoškimi oblikami nagovarjamo mlade bralce, obenem pa skrbimo za ugled ustanove. Knjige so učiteljice, hraniteljice znanja in pogosto imajo tudi terapevtsko vlogo. Del prispevka je namenjen razmišljanju o biblioterapiji kot metodi, ki lahko posamezniku pomaga v določenih situacijah in ki ji v knjižničarski stroki namenjamo vse več pozornosti.

KLJUČNE BESEDE

splošne knjižnice, mladina, bibliopedagoška dejavnost, bibliopreventiva, biblioterapija

UDK: 027.022:028.8:615.85:821.0-34

UVOD

Med ustanovitvijo Študijske knjižnice leta 1948 in odprtjem posebnega knjižničnega oddelka za otroke, takrat poimenovanega Pionirska knjižnica, ki je nastal v sklopu takratne Mestne knjižnice in čitalnice, je minilo natanko sedem let. Knjižnice za najmlajše običajno povezuje s pravljicami, sedem je eno izmed najbolj znanih pravljicnih števil in ima bogato simboliko. Mnoge pripovedi se začnejo za sedmimi vodami, za sedmimi gorami, tudi slovenski pregovor pravi, da moraš sedem let živeti v enem kraju, da spoznaš svoje sosede. In tudi: čez sedem let vse prav pride. Mladinski oddelek Knjižnice Ivana Potrča Ptuj je leta 2015 praznoval častitljivi jubilej, 60 let ustanovitve. Ob tej priložnosti smo pripravili zbornik 60 let z mladimi bralci in od takrat pa do pričujoče jubilejne monografije so minila tri leta. Tri je prav tako pravljicno število z mnogoterimi simbolnimi pomeni; eden izmed znamenitih pregovorov pa pravi: Tri dni ne beri knjig in tvoje besede bodo izgubile lepoto.

MLADINSKO KNJIŽNIČARSTVO

Sprehodimo se skozi zgodovino ptujske knjižnice in oddelka za mlade od njihovih začetkov do današnjih dni z izbranimi literarnimi deli, ki so z letnicami, osebami ali tematiko povezana s knjižnico in oddelkom za mlade bralce.

Avtorska slikanica Mojce Osojnik Hiša, ki bi rada imela sonce (2001) se začneja z besedami: »V velikem mestu je v senci velikih hiš čisto sama živela majhna hiša.« Naj bo Ptuj to veliko mesto, v katerem je pred dvema desetletjema zaživela čisto posebna majhna hiša. Mali grad in knjižnica v njem. Slikanica Hiša iz besed (2014) Patricije Peršolja je sicer pripoved o želji dekletca po hiši. Njena hiša iz papirja se je kmalu raztrgala, iz kart podrla, hiša tete Alde je bila sicer iz opeke, a se je počasi postarala in celo sesula. Odločila se je, da si bo naredila hišo iz besed! Saj knjižnica je hiša besed!

Razvoj Mladinskega oddelka Knjižnice Ivana Potrča Ptuj na poseben način ubeseduje tudi velika slikanica Hiša pravljic (2012) Anik Le Ray in ilustratorke Rébecce Dautremer.

Hišica iz kock je slikanica Ele Peroci in ilustratorke Lidije Osterc ter je prvič izšla leta 1964. Tudi prvi otroški in mladinski oddelek je bil najprej v eni sami samcati sobici – kocki, z enim oknom in s pogledom na zadnje dvorišče stavbe v Krempljevi ulici 2, kjer je bilo glavno domovanje takratne Mestne knjižnice in čitalnice.

Rod in mladost Ivana Cankarja Frana Petreta je knjiga, ki jo je leto pred odprtjem Študijske knjižnice izdal Slovenski knjižni zavod v Ljubljani in v kateri lahko beremo, da otrokom ni bilo prizaneseno, saj so si že z devetimi, desetimi leti morali ustvarjati samostojno življenje, in da so bili odvisni od dela lastnih rok.

Iz leta 1948, leta ustanovitve Študijske knjižnice, hranimo tudi slikanico Frana Levstika Najdihojca.

Knjižni izbor zaključuje zbirka kratkih zgodb z naslovom *Bilo je nekoč ...* (1972) Frana Milčinskega. Izšla je v znameniti zbirki *Moja knjižnica založbe Mladinska knjiga*, ki jo je tedaj vodil Ivan Potrč. Povabljeni, da navedena dela vzamete v roke in naj vas Mladinski oddelek nagovori skozi svet fikcije in literarnih junakov.

> Dragoceni in vedno sodobni izvodi knjig iz Pravljične sobe Branke Jurca (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP)

> Stare in nove knjige – vse so stezica do znanja in zvezd (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

BIBLIOTERAPIJA

Izbiranje, zbiranje, obdelovanje, opremljanje, postavljanje, predstavljanje in posredovanje kvalitetnih knjig je najpomembnejša, osrednja naloga knjižničarjev v splošnih knjižnicah. Za otroke in odrasle v slovenskih splošnih knjižnicah potekajo različne oblike biblioterapije kot neformalne svetovalne individualne dejavnosti za otroke in odrasle. Biblioterapija je bralno svetovanje s pomočjo intervjujev in referenčnih pogovorov. Biblioterapevtske individualne prvine se nanašajo na izbrano leposlovje, zajemajo pa tudi strokovno, poljudno literaturo tistim uporabnikom, obiskovalcem, članom knjižnice, ki se želijo npr. potolažiti ob dramatičnih življenjskih dogodkih, se razvedriti v obdobju težkih življenjskih preizkušenj, razumeti nastale medsebojne odnose in podobno.

Iztok Ilich za besedo biblioterapija (Knjiga, 2007) pravi, da je to metoda zdravljenja duševnih motenj s pomočjo branja. Da ima knjiga blagodejni in zdravilni vpliv na zdravje, je poudarjal že znani psihiater, specialist za zasvojenosti in svojstven terapevt dr. Janez Rugelj (1925–2008). Za dr. Ruglja in njegov program zdravljenja je bila biblioterapija glavno (pre)vzgojno in psihoterapevtsko sredstvo za poglobljanje uvida pri neozaveščenih ljudeh v duševni stiski in za njihovo spodbujanje na dolgi in težavni poti iz nesreče, samote in težav nasploh.

> Pravljičnice odpirajo in podpirajo srčne poti (foto: Primož Potočnik, arhiv KIPP).

V vzajemni bibliografski bazi slovenskih knjižnic (COBISS) je le nekaj deset knjig in drugega neknjižnega gradiva, ki se navezuje na biblioterapijo. Med tem gradivom, ki se tako ali drugače dotika biblioterapije, je najti naslove člankov, zbornikov, diplomskih in magistrskih nalog, učbenik v slovenščini in par tujejezičnih strokovnih knjig. Kompleksna je monografija Biblioterapija (1999), učbenik za študente bibliotekarstva izpod peresa Tatjane Reščič Rihar in Jožeta Urbanije. Jože Urbanija je v njej zapisal (str. 5), da izdaja učbenika skuša zapolniti vrzel v slovenski bibliotekarski strokovni literaturi in bo dobrodošla ne le študentom bibliotekarstva, marveč tudi vsem ostalim delavcem v knjižnicah. Navedena knjiga res prinaša opredelitev pojma biblioterapija, njeno poreklo in zgodovino ter prerez osnovnih teoretičnih vprašanj v zvezi z njo, vendar doslej še ni bilo knjižnice na Slovenskem, ki bi imela zaposlenega biblioterapevta ali bibliopedagoga.

O knjigi kot zdravilu govori tudi strokovnjak za knjižni trg dr. Samo Rugelj, urednik revije Bukla, ki pravi, da po štiri-desetih letih, odkar je zaslediti biblioterapevtska prizadevanja v Sloveniji, ta oblika terapije nima pravega, zelene-ga zagona.

Čiv je priljubljen medmet za ptičje petje, čivkati pa lahko preneseno, slabšalno pomeni govoriti obrobno, se po nepotrebnem oglašati ali celo vmešavati. Tako nekako

se zdi, da knjižnični knjigoljubi in bibliotekarski zanese-njaki že leta skoraj prezrto »čivkamo« o pomenu branja kvalitetnega leposlovja, o nujnem spodbujanju, razvijanju, ohranjanju bralnih veščin s pomočjo klasične tiskane knjige, klasičnih literarnih oblik in pripovedovane besede. Kajti le načrtna raba izpričane literarne, besedne in besedilne odličnosti pomeni obliko biblioterapije oziroma bibliopreventive. V polju načrtnega bibliopedagoškega delovanja z željo po terapevtskih učinkih bi bilo nujno povezovanje in oblikovanje enakovredne ekipe (tima) iz bibliotekarske in zdravstvene stroke.

Tudi v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj so bibliopedagoška in biblioterapevtska prizadevanja podobna tistim v ostalih osrednjih splošnih knjižnicah Slovenije, vendar je naša ustanova prepoznavna tudi po dveh izvornih, avtorskih bibliopedagoških, lahko bi rekli tudi bibliopreventivnih in po malem biblioterapevtskih dejavnostih. Prva taka oblika ima naslov Pravljičnice z jogo, avtorici, oblikovalki in izvajalki sta Liljana Klemenčič, knjižničarka in pravljíčar-ka, in zunanja sodelavka Sonja Trplan, defektologinja in inštruktorica joga. Te dejavnosti izpolnjujejo knjižnične, književne, knjižne in športne cilje. Pravljičnice z jogo imajo vse biblioterapevtske značilnosti. V pravljicah in vadbi joga lahko uživajo tudi odrasli spremljevalci otrok, če je le dovolj prostora v pravljíčni sobi Mladinskega oddelka.

1 Več o bibliopedagoški dejavnosti v Mladinskem oddelku v prispevku Anje Ogrizek.

Druga, avtorska bibliopedagoška, po malem tudi andragoška knjižnična dejavnost je namenjena odraslim in je zelo povedno poimenovana po priljubljeni bralni akciji za osnovnošolce – Bralna značka za odrasle. Odrasli udeleženci bralne značke od marca (na svetovni dan poezije) do novembra (na dan slovenskih splošnih knjižnic) izbirajo in berejo knjige s posebej skrbno sestavljenega seznama, z oddano in izpolnjeno bralno zloženko pa si prislužijo knjižno nagrado, ki jim je podeljena na svečani zaključni prireditvi v knjižnici.¹

Ob koncu smo izbrali še nekaj knjižnih predlogov, ki jih je mogoče izvrstno uporabiti v terapevtskih bralnih pristopih, in sicer Ko je oče postal grm (2012), Pritisni tukaj (2011), Zgodbe ob kuhinjski mizi (2004), Ognjeno rdeča Friderika (2012), Zdravilne zgodbe za vedenjske izzive (2018).

ZAKLJUČEK

Začetki mladinskega knjižničarstva na Ptuj segajo v leto 1955, danes pa je Mladinski oddelk eden izmed oddelkov Knjižnice Ivana Potrča Ptuj, ki s svojo dejavnostjo prispeva pomemben delež pri knjižnični, knjižni in književni vzgoji bralcev. Knjige nam pomagajo živeti; v njih najdemo vse znanje človeštva, s knjigami se sprostimo, razvedrilo, najdemo estetski užitek, v zadnjem času pa je vse pomembnejša njihova terapevtska oziroma preventivna vloga pri premagovanju ali soočanju z zahtevnejšimi življenjskimi situacijami. Knjižničarji v tem, da bomo znali ponuditi ustrezne »zdravilne« knjige, vidimo nove izzive za prihodnost in temu delu našega poslanstva bomo v prihodnosti namenili več pozornosti.

VIRI IN LITERATURA

Eeuwen, J. R. (2012). *Ko je oče postal grm*. Dob pri Domžalah: Miš.

Ilich, I. (2007). *Knjiga*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Le Ray, A. (2012). *Hiša pravljic*. Ljubljana: Sanje.

Levstik, F. (1948). *Najdihojca*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Milčinski, F. (1972). *Bilo je nekoč ...* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Nöstlinger, C. (2012). *Ognjeno rdeča Friderika*. Ljubljana: Ebese-de.

Osojnik, M. (2001). *Hiša, ki bi rada imela sonce*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Perrow, S. (2018). *Zdravilne zgodbe za vedenjske izzive*. Ljubljana: Zavod RWŠV Slovenije – Zveza.

Peršolja, P. (2014). *Hiša iz besed*. Maribor: Pivec.

Petrè, F. (1947). *Rod in mladost Ivana Cankarja*. Ljubljana: Slovenski knjižni zavod.

Remen, R. N. (2004). *Zgodbe ob kuhinjski mizi: zdravilne zgodbe*. Nova Gorica: Eno.

Reščič Rihar, T. in Urbanija, J. (1999). *Biblioterapija*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.

60 let z mladimi bralci: jubilejna publikacija ob 60-letnici Mladinskega oddelka Knjižnice Ivana Potrča Ptuj (2015). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Tullet, H. (2011). *Pritisni tukaj*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

V prispevku smo združili dve na videz nepovezani tematici. V prvem delu članka smo z izbranimi literarnimi deli ponazorili pomen in razvoj mladinskega knjižničarstva na Ptujskem. Ker pa je oddelek za mlade oddelek, kjer želimo oblikovati, soustvariti in motivirati bralce v dobre in stalne obiskovalce knjižnice, našo osnovno dejavnost nadgrajujemo z različnimi bibliopedagoškimi oblikami dela.

Knjige so učiteljice, so hraniteljice znanja in imajo pogosto tudi terapevtsko vlogo, zato je del prispevka namenjen tudi razmišljanju o biblioterapiji kot metodi, ki lahko posamezniku pomaga v določenih situacijah, in ji v knjižničarski stroki namenjamo vse več pozornosti.

YOUTH LIBRARY SERVICES BETWEEN STORYTELLING AND THERAPY

This article brings together two seemingly unrelated topics. The first part brings a selection of young adult fiction that illustrates the significance and development of library services for youth in the Ptuj region. In pursuit of its mission to develop, raise and motivate young readers to grow into regular library users, the Youth department has expanded its basic service with different educational activities.

Books are teachers, they are keepers of knowledge and can often have a therapeutic effect, so the second part is a reflection on bibliotherapy as a method that can help individuals in some situations, and which is gaining attention in library circles.

Potujoča knjižnica

TJAŠA MRGOLE JUKIČ

> IZVLEČEK

Avtorica v prispevku uvodoma pove nekaj o slovenskih potujočih knjižnicah, nato pa se osredotoči na bibliobus Knjižnice Ivana Potrča Ptuj. V Oddelku potujoče knjižnice sta zaposlena dva delavca: bibliotekarka in knjižničar, obenem tudi voznik bibliobusa.

Ptujski bibliobus vozi že petnajst let, prebivalce na terenu je začel obiskovati leta 2003. Danes je delo potujoče knjižnice nekaj, kar prebivalci šestnajstih občin Spodnjega Podravja na 54 postajališčih dobro poznajo in bibliobus radi obiskujejo.

KLJUČNE BESEDE

Slovenija, Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, potujoče knjižnice, bibliobusi

UDK: 021.65/.67(497.4Ptuj)

> Bibliobus na poti k bralcem (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP)

UVOD

Na sliki sveta lahko vidimo, da imajo potujoče knjižnice – bibliobuse tako v Ameriki, na Novi Zelandiji, v Avstraliji in seveda v Evropi, kjer imajo najdaljšo tradicijo. Prvi evropski bibliobusi so se pojavili v času med obema svetovnima vojnoma in nekatere potujoče knjižnice to službo opravljajo že okoli 80 let. Namen potujočih knjižnic je bil obiskovati prebivalce oddaljenih krajev. V Jugoslaviji so prvi bibliobus dobili v Pulju in že naslednje leto, leta 1973 v Kopru, leto kasneje v Ljubljani, nato v Mariboru ... Dolgo časa je slovenske kraje obiskovalo enajst potujočih knjižnic, leta 2003 se je tej družini na kolesih pridružil tudi ptujski bibliobus.

Potujoče knjižnice – bibliobuse imajo skoraj vse države Evropske unije, največ jih je v državah na severu Evrope. Morda temu botruje geografska lega, saj je dokazano, da ob dolgih zimskih večerih več časa namenjamo branju. Zanimiva je razporeditev bibliobusov glede na število prebivalcev v posameznih evropskih državah. Na Finskem, kjer živi okoli štiri milijone prebivalcev, imajo več kot 150 bibliobusov. Hrvaška s približno istim številom prebivalcev jih ima trinajst, v Sloveniji pa imamo za dva milijona prebivalcev dvanajst bibliobusov. Avstrija ima le dva bibliobusa, Madžarska enega. Slovenijo lahko uvrstimo med države, kjer je tovrstna služba dobro razvita in tudi kadar primerjamo kvaliteto in starost vozil, se lahko kosamo z najboljšimi na svetu.

Ko pa pogledamo zemljevid Slovenije, ugotovimo, da so tudi naši bibliobusi neenakomerno porazdeljeni; tako jih ima Primorska pet, osrednja Slovenija enega, Dolenjska enega, Gorenjska ima dva kombija, Štajerska, Spodnje Podravje in Prekmurje pa po en bibliobus.

V letu 2016 je slovenske potujoče knjižnice obiskalo 141.895 članov (leta 2015 pa 136.536), ki so si izposodili 749.364 enot gradiva (leto poprej pa 757.641 enot gradiva).

> Prva potujoča knjižnica na Ptujju je bil lesen kovček, ki je na pot krenil že leta 1959 in ga v oddelku hranimo še danes (foto: arhiv KIPP).

Potujoča knjižnica je zagotovo najhitrejši, najcenejši in najboljši način, kako obiskati bralce. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj pokriva 16 občin in v nobeni občini, razen v Mestni občini Ptuj, ni knjižnice ali enote naše knjižnice, zato je bila logična izbira nakup bibliobusa, s katerim bi prihajali do bralcev Dravskega in Ptujkega polja, Haloz in Slovenskih goric.

Idejo o nakupu so podprli na Ministrstvu za kulturo (MZK), težje pa je bilo navdušiti sofinancerje, župane občin Spodnjega Podravja. Leta 2002 in 2003 smo v knjižnici vodili projekt nakupa lastnega bibliobusa, pospešeno kupovali nove knjige (MZK je dodelilo dodatna sredstva in tako smo povečali zalogo na 23.000 enot gradiva) in pripravljali postajališča. 18. marca 2003 smo na dvorišče knjižnice pripeljali nov bibliobus. Uradna otvoritev je bila 23. maja. Na prvi šolski dan, v ponedeljek, 1. septembra 2003, je bibliobus z Vladimirjem Kajzovarjem in Srečkom Vrečarjem prvič odpeljal na svojo pot. Leta 2006, ko je Vladimir Kajzovar odšel na drugo delovno mesto, je bila za delo v Potujoči knjižnici določena Tjaša Mrgole Jukič.

Naš bibliobus je star že 15 let, a smo še vedno najmlajša potujoča knjižnica z avtobusno mrežo v Sloveniji, saj po letu 2003 ni bila vzpostavljena nobena nova. Tako ima v slovenskem prostoru polovica potujočih knjižnic že četrto vozilo, mi pa se veselimo, da bomo leta 2019 kupili novo – drugo po vrsti.

DELO NA BIBLIOBUSU

Nakup bibliobusa s pomočjo občin terja tudi zasnovi postajališč po občinah, ki bibliobus financirajo. Že na začetku smo zasnovali 50 postajališč. Res je, da smo v teh letih nekatera ukinili, druga dodali, kar je normalno, saj se ravnamo po obisku in potrebah bralcev. Po standardih Mednarodne zveze društev in ustanov (International Federation of Library Associations and Institutions – IFLA) in skladno z zakonodajo moramo na postajališču stati 45 minut. Kadar pa je postajališče pred šolo in/ali vrtcem, kjer nas obišče veliko bralcev, pa tudi dlje. Stojimo pred 19 osnovnimi šolami in 17 vrtci. V teh letih smo z učitelji, vzgojitelji in šolskimi knjižničarji navezali lepe medsebojne odnose. Veseli smo obiskov, bralci pa knjig. Na mnogih osnovnih šolah nas obiskujejo mlajši učenci skupaj z učiteljico. Skupaj se odločajo o tem, katera knjiga bi bila primerna za domače branje, in učitelji nas velikokrat prosijo za knjige, ki jih potrebujejo, a jih v svojih knjižnicah nimajo. Izbira knjig se navezuje na domače branje, letne čase, šolske programe in projekte.

Veseli je gledati, kako prihajajo najmlajši bralci, kako izbirajo gradivo in si ga nato tudi izposodijo. Kmalu se naučijo veščin vračanja gradiva, izbire gradiva in izposoje. Ta samostojnost je izjemno pomembna. Včasih jim pomagamo pri izbiri gradiva za starše, tudi babice ali dedke, saj jih želijo razveseliti z gradivom iz knjižnice. In kako pomembne se počutijo ... Res jih je veselje opazovati.

Posebno doživetje je, ko vzgojiteljice pripeljejo skupino iz vrtca. Pomagamo jim po stopnicah in mladi obiskovalci se takoj posedejo, vsak pa dobi v roke svojo knjigo. In potem »berejo«. Tisti večji, stari okoli pet let, si knjige izberejo sami. Vzgojiteljice pripovedujejo, da v vrtcu natančno vedo, kdo si je izbral katero knjigo.

Ne le, da uživamo v delu, prepričani smo, da skupaj z vzgojiteljicami in učiteljicami opravljamo pomembno delo. Širimo bralno kulturo, spodbujamo veselje do branja, navajamo jih na knjižnico in na samostojno ter svobodno izbiro knjig. Zmeraj pa se najdejo tudi taki, ki si zaslužijo, da jih imenujemo knjižni molji, saj si izposodijo res veliko knjig. S takimi bralci je veselje poklepetati in tudi spregovoriti o vsebini kakšne knjige.

> Na potujoči knjižnici ne izposojamo le knjig, z ljudmi vzpostavljamo tudi pristne stike (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

Ko že pišemo o bralcih, ne moremo mimo dejstva, da je potujoča knjižnica še posebej namenjena tistim prebivalcem, ki sami do knjižnice ne morejo. Velikokrat stojimo na postajališču, kamor pride manj ljudi, a so med njimi starejši, ki ob knjigi potrebujejo tudi pogovor, toplo besedo ... Da, na potujoči knjižnici ne izposojamo le knjig, z ljudmi ustvarjamo tople medsebojne odnose. Tako nam bralci povedo, kaj počno, ali so zboleli, kje jih kaj boli, kje so bili, kam bodo šli ... Poslušamo jih, ker vemo, da točno to potrebujejo. Sodelavcu in meni je v spominu ostala starejša gospa, ki je zmeraj izbirala gradivo o angelih in posmrtnem življenju. »Da vemo, kam bomo šli,« je rekla. »Brez knjig ne morem,« je dejala, »sem pravi knjižni molj.« Na postajališče je prihajala s kolesom in bila zmeraj prva. Opazila sva, da si večkrat izposodi iste knjige. Odhajala je zadnja, saj je na koncu še rada malo poklepetala. Nikoli, res nikoli ni manjkala. Do nekega dne, ko je ni bilo več ...

Gospodarska kriza je prinesla svoj davek, veliko brezposelnih. Njim, skladno s cenikom knjižnice, ne zaračunavamo članarine in vrata naše knjižnice so jim na široko odprta. Mnogi bralci so rekli, da jih knjiga odpelje v drug čas in prostor, da jih zamoti in jim pomaga skozi tegobe življenja. Da, to je biblioterapija. In krasno, kadar si jo ljudje

znajo predpisati sami. Zanimivo je tudi, da ne moremo narediti nekega vzorca, kdo kaj bere, kadar gre za prosto izbiro. Med odraslimi člani so taki, ki opravljajo zahtevno intelektualno delo, pa berejo lahkotnejše romane, so pa tudi taki, ki opravljajo preprosta dela, berejo pa romane z visoko literarno vrednostjo. Vsak si vzame, kar potrebuje. In ta svoboda ljudi do izbire, ta različnost, nas, ki delamo z bralci, bogati in uči, da je potrebno spoštovati izbiro slehernega bralca.

Naši redni člani so tudi ljudje s posebnimi potrebami; obiskujemo jih v Dornavi in Trnovski vasi. Ker naš trenutni bibliobus nima dvigala, člane z gradivom oskrbujemo tako, da jim ga prinesemo pred vhod bibliobusa. Na novem bibliobusu pa bo (tudi po zahtevi sofinancerja, tj. Ministrstva za kulturo) dvigalo, tako da bo vstop v bibliobus omogočen tudi tistim, ki imajo določene gibalne ovire.

Ker je bistvo našega dela obiskati ljudi, ki do knjižnice ne morejo in jim s tem zagotavljati pravico do izposoje knjige, bi se morda vprašali, koliko pa je bralcev v resnici. Aktivni člani so člani, ki so v letu dni vsaj enkrat obiskali knjižnico. Takih je bilo v letu 2017 na potujoči knjižnici 1.627. Članstvo je po številu stabilno, res pa je, da je pri nas, ki obiskujemo osnovne šole (70 odstotkov je mladih), veli-

> Med uporabniki potujoče knjižnice je 70 odstotkov mladih bralcev (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

ka fluktuacija. Vsako leto prihajajo nove in mlajše generacije, starejše odidejo. Prav zato posebno pozornost posvečamo prvim razredom. Z učiteljicami se dogovorimo za organizirane obiske, pripravimo bibliopedagoško urico s pravljico in vpišemo nove člane. Zaradi takega dela uspemo obdržati število aktivnih članov, sami obiskovalci pa se seveda menjajo. Letno vpišemo okoli 200 novih članov, približno toliko pa jih preneha prihajati, saj pričnemo obiskovati knjižnico v novem kraju šolanja.

Po statistiki v sistemu COBISS nas je leta 2017 obiskalo 12.649 uporabnikov, izmed teh je bilo 7.461 mladih in 5.188 odraslih. Čeprav nekateri menijo, da zaradi na spletu dostopnih virov in elektronskih knjig obisk ter izposoja v knjižnicah padata, to zagotovo ne velja za potujoče knjižnice. Če primerjamo obisk po letih, ta vsako leto nekoliko naraste. Leta 2010 nas je obiskalo 10.681 bralcev, tri leta kasneje 11.226 in 12.649 leta 2017.

Velja dodati, da je to nekoliko zamegljena statistika, saj je dejanski obisk še veliko večji, kot ga prikazujejo številke. Na nekaterih šolah nas pod vodstvom učiteljice obiščejo vsi učenci (gradiva pa si ne izposodijo vsi), po pravilu pridejo z otroki tudi spremljevalci, včasih pride družina z več otroki ...

> Bibliopedagoška urica s pravljico v Trnovski vasi – tokrat pod drevesom (foto: Milena Hojnik, arhiv KIPP).

Bibliopedagoško delo je zelo pomembno, opravimo pa ga po predhodnem dogovoru. Pred pravljico se najprej pogovorimo o tem, kako ravnamo s knjigo, kdo je pisatelj in kdo ilustrator. Velikokrat mladi poslušalci po pravljici narišejo ilustracijo, ki jih nato na bibliobusu tudi razstavimo. Letno pripravimo okoli 40 bibliopedagoških uric in 10 razstav z deli učencev ali otrok, ki obiskujejo vrtec.

Za kvalitetno ponudbo je potreben reden dotok novega gradiva. Čeprav je ptujska potujoča knjižnica v primerjavi z drugimi potujočimi knjižnicami v Sloveniji dobro prestala gospodarsko krizo, pa vendar številke govorijo zase. Če smo leta 2008 za potujočo knjižnico kupili 4.577 enot gradiva, smo ga naslednje leto dobili manj, in sicer 3.802 enot, 2.740 leta 2013, leta 2017 pa 2.445 enot gradiva, kar je v primerjavi z letom 2008 skoraj polovico manj. Posledično to pomeni več rezervacij in daljša čakalna vrsta na knjigo. Ker pa je v potujoči knjižnici daljši rok izposoje (saj prihajamo na isto postajališče enkrat na tri tedne), je tu situacija slabša kot v stacionarni knjižnici. Pa vendar, potrpežljivost bralcev in ustni dogovor »Prosim, najprej preberite to knjigo, ker je čakalna vrsta, in jo, prosim, zagotovo naslednjič vrnite.« pripomoreta, da knjige hitreje krožijo.

Vsako leto v Potujoči knjižnici opravimo preko 80 tisoč transakcij, pri čemer delo opravlja dva delavca. Na terenu smo štiri dni v tednu in deset mesecev v letu. Na vsakem postajališču izposodimo veliko gradiva, vse gradivo sproti pospravljamo (sicer bi med vožnjo popadalo na tla), pri tem pa je potrebno upoštevati, da je vse gradivo na bibliobus potrebno prnesti in odnesti iz skladišča, da pripravljamo gradivo glede na letni čas, interes in potrebe bralcev. Delo je res raznoliko in dinamično ...

Na enak način poteka delo tudi po drugih potujočih knjižnicah v Sloveniji in Evropi. Vsaki dve leti se srečamo vse slovenske potujoče knjižnice na strokovnem srečanju in festivalu. Potujočniki si izmenjamo mnenja, se pogovorimo o delu in težavah. Ker je srečanje mednarodno, se seznanimo tudi s tem, kako in kaj delajo potujoče knjižnice v tujini.

BITI POTUJOČI KNJIŽNIČAR JE NEKAJ POSEBNEGA

Delo v potujoči knjižnici je nekaj posebnega in velja, da ali delo vzljubiš in ostaneš ali pa ga kmalu pustiš. Mnogi knjižničarji si zaradi zahtevnejših pogojev dela ne želijo delati na bibliobusu, mnogi pa smo delo na terenu vzljubili. Če vemo, da so najstarejše slovenske potujoče knjižnice stare okoli 40 let in da so mnogi vozniki - knjižničarji ostali na teh delovnih mestih prav toliko desetletij, velja to tudi za našo knjižnico, saj je prvi voznik Srečko Vrečar delo tako vzljubil, da je ostal na tem delovnem mestu do upokojitve, vseh 15 let.

Ko grem zjutraj (ali popoldan) v službo, si mislim, kam gremo danes? V Haloze, Slovenske gorice ...? Včasih je lep dan in pomislim, kako lepo, da nisem v pisarni, drugič dežuje, je hladno ... Najhuje je poleti, ko je v bibliobusu vroče ... A ko pridejo obiskovalci in rečejo: »Komaj sem čakala, da pridete!«, so težji pogoji dela pozabljeni.

Nekoč sva s kolegom v res težkih snežnih razmerah pripeljala v Dobrino. Snežinke so meglile pogled, sneg je padal v kosmih in se nabiral na cestišču. Parkirala sva. »Nikogar ne bo,« sem rekla. Pa ni bilo dolgo, ko je na bus vstopila gospa. »Oh, prišli ste? Kako?« sem vprašala. »Mož me je pripeljal, s traktorjem,« je odgovorila. V potujoči knjižnici je pač tako: če te ni danes, lahko ponovno prideš šele čez tri tedne. Obiski postajališč se namreč ponavljajo na tri tedne in za bralce, ki so prebrali vse izposojene knjige, je to preprosto predolgo obdobje.

Ponosno lahko zapišem, da se je v letih delovanja le izjemoma zgodilo, da bibliobus ni obiskal postajališča, in še takrat zaradi izrednih vremenskih razmer ali zapore na cesti.

> Moderna tehnična oprema bibliobusa omogoča računalniško vodenje evidence izposoje (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

Julija in avgusta potujoče knjižnice ne vozijo, saj so šole zaprte in ljudje večinoma na dopustih. Tako se bralci že junija oskrbijo z literaturo za čez poletje. To za nas pomeni vsakodnevno polnjenje polic z gradivom, ki zelo kmalu poide. In septembra, takrat ko pridejo vse knjige nazaj, jih ponovno zlagamo v škatle in pospravljamo v skladišče.

Sicer pa lahko napovedujemo gibanje izposoje, ki je tako: v jeseni, dokler je vreme lepo, je izposoja manjša, takoj, ko se ohladi in se dnevi krajšajo, delo zunaj pa zaključijo, se poveča obisk, kar traja vse do lepih pomladnih dni, ko nastopi manjše zatišje in traja do dni, ko se uporabniki začno pripravljati na počitnice in poletje. Takrat izposoja ponovno skokovito naraste. Septembra sicer knjige vrnejo, a izposoja bistveno naraste ponovno novembra.

Na koncu naj namenim nekaj besed še tehnični opremi bibliobusa za potrebe računalniškega vodenja evidence izposoje. Leta 2003 je bila na bibliobus nameščena delovna postaja AlpaStation, ki je omogočala delo v segmentu COBISS2/Izposoja v načinu »off-line«, tj. brez internetne povezave z matično knjižnico. Bibliobus je bilo potrebno po prihodu s terena priključiti v internetno omrežje ter vse podatke, ki so se med delom shranjeva-

li na delovno postajo, prenesti na matični računalnik in obratno ter tako poskrbeti za vsakodnevno medsebojno usklajevanje podatkov. Zaradi tega na bibliobusu nismo imeli ažurnih podatkov o dostopnosti gradiva v preostalih oddelkih knjižnice. V primeru, da je bilo potrebno uporabnika napotiti po gradivo v drug oddelek, smo po potrebi tudi po telefonu preverili, ali je iskano gradivo tam dejansko še prosto.

Takšen način dela je bil v uporabi vse do leta 2016, ko smo prešli na online izposajo. Takrat so bila namreč že vsa postajališča bibliobusa pokrita s signalom mobilne telefonije, zato smo se v internetno omrežje lahko priključili preko mobitela. To nam je omogočalo, da smo v segmentu COBISS2/Izposoja delali v online načinu, kar pomeni, da so se vsi podatki sproti prenašali na strežnik in obratno. Leta 2018 smo, tako kot preostali oddelki, prešli na sodobnejšo različico programske opreme COBISS3/Izposoja.

Upam, da smo bralca ob napisanem seznanili z delom naše potujoče knjižnice, zlasti pa prepričali, kako pomembno delo opravljamo delavci na potujočih knjižnicah, in da so te posebne knjižnice v okoljih še kako potrebne, predvsem zaradi ljudi, ki nas obiskujejo.

VIRI IN LITERATURA

Barbarić, A. (ur.) (2011). *Smjernice za pokretne knjižnice*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Poročila Oddelka potujoče knjižnice (2003–2017). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Mrgole Jukič, T. (2016). *Statistika potujočih knjižnic Slovenije za leto 2016*. Potujoče novice, 11(1–2), 8–15.

Mrgole Jukič, T. in Kajzovar, V. (2003). *Potujoča knjižnica*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Slovenija ima zelo dobro razvito mrežo potujočih knjižnic, saj imamo pri dveh milijonih prebivalcev kar dvanajst vozil, ki pa niso enakomerno porazdeljena. Tako imamo v osrednji Sloveniji, na Dolenjskem, Štajerskem, Spodnjem Podravju in v Prekmurju en bibliobus, Primorska jih ima pet, Gorenjska pa ima dva kombija. Na Ptuju smo prvo vozilo kupili in s knjigami opremili leta 2003. Nekatere potujoče knjižnice, stare tudi več kot 40 let, kupujejo že četrto vozilo, zato se tudi mi veselimo novega, ki ga pričakujemo leta 2019.

Potujoča knjižnica je zagotovo najhitrejši, najcenejši in najboljši način, kako obiskati bralce, saj se preprosto pripeljemo do njih. Ker Knjižnica Ivana Potrča Ptuj pokriva 16 občin in v nobeni občini, razen v Mestni občini Ptuj, ni knjižnice ali enote naše knjižnice, je bila logična izbira nakup bibliobusa, ki bo obiskoval bralce Halož, Slovenskih goric, Dravskega in Ptujkega polja.

Že na začetku smo zasnovali 50 postajališč. V 15 letih delovanja smo nekatera ukinili, druga dodali, saj se ravnomo po obisku in potrebah bralcev. Na postajališču stojimo v povprečju 45 minut, kadar pa je postajališče pred šolo in vrtcem in nas obiše veliko bralcev, stojimo dlje časa. Ustavimo se pred 19 osnovnimi šolami in 17 vrtci in pred dvema zavodoma. Z leti obiskovanja smo z učitelji, vzgojitelji, šolskimi knjižničarji in seveda uporabniki navezali lepe odnose in tako osrečujemo eni druge.

Gospodarska kriza je pustila posledice, saj smo iz leta 2008, ko je bil prirast gradiva 4.577 enot, do leta 2017, ko je bil prirast 2.012 enot, le-tega zmanjšali za polovico. Kljub temu smo veseli, da ne beležimo padca pri članih in izposoji gradiva.

Letno v Potujoči knjižnici opravimo preko 80 tisoč transakcij, pri čemer delo opravljata dva delavca. Po statistiki COBISS smo v letu 2017 zabeležili 12.649 obiskov, od teh je bilo glede na izkaznice 7.461 mladih in 5.188 odraslih, sicer pa je bil obisk še višji. Letno pripravimo okoli 40 bibliopedagoških uric in 10 razstav z deli učencev ali otrok, ki obiskujejo vrtec.

Ugotavljamo, da so potujoče knjižnice v svojem okolju pomembne in potrebne, zato si bomo še naprej z vso odgovornostjo prizadevali zadostiti potrebam in željam naših uporabnikov.

Slovenia has an excellent network of mobile libraries, with 12 vehicles serving the purpose in a nation of 2 million. However, these libraries are very unevenly distributed. While central Slovenia, and the Dolenjska, Štajerska, Spodnje Podravje and Prekmurje regions each have one bus converted into a library, Primorska has 5, and Gorenjska has 2 vans providing the service. The Ptuj library procured its first mobile library and stocked it with books in 2003. Some libraries, which have been providing this service for over 40 years, are even buying their fourth vehicle, while we are looking forward to the new mobile library, which we expect to get in 2019.

The mobile library is without a doubt the fastest, cheapest and most effective way to reach our readers, by allowing us to simply drive to their place. Due to the fact that the Ivan Potrč Library, Ptuj, serves 16 municipalities, and that none of the municipalities, except Ptuj, has a library or a branch library, the reasonable thing to do was to procure a mobile library that would visit the readers in Haloze, the Slovenske gorice, and the Dravsko and Ptujsko polje.

The original route comprised as many as 50 stops. Over the 15 years, some of them have been abolished, while others added, depending on the number of visitors and their needs. We stand at each stop for 45 minutes on average, or even longer if the stop is located in front of a school or daycare center or other similarly busy location. We stop in front of 19 primary schools and 17 daycare centers, and 2 institutions. We have developed warm relationships with teachers, assistants, school librarians, and users through time, and we bring joy to each other.

The economic crisis affected our work. Between 2008 and 2017, the number of new units of material purchased in a year decreased by more than half, dropping from 4,577 to 2,012. We are nevertheless pleased that we did not record any decline in membership or lending.

The mobile library carries out over 80,000 transactions annually, and is operated by 2 employees. According to data from COBISS, we recorded 12,649 visits in 2017, 7,461 of which were young adults and 5,188 adults based on used library cards, however the actual number of visits was higher. We organize around 40 educational events, and 10 exhibitions with works from children visiting local schools and daycare centers every year.

We have concluded that mobile libraries are important and necessary for local communities, so we will continue to work hard to satisfy our users' needs and wishes.

Domoznanstvo v ptujski knjižnici: oddelek, dejavnost, zbirke

MIRA PETROVIČ

> IZVLEČEK

Domoznanska dejavnost, zgrajena na temelju dolge tradicije in bogatih domoznanskih zbirk, je danes prepoznavni del dejavnosti ptujske knjižnice in se lahko enakovredno postavlja ob bok slovenskim knjižnicam z uveljavljeno tradicijo domoznanstva.

V Domoznanskem oddelku pridobivamo, obdelujemo, hranimo in posredujemo primarno in sekundarno domoznansko gradivo za območje, za katerega naša knjižnica opravlja knjižnično dejavnost. Domoznansko gradivo in dejavnost predstavljamo na prireditvah in dogodkih, na razstavah, z bibliopedagoškim delom pa tudi z načrtno publicistično dejavnostjo. V skladu s sodobnimi strokovnimi izhodišči se nenehno trudimo, da bi izboljšali urejenost in dostopnost domoznanskih zbirk, jih dopolnili ter čim bolje predstavili potencialnim uporabnikom. Tako smo v preteklih letih uredili podatke za domoznansko gradivo v vzajemnem katalogu, vanj retrospektivno vnesli del starejšega fonda in obdelali ter predstavili nekatere osebne zapuščine. Izboljšali smo pogoje za materialno varovanje gradiva in se lotili številnih projektov digitalizacije, s čimer smo omogočili najširšo dostopnost ob hkratni zaščiti gradiva v fizični obliki.

KLJUČNE BESEDE

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, domoznanska dejavnost, domoznanske zbirke, dragocene knjige

UDK: 027.022:908(497.4Ptuj)(091)

Domoznanska dejavnost je ena od pomembnih nalog slovenskih splošnih knjižnic in pomeni zbiranje, obdelovanje, hranjenje in predstavljanje knjižničnega gradiva, vezanega na območje, ki ga knjižnica s svojo celotno dejavnostjo pokriva.

Trendi kažejo, da v sodobni družbi, ki se vrača nazaj k svojim koreninam, domoznanska dejavnost vse bolj pridobiva na pomenu, saj knjižnica na tak način odgovarja na potrebo lokalne skupnosti po iskanju lastnih korenin in identitete. Predmet njenega zanimanja je namreč prav to, lokalno okolje, nastali rezultati pa celovito odražajo njegovo ustvarjalnost, kulturo in identiteto (Petrovič in Peperko Golob, 2016, str. 9).

Na temelju dolge tradicije in bogatih zbirk je domoznanska dejavnost danes prepoznani del delovanja ptujske knjižnice in se lahko enakovredno postavlja ob bok slovenskim knjižnicam z uveljavljeno tradicijo domoznanstva. Ena od potrditvev kvalitetnega dela je bila tudi podelitev statusa osrednje območne knjižnice leta 2003; v okviru svojih območnih nalog knjižnica opravlja tudi naloge, vezane na domoznansko dejavnost. Dodatna potrditev je tudi nedavni dogovor med osrednjimi območnimi knjižnicami, da bo naša knjižnica v prihodnje prevzela nosilno vlogo na področju domoznanske dejavnosti in postala center za njeno koordinacijo.

1 Kot osrednja območna knjižnica v skladu s 27. členom Zakona o knjižničarstvu izvajamo za območje občin Ormož, Sveti Tomaž ter Središče ob Dravi posebne naloge: zagotavljanje povečanega in zahtevnejšega izbora gradiva in informacij, strokovna pomoč knjižnicam območja, koordinacija zbiranja, obdelave in hranjenja domoznanskega gradiva, usmerjanje izločenega knjižničnega gradiva s svojega območja (Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah, 2003).

2 Andrej Kovač (1908–1960) je objavil članke o literarni zgodovini Ptuja in okolice, zgodovini ptujskih ulic in trgov, znamenitih osebnostih itd. Zbiral je ostanke slovenskega tiska, ki so ga na Ptuj in v okolici med drugo svetovno vojno v veliki meri uničili Nemci. Dragocen je tudi njegov prispevek pri obdelavi ptujskih tiskov v slovenskem jeziku od prvih tiskov naprej. Zbrano gradivo je kasneje dopolnil Jakob Emeršič in ga objavil leta 1993 (Emeršič, 1993). Prim. H. D. (1960). In memoriam Andreja Kovača. Knjižnica 4(1–4), str. 156–157.

3 Jakob Emeršič (1940–2012), višji bibliotekar v Ljudski in študijski knjižnici (kasneje KIPP) med letoma 1967 in 2003. Biografija je dostopna v spletnem biografskem leksikonu Spodnje-dravci.si <http://www.spodnje-dravci.si/osebe/emeršič-jakob/44/>

4 Eden od pomislekov v strokovnih krogih je bil tudi pomislek o morebitnem podvajanju domoznanske dejavnosti, saj je skladno z dolgoletno tradicijo domoznansko gradivo za Maribor ter območje večjega dela severovzhodne Slovenije zbirala že Univerzitetna knjižnica Maribor.

5 Po odhodu Jakoba Emeršiča v pokoj leta 2003 je delo v Domoznanskem oddelku prevzela Mira Jerenec, kasneje poročena Petrovič, od leta 2007 je v oddelku zaposlena tudi Melita Zmazek.

ZAČETKI IN RAZVOJ DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI NA PTUJU

Začetki slovenskega knjižničnega domoznanstva segajo v začetek 20. stoletja in v leta po prvi svetovni vojni, njegov razvoj pa se je začel zlasti po drugi svetovni vojni z ustanovitvijo študijskih knjižnic, ki so domoznansko dejavnost opravljale kot eno svojih pomembnih nalog (Petrovič, 2016, str. 82). V to obdobje segajo tudi začetki načrtne domoznanske dejavnosti v Študijski knjižnici na Ptuj, v kateri se je bibliotekar Andrej Kovač² kot prvi strokovno posvečal tudi domoznanskim temam. Največje zasluge za to, da se je ptujsko domoznanstvo v naslednjih desetletjih razvijalo in doseglo visoko raven, pa ima dolgoletni domoznanec Jakob Emeršič,³ ki se je v takratni Ljudski in študijski knjižnici zaposlil leta 1967 in je delu v domoznanski dejavnosti posvetil vse življenje. Čeprav se je knjižnica več desetletij soočala s kadrovskimi težavami in ob tem morala v strokovnih krogih tudi večkrat utemeljevati in dokazovati dejansko opravljanje domoznanske dejavnosti,⁴ se je postopno vendarle uspela umestiti med knjižnice s prepoznavno domoznansko dejavnostjo in bogato domoznansko zbirko. V celotnem obdobju je bilo veliko pozornosti namenjene tudi publiciranju, pripravi domoznanskih razstav, sodelovanju pri različnih projektih in vključevanju v razvoj domoznanske dejavnosti na nacionalnem nivoju.

Zelo pomembni koraki v njenem razvoju so bili narejeni, ko je knjižnica pridobila obvezni izvod (Zakon o obveznem pošiljanju tiskov, 1971), z ustanovitvijo samostojnega domoznanskega oddelka (1994) in na prelomu tisočletja s fizično izločitvijo domoznanskega gradiva iz fonda Študijskega oddelka (2000). Temu so v naslednjih letih sledili še ureditev zapisov za domoznansko gradivo v katalogu COBISS, pričetek redne obdelave domoznanskih člankov in sestavnih delov, retrospektivni vnos starejšega gradiva in zbirk, projekti digitalizacije itd.

Eden od najpomembnejših pogojev za tovrstno širjenje aktivnosti je bila kadrovska okrepitev v oddelku oziroma v dejavnosti, ki jo je več desetletij opravljal en sam strokovni delavec. Od leta 2008 sta v oddelku zaposleni dve strokovni delavki,⁵ pri delu pa po potrebi pomaga tudi sodelavka iz Študijskega oddelka in občasno javni delavci.

> Leta 2016 je ptujska knjižnica gostila 4. Domfest – festival domoznanstva, na katerem se bialno srečujemo slovenski domoznanci (foto: Gregor Korošec, arhiv KIPP).

ORGANIZACIJA DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI IN DOMOZNANSKIH ZBIRK

Domoznanska dejavnost, kot jo v knjižnici izvajamo danes, temelji na tradiciji, ki so jo na strokovnih podlagah, z dolgoletno prakso in glede na kadrovske ter prostorske možnosti zastavili naši predhodniki, zlasti Jakob Emeršič. Domoznanska zbirka obsega primarno⁶ in sekundarno⁷ domoznansko gradivo, vezano na območje upravnih enot Ptuj in Ormož, za katerega naša knjižnica skladno z zakonodajo opravlja knjižnično dejavnost (v primeru ormoškega območja kot osrednja območna knjižnica). Ker pa so v preteklosti gradivo za domoznansko zbirko zajemali nekoliko širše, najdemo v njej tudi tiske, pomembne za širše območje Pomurja in Slovenskih goric (mdr. Gornja Radgona, Ljutomer, Cerkljenjak, Benedikt).

Domoznansko gradivo v nekdanji Ljudski in študijski knjižnici je bilo vse od začetkov del rednega fonda Študijskega oddelka, pri čemer so najbolj dragocene knjige hranili v posebnih omarah in na ločenih policah v skladišču v drugem nadstropju in pritličju minoritskega samostana. Leta 1994, ko je bil Domoznanski oddelk tudi uradno ustanovljen⁸ kot posebni oddelk knjižnice, se je bibliotekar z delom gradiva nastanil v prostoru, ki je bil izprazen po preselitvi Mladinskega oddelka v Mali grad. A šele s selitvijo celotne knjižnice v Mali grad je bil večji del domoznanskega fonda tudi fizično združen na enem mestu. Sem so leta 2001 prenesli tudi obsežen starejši fond knjig, ki je dolga leta sameval v celicah nekdanjih ptujskih zaporov na Muzejskem trgu.

Danes se večina domoznanskega gradiva nahaja v prostorih Domoznanskega oddelka, posebne zbirke⁹ so v ločenih namenskih prostorih, del starejšega neobdelanega fonda pa še naprej ostaja v skladišču. Leta 2014 smo s preureditvijo¹⁰ prostorov oddelka izboljšali klimatske pogoje za trajno hrambo domoznanskega gradiva in omogočili prijetnejše bivanje tako zaposlenim kot obiskovalcem oddelka.

Fizični ločitvi domoznanskega gradiva od fonda Študijskega oddelka je postopoma sledila njegova ureditev tudi v knjižničnem katalogu. Po vključitvi knjižnice v sistem COBISS leta 1993 je bilo domoznansko gradivo sicer še naprej del gradiva Študijskega oddelka, v signaturi pa so ga označevali z interno oznako D.¹¹ To se je spremenilo leta 2004, ko smo dopolnili šifrant podlokacij in internih oznak ter s programsko konverzijo signatur v katalogu prenesli del¹² gradiva iz Študijskega oddelka v Domoznanski oddelk. Bibliografske zapise za preostalo domoznansko gradivo (brez interne oznake D, ki je bila osnova za konverzijo) smo v naslednjih letih uredili ročno in tako dokončno uskladili podatke v katalogu z dejanskim stanjem postavitve gradiva. Kljub temu je veliko starejšega domoznanskega gradiva ostalo neobdelanega in je bil zanj še dolgo v uporabi tudi stari listkovni katalog. Vse do leta 2003 smo ohranjali tudi stari način dela pri obdelavi člankov, ki jih je bibliotekar izrezal, razvrstil po vsebinskih področjih in shranil v hemeroteko.¹³ Od leta 2005 redno vnašamo zapise za domoznanske članke in sestavne dele v COBISS, prakso izrezovanja člankov pa smo opustili. Hemeroteko smo ohranili in je še v uporabi predvsem za starejše članke. Poleg izrezkov v arhivskih skatlah hranimo tudi drobne tiske, zapuščine in drugo gradivo (nevezane časnike, razna glasila, kartografsko in slikovno gradivo itd.), ki ga ni mogoče postaviti na polico.

V preteklosti je obdelava domoznanskega gradiva potekala v Oddelku obdelave, danes pa je razdeljena med več oddelkov, kar je vezano na organizacijo delovnih procesov v knjižnici. Novo gradivo v Domoznanskem oddelku obdelujemo v sodelovanju z oddelkoma nabave in obdelave ter Oddelkom za razvoj in digitalizacijo, veliko časa pa namenjamo sprotni obdelavi člankov in sestavnih delov iz lokalnih časnikov in revij ter retrospektivni obdelavi starejših monografij.

6 Domoznansko knjižnično gradivo, ki se po vsebini nanaša na določen kraj, območje (Kanič, 2009, str. 263).

7 Domoznansko knjižnično gradivo, ki je po svojem izvoru vezano na določen kraj, območje (Kanič, 2009, str. 292). Sem štejemo gradivo avtorjev z našega območja in gradivo, izdano na našem območju.

8 Za leto ustanovitve oddelka štejemo leto 1994, ko je bil sprejet Statut Knjižnice Ivana Potrča Ptuj, ki uvaja Domoznanski oddelk kot samostojno organizacijsko enoto zavoda (čl. 10), med nalogami knjižnice pa navedena zbiranje in dokumentiranje domoznanskega gradiva za območje občin Ptuj in Ormož (čl. 21). Da je knjižnica domoznansko dejavnost opravljala že prej, pričajo starejši statuti (npr. iz leta 1984), ki v več členih omenjajo domoznanske naloge knjižnice.

9 Knjižna zbirka Ivana Potrča se nahaja v Potrčevi študijski sobi v drugem nadstropju knjižnice. Ob selitvi knjižnice sta bili tu postavljeni tudi knjižna zbirka Iva Arharja in Štefke Cobilj, ki pa sta bili kasneje preseljeni in urejeni v posebnem prostoru v tretjem nadstropju knjižnice.

10 Analiza pogojev hrambe domoznanskega gradiva je pokazala potrebo po preureditvi velikega skupnega prostora oddelka, ki je služil hkrati kot delovni prostor zaposlenih, čitalnica in skladišni prostor za domoznansko gradivo. Zato smo v knjižnici leta 2013 pripravili nagradni natečaj za preureditev prostorov oddelka in k sodelovanju povabili študente Fakultete za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo Univerze v Mariboru. Na osnovi izbrane rešitve smo v letu 2014 uredili ločeno skladišče za domoznansko gradivo ter čitalniški prostor za obiskovalce in zaposlene.

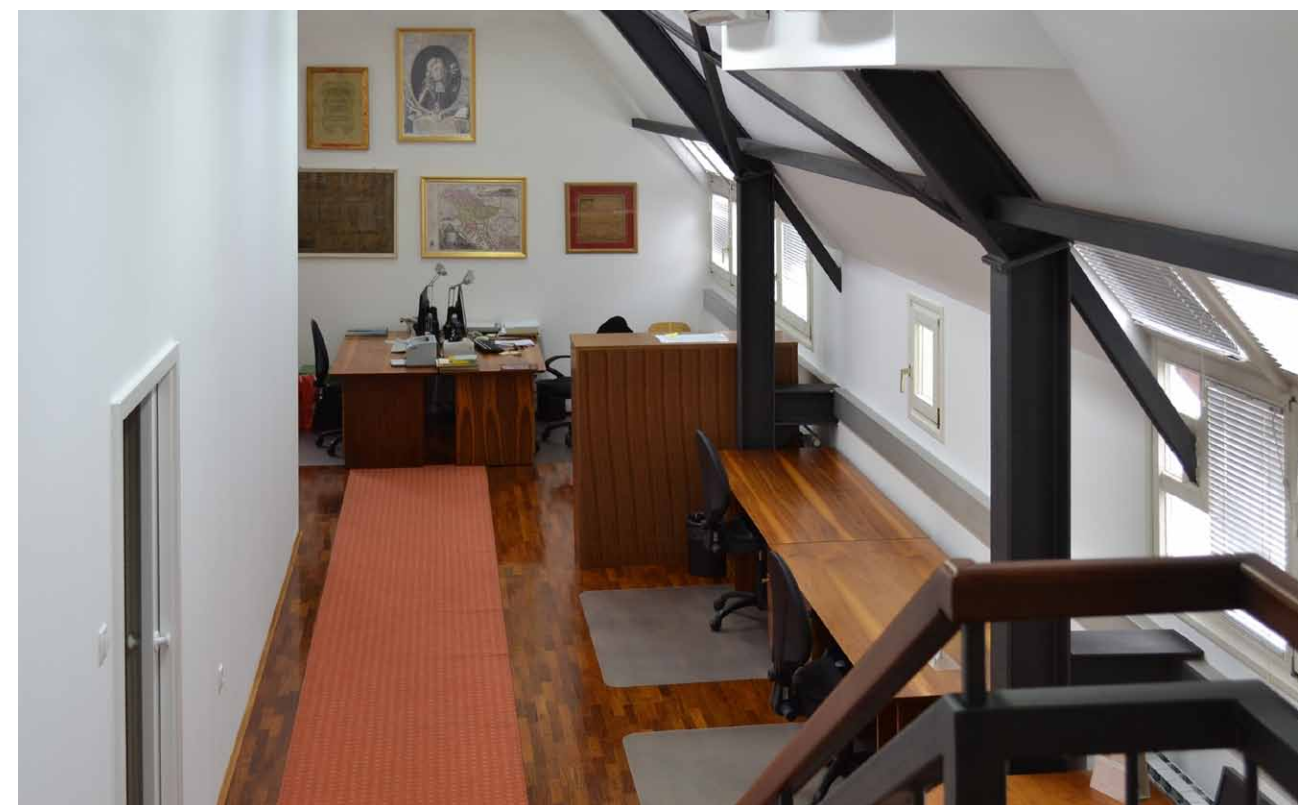
11 Signatura je številka, črkovna ali kombinirana oznaka mesta, na katerem je shranjen kos knjižničnega gradiva (Kanič, 2009, str. 296). Običajno jo sestavlja več elementov oziroma podatkov, od katerih vsak naslednji element natančneje določa mesto gradiva na knjižni polici. Zabeležimo jo v računalniškem katalogu, na sami knjigi in v inventarni knjigi.

12 S konverzijo je bilo prenesenih 1.652 enot domoznanskega gradiva.

13 Zbirka izrezkov, navadno v mapah (Kanič, 2009, str. 296). V ptujski knjižnici namesto map uporabljamo arhivske skatle.

> Leta 2014 smo prostore oddelka preuredili tako, da smo dobili ločeno skladišče za domoznansko gradivo ter čitalniški prostor za obiskovalce in zaposlene. Fotografije prikazujejo stanje pred in po preureditvi (foto: Boris Farič, Mira Petrovič, arhiv KIPP).

Kljub temu da oddelek v zadnjih letih dobiva razne nove naloge, ostaja tako obdelava gradiva ena od naših pomembnih vsakodnevnih zadolžitvev. Pri tem se soočamo tudi s težavami, saj je domoznanska zbirka glede na tipologijo izredno pestra zbirka najrazličnejših vrst gradiva, ki sega od monografskih in serijskih publikacij preko polpubliciranega, AV- in kartografskega gradiva in rokopisov vse do slikovnega gradiva in drobnih tiskov. Zaradi te izjemne pestrosti nam predstavlja velik izziv tako pridobivanje gradiva kakor tudi njegova hramba in obdelovanje. Nedorečenost in neenotnost pri formalni in vsebinski obdelavi nekaterih vrst domoznanskega gradiva (npr. drobni tiski, rokopisi, antikvarno gradivo) v sistemu COBISS sta vprašanji, ki nas še danes zaposlujeta v veliki meri. Tudi zaradi tega je precej tovrstnega gradiva še neobdelanega, njegova obdelava pa nas čaka v prihodnjih letih.

Kljub navedenemu lahko zaključimo, da smo v zadnjih dveh desetletjih naredili velike premike glede urejenosti domoznanskega gradiva. To dokazuje tudi dejstvo, da smo v oddelku leta 2016 lahko prvič izvedli inventuro domoznanskega gradiva, ki ga hranimo.

Pomemben segment našega dela je tudi predstavljanje domoznanske dejavnosti ter zbirk. S tem mislimo predvsem na pripravo domoznanskih prireditev in dogodkov, razstav, bibliopedagoških ur pa tudi na načrtno publicistično dejavnost, kar obsega pripravo prispevkov v strokovnih revijah, lokalnih časopisih in zbornikih. Ob vsem tem smo domoznanci soočeni z novimi nalogami in opravili, saj sodobna informacijska družba od knjižnic pričakuje nove storitve in vsebine tudi v spletnem okolju (Petrovič in Peperko Golob, 2016, str. 12). Prav domoznanske vsebine so tiste, ki jih knjižnice lahko uspešno ponudijo v digitalnem okolju, zato je razumljivo, da je naš oddelek nepogrešljiv pri vseh projektih digitalizacije gradiva in nosilec aktivnosti pri vnosu vsebin na portal Kamra ter pripravi regionalnega spletnega biografskega leksikona Spodnjepodravci.si. Pri tem se povezujemo s kolegi iz sorodnih institucij, kot so muzeji in arhivi, pa tudi s šolami, društvi in posamezniki, ki prav tako zbirajo domoznansko gradivo oziroma raziskujejo lokalne teme.

> Leta 2006 smo v sodelovanju s partnerji pripravili odmevno razstavo Kuharske bukve in kuhinja od 16. do 19. stoletja, ki jo je spremljala tudi kulinarčna razstava jedi, pripravljenih po receptih iz starih kuharskih knjig (foto: arhiv KIPP).

DOMOZNANSKA ZBIRKA IN DRUGE POSEBNE ZBIRKE V ODDELKU

Vse zbirke, ki jih hranimo v oddelku, so ob koncu leta 2017 obsegale 26.715 enot gradiva, v kar niso všteti drobni tiski, ki jih hranimo v hemeroteki, in drugo neobdelano gradivo (del starejšega fonda, razglednice, fotografije ipd.).

Zbiranja domoznanskega gradiva se lotevamo premišljeno in sistematično, skladno z načeli za domoznansko dejavnost in skladno s tradicijo, ki se je oblikovala skozi desetletja načrtnega dela. Pridobivamo ga z nakupi po utečenih kanalih (nakupi od založb), zelo pomemben vir pa so tudi obvezni izvod in posebej še darovi, kar je rezultat dolgoletnih tesnih stikov z okoljem, v katerem knjižnica deluje. Velik poudarek namenjamo pridobivanju domoznanskih gradiv, ki niso dosegljiva po običajnih knjigotrških poteh in o katerih pridobimo informacije preko neformalnih stikov z lokalno skupnostjo. Že v preteklosti so namreč ugotavljali, da je pridobivanje gradiva eno najzahtevnejših opravil domoznanske dejavnosti (Domoznanska dejavnost, 1985, str. 29), saj temelji v veliki meri na neformalnih načinih pridobivanja in je odvisna od iznajdljivosti domoznanca ter mreže, ki jo je uspel ustvariti v svojem lokalnem okolju. V novem tisočletju nam to opravilo dodatno otežujejo porast založniške produkcije ter selitev zapisov v spletno okolje, ob čemer se nam pojavlja še en problem: trajno ohranjanje digitalnih domoznanskih gradiv (Petrovič in Peperko, 2016, str. 11). V zvezi s tem pričakujemo sodelovanje med Narodno in univerzitetno knjižnico ter osrednjimi območnimi knjižnicami in si želimo iskanja rešitev z našo aktivno soudeležbo.

Poleg domoznanskega gradiva hranimo v naših zbirkah tudi gradivo, ki nima domoznanskega značaja, ampak predstavlja našo kulturno dediščino.¹⁴ Tu gre predvsem za stare tiske in osebne zbirke ter zapuščine znanih osebnosti, ki jih je knjižnica kupila ali dobila v dar. Njihova hramba v Domoznanskem oddelku je smiselna, saj gre – podobno kot pri domoznanskem gradivu – za posebej skrbno varovano gradivo, ki je na voljo samo za uporabo v čitalnici.

V zbirkah ohranjeno knjižnično gradivo, ki je kulturni spomenik,¹⁵ sega po starosti vse do 15. stoletja, v začetno obdobje tiskarstva. Posebej izpostavimo tri prvotiske oziroma inkunabule (1475, 1480 in 1497), dva izvoda Dalmatinove Biblije (1584), Valvasorjevo Slavo vojvodine Kranjske (1689, 1877), Huserjevo izdajo Paracelsusovih del (1616),¹⁶ več izdaj slovitega dela Kreuterbuch Adama Lonicerja (1582,¹⁷ 1620, 1653, 1783), knjigo Sebastiana Münstra Kozmografija (1574), obsežen priročnik W. H. von Hohberga Georgica curiosa (1695), avtobiografijo Žige Herbersteina Gratae posteritati (1560¹⁸) in italijansko izdajo njegovih slovityh Moskovskih zapiskov (1550¹⁹), deželni ročin²⁰ za Štajersko iz leta 1697 itd. Posebej dragocena je vrsta slovenskih tiskov iz 18. in 19. stoletja, med katerimi najdemo tudi dela za naše kraje pomembnih avtorjev: Antona Krempla, Petra Dajnka, Stanka Vraza, Mateja Slekovca, Janeza L. Šmigoca, Leopolda Volkmerja, Ferdinanda Raispa in drugih. Precej njihovih del smo že digitalizirali in so dostopna na portalu Digitalna knjižnica Slovenije.

¹⁴ Knjižnično gradivo posebnega nacionalnega pomena, ki je opredeljeno v zakonu o kulturni dediščini (Kanič, 2009, str. 167).

¹⁵ Knjižnično gradivo, ki ima lastnosti kulturnega spomenika v skladu z zakonom, ki ureja varstvo kulturne dediščine, je kulturni spomenik po zakonu brez posebnega postopka razglasitve. Ne glede na zgornje določilo so z zakonom za kulturni spomenik razglašeni kodeksi, listine in drugo rokopisno gradivo ter knjižno, kartografsko, notno in podobno gradivo, nastalo pred letom 1800 (Zakon o knjižničarstvu, 2001, člen 5).

¹⁶ Digitalizirano delo je dostopno na portalu dLib: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-1JWOWN8S>

¹⁷ Digitalizirano delo je dostopno na portalu dLib: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-JB1ZA8XL>

¹⁸ Digitalizirano delo je dostopno na portalu dLib: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-Z5F4YGJR>

¹⁹ Digitalizirano delo je dostopno na portalu dLib: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-XMDXON7X>

²⁰ Deželni ročin je naziv za listino, s katero je deželni knez ob svojem nastopu potrdil privilegirane pravice (privilegije) deželnim stanovom, običajno v zameno za njihovo finančno in vojaško pomoč. Deželni ročin je vseboval potrditveno pismo vladarja, skupaj s prepisi deželnih privilegijev.

> V knjižnici danes hranimo posamezne knjige iz predvojnih zasebnih knjižnic na Ptuj in v okolici, o čemer pričajo ohranjeni ekslibrisi in druge lastniške oznake (foto: arhiv KIPP).

Nekatera dela iz naše zbirke so bila v preteklosti predmet različnih raziskav, med njimi izstopata zlasti rokopisna glasbena zbirka in knjižne raritete, ki izvirajo iz knjižnice rodbine Herberstein. Številne dragocenosti so bile predstavljene tudi v publikacijah knjižnice (30 let Študijske knjižnice v Ptuj, 1978; Dragocenosti ptujske knjižnice, 1988; Littera scripta manet, 1993; Zbiranje in ohranjanje pisnih ter tiskanih dragocenosti, 2003 itd.), zato jih na tem mestu ne bomo podrobno opisovali.

Domoznanska zbirka in zbirka knjižnih raritet sta se skozi desetletja bogatili in dopolnjevali z nakupi in darovi ter sodita danes med dragocenejše v slovenskih splošnih knjižnicah. Med pomembnejšimi pridobitvami v zadnjih desetletjih omenimo podarjeni izvod Dalmatinove Biblije,²⁶ nakup prvega ptujskega tiska Hitra inu glatka pot pruti nebossam (1793),²⁷ izvod Moskovskih zapiskov (1557),²⁸ bogato zbirko razglednic Ptuja in Ormoža z okolico,²⁹ ki smo jo zasnovali leta 2003, zlasti pa osebne zapuščine naših pomembnih rojakov, kot so Štefka Cobelj, Ivan Potrč, Ivo Arhar, rokopisno gradivo Alojzija in Mihe Remca, arhivsko gradivo Jožeta Gregorca in zbirke fotografskih negativov Alfreda Bradača ter Lojzeta Petroviča. Najobsežnejše so zapuščine prvih treh navedenih osebnosti, saj obsegajo tako njihove osebne knjižnice kot tudi arhivsko gradivo. Osebne knjižnice smo uredili kot posebne zbirke, gradivo je dostopno v čitalnici Domoznanskega oddelka, kjer hranimo tudi vso arhivsko gradivo, shranjeno v arhivskih škatlah (rokopisi, časopisni izrezki, drobni tiski, priznanja, drobni osebni predmeti ipd.).

Osrednje mesto med zapuščinami pripada zbirki pisatelja Ivana Potrča, po katerem se knjižnica od leta 1993 tudi imenuje. Del njegove osebne knjižnice in rokopisov je knjižnici že leta 1998 podarila Potrčeva soproga Branka Jurca,³⁰ z donacijo sina Matjaža Potrča (2012) je bila zbirka še dopolnjena. Svoje stalno mesto je dobila po preselitvi knjižnice v Mali grad leta 2000, leta 2007 pa je bilo knjižno gradivo obdelano v programu COBISS in postavljeno kot posebna zbirka v Potrčevi spominski sobi. Knjižnica obsega 2.781 enot knjig in periodičnega tiska, medtem ko hranimo Potrčevo rokopisno gradivo in drobne tiske v arhivskih škatlah v Domoznanskem oddelku. Ivana Potrča in njegovo zapuščino v knjižnici smo predstavili v publikaciji,³¹ na več razstavah in v digitalni zgodbi na portalu Kamra.³²

26 Biblijo je knjižnici leta 1991 podaril rojak in diplomat Mitja Vošnjak. Literatura: Jerenec, M. (2004). Dalmatinska Biblija v zbirki dragocenosti Domoznanskega oddelka. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

27 Digitalizirano delo je dostopno na portalu dLib: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-WDXSOT56>

28 Digitalizirano delo je dostopno na portalu dLib: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-9MM9PQXB>

29 Zbirka je predstavljena tudi na portalu Kamra (dostop 31. 1. 2018): <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/ptuj-in-ormoz-z-okolico-na-razglednicah.html>.

Literatura: Pozdrav iz naših krajev: razglednice Ptuja in okolice v domoznanski zbirki (2004). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

30 Od leta 2014 v knjižnici hranimo tudi njeno osebno zapuščino. Knjige so shranjene v Pravilnični sobi Branke Jurca v Mladinskem oddelku, drugo gradivo (rokopisi, korespondenca, fotografije, nagrade in priznanja) pa v Domoznanskem oddelku. Več o tem glej v prispevku Anje Ogrizek Mladinski oddelk ptujske knjižnice in bibliopedagoške oblike za mlade bralce.

31 Kmetec - Friedl, B. (2007). Zapuščina Ivana Potrča v ptujski knjižnici. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča. 31. 1. 2018 dostopno na <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-QRDPJARP>; Kmetec - Friedl, B. (2013). Zapuščina Ivana Potrča v ptujski knjižnici 2. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča. 31. 1. 2018 dostopno na <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-EKKO-WQWZ>; Kmetec - Friedl, B. (2013). Priznanja, plakete in odličja iz zapuščine pisatelja Ivana Potrča. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča. 31. 1. 2018 dostopno na <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-GZ4CLUHJ>

32 Digitalna zgodba Ivan Potrč: "Pisati resnico, ki bi potem s papirja zažive-la ...". 31. 1. 2018 dostopno na <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/ivan-potrc-pisati-resnico-ki-bi-potem-s-papirja-zazivela.html>

Naslednja večja zapuščina je osebna knjižnica dr. Štefke Cobelj, ki jo je takratna Ljudska in študijska knjižnica prejela na podlagi njene oporoke leta 1989. Del knjig je dr. Cobljeva knjižnici podarila že prej z željo, da bi bile knjige urejene in postavljene kot posebna knjižna zbirka. Zaradi prostorske stiske pa se je ta načrt lahko uresničil šele po selitvi knjižnice v Mali grad. Sprva je bila postavljena v študijskih sobah v drugem nadstropju, danes pa se nahaja v posebni sobi v tretjem nadstropju, skupaj z zbirko Iva Arharja. V letih 2011–2012 je bila knjižna zbirka, ki obsega 3.053 enot, katalogizirana v sistemu COBISS, drobne tiske pa smo shranili v arhivskih škatlah. V okviru projekta ureditve in obdelave te zbirke smo pripravili tudi razstavo in monografijo o Štefki Cobelj,³³ posneli film³⁴ in pripravili digitalno zgodbo na portalu Kamra.³⁵

> V Potrčevi spominski sobi je v posebnih knjižnih omarah postavljen del Potrčeve osebne knjižnice, ki jo je knjižnici podarila njegova družina (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

> Razstava o življenju in delu Štefke Cobelj je v letih 2012–2013 gostovala v Juršincih, Mariboru in Celju. Fotografija prikazuje del razstave v Pokrajinskem muzeju Celje, ki mu je Štefka Cobelj podarila zbirko nakita, stekla in keramike ter štajersko in izvenevropsko etnološko zbirko (foto: arhiv KIPP).

Najobsežnejša osebna knjižna zbirka v naši knjižnici je zasebna knjižnica Iva Arharja, ki šteje kar 7.201 enot knjig in periodičnega tiska ter 31 arhivskih škatel drobnih tiskov. Leta 1993 jo je Občina Ptuj od Iva Arharja odkupila z namenom, da bo urejena kot posebna zbirka v eni od študijskih sob v knjižnici. Kakor obe drugi osebni knjižni zbirki je tudi Arharjeva knjižnica dobila svoj stalni prostor šele v Malem gradu, najprej v drugem nadstropju, kasneje pa v tretjem nadstropju knjižnice, skupaj z zbirko Štefke Cobelj. Projekt katalogizacije in ureditve zbirke je potekal med letoma 2013 in 2015; zaključili smo ga z razstavo in publikacijo³⁶ o Ivu Arharju in njegovi zapuščini ter digitalno zgodbo na portalu Kamra.³⁷

Eden od večjih projektov, ki smo ga zastavili v letu 2016 in se bo nadaljeval v prihodnjih letih, je ureditev knjižnice Muzejskega društva. Gre za obsežen fond starejšega knjižnega gradiva, ki izvira iz Muzejskega društva, ene najpomembnejših ptujskih kulturnih ustanov v 19. in prvi polovici 20. stoletja, in ki ga je Študijska knjižnica Ptuj prevzela ob svoji ustanovitvi leta 1948. Ohranjena zbirka ima izjemen pomen za celotno regijo, zato jo želimo v okviru projekta podrobneje raziskati, urediti in predstaviti javnosti ter omogočiti njeno dostopnost. Čeprav zbirka po prevzemu v Študijsko knjižnico ni bila ohranjena kot celota in je bilo gradivo vključeno v redni knjižnični fond, smo se odločili za ponovno oblikovanje gradiva v posebno zbirko. Trenutno poteka prva faza projekta, v kateri bomo uredili in obdelali najstarejši del zbirke, knjižnico Ferkovega muzeja v Gomilici, ki jo je mestu Ptuj ob koncu 19. stoletja podaril Franz Ferk³⁸ in od katere je po trenutnih ocenah ohranjenih okoli 1.400 enot.

36 Zmazek, M. (2015). Ivo Arhar in njegova zapuščina v ptujski knjižnici. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča. 31. l. 2018 dostopno na <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-SBU72YP2>

37 Ivo Arhar – profesor, bibliofil in planinec. 31. l. 2018 dostopno na <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/ivo-arhar-in-njegova-zapuscina-v-ptujski-knjiznici.html>

38 Franc Ferk (1844–1925), zgodovinar in arheolog, velja za ustanovitelja ptujskega muzeja. Leta 1895 je Ptuj podaril zbirko in knjižnico s 4.000 knjigami iz svojega muzeja v Gomilici pri Arvežu. Prim. Slovenska biografija <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi187263/> (dostop 31. l. 2018), leksikon Spodnjepodravci.si <http://www.spodnjepodravci.si/osebe/ferk-franc/70/> (dostop 31. l. 2018), Österreichisches Biographisches Lexikon http://www.biographien.ac.at/oeb1-oeb1_F/Ferk_Franz_1844_1925.xml (dostop 31. l. 2018).

ZAKLJUČEK

Tradicija domoznanske dejavnosti v ptujski knjižnici je temelj, na katerem slonijo naša današnja prizadevanja. V skladu s sodobnimi strokovnimi izhodišči pa se nenehno trudimo, da bi izboljšali urejenost in dostopnost domoznanskih zbirk, jih dopolnili ter čim bolj predstavili potencialnim uporabnikom. Tako smo v preteklih letih uredili podatke za domoznansko gradivo v vzajemnem katalogu, vanj retrospektivno vnesli del starejšega fonda in obdelali ter predstavili nekatere osebne zapuščine.

Knjižnice sodimo med tiste kulturne ustanove, ki najbolj na široko odpirajo svoja vrata do zakladov pisne dediščine, ki jih hranimo. Tudi do tistih najstarejših, najbolj cenjenih in zaželenih. Pri tem pa se ves čas trudimo, da ne bi zanemarili drugega, enako pomembnega poslanstva – to je varovanje in ohranjanje dediščine, ki nam je bila zaupana. Ena od odličnih rešitev za doseganje obeh ciljev hkrati je prenos zapisa na drug medij, danes je to največkrat digitalizacija, ki smo se je tudi v naši knjižnici v zadnjem desetletju zelo uspešno lotevali. Izboljšali smo pogoje za materialno varovanje gradiva in se lotili številnih projektov digitalizacije, s čimer smo omogočili najširšo dostopnost ob hkratni zaščiti gradiva v fizični obliki.

Biti varuh domoznanskih in posebnih zbirk je za knjižnice dragocena in spoštovana naloga, a tudi velika odgovornost. Prav zato je tako nujno, da sodelujejo v domoznanski dejavnosti vsi zaposleni v knjižnici in ne le skrbniki domoznanskih zbirk. Sodelovanje ljudi z različnimi strokovnimi znanji je tudi zagotovilo, da bo opravljeno delo kvalitetno in rezultati prizadevanj koristni in uporabni tako za splošno kot strokovno javnost.

> Ob zaključku projekta ureditve osebne knjižnice Iva Arharja smo leta 2015 pripravili razstavo in publikacijo Ivo Arhar in njegova zapuščina v ptujski knjižnici (foto: Alfonz Zavrnik, arhiv KIPP).

VIRI IN LITERATURA

Emeršič, J. (1978). Knjižne redkosti in dragocenosti v študijskem oddelku. V Šuligoj, D. (ur.), *Trideset let študijske knjižnice v Ptuj: nastanek in delovanje knjižnic na ptujskem in ormoškem področju* (str. 40–46). Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Emeršič, J. (1993). Gradivo za bibliografijo ptujskih tiskov. V L. Majnik (ur.), *Littera scripta manet* (str. 109–128). Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Emeršič, J. (1992). Ptujске knjižnice, profesor Ferk in mi. *Kronika*, 49(3), str. 142–147.

Goropevšek, B. (1995). Domoznanstvo včeraj, danes, jutri: razvoj domoznanstva in domoznanskih zbirk v slovenskih knjižnicah. *Knjižnica*, 39(3), str. 61–79.

Jerenc, M. (2004). *Dalmatinova Biblija v zbirki dragocenosti Domoznanskega oddelka*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Kanič, I. (ur.) (2009). *Bibliotekarski terminološki slovar*. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Kobe, T., Krapež, V., Novljan, S., Petrov, N., Rajh, B., Sepe, M. in Wagner, L. (1992). *Domoznanska dejavnost v knjižničnem informacijskem sistemu Slovenije*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Krnel - Umek, D. in Rajh, B. (1985). *Domoznanska dejavnost v slovenskem knjižničnoinformacijskem sistemu*. Maribor in Koper: Univerzitetna knjižnica in Osrednja knjižnica Srečka Vilharja.

Majnik, L. (ur.) (1993). *Littera scripta manet = Napisana črka ostane*. Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Majnik, L., Emeršič, J. in Kajzovar, V. (1988). *Dragocenosti ptujske knjižnice*. Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Mikola, M. (1999). *Zaplembe premoženja v Sloveniji 1943–1952*. Celje: Zgodovinski arhiv.

Novljan, S. (2005). Domoznanska zbirka: neizkoriščene možnosti? *Knjižnica*, 49(3), str. 7–37.

Petrovič, M. in Peperko Golob, D. (2016). Delo in naloge domoznancanec nekoč in danes: pogled iz prakse. V P. Štoka, M. Petrovič in S. Maček (Ur.), *E-domoznanstvo: učinek sodobne informacijske tehnologije na domoznansko dejavnost v knjižnicah na Slovenskem* (str. 9–15). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Petrovič, M. (2016). Kadri v domoznanski dejavnosti – pregled stanja = Staff in local studies activity – an overview of the situation. *Knjižnica*, 60(4), str. 79–106.

Petrovič, M. (2011). Domoznanska zbirka Knjižnice Ivana Potrča Ptuj – izziv za prihodnost. V Biščan, F. (ur.), *Znanje o domu in kulturni zakladi, skriti v knjižnicah* (str. 99–103). Karlovac: Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić".

Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah. (2003). *Uradni list RS*, št. 88.

Šuligoj, D. (ur.) (1978). *Trideset let študijske knjižnice v Ptuj: nastanek in delovanje knjižnic na ptujskem in ormoškem področju*. Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Zakon o knjižničarstvu (2001). *Uradni list RS*, št. 87.

Zakon o obveznem pošiljanju tiskov (1971). *Uradni list SRS*, št. 21.

Domoznanska dejavnost je ena od pomembnih nalog slovenskih splošnih knjižnic in pomeni zbiranje, obdelovanje, hranjenje in predstavljanje knjižničnega gradiva, vezanega na območje, ki ga knjižnica s svojo celotno dejavnostjo pokriva.

Trendi kažejo, da v sodobni družbi, ki se vrača k svojim koreninam, domoznanska dejavnost vse bolj pridobiva na pomenu, saj knjižnica na tak način odgovarja na potrebo lokalne skupnosti po iskanju lastnih korenin in identitete. Predmet njenega zanimanja je namreč prav lokalno okolje, nastali rezultati pa celovito odražajo njegovo ustvarjalnost, kulturo in identiteto.

Domoznanska dejavnost, kot jo v knjižnici izvajamo danes, temelji na tradiciji, ki so jo na strokovnih podlagah, z dolgoletno prakso in glede na kadrovske ter prostorske zmožnosti zastavili naši predhodniki, zlasti Jakob Emeršič. Zelo pomembni koraki v razvoju domoznanske dejavnosti so bili narejeni, ko je knjižnica pridobila obvezni izvod (Zakon o obveznem pošiljanju tiskov, 1971), z ustanovitvijo samostojnega domoznanskega oddelka (1994) in na prelomu tisočletja s fizično izločitvijo domoznanskega gradiva iz fonda Študijskega oddelka (2000). Eden od najpomembnejših pogojev za širjenje aktivnosti je bila tudi kadrovska okrepitev na oddelku oziroma v dejavnosti, ki jo je več desetletij opravljala en sam strokovni delavec, od leta 2008 pa sta na oddelku zaposleni dve strokovni delavki. Temu so v naslednjih letih sledili še ureditev zapisov za domoznansko gradivo v katalogu COBISS, pričetek redne obdelave domoznanskih člankov in sestavnih delov, retrospektivni vnos starejšega gradiva in zbirk ter še veliko drugega. Izboljšali smo pogoje za materialno varovanje gradiva in se lotili številnih projektov digitalizacije, s čimer smo omogočili najširšo dostopnost ob hkratni zaščiti gradiva v fizični obliki.

Domoznanska zbirka obsega primarno in sekundarno domoznansko gradivo za območje, za katerega naša knjižnica skladno z zakonodajo opravlja knjižnično dejavnost. Poleg domoznanskega gradiva hranimo v naših zbirkah tudi gradivo, ki nima domoznanskega značaja, ampak predstavlja našo kulturno dediščino. V zbirkah ohranjeno knjižnično gradivo, ki je kulturni spomenik, sega po starosti vse do 15. stoletja, v začetno obdobje tiskarstva. Posebej izpostavimo tri prvotiske oziroma inkunabule (1475, 1480 in 1497), dva izvoda Dalmatinove Biblije (1584), Valvasorjevo Slavo vojvodine Kranjske (1689, 1877), Huserjevo izdajo Paracelsusovih del (1616), več izdaj slovitega dela Kreuterbuch Adama Lonicerja (1582, 1620, 1653, 1783), knjigo Sebastiana Münstra Kozmografija (1574), obsežen priročnik W. H. von Hohnberga

Georgica curiosa (1695), avtobiografijo Žige Herbersteina Gratae posteritati (1560) in italijansko izdajo njegovih slovitih Moskovskih zapiskov (1550) ter deželni ročin za Štajersko iz leta 1697. Posebej dragocena je vrsta slovenskih tiskov iz 18. in 19. stoletja, med katerimi najdemo tudi dela za naše kraje pomembnih avtorjev: Antona Krempla, Petra Dajnka, Stanka Vraza, Mateja Slekovca, Janez L. Šmigoca, Leopolda Volkmerja, Ferdinanda Raispa in drugih. Precej njihovih del je bilo že digitaliziranih in so dostopna na portalu Digitalna knjižnica Slovenije.

Domoznanska zbirka in zbirka knjižnih raritet sta se skozi desetletja bogatili in dopolnjevali z nakupi in darovi ter sodita danes med dragocenejše v slovenskih splošnih knjižnicah. Med pomembnejšimi pridobitvami v zadnjih desetletjih omenimo podarjen izvod Dalmatinove Biblije, nakup prvega ptujskega tiska Hitra inu Glatka pot pruti nebsam (1793), izvod Moskovskih zapiskov (1557), bogato zbirko razglednic Ptuja in Ormoža z okolico, ki smo jo zasnovali leta 2003, zlasti pa osebne zapuščine naših pomembnih rojakov, kot so Štefka Cobelj, Ivan Potrč, Ivo Arhar, rokopisno gradivo Alojzija in Mihe Remca, arhivsko gradivo Jožeta Gregorca in zbirke fotografskih negativov Alfreda Bradača ter Lojzeta Petroviča. Najobsežnejše so zapuščine prvih treh navedenih osebnosti, saj obsegajo tako njihove osebne knjižnice kot tudi arhivsko gradivo. Osebne knjižnice smo uredili kot posebne zbirke, gradivo je dostopno v čitalnici Domoznanskega oddelka.

Zgrajena na temelju dolge tradicije in bogatih domoznanskih zbirk je domoznanska dejavnost danes prepoznavni del dejavnosti ptujske knjižnice in se lahko enakovredno postavlja ob bok slovenskim knjižnicam z uveljavljeno tradicijo domoznanstva. Ena od potrditev kvalitetnega dela je bila tudi podelitev statusa osrednje območne knjižnice leta 2003; v okviru svojih območnih nalog knjižnica opravlja tudi naloge, vezane na domoznansko dejavnost. Dodatna potrditev je tudi nedavni dogovor med osrednjimi območnimi knjižnicami, da bo naša knjižnica v prihodnje prevzela nosilno vlogo na področju domoznanske dejavnosti in postala center za koordinacijo domoznanske dejavnosti.

LOCAL STUDIES AT THE PTUJ LIBRARY: THE DEPARTMENT, WORK, AND COLLECTIONS

Local studies are one of the essential functions of Slovenian public libraries, and comprise collecting, processing, keeping, and presenting materials that are especially relevant for the region that a particular library serves.

With the trend of modern society turning back to its roots, the library's local studies work is becoming ever more important, by responding to the local community's need to find its roots and identity. This segment of the library's work focuses on the local environment, and its results are a comprehensive reflection of the region's creativity, culture, and identity.

Our work in this field today is based on tradition, created by our predecessors, especially Jakob Emeršič, who provided the professional foundations and years of experience, as much as the staffing and spatial restrictions permitted. Some of the important steps in developing the library's local studies include the granting of the right to the legal deposit copy (the Legal Deposit Act of 1971), the establishment of a separate department in 1994, and the turn of the millennium itself, when relevant materials from the Study Department were transferred to its collection. Before the library could expand its work in this segment, the department had to hire more people. For decades all the work in this field was done by only one person, and since 2008 the department has had two employees. With an additional staff member the department was able to complete its project of editing the entries for its materials in the COBISS catalog, start regularly processing relevant articles and other materials, and retroactively enter older materials and collections, and much more. We improved conditions to better protect our materials, and started several digitalization projects in an effort to make the materials as widely available as possible, while at the same time preserving their hard copies.

Our collection comprises primary and secondary materials, relevant for the region, which the library covers with its services under the law. Materials that might not be locally relevant but are nonetheless part of our cultural heritage also make up a good part of our collection. We further house books that are deemed cultural monuments, some of them having been published as early as in the 15th century, in the early era of printing. Our most notable gems are three incunabula (1475, 1480 and 1497), two copies of Dalmatin's Bible (1584), Valvasor's The Glory of the Duchy of Carniola (1689, 1877), Huser's edition of Paracelsus's works (1616), several editions of

Adam Lonicer's popular work Kreuterbuch (1582, 1620, 1653, 1783), Sebastian Münster's Cosmographia (1574), W. H. von Hohnberg's encyclopedic textbook Georgica Curiosa (1695), Žiga Herberstein's autobiography Gratae Posteritati (1560) and the Italian edition of his famous Notes on Muscovite Affairs (1550), as well as a collection of land rights for Štajerska from 1697. Especially valuable is the collection of Slovenian books from the 18th and 19th centuries, which include works from locally relevant authors: Anton Krempl, Peter Dajnko, Stanko Vraz, Matej Slekovec, Janez L. Šmigoc, Leopold Volkmer, Ferdinand Raisp, and others. Many of their works have already been digitalized and made available online in the Digital Library of Slovenia.

Our collection of locally relevant materials and rare books has been growing through procurements and donations, and is one of the most valuable such collections kept by Slovenian public libraries. Some of the most important acquisitions from the past few decades include a donated copy of Dalmatin's Bible, a purchased copy of the first print made in Ptuj, Hitra inu Glatka Pot pruti Nebesam (1793), a copy of Notes on Muscovite Affairs (1557), a large collection of postcards from Ptuj and Ormož and their surroundings, which was created in 2003, and especially personal heritage from prominent locals, such as Štefka Cobelj, Ivan Potrč, Ivo Arhar, Alojzij and Miha Remec's manuscripts, Jože Gregorc's archive, and the collections of photographic negatives from Alfred Bradač and Lojze Petrovič. The personal inheritance of the first three is the largest, comprising their personal libraries, as well as archives. Their personal libraries have been categorized as separate collections, and the books can be taken to the department's reading hall.

Built on the foundations of tradition and extensive collections, the local studies at the Ptuj library are now recognized as an important part of its mission, and puts the library on par with other Slovenian libraries boasting a long history of such activities. The good work the Ptuj library did in preserving locally important materials was rewarded by granting it the status of the central regional library in 2003, which comes with certain obligations in this field. Another validation came in the form of the agreement between central regional libraries, under which our library is taking over the leading role and coordination in this field.

Nabava knjižničnega gradiva

MARIJA JURGEČ

> IZVLEČEK

V prispevku je predstavljen Oddelek nabave, njegove naloge in dejavnost. Podrobno je prikazan postopek nakupa, evidentiranja in ostali postopki aktivnosti v nabavi.

Izpostavljeno je poslanstvo Knjižnice Ivana Potrča Ptuj kot splošne regionalne knjižnice, ki želi približati knjižnično zbirko in storitve najširšemu krogu prebivalstva na območju, kjer deluje, in sicer v smislu zadovoljevanja njihovih pričakovanj in potreb. Za izgradnjo kvalitetne in uravnotežene knjižnične zbirke je pomembno, da sledimo smernicam, ki so opredeljene kot pomoč knjižničarjem v Dokumentu o nabavni politiki in letnem programu načrta nakupa knjižničnega gradiva.

KLJUČNE BESEDE

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, knjižnično gradivo, nabava, nabavna politika

UDK: 025.21:027.022(497.4Ptuj)

Oddelek nabave kot samostojni oddelek v knjižnici deluje od leta 2009. Nabava knjižničnega gradiva je temeljna aktivnost pri izgradnji knjižnične zbirke, zato je pri nabavi knjižničnega gradiva potrebno dosledno in odgovorno upoštevati vse kriterije in standarde, da knjižnična zbirka ustreza potrebam in željam uporabnikov ter ob tem ohranja nivo kulturne dobrine. V oddelku sta zaposleni dve strokovni delavki.

NABAVA KNJIŽNIČNEGA GRADIVA – PREDSTAVITEV

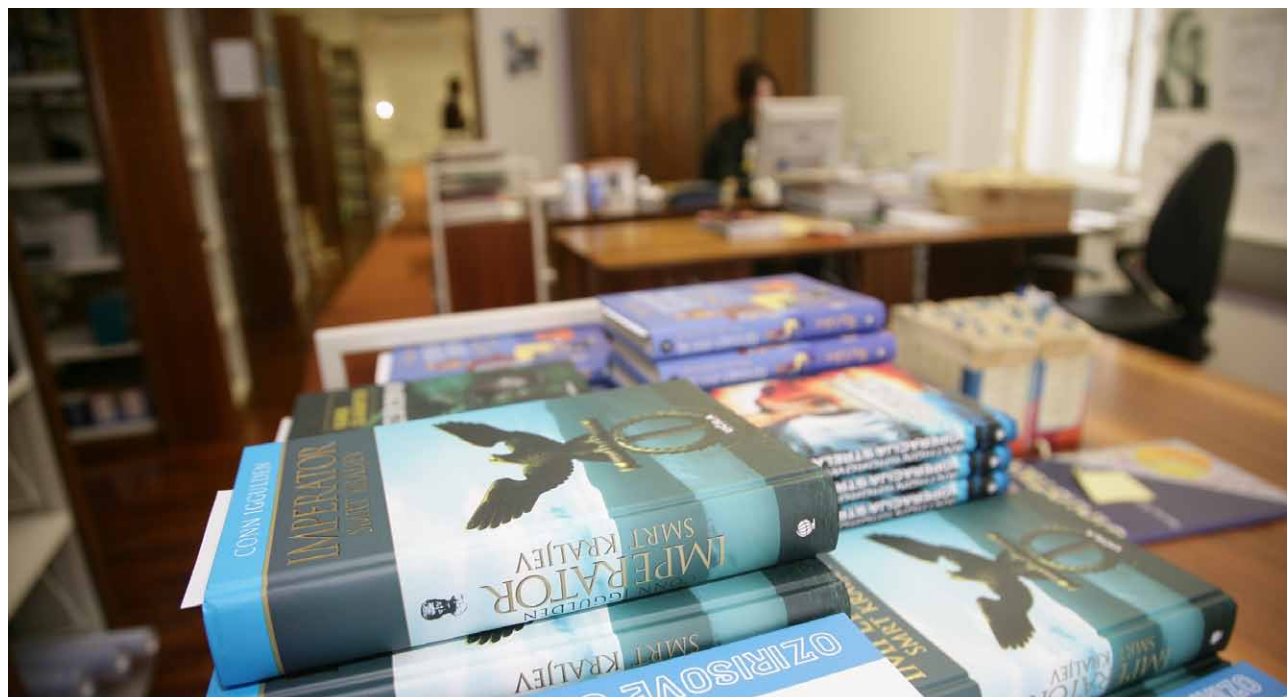
Nabava knjižničnega gradiva poteka v skladu s priporočili in merili dokumentov, ki urejajo pogoje za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe: Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Uradni list RS, št. 73/03), Pravilnik in standardi za splošne knjižnice (2005–2015) ter Dokument o nabavni politiki v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj (2016), Nacionalni program za kulturo (2014–2017), Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah (Uradni list RS, št. 88/03) in Strateški načrt razvoja Knjižnice Ivana Potrča Ptuj (2017–2021). Navedeni dokumenti definirajo standarde, ki jim sledimo pri nakupu knjižničnega gradiva. Nabava poteka v skladu z obsegom razpoložljivih finančnih sredstev, ki jih prejemo od Ministrstva za kulturo iz naslova projekta nakupa knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah in iz programa izvajanja posebnih nalog osrednjih območnih knjižnic ter lokalne skupnosti. Lokalno skupnost predstavlja šestnajst občin na območju, ki ga pokriva naša knjižnica. Delni vir predstavljajo lastna sredstva s prodajo blaga in storitev na trgu, ki so natančno določena v ustanovitvenem aktu Knjižnice Ivana Potrča Ptuj.

Nakup predstavlja osnovni vir pridobivanja in dopolnjevanja knjižničnega gradiva poleg obveznih izvodov,¹ darov, zamene in lastne izdaje. Sredstva za nakup so namenska in predstavljajo glavni element pri oblikovanju nakupa. Finančna sredstva so se do leta 2017 zmanjševala in zato je bila izredno pomembna naša zavzetost pri dogovarjanju z dobavitelji za višje popuste in ostale plačilne pogoje ter tehten in skrben izbor ponujenega gradiva na knjižnem trgu.

V skladu z nabavno politiko skrbimo za aktualnost knjižničnega gradiva z vidika pravočasnega in hitrega odzivanja glede na potrebe uporabnikov knjižnice. Spremljamo knjižno produkcijo v Sloveniji, knjižne novosti s pomočjo različnih medijev in predstavitve založb. Obiskujemo knjižne sejme; izbor nakupa tujega strokovnega in leposlovnega gradiva opravljamo na prodajno-razstavnih sejmih, kot sta Bologna po Bologni in Frankfurt po Frankfurtu. S ponudbo knjižnih novosti nas redno obiskujejo naši stalni dobavitelji in založniki.

Izbor knjižničnega gradiva je oblika odločanja in sprejemanja kompromisa med potrebami in željami uporabnikov ter kakovostjo knjižnične zbirke. Glede na navedeno so določeni kriteriji za izbor gradiva, in sicer: ugled avtorja in založnika, interes uporabnika, popularno in lahkotnejše gradivo, ki ga oglašuje in ponuja knjižni trg, reference v literaturi, ustrezen nivo za različne skupine uporabnikov, kvaliteten prevod, točnost informacij, fizične karakteristike (format, vezava, tisk), recenzije uglednih avtorjev, dodatki (bibliografije, kazala, opombe, spremne besede) in povezanost z obstoječo knjižnično zbirko.

¹ Več o tem v prispevku Razvoj obdelave knjižničnega gradiva v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj Božene Kmetec - Friedl.

Knjižnica pri nakupu po vrstah, vsebini in obliki nima posebnih omejitev, ima pa jih pri številu izvodov in jeziku. Tujejezično gradivo kupuje glede na potrebe uporabnikov v naslednjih jezikih: angleščini, nemščini, italijanščini, francoščini, španščini ter v hrvaškem in srbskem jeziku (v latinici).

> Nabavljene knjige, pripravljene za nadaljnjo obdelavo (foto: Foto Langerholc, arhiv KIPP)

Uporabnikom knjižnice želimo ponuditi širok izbor knjižničnega gradiva, ki ustreza njihovim potrebam in željam po izobraževanju, informacijah, kulturi, raziskovanju, znanstvenem delu in razvedrilu. Izbor gradiva je namenjen posameznim uporabnikom, skupinam, organizacijam in pravnim osebam za zadovoljevanje njihovih potreb, interesov in želja, kar pripomore k dvigu kakovosti življenja prebivalcev na območju, ki ga pokriva naša knjižnica. Povezovanje izbire gradiva s strukturo uporabnikov je opredeljeno v specifičnosti posameznih oddelkov knjižnice.

V študijskem oddelku je potrebno upoštevati različne skupine uporabnikov, ki jim je gradivo namenjeno: zaposleni, nezaposleni, srednješolci, študenti, upokojenici, svobodni poklici, gospodinje ... Pomemben element v navedenem oddelku je izobrazba uporabnikov, zaradi česar prevladujeta strokovna literatura in zahtevnejše leposlovje.

Mladinski oddelek obiskujejo predvsem predšolski otroci in osnovnošolci, pogosto tudi v spremstvu staršev, zato je izbor usmerjen k navedenim skupinam in strokovnemu nivoju uporabnikov.

Za Potujočo knjižnico je značilno, da pokriva potrebe različne strukture prebivalstva glede na spol, starost, izobrazbo in socialni vidik na terenu in je izbor gradiva temu prilagojen.

V Domoznanskem oddelku, ki zbira in posreduje domoznansko gradivo za območje naše knjižnice, je poudarek na nakupu tovrstnega gradiva. Pomemben delež v prirastu navedenega knjižničnega gradiva predstavljajo tudi knjižni darovi. Sestavni del zbirke v oddelku je tudi nabavljeno prestižno in dragoceno gradivo (bibliofilske izdaje).

V vseh oddelkih je pozornost pri nakupu namenjena tudi ponudbi knjižničnega gradiva uporabnikom s posebnimi potrebami.

EVIDENTIRANJE IN POSTOPKI V NABAVI

Nabavo in evidentiranje gradiva računalniško podpira informacijski in bibliografski servis IZUM, Institut informacijskih znanosti Maribor. Od leta 2003 uporabljamo za nabavo knjižničnega gradiva posodobljeno verzijo programa COBISS3/Nabava; uporabo je narekovalo vse večje število uporabnikov, njihove potrebe in razvoj tehnologije. S 1. januarjem 2006 smo pričeli preko COBISS3/Serijske publikacije tudi evidentiranje nakupa periodike. Informacijski sistem COBISS se nenehno razvija in nadgrajuje, zato je potrebno redno izpopolnjevanje in izobraževanje vseh zaposlenih, ki pri svojem delu uporabljajo navedeni računalniški program.

Knjižno zbirko oblikujemo v razmerju 60 odstotkov strokovne literature in 40 odstotkov leposlovja ter 70 odstotkov vsega gradiva za odrasle in 30 odstotkov za otroke in mladino. Trudimo se upoštevati tudi ustrezno zastopanost knjižničnega gradiva na različnih medijih, in sicer 90 odstotkov tiskanih medijev in 10 odstotkov neknjižnega gradiva, kot so CD-ji, DVD-ji, Blu-ray diski ...

S sredstvi financiranja za izvajanje posebnih nalog osrednje območne knjižnice omogočamo našim uporabnikom oddaljen dostop do baz podatkov, kot so IUS-INFO, IUS-INFO Hrvaška in FinD-INFO, Library Press Display ter dostop do digitalnega arhiva dnevnika Večer.

Poleg predhodno navedene literature je našim uporabnikom od leta 2014 omogočena tudi izposoja e-knjig, ki jih nabavljamo preko Biblosa, prvega slovenskega spletnega servisa za nakup in izposajo elektronskih knjig slovenskih založb. Imetnik in upravljalca platforme za e-knjige je založba Beletrina.

Nabavljamo tudi dragoceno gradivo prestižnih izdaj slovenskih založnikov v sodelovanju s tujimi izdajatelji. V zadnjih letih smo tako dopolnili knjižno zbirko knjižnice z različnimi bibliofilskimi izdajami.

> Neskončni Leonardo
(foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP)

- 2009 Nakup bibliofilske izdaje prvega slovenskega prevoda Slave vojvodine Kranjske v petih knjigah. Delo je izhajalo postopoma več let.
- 2011 Neskončni Leonardo, prestižna ročno vezana izdaja, ki zajema najcelovitejšo predstavitev Leonarda da Vincija, njegovega življenja in dela.
- 2013 Večni Michelangelo, prav tako prestižna ročno vezana knjiga o velikem umetniku treh vej likovne umetnosti: slikarstva, kiparstva in arhitekture.
- 2015 Božanski Rafael, tretja v nizu prestižnih izdaj Mladinske knjige o velikih renesančnih italijanskih umetnikih.
- 2016 Sikstinska kapela v treh ročno vezanih knjigah.
- 2017 S črnilom in zlatom, unikatna mojstrovina srednjeveškega knjižnega slikarstva na Slovenskem.

Naštete ekskluzivne in prestižne izdaje, razen Slave vojvodine Kranjske, ki jo je izdal Zavod Dežele Kranjske Ljubljana, so skupna izdaja Mladinske knjige Založbe Ljubljana in tujih založb ter sodelujočih muzejev v tujini.

Oddelek nabave sodeluje tudi pri pripravi posameznih prireditev, kot so literarni večeri, razstave, predavanja in sejem knjig ob 23. aprilu, svetovnem dnevu knjige. Poskrbimo tudi za knjižne nagrade bralcem pri projektu Bralna značka za odrasle.

Pomembno je poudariti, da je za nabavno politiko poleg že navedenih dejavnikov pomembno tudi učinkovito in odgovorno sodelovanje nabavnega oddelka z ostalimi zaposlenimi z vidika pravočasne in natančne informacije o potrebah in željah naših uporabnikov.

> Sejem knjig (foto: arhiv KIPP)

ZAKLJUČEK

Nakup knjižničnega gradiva poteka v nenehnem usklajevanju prejetih finančnih sredstev z določili in navodili zakonskih predpisov, ki definirajo število in vsebino kupljenih izvodov gradiva. Trudimo se, da dosegamo vsaj minimalne kriterije, ki so določeni v zakonsko opredeljenih dokumentih, in tako zadovoljimo potrebe in pričakovanja naših uporabnikov na območju, ki ga pokrivamo. Letni načrt nakupa potrjuje svet zavoda Knjižnice Ivana Potrča Ptuj.

VIRI IN LITERATURA

Dokument o nabavni politiki v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj 2016. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Nacionalni program za kulturo 2014–2017. Pridobljeno 15. 12. 2017 s spletne strani: http://www.vlada.si/teme_in_projekti/nacionalni_kulturni_program/

Poročilo (2009–2017). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Poročilo Oddelka nabave (2009–2017). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča Ptuj.

Standardi za splošne knjižnice 2005–2015. Pridobljeno 8. 12. 2017 s spletne strani: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Drugo/hitri_dostop/standardi_spl_k_sprejeti.pdf

Strateški načrt razvoja knjižnice 2017–2021. Pridobljeno 9. 1. 2018 s spletne strani: <http://www.knjiznica-ptuj.si/uploads/File/Strateski%20nacrt%202017-2021.pdf>

> POVZETEK

Knjižnična zbirka Knjižnice Ivana Potrča Ptuj, oblikovana v štiri oddelke, obsega raznovrstno strokovno in leposlovno knjižno in neknjižno gradivo. Namen knjižnične zbirke je kvalitetna in uravnotežena zbirka, katere cilj je opredeljen v poslanstvu knjižnice. Smernice za doseganje navedenih ciljev so opredeljene v Dokumentu o nabavni politiki in služijo kot pomoč knjižničarjem pri izgradnji zbirke. Pomembna je seznanitev uporabnikov z načinom izgradnje knjižnične zbirke in njihovo sodelovanje pri njenem sooblikovanju. Pri povezovanju izbire gradiva s strukturo uporabnikov naše knjižnice je pomembno notranje in zunanje okolje. Notranje okolje knjižnice predstavljamo zaposleni knjižnice, kateri potrebujemo pravočasne in natančne informacije o dejavnih, ki vplivajo na izgradnjo zbirke (ponudba, financiranje, komunikacija). Zunanje okolje predstavljajo: dobavitelji, financerji, donatorji, aktivni in pasivni uporabniki ter pravne osebe. Predvsem poznavanje zunanjega okolja je za knjižnico izredno pomembno z vidika izbora pravilne strategije nabave. Prizadevamo si, da smo prijazna knjižnica, ki vsem uporabnikom dviguje kvaliteto življenja, omogoča izobraževanje in koristno izpopolnjevanje prostega časa. Na ta način želimo približati knjižnično zbirko najširšemu krogu prebivalstva na našem območju.

> SUMMARY

PROCUREMENT OF LIBRARY MATERIALS

The collection of the Ivan Potrč Library, Ptuj, is divided into four sections, and comprises different fiction and non-fiction books and other materials. The library's efforts are aimed at creating a relevant and balanced collection, the purpose of which is defined in its mission. The Procurement Policy specifies the guidelines for achieving the library's objectives, and helps the librarians developing the collection. It is important that users know how library collections are created, and are involved in the process. It is important to consider the internal and external environments when selecting new materials and coordinating the process with the structure of our users. The library's internal environment comprises its employees, who need timely and accurate information on factors that affect the building of the collection (e.g. the supply, funding, communication). The external environment encompasses the suppliers, investors, donors, active and passive users, and legal persons. Familiarity with the external environment is especially important when designing an effective procurement strategy. We strive to be a user-friendly library, which will improve the quality of life of all users, and provide learning, and quality options for spending free time. This is our way of reaching as many people in the region as possible.

Razvoj obdelave knjižničnega gradiva v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj

BOŽENA KMETEC - FRIEDL

> IZVLEČEK

Prispevek prikazuje obdelavo knjižničnega gradiva od ustanovitve knjižnice do danes. Knjižnično gradivo se je sprva obdelovalo ročno, kar je zahtevalo veliko časa, in dokler je bila produkcija gradiva majhna, je bil takšen način dela še obvladljiv. Vse večja produkcija tiskanega gradiva pa je narekovala hitrejši način obdelave knjižničnega gradiva, s tem pa posredovanje informacij uporabniku. Danes je pot gradiva od ponudnika do uporabnika zelo kratka, zato je gradivo uporabnikom hitro na voljo.

KLJUČNE BESEDE

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, knjižnično gradivo, knjižnični katalogi, katalogizacija, avtomatizacija

UDK: 027.022:025.25(497.4Ptuj)(091)

Obdelava knjižničnega gradiva je delovni proces, ki bralcem ni poznan. Da pride knjižno in neknjižno gradivo na police in do uporabnikov, je dolga pot, ki se začne v Oddelku nabave s postopkom izbora knjižnega in neknjižnega gradiva. Knjižnica redno spremlja knjižne novosti, ki jih založbe ponujajo in objavljajo v svojih predstavitvenih katalogih,¹ prav tako imajo svoje zastopnike, ki v ustanovo redno prinašajo na ogled novo gradivo. Knjižnica ima pregled nad večino tiskanega gradiva v Sloveniji s prejemom obveznega izvoda. Določeno literaturo na podlagi prejema obveznega izvoda še dodatno naročimo.

Knjižnica pridobiva gradivo na več načinov. Osnovni način je nakup, ki je najštevilčnejši v okviru letnega prirasta, nato sledi prejem obveznega primerka, lastna produkcija ter darovi. Iz naslova zamene v glavnem pridobimo knjige, ki jih prinesejo naši uporabniki v zameno za izgubljene in poškodovane.

OBVEZNI IZVOD

Večino gradiva, ki ga knjižnica pridobi v okviru letnega prirasta, predstavlja nakup. Za nas pa je eden zelo pomembnih načinov pridobivanja novega gradiva t. i. obvezni izvod, ki predstavlja dobro tretjino vsega novega gradiva, obenem pa še vpogled v slovensko tiskano produkcijo. Način dodeljevanja obveznega izvoda se je skozi leta spreminjal in zadnje čase se pojavlja težnja, da bi se ta zmanjšal iz sedanjih 16 izvodov² (prvotno število je bilo 22),³ ki jih morajo tiskarne dostaviti v Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani (NUK), na 4. To pa pomeni, da bi osrednje območne knjižnice pravico do obveznega primerka izgubile, s tem pa tudi dobršen del letnega prirasta.

Začetki obveznega izvoda segajo v leto 1807, ko je bila z dekretom razglašena dolžnost oddaje izvoda vsakega novega tiska javnim deželnim knjižnicam. Publikacije, ki so nastale na slovenskem ozemlju, so se zbirale v knjižnicah v Celovcu, Gradcu, Trstu in v Ljubljani. Dotok obveznega izvoda je bil v svojih začetkih skromen, vendar stalen, saj so tiskarji izvode redno dostavljali. Tudi prva in druga svetovna vojna nista prekinili kontinuitete dostavljanja. Zaradi razmaha tiskarske industrije po letu 1954 govorimo o zlatem obdobju obveznega izvoda v takratni Jugoslaviji. Poleg državnih tiskarn so se začele pridruževati še zasebne razmnoževalnice. Obvezni izvod je tako postal osnova za izdelavo Slovenske bibliografije, s tem pa je nastal sistem centralne katalogizacije. Slovenske splošnoizobraževalne in šolske knjižnice so na podlagi centralne katalogizacije dobivale kataložne listke, ki so bili izdelani v Narodni in univerzitetni knjižnici. Privilegij do obveznega izvoda so tako prvič dobile tudi študijske knjižnice (Kodrič - Dačić, 1997, str. 7).

Obvezni izvod povezujemo z začetki tiskarstva, pravi razlog pa je bila cenzura, ki je bila povezana z določenimi privilegiji. Tako je bila podelitev tiskarske licence pogojena z oddajo obveznega izvoda. Obvezni izvod knjižnicam zagotavlja nacionalno literaturo, namenjeno uporabnikom (Šetinc, 1997, str. 49).

Naša knjižnica je prvi prejem obveznega izvoda vpisala 14. julija 1971 (št. 0100001).

¹ Takšen katalog je Bukla, brezplačna revija o dobrih knjigah in multimediji. Izdaja jo UMco, podjetje za reklamo, trgovino, založništvo. Revija izhaja približno enkrat mesečno.

² Zavezanci so NUK-u dolžni poslati 16 izvodov publikacij, kadar so izdane s pomočjo javnih sredstev ali s strani pravne osebe javnega prava.

³ V času skupne države Jugoslavije je začel veljati Zakon o obveznem pošiljanju tiskov (UL SRS, št. 21/1972), ki je stopil v veljavo 1. januarja 1973. Določal je, da morajo tiskarne in založbe, ki imajo sedež v Sloveniji ali so tiskale publikacije tudi izven območja Slovenije, na NUK dostaviti določeno število izvodov vsakega svojega tiska, na svoje stroške in brezplačno. Leta 1993 je začel veljati nov Zakon o obveznem pošiljanju tiskov (UL RS, št. 13/1993). Med publikacije, ki jih morajo tiskarji oddati, sodijo knjige, brošure, separati, muzikalije, revije, časniki, zemljevidi, atlasi, umetniške reprodukcije, katalogi, programi, razglednice, tabele, grafikoni in obrabci. Prvotno število, ki so jih morali oddati, je bilo 22, po letu 1993 pa se je le-to zmanjšalo na 16, kajti po razpadu Jugoslavije ni bilo več potrebe po pošiljanju enega obveznega primerka nacionalnim knjižnicam bivših republik.

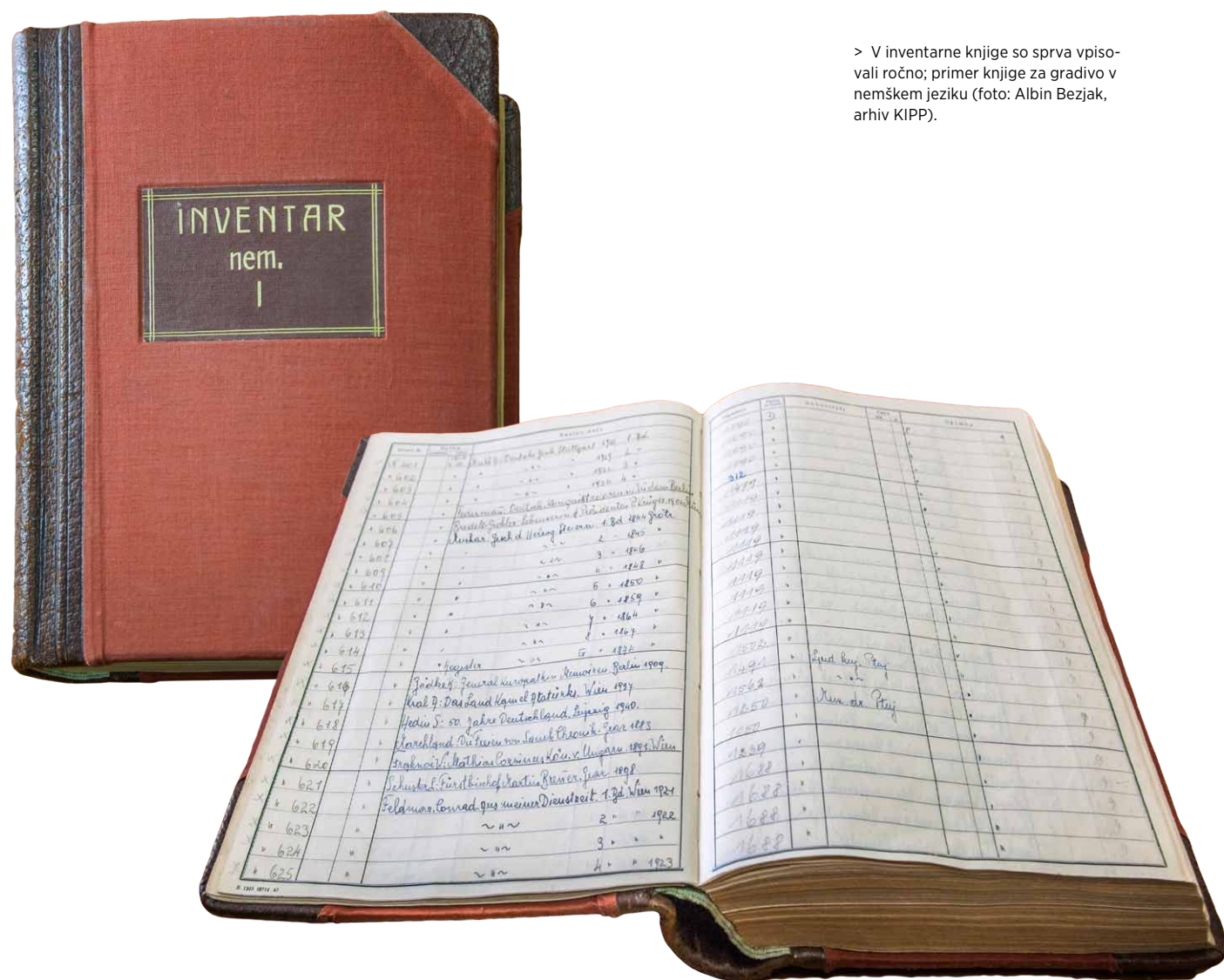
ROČNA OBDELAVA GRADIVA - KATALOGIZACIJA

Gradivu, ki ga knjižnica v tekočem letu pridobi, je potrebno najprej označiti lastništvo. V času ustanovitve Študijske knjižnice in kasnejše združitve z Ljudskim oddelkom je bilo v ta namen nastavljenih 40 različnih inventarnih knjig, v katere so vpisovali novo gradivo glede na način pridobitve, vrsto gradiva in oddelek, za katerega je bilo gradivo nabavljeno. Zdaleč največ različnih inventarnih knjig je imel Študijski oddelek, kar 29. Inventarna knjiga z začetno številko 01 (prva inventarna številka je tako bila 0100001, bile so sedemmestne in tako je še danes) je bila namenjena novo pridobljenemu obveznemu izvodu. Sledila je inventarna knjiga z začetno vpisno številko 02, ki je predstavljala nakup tiskanega gradiva v slovenskem jeziku, v inventarno knjigo 03 so vpisovali slovenske duplikate in darove. Inventarne knjige od začetnih števil 04 do 27 so predstavljale gradivo različnih jezikovnih področij. Inventarni knjigi 28 in 29 sta bili namenjeni vpisovanju neknjižnega gradiva, kot so muzikalije, zemljevidi ... Glede na to, da je bila knjižna produkcija takrat manjša, je bil tak način dela še obvladljiv. V današnji množični produkciji bi bilo ročno delo neizvedljivo, saj bi prihajalo do številnih napak.

> Inventarne knjige
(foto: Albin Bežjak, arhiv KIPP)

Nezasedena je bila inventarna knjiga, ki bi se začela z začetno številko 30. Številke 31 do 35 so bile namenjene gradivu Ljudske knjižnice. Z začetno inventarno številko 31 so vpisovali slovenske knjige, 32 srbohrvaške, 33 nemške in 34 angleške knjige, začetna 35 je bilo neknižno gradivo. Omenjeni oddelek je imel pet različnih inventarnih knjig.

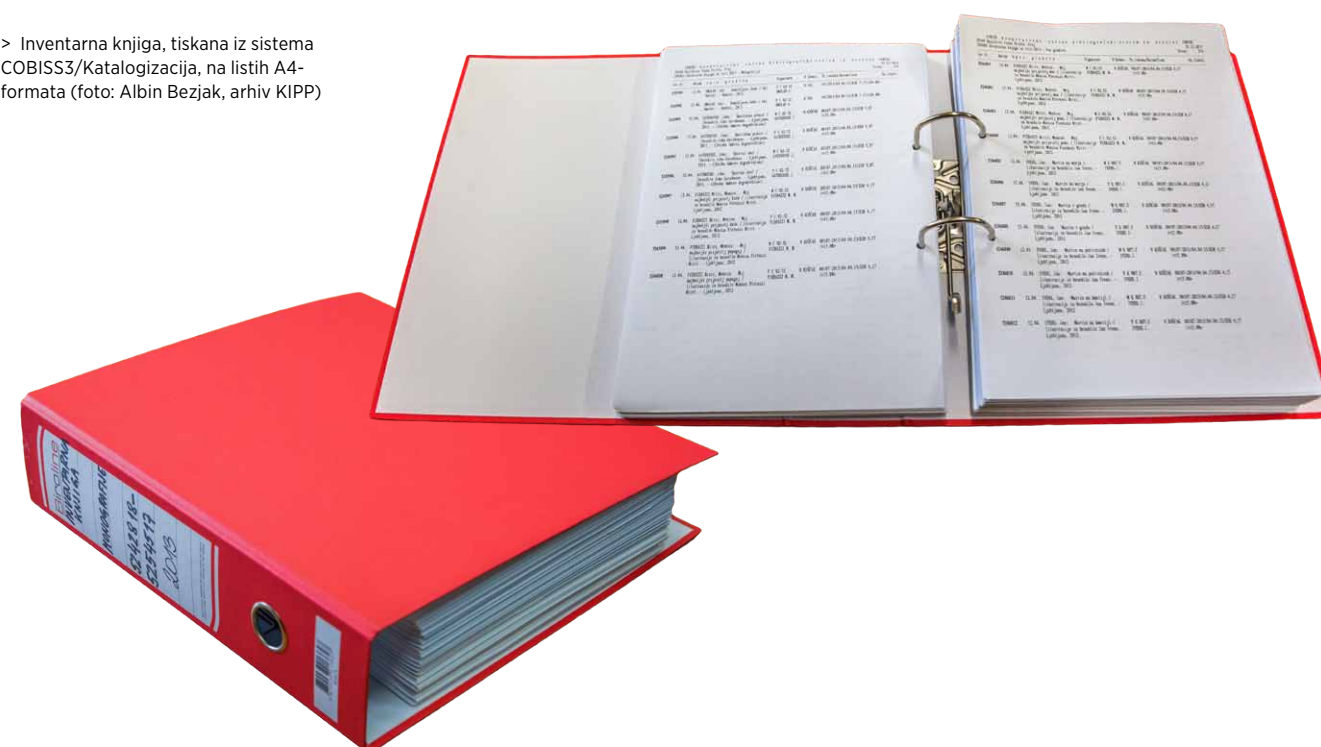
> V inventarne knjige so sprva vpisovali ročno; primer knjige za gradivo v nemškem jeziku (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

Pet inventarnih knjig je bilo nastavljenih tudi za Mladinski oddelek, kamor so vpisovali gradivo od začetne številke 36 za slovenske knjige, 37 za srbohrvaške knjige, 38 za angleške in 39 za nemške knjige. Začetna 40 je bila namenjena neknižnemu gradivu. Za novo nastalo Potujočo knjižnico je bila predvidena samo ena inventarna knjiga z začetno vpisno številko 41.

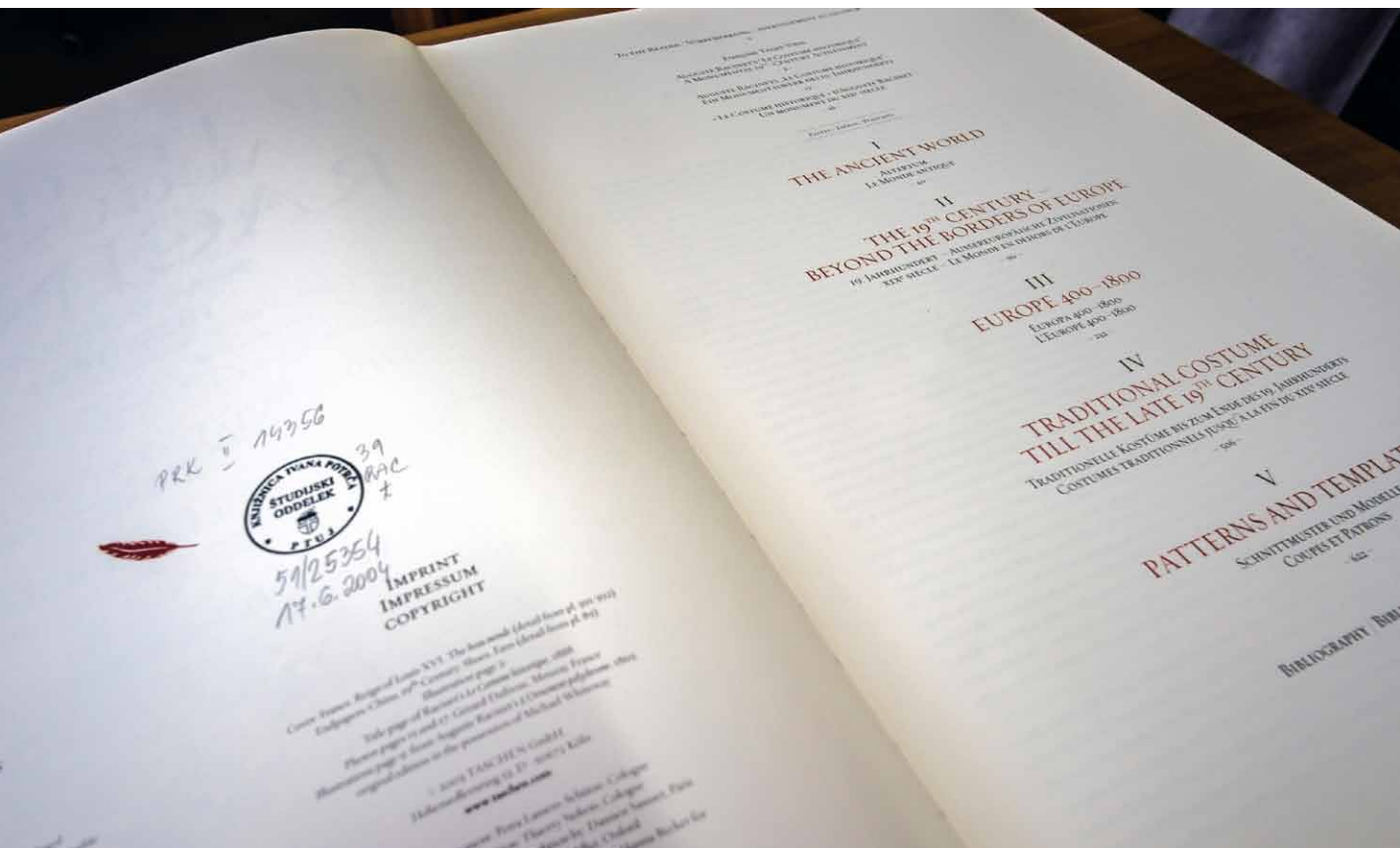
> Inventarna knjiga, tiskana iz sistema COBISS2/Katalogizacija, na neskončnem papirju (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP)

> Inventarna knjiga, tiskana iz sistema COBISS3/Katalogizacija, na listih A4-formata (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP)

Nove knjige, ki so prišle v omenjene oddelke, so knjižničarji najprej opremili z žigom oddelka. Nato je knjiga dobila inventarno številko in datum inventarizacije, oba podatka so zapisali pod žig. Nad žigom je bila zapisana postavitevna številka knjige, podatek, kje bo knjiga stala.

> Vsaki publikaciji lastništvo označimo z žigom. Pred uvedbo nalepk smo signaturo vpisovali s svinčnikom (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

Na začetku so bile knjige urejene po numerus currens ali po tekoči signaturni številki. Izposoja je potekala izključno pri izposojevalnem pultu, kar pomeni, da uporabnik ni imel dostopa do knjižničnega gradiva, ampak mu ga je posredoval knjižničar. Za novo knjižnično gradivo so izpisovali po dva kataložna listka. En izvod so nato odložili v zato izdelane posebne omarice s predalniki po abecedno imenskem katalogu.⁴ Drugi kataložni listek je bil zložen po tekoči signaturni številki. Signaturna številka se je dodeljevala le gradivu Študijskega oddelka, medtem ko so bili kataložni listki v ostalih oddelkih urejeni po abecedi avtorskih imen oziroma po stvarnem naslovu. Drugače pa je bilo z dostopnostjo gradiva. Medtem ko je bila v Študijskem oddelku izključno pulturna izposoja, je bilo v ostalih oddelkih gradivo urejeno po sistemu UDK in je bila postavitev v prosti pristop. V inventarne knjige je v posameznih oddelkih novo gradivo vpisoval knjižničar, ki je v oddelku delal, opravil obvezno izobraževanje v NUK-u in imel opravljen strokovni izpit.

4 Abecedno imenski katalog je seznam bibliotечne knjižne zaloge, urejen po abecedi avtorskih imen oziroma stvarnih naslovov knjig (Abecedni imenski katalog, 1967, str. 7).

AVTOMATIZACIJA POSLOVANJA

Zaradi naraščajoče produkcije knjižnega gradiva in vse večje izposoje so si knjižnice začele prizadevati, da bi delo potekalo hitreje, ažurneje in da bi čim bolj zadovoljile vse večje število uporabnikov. Ročni sistem izposoje, ročno pisanjem podatkov na kartončke in izpolnjevanje zadolžnic je predstavljalo vedno večji problem, saj je bilo vedno težje zadovoljevati potrebe uporabnikov. V sodobni družbi je potreba po informacijah vse večja, zato sta informiranost in znanje temelj vsakega posameznika pri njegovem uveljavljanju v družbi. Računalniška komunikacijska tehnologija se je začela razvijati izjemno hitro in tudi naša knjižnica si je prizadevala, da bi knjižničarsko delo v celoti prešlo na računalniški sistem.⁵ Zadalja si je, da je potrebno najprej računalniško obdelati gradivo oziroma v novi računalniški program vnesti vse gradivo, ki je bilo vpisano v štiridesetih inventarnih knjigah. Ljudska in študijska knjižnica Ptuj je leta 1990 začela uporabljati mrežo IBM kompatibilnih osebni računalnikov, ki jih je skupaj s programom kupila pri zasebnem podjetju RIP Computer iz Ptuja. Program je vseboval računalniško podprto nabavo, obdelavo in izposajo gradiva, kataloge za iskanje gradiva po bazah podatkov, izdelavo statistik in izpis opominov, namenjen pa je bil samo lokalni knjižnici (Knez, 1993, str. 66).

5 Prva prizadevanja po posodobitvah sistema v knjižnicah so v Sloveniji potekala že v osemdesetih letih. Tako je Institut Jožef Stefan razvil prvi program za knjižnice, imenovan VIR, in ga je uporabljalo približno 20 knjižnic. Institut informacijskih znanosti Maribor (IZUM) je začel razvijati program COBISS (kooperativni online bibliografski sistem in servisi), katerega danes uporabljajo knjižnice v Sloveniji.

VNAŠANJE GRADIVA IN IZPOSOJA

Da je knjižnica lahko začela z računalniško izposajo gradiva, je bilo potrebno v bazo podatkov vnesti vse gradivo. Delavci knjižnice so začeli vnašati podatke o gradivu iz inventarnih knjig. Ker so bila polja za vnos določenih podatkov premajhna oziroma omejena, so te pri vnosu krajšali. Okrajšav niso delali dosledno niti po določenem sistemu, zato so bile kasneje zaradi tega velike težave pri iskanju gradiva. Kljub tem težavam je računalniška izposoja v Študijskem oddelku stekla septembra leta 1990. Sistem je bil pregleden, podatki v okencih lepo izpisani, program je bil enostaven za uporabo, predvsem pa prijazen uporabnikom.

Iskanje gradiva je potekalo istočasno; uporabniki so lahko gradivo iskali na terminalih po stvarnem naslovu in po avtorski značnici. Pri začetniških težavah smo jim nudili pomoč in jih uvajali v sistem iskanja. Kmalu je bilo opuščeno pisanje zadolžnic, kar se je kasneje izkazalo za slabo odločitev. V začetku je namreč prihajalo do blokiranja sistema in tudi do občasnih izpadov elektrike, zato smo ostajali brez podatkov o izposoji gradiva. Zaradi teh težav smo se odločili, da ponovno uvedemo ročno pisanje zadolžnic za izposojeno gradivo.

Do konca leta 1992 je obdelava in izposoja gradiva potekala v sistemu RIP.

NOVA RAČUNALNIŠKA MREŽA IN PROGRAM

Na nivoju države je bila leta 1990 sprejeta odločitev o enotnem knjižničnem informacijskem sistemu. Želja Ministrstva za kulturo je bila, da bi vse večje knjižnice povezali v celotno računalniško mrežo in v ta krog je sodila tudi naša knjižnica. Ministrstvo je sprejelo odločitev, da se uporabi računalniška oprema VAX/VMS, računalniška mreža DECNET in programska oprema COBISS. Rešitve računalniškega sistema je v celoti nudil Institut informacijskih znanosti v Mariboru (IZUM) (Knez, 1993, str. 67).

Knjižnice, ki so sodelovale v sistemu, so ustvarjale skupno bazo podatkov ali t. i. vzajemni katalog. Istočasno so organizirali izobraževanje. Izobraževanja so se udeležili vsi knjižničarji, vsak za svoje področje dela: obdelava gradiva (inventarizacija in katalogizacija), izposoja, priključitev in izpis opominov, izdelava najrazličnejših statistik in iskanje podatkov po katalogih.

KONVERZIJA IN UREJANJE LOKALNIH NEPOVEZANIH ZAPISOV

Ker je bil prvi računalniški sistem, ki ga je naša knjižnica uporabljala, program RIP Computer, smo z IZUM-om začeli razgovore o konverziji baze podatkov. Na IZUM-u so imeli glede konverzije resne in tehtne pomisleke, saj so bili bibliografski zapisi skromni in polni napak. Kljub temu so opravili prenos preko 82 tisoč zapisov in 1. januarja 1993

smo začeli z obdelavo gradiva v sistemu COBISS, 11. januarja 1993 pa je stekla še redna računalniška izposoja v Študijskem in Mladinskem oddelku (Knez, 1993, str. 68).

Vzajemna katalogizacija COBISS je zasnovana na zbiranju in distribuiranju podatkov. Za vsako knjižno ali neknjižno gradivo zadošča en bibliografski zapis, obdelan na enem mestu, s tem pa je dotični zapis dostopen vsem udeležencem v sistemu preko vzajemne baze. Obdelavo knjižničnega gradiva sta opravljali dve delavki. Ob prejemu novega gradiva sta v bazi najprej preverili, ali zapis že obstaja v bazi podatkov. Če je zapis za dotično knjižno enoto že obstajal, sta ga prenesli v lokalno bazo in mu dodali podatke o zalogi gradiva. V primeru, da zapisa v vzajemni bazi ni bilo, je bilo potrebno za knjigo narediti nov bibliografski zapis in ga prispevati v vzajemno bazo.

Ker so bili zapisi, ki so nastajali v sistemu COBISS, popolnejši kot tisti, ki so bili konvertirani, smo v letu 2000 začeli z urejanjem nepovezanih bibliografskih zapisov ali t. i. old zapisov.⁶ V lokalno bazo smo kopirali nove zapise, nanje prenesli podatke o naši zalogi gradiva ter brisali stare zapise. Delo je bilo zamudno, število nepovezanih zapisov je bilo ogromno, zato je projekt urejanja bibliografskih zapisov v lokalni bazi trajal deset let,⁷ pri tem pa je sodelovalo šest katalogizatorok.

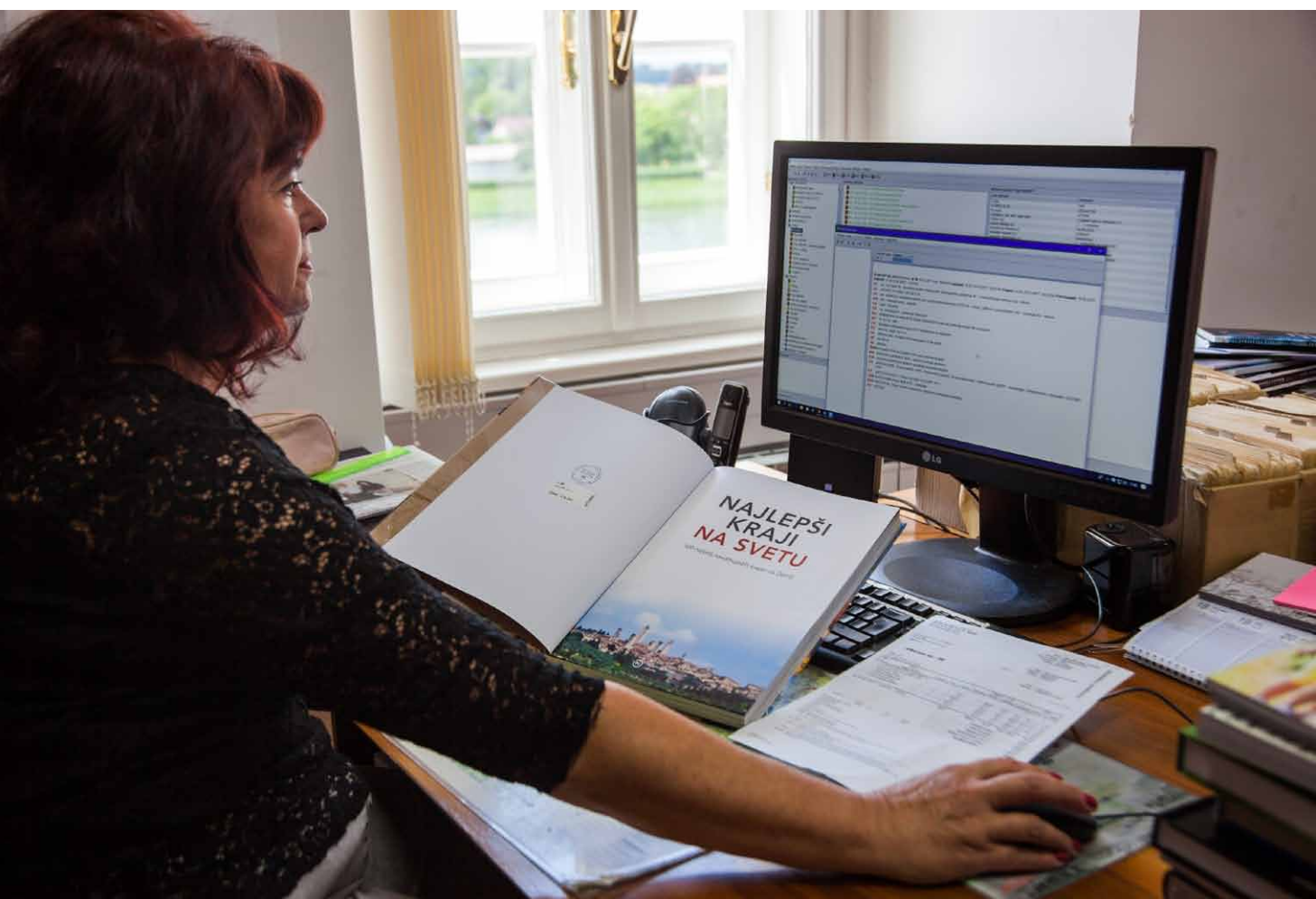
6 V letu 2008 je imela knjižnica 11 tisoč nepovezanih zapisov, pri katerih ni bilo zabeležene zaloge gradiva. Ta je bila predhodno že prenesena na nove zapise. Na IZUM-u so te zapise računalniško izbrisali.

7 Harmonizacijo nepovezanih zapisov smo uradno končali 26. septembra 2009. Ostalo je še nekaj deset zapisov, ki so bili vezani na periodični tisk Domoznanskega oddelka. Ob prvi računalniški inventuri v Domoznanskem oddelku so bili tudi ti zapisi julija 2016 dokončno urejeni.

Danes večino bibliografskih zapisov za vse vrste knjižničnega gradiva naredijo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani in Univerzitetni knjižnici v Mariboru. Naša knjižnica prispeva največ novih zapisov v vzajemno bazo ob nakupu tuje literature.⁸

Novo gradivo vnašamo za vse oddelke. V letu 2003 je bil kupljen nov bibliobus. Ker starejše gradivo ni bilo računalniško obdelano (vneseno je bilo samo novo gradivo, ki pa je v začetku predstavljalo premajhen fond in s tem ponudbo), smo pred nabavo bibliobusa pospešeno vnašali gradivo za potujočo knjižnico. Delo je potekalo dobro leto dni.

8 Knjižničarji se vsako leto udeležimo knjižnih sejmov v Ljubljani, kot sta Frankfurt po Frankfurtu in Bologna po Bologni. Na sejmih nabavimo večje število tuje strokovne literature.

> Obdelava knjižničnega gradiva v sistemu COBISS3/Katalogizacija (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

> Različno knjižnično gradivo (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP)

V Oddelku obdelave smo poleg katalogizacije rednega letnega dotoka knjižničnega gradiva obdelovali še gradivo posebnih zbirk Domoznanskega oddelka. V okviru oddelka so tri posebne zbirke, in sicer Ivana Potrča, Iva Arharja in dr. Štefke Cobelj. Gradivo, ki obsega 13.035 knjižnih enot, smo pomagali obdelati, vse zbirke pa tudi postavili po numerus currens oziroma zaporedni številki. Projekt obdelave in postavitve posebnih zbirk je trajal devet let.

Knjižnica hrani inventarne knjige vse od njenih začetkov, torej od ustanovitve Študijske knjižnice, s prehodom na računalniški sistem pa jih vsako leto le natisnemo. Od prvotnih 40 inventarnih knjig je s prehodom na računalniški sistem knjižnica gradivo klasificirala na monografsko in neknjižno gradivo, muzikalije in periodiko. Danes oddelek enkrat letno natisne štiri inventarne knjige.

V knjižnici smo po zakonu dolžni narediti inventuro knjižničnega gradiva vsakih pet let v vsakem oddelku posebej. Pri inventuri sodeluje večje število zaposlenih.

IZOBRAŽEVANJE - PRIDOBIVANJE LICENC

S prehodom na novi sistem COBISS/Katalogizacija so delavke, ki so delale v obdelavi gradiva, morale opraviti še tečaje iz katalogizacije. Izobraževanje je bilo obsežno in razdeljeno na več področij. Osnovni tečaj katalogizacije monografskih publikacij je tudi najobsežnejši. Na NUK-u poteka tečaj iz vsebinskega dela bibliografskega zapisa, na IZUM-u pa je tečajnik seznanjen z delom v programu COBISS.⁹ Po opravljenem tečaju mora tečajnik pripraviti še testne zapise za monografske publikacije. Po opravljenih testnih zapisih poteka še ustni del preizkusa znanja. Ko kandidat opravi vse naštet, prejme licenco za kreiranje bibliografskih zapisov za monografske publikacije. Za vsako zvrst gradiva¹⁰ poteka nadaljnje izobraževanje. Med 18. in 20. novembrom 2005 je knjižnica prešla iz COBISS/Katalogizacija – zaloga na novi program COBISS3/Zaloga, 1. julija 2014 pa še na celoten segment COBISS3/Katalogizacija. Ob vsaki spremembi in nadgradnji programa smo se morale katalogizatorke dodatno izobraževati na izpopolnjevalnih tečajih.

⁹ Program izobraževanja objavita NUK in IZUM na začetku koledarskega leta na svojih spletnih straneh.

¹⁰ Licence za obdelavo se pridobivajo še za: kontinuirane vire, sestavne dele, neknjižno in antikvarno gradivo.

ZAKLJUČEK

V prvih letih Študijske knjižnice je bila zaloga gradiva skromna. Danes jo beležimo v sistemu COBISS, na dan 31. decembra 2017 je zaloga štela 353.409 enot knjižničnega gradiva. Letni prirast se v zadnjih letih giblje med deset in petnajst tisoč enot, kar sovпада z gospodarskimi kazalci.

V sodobnem času so bralci večji računalniškega iskanja gradiva in podatkov, njihove potrebe in pričakovanja so vedno večje. Zato se v oddelku obdelave trudimo, da knjižnično gradivo čim hitreje obdelamo in ga ponudimo na police ter v branje. Naloga knjižnice je hitro posredovanje knjižničnega gradiva in storitev na različnih medijih, s tem pa posamezniku zagotavljamo dostop do pestre in obsežne zbirke znanja. Ko novo nabavljeno gradivo vnesemo v bazo podatkov, dobi inventarno številko, ki se izpiše na črtni kodi. Gradivo pripravimo za oddajo v posamezne oddelke in ga tudi tja dostavimo. Ko je gradivo v oddelku, ga izposojevalci opremijo z zaščitnimi kodami, za Potujočo knjižnico tudi zavijejo v zaščitno folijo. Knjižne novosti ponudimo v pregled in izposojajo na posebnih policah, saj dober izbor knjig predstavlja temeljni del vsake knjižnice in njene zbirke. Naraščanje dostopnih informacij in nenehne tehnološke spremembe pomembno vplivajo na knjižnične storitve. Danes so informacije zelo pomembne za razvoj posameznika in družbe, hitra informacija pa daje moč tistim, ki imajo dostop do nje. Knjižnice tako postajajo vrata v informacijski svet.

VIRI IN LITERATURA

Abecedni imenski katalog (1967). Ljubljana: Društvo bibliotekarjev Slovenije, Narodna in univerzitetna knjižnica.

Čučnik - Majcen, N. (1996). *Zapis v čas*. Ljubljana: samozaložba.

Knez, V. (1993). Avtomatizacija poslovanja naše knjižnice. V L. Majnik (ur.), *Littera scripta manet* (str. 65–70). Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Kodrič - Dačić, E. (1997). 190 let obveznega izvoda tiska na Slovenskem. V E. Kodrič - Dačić (ur.), *Zapisi za prihodnost* (str. 7–20). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Smernice za normativne zapise in napolila (2004). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Šetinc, L. (1997). Pravna narava instituta »obvezni izvod«. V E. Kodrič - Dačić (ur.), *Zapisi za prihodnost* (str. 49–53). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Zakon o obveznem pošiljanju tiskov, *Uradni list SRS*, 21/1971.

Zakon o obveznem pošiljanju tiskov, *Uradni list RS*, 13/1993.

> POVZETEK

V članku je prikazana obdelava knjižničnega gradiva; obdelava ima zanimiv razvoj, je pa tudi proces, ki se stalno nadgrajuje in izboljšuje. Gradivu, ki ga knjižnica pridobi na različne načine (nakup, obvezni primerek, darovi, zamene), se najprej označi lastništvo. V začetku so prejeta gradivo ročno vpisovali v inventarno knjigo, zaradi naraščajoče knjižne produkcije pa je takšen način obdelave postal neobvladljiv. Z razvojem računalniške tehnologije sta se povečala prenos in uporaba informacij, znanj in kulturnih dobrin. V drugi polovici prejšnjega stoletja so se knjižnice v Sloveniji začele opremljati z računalniško podprtimi sistemi in so sprva uporabljale različne računalniške sisteme. Institut Jožef Stefan je razvil program VIR, ki ga je uporabljalo okrog 20 knjižnic. Naša knjižnica je uporabljala program podjetja RIP Computer. Konec leta 1990 je stekla akcija Ministrstva za kulturo Republike Slovenije, katere namen je bil, da bi vse večje knjižnice v Sloveniji povezala v enotno računalniško mrežo, v knjižnični informacijski sistem. Naša knjižnica se je v ta sistem vključila leta 1993. Rešitve računalniškega inženiringa danes v celoti nudi Institut informacijskih znanosti (IZUM) iz Maribora in knjižnice, ki sodelujemo v tem sistemu, ustvarjamo skupno bazo podatkov – vzajemni katalog. Sistem COBISS nam nudi izposojno gradiva, izdelavo opominov in najrazličnejših statistik ter iskanje podatkov po vzajemnem katalogu. Omogoča nam tudi hitro obdelavo gradiva in posredovanje le-tega uporabniku.

> SUMMARY**DEVELOPMENT OF MATERIAL PROCESSING AT THE IVAN POTRČ LIBRARY, PTUJ**

This article describes how the library processes its materials. The processing of library materials has an interesting history, and is constantly upgraded and improved. Every unit that the library acquires, be it by purchasing or received under legal deposit legislation, as a gift, or in an exchange, is first labelled to mark their ownership. Originally, new units were manually entered in the inventory book, however this method of processing became unsustainable due to the growing number of published books. The development of information technology improved the flow and increased the use of information, knowledge, and cultural goods. In the second half of the 20th century, Slovenian libraries started acquiring computer-supported systems, initially using different available systems. The Jožef Stefan Institute developed VIR software, used in about 20 libraries. Our company used the software developed by RIP Computer. The Ministry of Culture launched a campaign at the end of 1990, aiming to integrate all major libraries in Slovenia into a single information network, a library information system. Our library joined the network in 1993. All computer engineering services are provided by the Institute of Information Science (IZUM) from Maribor, and libraries included in the system have been creating a single database – a shared catalog. COBISS supports loaning and issuing of reminders, provides different statistical data, and supports searching of the shared catalog. It also allows us to process the materials quickly, before issuing them to users.

Informatizacija knjižnične dejavnosti ter aktivnosti Knjižnice Ivana Potrča Ptuj v spletnem okolju

MILENA DOBERŠEK

> IZVLEČEK

V prispevku so v uvodnem delu predstavljeni pomembnejši mejniki nastanka in razvoja interneta, ki lahko služijo primerjavi, kako so se slovenske splošne knjižnice odzivale na razvoj novih informacijskih tehnologij.

Nato je opisan proces informatizacije osnovne knjižnične dejavnosti v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj vse od prvih začetkov v okviru lastnega računalniškega programa do vključitve v nacionalni knjižnični informacijski sistem COBISS ter razvojnih korakov, ki jim je znotraj tega sistema knjižnica sledila.

V nadaljevanju so predstavljene aktivnosti knjižnice na področju digitalizacije knjižničnega gradiva ter vključevanja vsebin na portal Kamra in v Digitalno knjižnico Slovenije. Opisane so okoliščine, v katerih je knjižnica vzpostavila svojo prvo spletno stran. Predstavljena je ponudba e-knjig ter elektronskih baz podatkov, za katere knjižnica zagotavlja dostop. Knjižnica je aktivna tudi na portalu Dobreknjige.si, vzpostavila je spletni biografski leksikon Spodnjepodravci.si, na družbenih omrežjih pa promovira svojo dejavnost in vzpostavlja aktiven kontakt z uporabniki.

KLJUČNE BESEDE

Slovenija, Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, splošne knjižnice, informacijska tehnologija, internet, digitalizacija, spletni portali, elektronske knjige

UDK: 004.65:659.2:027.022

NASTANEK IN RAZVOJ INTERNETA TER Z NJIM POVEZANIH INFORMACIJSKIH TEHNOLOGIJ

Internet z bliskovito hitrostjo prodira v vse pore našega življenja in na prvi pogled se zdi, da je tu že od nekdaj. A ni tako. Idejna zasnova interneta sodi v obdobje hladne vojne, ki se je odražala predvsem v oboroževalski in vesoljski tekmi med ZDA in Sovjetsko zvezo. V petdesetih letih 20. stoletja je bila pod okriljem ameriškega ministrstva za obrambo ustanovljena agencija ARPA¹ (Jerman - Blažič, 2001), ki je leta 1969 vzpostavila računalniško povezavo s še štirimi raziskovalnimi centri. Nastalo je prvo omrežje, imenovano ARPANET² (Oblak - Črnič, 2008, str. 154), znotraj katerega so oktobra tega leta črko za črko uspešno prenesli prvo sporočilo, besedo »login«. To pra-omrežje, kot ga imenujejo nekateri, je predstavljalo temelj za nastanek interneta (Založnik, 2015, str. 4–5).

Na nadaljnji razvoj omrežij so izrazito vplivala še nekatera pomembna odkritja. Leta 1971 je bila poslana prva elektronska pošta, ki je zaradi svoje uporabnosti izdatno pospešila širitev računalniških omrežij. Omrežje ARPANET je bilo v tem obdobju dostopno le omejenemu krogu raziskovalnih institucij, zato so kmalu po njegovem nastanku v ZDA in Evropi pričela nastajati tudi druga računalniška omrežja, ki pa med seboj niso bila kompatibilna (Založnik, 2015, str. 5).

Z naraščanjem števila omrežij je nastajala vedno večja potreba po iskanju ustreznega protokola oziroma sistema pravil za sporazumevanje med računalniki. Leta 1974 je bil objavljen prispevek ameriških strokovnjakov o protokolu za nadzor nad prenosom podatkov TCP,³ ki je bil kmalu sprejet kot najbolj primeren protokol v omrežju ARPANET. V povezavi s tem protokolom je bila prvič uporabljena beseda internet (Založnik, 2015, str. 5–6). Protokol, ki ga danes poznamo pod imenom TCP/IP, je leta 1983 postal standardni protokol za komunikacijo med računalniki (Jerman - Blažič, 1996, str. 12; Založnik, 2015, str. 7).

Zaradi težav pri zagotavljanju varovanja in zaščite mreže ARPANET je bila leta 1984 ta razslojena na omrežje MILNET,⁴ ki je bilo namenjeno potrebam vojske, in omrežje ARPANET, ki je služilo kot orodje pri raziskavah informacijskih omrežij in novih omrežnih tehnologij (Oblak - Črnič, 2008, str. 155; Založnik, 2015, str. 8).

K nadaljnjemu razvoju interneta je pomemben delež prispeval leta 1984 vzpostavljen sistem imenskega prostora DNS,⁵ ki je postal novi vse-mrežni standard. Skrbel je za prevajanje mnemoničnih imen računalnikov in drugih omrežnih naprav v IP naslove in obratno,⁶ kar je bilo osnova za preprostejše delovanje vseh storitev interneta (Jerman - Blažič, 1996, str. 12).

Osemdeseta leta 20. stoletja so prinesla osebne računalnike, ki so zaradi cenovne dostopnosti in preprostejše uporabe postopno razširili uporabo računalnikov zunaj akademskih in raziskovalnih krogov. Prvi komercialni ponudnik internetnih storitev se je pojavil leta 1989 v ZDA (Založnik, 2015, str. 9), čemur je sledilo intenzivno obdobje komercializacije interneta.

Leta 1989 je bil razvit programski jezik za označevanje nadbesedil HTML,⁷ ki se uporablja za ustvarjanje elektronskih dokumentov – spletnih strani (Založnik, 2015, str. 9). Prvi spletni brskalnik WWW,⁸ ki je bil hkrati tudi urejevalnik spletnih strani ter spletni strežnik, je bil predstavljen leta 1991. S tem je pričel z eksponentno hitrostjo rasti svetovni splet⁹ (Založnik, 2015, str. 9; Splet, 2017).

Po prehodu v tretje tisočletje je s pojavom družbenih omrežij, spletnih dnevnikov itd. splet doživel pomembno preobrazbo,¹⁰ kjer uporabnik prevzame tudi aktivno vlogo in postane soustvarjalec spletnih vsebin. Prav tako je v tem obdobju razvoj interneta in z njim povezanih informacijskih tehnologij močno zaznamoval pojav brezžičnih tehnologij, ki so postale nepogrešljiv sestavni del vsakega prenosnega računalnika ali mobilne naprave.

V drugem desetletju 21. stoletja se je pričela doba interneta stvari,¹¹ katere razsežnosti pa so v tem trenutku verjetno še precej neslutene (Internet stvari, 2017).

1 Advanced Research Projects Agency

2 Advanced Research Projects Agency Network

3 Transmission Control Protocol

4 Military Network

5 Domain Name System

6 Vsak računalnik, ki je priključen v internetno omrežje, mora imeti svoj naslov, ki je enolično določen. IP naslov računalnika je podan v obliki števil, ločenih s piko. IP naslovi so premalo opisni in težki za pomnjenje, zato so se za poimenovanje računalnikov pričeli uporabljati tudi mnemonični naslovi. Sestavljeni so iz besed, črk ali števil in so zaradi tega primernejši za splošno uporabo. DNS sistem skrbi za preslikavo ene oblike v drugo.

7 Hyper Text Markup Language

8 World Wide Web

9 Svetovni splet je zbirka spletnih strani, sestavljenih iz teksta, grafike in multimedije, ki so med seboj povezane s povezavami. Izraz »svetovni splet«⁹ v pogovorni rabi pogosto enačimo s pojmom internet, čeprav besedi nista sopomenki.

10 Ta prelomnica se pogosto označuje kot splet druge generacije ali splet 2.0.

11 Angleški izraz je Internet of Things (IoT). Gre za koncept povezovanja vseh naprav, ki jim lahko dodelimo IP naslov in jih povežemo v internet (npr. bela tehnika, avtomobili, avtomati, stroji ...). Mreža povezanih stvari lahko vključuje tudi povezovanje z ljudmi, zato internetne povezave potekajo na relacijah ljudje–ljudje, ljudje–stvari in stvari–stvari.

INTERNET V SLOVENIJI

V Sloveniji so bili začetki vzpostavljanja računalniških povezav vezani na evropski telekomunikacijski prostor, ki se je v prvem razvojnem obdobju razlikoval od ameriškega. Evropa ni povsem sledila ameriškemu razvoju, temveč je uporabljala svoje tehnologije na osnovi ISO standardov¹² (Oblak - Črnič, 2008, str. 157). Uporaba različnih protokolov za izmenjavo podatkov je v začetnem obdobju upočasnjevala komunikacijo med Evropo in Ameriko, saj je bil za izmenjavo podatkov potreben pretvornik protokolov.

Na ozemlju nekdanje Jugoslavije je bilo leta 1986 vzpostavljeno omrežje JUPAK,¹³ ki se je uporabljalo za povezavo med jugoslovanskimi univerzami in knjižnicami v dvajsetih večjih mestih. Jugoslavija se je kot edina vzhodnoevropska država pridružila evropskemu projektu Eureka, v okviru katerega je tekel program COSINE.¹⁴ Njegov namen je bil zgraditi prvo evropsko akademsko omrežje. Nastalo je omrežje YUNAC¹⁵ s sedežem na Institutu Jožef Stefan, kjer je bila leta 1989 vzpostavljena prva mednarodna vstopna točka za elektronsko pošto za območje celotne Jugoslavije (Založnik, 2015, str. 13–14).

Ker sta se v tem času za prenos podatkov uporabljala protokola X.25 in X.400, številni strokovnjaki to obdobje označujejo kot »pol-internetno«¹⁶ obdobje (Jerman - Blažič, 2001). Za začetek uporabe interneta v Sloveniji štejemo prvo povezavo z uporabo protokola IP, ki je bila leta 1991, le tri tedne pred osamosvojitvijo, vzpostavljena med Institutom Jožef Stefan in nizozemskim inštitutom za jedrsko fiziko (Internet v Sloveniji, 2017).

Z osamosvojitvijo Slovenije so se razmere precej spremenile, omrežje YUNAC je razpadlo. Leta 1992 je bil ustanovljen javni zavod Arnes, ki je vzpostavil osrednje vozlišče za Slovenijo (Oblak - Črnič, 2008). Istega leta je bila vzpostavljena prva stalna povezava med Ljubljano in Mariborom, prenos podatkov s hitrostjo 2Mb/s je potekal preko omrežja SIPAX (Arnes, 2012). Dostop do interneta je bil v tem času omejen predvsem na zaposlene na univerzah, inštitutih in drugih akademskih institucijah (Oblak - Črnič, 2008).

Leta 1992 je bila registrirana vrhnja domena ».si«. Prvi slovenski spletni strežnik je bil postavljen v računalniškem centru Instituta Jožef Stefan, na katerem je bila 21. novembra 1993 objavljena prva spletna stran s predstavitvijo Slovenije. Kmalu so začeli nanjo dodajati povezave do drugih slovenskih spletnih strani, tako da je stran prerasla v spletni imenik, kasneje preimenovan v Mat'kurja (Internet v Sloveniji, 2017).

Ob finančni podpori Ministrstva za znanost in Zavoda za odprto družbo je Arnes pričel pospešeno širiti svoje omrežje, v katerega je postopno povezal celoten izobraževalni sistem šol, univerz in knjižnic (Oblak - Črnič, 2008).

Prvi komercialni ponudniki dostopa do interneta se pojavijo okrog leta 1996, sledi obdobje eksponentne rasti in komercializacije interneta, ki se je občutno intenziviralo s širjenjem svetovnega spleta.

INFORMATIZACIJA OSNOVNE KNJIŽNIČNE DEJAVNOSTI

> Pred informatizacijo knjižnične dejavnosti se je evidenca izposoje knjižničnega gradiva vodila ročno, tako kot tudi vsi preostali postopki, kot so nabava in obdelava gradiva, statistike prirasta in izposoje gradiva ter druge evidence. Fotografija prikazuje delo z bralci v Ljudskem oddelku knjižnice v sedemdesetih letih 20. stoletja (foto: Stojan Kerbler, arhiv KIPP).

> Utrip dogajanja v čitalnici Študijskega oddelka v sedemdesetih letih 20. stoletja. Na levi strani fotografije je viden knjižnični listkovni katalog, nepogrešljiv pripomoček pri iskanju informacij o dostopnosti knjižničnega gradiva (foto: arhiv KIPP).

S prihodom in razvojem novih informacijskih tehnologij so si tudi slovenske knjižnice prizadevale za uvedbo računalniške podpore pri izvajanju svoje dejavnosti. V osemdesetih letih 20. stoletja so pričele uvajati računalniško podprto avtomatizacijo, ki je obsegala predvsem računalniško evidenco knjižničnega fonda, članov in izposoje ter podporo za pridobivanje statističnih podatkov in izpisov.

V Univerzitetni knjižnici Maribor je bil leta 1984 kreiran prvi računalniški bibliografski zapis s programom, ki so ga razvili v RCUM.¹⁶ V okviru tega računalniškega programa je bil za izmenjavo bibliografskih podatkov v strojno čitljivi obliki sprejet format UNIMARC.¹⁷ Leta 1987 je Skupnost jugoslovanskih nacionalnih knjižnic sprejela RCUM-ov koncept vzajemne katalogizacije kot skupno osnovo knjižničnega informacijskega sistema (Institut, 2017). Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK) v Ljubljani je k vzajemni katalogizaciji pristopila leta 1987 (Jakac - Bizjak, 1989). COBISS, prvotno imenovan ATLAS, je postal nacionalni servis za Jugoslavijo.¹⁸ Uporabljati so ga pričele predvsem večje knjižnice, saj je program deloval na razmeroma dragih računalnikih tipa VAX, programska oprema pa je bila zasnovana precej kompleksno. COBISS je uvajal sistem vzajemne katalogizacije, ki je na eni strani pomenila precejšen prihranek časa (prevzemanje že kreiranih bibliografskih zapisov), po drugi strani pa visoko stopnjo zahtevnosti za kreiranje novih bibliografskih zapisov.

V tem obdobju so v Sloveniji nastajali tudi drugi računalniški programi za uporabo v knjižnicah, za katere so se glede na svoje potrebe in finančne možnosti odločale večinoma manjše knjižnice, saj je bil COBISS predvsem zaradi drage strojne opreme zanje takrat še nedosegljiv. Na voljo je bilo kar nekaj programov različnih ponudnikov: VIR,¹⁹ KIS,²⁰ STEVE,²¹ Šolska knjižnica,²² MOLJ²³ in drugi, izbira pa je bila prepuščena samim knjižnicam (Šauperl - Zorko, Ivančič in Rozman - Salobir, 1991; Računalniški, 2018). Ti programi so delovali na osebnih računalnikih večinoma le v lokalnem okolju knjižnic, pri njihovi uporabi pa so se knjižnice soočale z različnimi težavami, kot so počasno iskanje, skopi metapodatki o gradivu ter nezanesljivo delovanje.

Tudi takratna Ljudska in študijska knjižnica Ptuj (LIŠK) si je v drugi polovici osemdesetih let 20. stoletja prizadevala za nakup računalnikov in posodobitev dela z bralci. Po nekaj letih prizadevanj je leta 1989 pridobila sredstva za nakup računalniške opreme, ki je obsegal dva računalnika PC 80286, dve XT delovni postaji in dve AT delovni postaji, tiskalnik, modem za zajemanje podatkov in priključitev na RCUM, program za mrežo ter aktivni delilnik za delo v mreži.²⁴ Glede izbire programske opreme za vodenje računalniških evidenc knjižničnega gradiva in izposoje je LIŠK ubrala svojo pot – ni izbrala nobenega od takrat že obstoječih programov, temveč se je odločila za sodelovanje s podjetjem RIP Computer s Ptuja, ki je glede na potrebe in zahteve knjižnice pripravilo program za računalniško podprto nabavo, obdelavo in izposoje knjižničnega gradiva, kataloge za iskanje gradiva ter pripravo statistik in izpis opominov. Program je bil namenjen samo delu v lokalnem okolju LIŠK. Zaposleni so leta 1989 pričeli z intenzivnim vnosom bibliografskih podatkov o gradivu, zalogi in članih v svojo računalniško bazo podatkov.²⁵ Leta 1990 je bila zaključena investicija nabave računalniške opreme, tako da je knjižnica poleg glavnega računalnika imela še devet delovnih postaj in tiskalnik.²⁶ Septembra 1990 je stekla računalniška izposoja v študijskem oddelku,²⁷ uporabniki pa so za iskanje gradiva po katalogih lahko koristili računalnike v knjižnici (Knez, 1993).

V tem času so v bibliotekarskih strokovnih krogih potekale intenzivne razprave o poenotenju programske in strojne opreme v slovenskih splošnih knjižnicah (Šauperl - Zorko, Ivančič, Rozman - Salobir, 1991). Konec leta 1990 je matična služba v NUK-u sprejela odločitev, da se splošnoizobraževalne knjižnice vključijo v bibliografski sistem COBISS. Stekla je akcija Ministrstva za kulturo Republike Slovenije, da splošne knjižnice poveže v enotno računalniško mrežo (Knez, 1993). Vključitev, ki je bila finančno podprta s strani ministrstva, je bila načrtovana postopno glede na velikost knjižnic.

16 Računalniški center Univerze v Mariboru, iz katerega je nato izšel kot samostojni zavod današnji IZUM (Institut informacijskih znanosti Maribor).

17 UNIMARC je univerzalni format za shranjevanje in mednarodno izmenjavo bibliografskih podatkov v strojno čitljivi obliki, ki ga je leta 1977 razvila IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions). Na osnovi tega formata je nastal format COMARC, ki je uradno priznan kot nacionalna verzija UNIMARC-a in se uporablja za bibliografske in normativne podatke ter podatke o zalogi knjižničnega gradiva v sistemu COBISS.

18 Ob razpadu Jugoslavije je sodelovanje knjižnic iz preostalih republik z IZUM-om zamrlo, po nekajletnem premoru pa se je ponovno okrepilo. Rezultat tega sodelovanja je vzpostavljena mreža nacionalnih knjižničnih informacijskih sistemov v Srbiji, Bosni in Hercegovini, Makedoniji ter Črni gori. Nacionalni knjižnični sistem na platformi COBISS so vzpostavili tudi v Bolgariji in Albaniji. Leta 2003 je bil podpisan sporazum o vzpostavitvi mreže COBISS.net, ki je povezala vse te nacionalne sisteme ter med drugim vsem vključenim knjižnicam omogočila medsebojno prevzemanje bibliografskih zapisov.

19 Program VIR je leta 1988 razvil Institut Jožef Stefan, do leta 1991 so ga uvedli v dvajsetih slovenskih splošnih knjižnicah.

20 Program KIS je razvilo podjetje 3BM Elektronika in mikroročalniki iz Jesenic in so ga uporabljale predvsem specialne knjižnice.

21 Program je razvil Primož Jakopin, uporabljala pa ga je Knjižnica Jožeta Mazovca iz Ljubljane in še nekatere druge.

22 Program je razvilo podjetje SAOP iz Nove Gorice, uporabljale pa so ga predvsem šolske knjižnice.

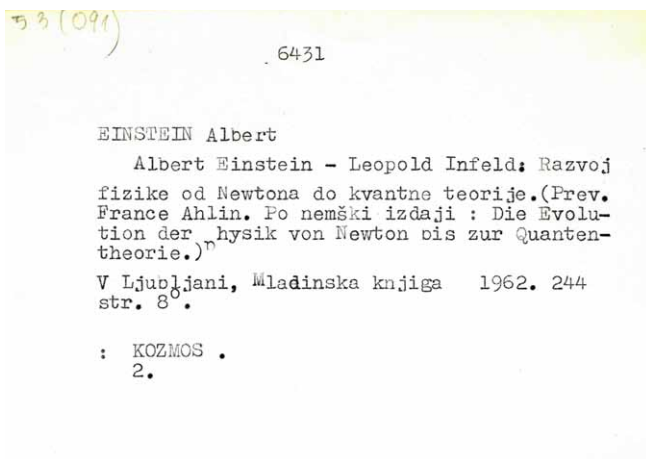
23 Program je razvilo podjetje i-Rose iz Laškega, uporabljale pa so ga predvsem manjše splošnoizobraževalne ter šolske knjižnice.

24 SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu LIŠK za leto 1989.

25 Knjižni fond je takrat obsegal 165.361 enot gradiva, knjižnica pa je imela 5.773 članov.

26 SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu LIŠK za leto 1990.

27 Ob uvedbi računalniške izposoje gradiva je bilo sprva potrebno podatke o izposojenem oziroma vrnjenem gradivu ročno vpisovati v računalnik, saj gradivo še ni bilo opremljeno z nalepkami s črtno kodo.

S-926

6/2/99 Djourin III letnik 1948-49 Jezik - stroka P

St. izposojalca	Izposojeno dne	St. izposojalca	Izposojeno dne	St. izposojalca	Izposojeno dne
335	14.12.	49	29.7.58	112	11.0.60
158	15.12.	928	19.8.58	1408	24.10.60
248	29.12.	1093	20.12.58	1119	4.11.60
399	30.12.	1444	9.1.59	411	13.12.60
449	31.12.	1729	27.1.59	666	25.1.61
451	1.1.59	1766	11.1.59	1017	1.6.61
182	10.1.59	446	20.3.59	2724	10.10.61
503	17.1.59	2280	24.5.59	1203	17.1.62
8	9.1.59	1217	26.5.59	1070	29.1.62
543	16.1.59	901	18.6.59	1501	22.1.62
713	12.1.59	1113	19.9.59	2444	15.6.65
513	19.1.59	138	18.1.60	2722	11.6.69
218	7.1.59	1408	27.1.60	2623	2.0.4.66
533	13.1.59	1712	13.5.60	2514	23.5.66
40	13				

Založila DZS - Knjižni kartotečni list - Obr. 1,2
1780-1830 t.-XXI.-50029-55 T 1219-55

> Pri ročnem vodenju evidenc zaloge in izposoje knjižničnega gradiva so se uporabljali različni pripomočki, kot so kataložni listki, članske izkaznice (s prostorom za vpisovanje izposojenega gradiva), knjižni kartotečni listi, zadolžnice, inventarne knjige in podobno. Pri tem so se večinoma uporabljale tiskovine oziroma obrazci Državne založbe Slovenije (vir: arhiv KIPP).

Št. 1696

IZKAZNICA

knjižnice Študijska knjižnica Ptuj

Lastnik:

DOLOČILA O POSLOVANJU Z OBISKOVALCI

- Član knjižnice postane, kdor se vpiše v knjižnico in vplača vpisnino oziroma članarino.
- Izkaznica, ki jo prejme vpisani obiskovalec, daje pravico do izposojanja knjižničnega gradiva po določilih poslovnika knjižnice na dom in v čitalnici. Knjižne redosti, revije, časniki, slovarji, zemljevidi, učne knjige in knjige velikih formatov se praviloma ne izposojajo na dom. Izposojenega knjižničnega gradiva obiskovalec ne sme posojati osebam, ki ne živijo z njim v istem gospodinjstvu, čeprav so člani knjižnice.
- Izkaznico uporablja samo lastnik in je za morebitno zlorabo osebno odgovoren. Samo v izjemnih primerih smejo izkaznico uporabljati tudi člani njegove najोजje družine. Izgubljeno izkaznico ter spremembo bivališča in drugih podatkov je obiskovalec dolžan takoj prijaviti.
- Ce s poslovníkom knjižnice ni urejeno drugače, je izposojevalni rok 14 dni za leposlovno in 30 dni za znanstveno in strokovno literaturo.
- Višina vpisnine, članarine in izposojevalnina je določena s poslovnikom knjižnice. Za vsako izposojevalno dobo je treba plačati redno izposojevalnino, razen v knjižnicah, kjer obiskovalec že s članarino poravnava obveznosti. Ce obiskovalec knjige ne vrne pravočasno, je dolžan plačati stroške izterjave in zamudnine v višini, ki je posebej določena. Kdor knjigo izgubi ali poškoduje, jo mora nadomestiti z novo ali plačati odškodnino, ki jo določi upravni organ knjižnice.
- Obiskovalec se z lastnoročnim podpisom ob vpisu v knjižnico zaveže, da bo vse, kar si bo izposodil v čitalnici ali na dom, vrnil nepoškodovano in da bo ravnal po poslovniku knjižnice.

314-CIX-3256-86 soča 3 86 Zal. DZS - Obr. 1,6

D 6057 Kosov

Priimek in ime obiskovalca (vel. črke) Signatura

Avtor James Gomez

Naslov dela Djalilija

Zbirka in zvezek

Datum 11.1.1990

Podpis

Poklic Djalilija

Stanovanje

429-LXXXVIII-1582-88 soča 188 88 DZS - Zadolžnica (za na dom) - Obr. 1,101

Za LIŠK, ki je šele pred nekaj meseci vzpostavila svoj lokalni računalniški sistem, je nastopila dilema, ali vztrajati pri pravkar vzpostavljenem ali slediti smernicam NUK-a in ministrstva. V soglasju s sekretariatom in odborom za kulturo Ptuj je bila sprejeta odločitev, da se LIŠK vključi v COBISS, saj je kljub zadovoljivi dosedanji opremiti prevladalo mnenje, da se ne kaže izločiti iz sistema, v katerega se bodo povezale vse regionalne knjižnice.²⁸

Vključitev LIŠK v COBISS je bila načrtovana v prvi fazi, ko so se na nivoju celotne Slovenije vključevale največje splošne knjižnice I. in II. kategorije.²⁹ LIŠK je po svoji velikosti in nalogah spadala v II. kategorijo, ker je imela študijski oddelek, prejemale je obvezni izvod, bila pa je tudi osrednja knjižnica za spodnjepodravsko regijo in je zato dodatno izvajala domoznansko in matično dejavnost.

V letih 1991 in 1992 so intenzivno potekale aktivnosti za vključitev v COBISS. Potrebna je bila nova računalniška oprema, saj dotlej nabavljena ni bila kompatibilna. Knjižnica je dobila računalnik MicroVAX 3100 in terminale VT 420, preko omrežja SIPAX pa je bila vzpostavljena internetna povezava z IZUM-om v Mariboru (Knez, 1993). Izveden je bil programski prenos podatkov o članih in knjižničnem gradivu. V lokalni katalog COBISS je bilo prenešenih 82.000 razmeroma skopih bibliografskih zapisov s podatki o zalogi, ki jih je bilo potrebno še uskladiti in ročno povezati z zapisi v vzajemnem katalogu COBIB. Zaradi kompleksnosti programske opreme COBISS so se zaposleni izobraževali na tečajih za vzajemno katalogizacijo, izposoje in druge postopke. Pogodba o vključitvi v COBISS je bila z IZUM-om podpisana 26. junija 1992. LIŠK je z bibliografsko obdelavo knjižničnega gradiva v COBISS-u pričela po 1. januarju 1993. Ker je bil postopek obdelave gradiva dokaj zapleten in zamuden, je bila začasno ustavljena računalniška obdelava neknjižnega gradiva, muzikalij in serijskih publikacij.³⁰ Redna računalniška izposoja v sistemu COBISS je v Mladinskem in Študijskem oddelku stekla 11. januarja 1993 (Knez, 1993). Po podatkih IZUM-a je bila med slovenskimi splošnimi knjižnicami ptujska knjižnica prva, ki je prešla na COBISS/Izposoje. To je bilo izvedljivo predvsem zato, ker je iz predhodnega programa s konverzijo prenesla v COBISS ogromno podatkov o gradivu,³¹ ki so bili sicer zelo skopi in nepopolni, a računalniška izposoja je bila vendarle mogoča.³²

Programsko opremo COBISS so takrat sestavljali segmenti COBISS/ATLASS,³³ COBISS/Katalogizacija, COBISS/Izpisi, COBISS/Izposoja in COBISS/OPAC.³⁴ Javno dostopen katalog COBISS/OPAC je bil uporabnikom na voljo le na terminalih v knjižnici.

V letu 1994 je knjižnica pričela opremljati gradivo z nalepkami s črtno kodo, s čimer so se postopki pri izposoji pospešili, zmanjšala pa se je tudi možnost napak. Leto kasneje je bila posodobljena računalniška oprema, računalnik MicroVAX 3100 je bil zamenjan z zmogljivejšo delovno postajo AlphaStation.³⁵

Za iskanje po katalogu knjižnice in vzajemnem katalogu COBIB so se v tem času v knjižnici večinoma še uporabljali terminali VT, s širitvijo svetovnega spleta ter uporabnikom prijaznejših grafičnih vmesnikov (Windows okolje), ki so jih omogočali osebni računalniki, pa so uporabniki vedno pogosteje koristili spletno različico - COBISS/OPAC za WWW, ki jo je IZUM implementiral leta 1997.

Konec devetdesetih let 20. stoletja si je tudi Knjižnica Ivana Potrča Ptuj prizadevala, da bi lahko opremila takrat popularni Cybercafé - prosto dostopno točko za dostop do interneta.³⁶ Njena prizadevanja je upočasnjevala problematika, povezana z zagotavljanjem financiranja delovanja knjižnice s strani novo nastalih občin na območju Upravne enote (UE) Ptuj ter zaključne priprave na selitev knjižnice v nove prostore na Prešernovi ulici 33-35. Dostop do interneta je bil sicer za uporabnike vzpostavljen že v prostorih Študijskega oddelka v minoritskem samostanu, vendar predvsem z namenom dostopa do računalniškega kataloga, po selitvi v nove prostore pa je imela knjižnica v čitalnici Študijskega oddelka nameščenih sedem osebnih računalnikov za uporabnike z dostopom do svetovnega spleta³⁷ (Poročilo, 2002).

28 SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu LIŠK za leto 1990.

29 Splošno-izobraževalne knjižnice (SIK) so bile takrat glede na velikost razdeljene v pet kategorij. V I. kategorijo sta sodili knjižnici v Ljubljani in Mariboru, v II. kategoriji pa je bilo osem regijskih knjižnic, med njimi tudi LIŠK Ptuj.

30 SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu LIŠK za leto 1993.

31 V 82.000 zapisih so bili podatki za 123.812 inventarnih enot gradiva.

32 Usklajevanje in dopolnjevanje teh podatkov je trajalo naslednji dve desetletji. Tudi večina drugih knjižnic je po prehodu na COBISS ročno usklajevala bibliografske zapise, nekatere do sedaj s tem še niso povsem zaključile.

33 COBISS/ATLASS se je uporabljal za iskanje po različnih bazah podatkov, kot so COLIB, AALIB, ISSN itd.

34 Online Public Access Catalog

35 SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu LIŠK za leto 1995.

36 SI_ZAP/0077, AŠ 28, Poročilo o delu LIŠK za leto 1998.

37 Po selitvi v nove prostore na Prešernovi ulici je bila prosto dostopna točka za dostop do interneta vzpostavljena tudi v čitalnici v pritličju knjižnice, a je bila računalniška oprema kmalu zatem odtujena. V tem prostoru je bila e-točka ponovno vzpostavljena leta 2013, ko je knjižnica pridobila sredstva za nakup opreme na razpisu Ministrstva za kulturo. To e-točko je med uradnim obiskom na Ptuj odprl minister za kulturo dr. Uroš Grilc v spremstvu župana MO Ptuj dr. Štefana Čelana, poslanca državnega zbora Darka Jazbeca in direktorja knjižnice mag. Matjaža Neudauerja. E-točka je prilagojena tudi gibalno oviranim uporabnikom ter slepim in slabovidnim osebam. Za potrebe slednjih je na računalnikih nameščen sintetizator govora, ki ga je knjižnica pridobila od Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije.


```

HELP/UKAZI  BAZA PODATKOV  NIVO KATALOGA  GRADIVO  ISKANJE  IZPIS/FORMAT
COBISS/OPAC  SIKPT        COBISS.SI  Vse vrste g.  Osnovni n.  Uporabniški/H1

Avtor.....: Jančar, Drago
Naslov.....:
Leto izida...: 199*
Ključne besede.:
Ime korporacije.:
Jezik.....:
ISKANJE

PF3-menu KP3-help/ukazi KP4-spr.baze KP6-spr.gradiva KP.-dia.znaki CTRL/Z-izhod
ENTER-iskanje KP0-osnovni KP1-izbirni KP2-ukazni način KP7-isk.pojmi PF2/HELP

```

> Pred informatizacijo je knjižnica vodila več vrst knjižničnih listkovnih katalogov, ki so se med seboj razlikovali po načinu razvrščanja kataložnih listkov. Prehod na računalniški katalog, ki je vse funkcije združil v eno, je pomenil velik napredek. Za iskanje gradiva v katalogu COBISS/OPAC so se prvotno uporabljali terminali VT (na fotografiji), kasneje so jih nadomestili osebni računalniki z uporabniško prijaznejšim grafičnim vmesnikom ter spletnim dostopom (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP; vir: arhiv IZUM).

> Spletni katalog COBISS/OPAC je članom knjižnice omogočal tudi vpogled v seznam izposojenega gradiva, pregled in podaljšanje roka izposoje ter online rezervacije (vir: arhiv IZUM).

Po implementaciji spletnega kataloga COBISS/OPAC so lahko uporabniki dostopali do kataloga knjižnice na vseh osebnih računalnikih z dostopom do interneta, tj. ne le v knjižnici, temveč tudi od doma, iz službe, šole itd. Vseboval je nov segment Moja knjižnica, ki je knjižnicam omogočal vzpostavitev dodatnih storitev za člane. Tako smo 11. junija 2001 vzpostavili možnost vpogleda v seznam izposojenega gradiva, podaljšanje roka izposoje ali rezervacije gradiva (Poročilo, 2002).

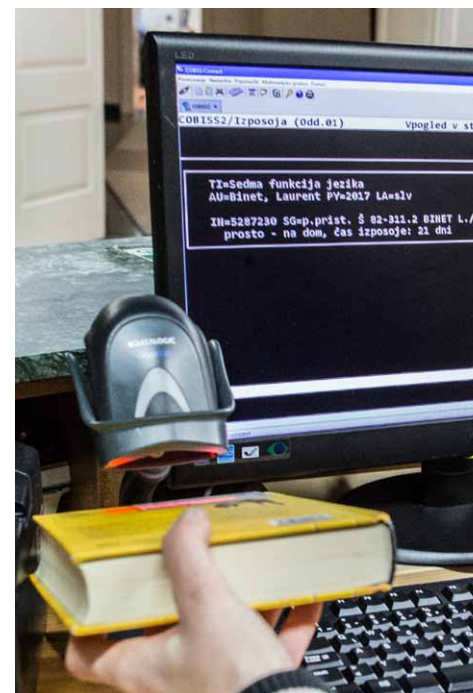
Zaradi opuščanja strojne opreme, ki uporablja operacijski sistem OpenVMS, je IZUM konec devetdesetih let 20. stoletja pričel s tehnološko prenovo sistema COBISS in novo generacijo poimenoval COBISS3³⁸ (Seljak, 1998). Poleg tehnološke prenove obstoječih segmentov COBISS je vzporedno potekal tudi razvoj novih segmentov za procese, ki še niso bili pokriti v celoti. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je kot prvi segment nove generacije pričela uporabljati segment COBISS3/Nabava, ki jo je uvedla s 1. januarjem 2003 (Poročilo, 2004). Pri tem so postopki vnosa dobaviteljev in druge aktivnosti potekale že konec leta 2002. V tem segmentu je v celoti vodena nabava monografskih publikacij in neknjižnega gradiva, ki obsega vnos naročil, računov, dobavnic, vodenje porabe finančnih sredstev po skladih itd. Segment vključuje tudi vodenje evidenc prejetih knjižnih darov. Knjižnica je leta 2003 pričela uporabljati tudi segmenta COBISS3/Medknjižnična izposoja, v okviru katerega prejema in oddaja zahtevke za medknjižnično izposajo ter ostale s tem povezane postopke, in COBISS3/Upravljanje aplikacij.

Kljub temu da je v tem obdobju knjižnica že dobrih deset let uporabljala računalniški katalog knjižničnega gradiva, v katerem je bila evidentirana glavna najbolj frekventnega gradiva, je še vedno redno dopolnjevala listkovni abecedni imenski ter postavitveni katalog vse do 20. novembra 2004, ko je po soglasju strokovnega kolegija opustila njegovo vzdrževanje. Inventarne knjige, ki predstavljajo temeljno evidenco vsake knjižnične zbirke, pa še vedno redno letno izpisujemo iz računalniških evidenc.

Med 18. in 20. novembrom 2005 je knjižnica izvedla prehod na segment COBISS3/Zaloga, v okviru katerega se izvajajo postopki vodenja evidenc zaloge knjižničnega gradiva (inventarizacija, določanje postavitve gradiva, statusa gradiva, odpisi itd.)

38 Prva generacija te programske opreme se je imenovala ATLASS. Druga generacija je bila poimenovana COBISS, a se je kasneje zaradi ločevanja med drugo in tretjo generacijo zanjo pričelo uporabljati poimenovanje COBISS2.

> Knjižnica je v letih 2003–2018 uporabljala segmente programske opreme COBISS2 in COBISS3. Za potrebe uporabe programske opreme COBISS2 na osebnih računalnikih je moral biti nanje nameščen terminalski emulator Reflection for UNIX and Digital. Izmed segmentov COBISS2 je bil najdlje v uporabi segment COBISS2/Izposoja, ki ga je knjižnica uporabljala dobrih 25 let (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

> Spominski posnetek ekipe, ki je v soboto, 3. marca 2018, v Študijskem oddelku z mediateko zadnja delala s programsko opremo COBISS2/Izposoja. Od leve proti desni: Tamara Pišek, Božena Kmetec - Friedl in Boštjan Koražija (foto: Barbara Rižnar, arhiv KIPP).

To je bil tudi prvi segment, ki smo ga že uporabljali v COBISS2 okolju in smo prešli na novo generacijo COBISS3. Nov segment COBISS3/Serijske publikacije, ki je obsegal računalniško vodenje naročil na periodične tiske, je knjižnica pričela uporabljati s 1. januarjem 2006.

Da bi članom olajšali poslovanje s knjižnico, smo 1. junija 2007 v sistemu COBISS vzpostavili sistem obveščanja po elektronski pošti (Poročilo, 2008), v okviru katerega člane brezplačno obveščamo o skorajšnjem poteku roka izposoje, o skorajšnjem prejemu opomina, o prispelem rezerviranem gradivu in podobno. Preko tega sistema uporabnikom pošiljamo tudi splošna obvestila knjižnice. Storitev je bila dobro sprejeta, saj se je veliko članov naročilo na prejemanje teh obvestil.

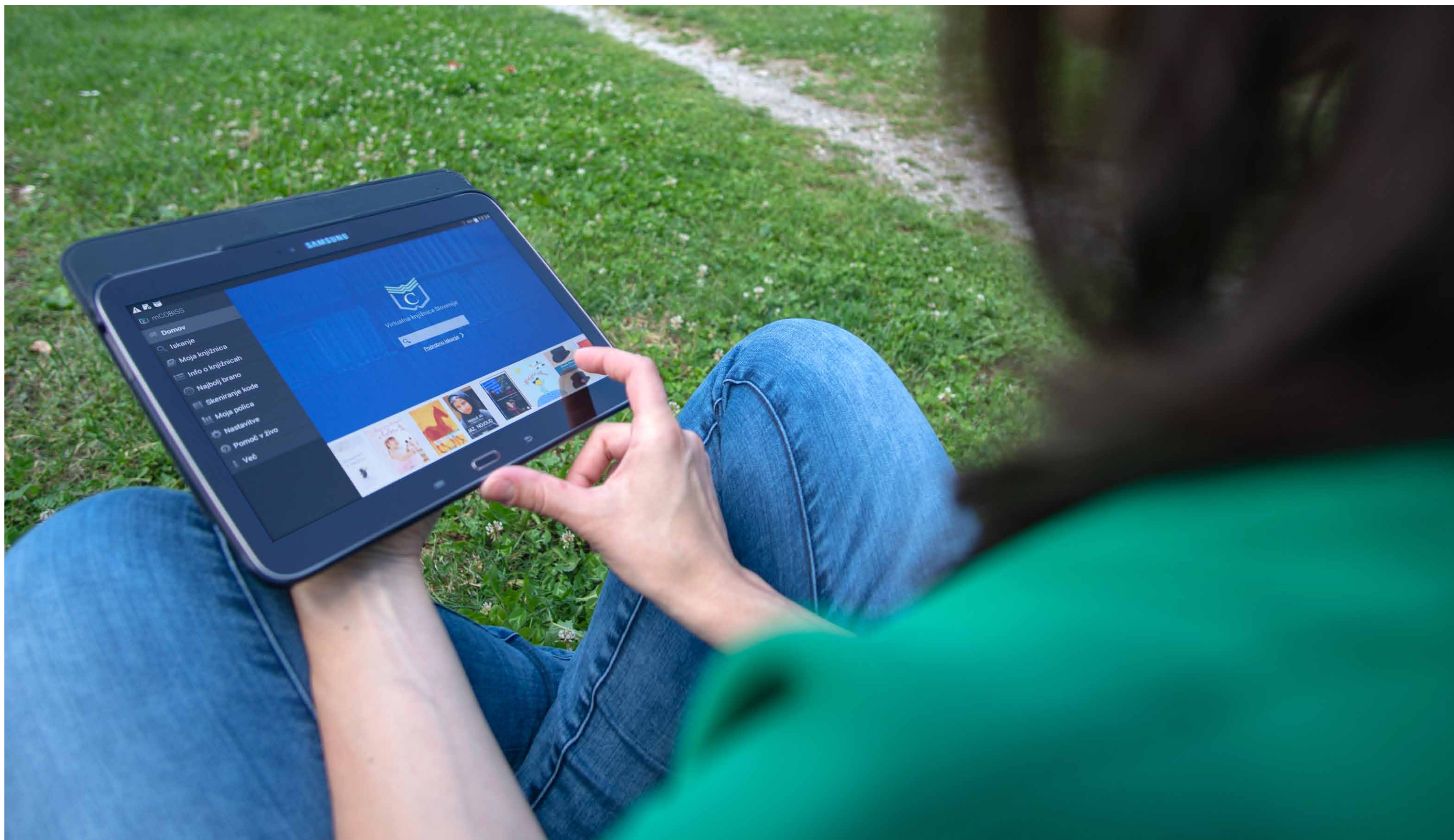
V okolju spletnega COBISS/OPAC-a, imenovanega tudi Virtualna knjižnica Slovenije, smo 11. junija 2007 vzpostavili možnost spletne oddaje zahtevke za medknjižnično izposajo (Poročilo, 2008). Leta 2013 je bila na IZUM-u razvita različica mCOBISS, prilagojena za mobilne naprave in zaslone na dotik, v okviru katere smo vzpostavili obveščanje na mobilne naprave z uporabo potisnih obvestil (Poročilo, 2014).

Leta 2014 je knjižnica pričela uporabljati povsem nov segment COBISS3/Elektronski viri, ki omogoča vodenje nakupa elektronskih knjig ter elektronskih baz podatkov.

Na enega najbolj kompleksnih in zahtevnih segmentov COBISS3/Katalogizacija je knjižnica prešla 1. julija 2014 (Poročilo, 2015). Segment obsega kreiranje ali dopolnjevanje bibliografskih zapisov v lokalni ali vzajemni bazi podatkov ter prevzemanje zapisov iz vzajemne baze podatkov COBIB ali drugih tujih baz podatkov,³⁹ izvajanje normativne kontrole v bazi podatkov CONOR ter dopolnjevanje zapisov s podatki⁴⁰ o kontinuiranih virih v bazi podatkov CORES. Za kreiranje bibliografskih zapisov v sistemu COBISS so potrebne licence, ki jih za posamezno vrsto gradiva pridobi bibliotekar po opravljenem izobraževanju, pozitivno ocenjenih testnih zapisih ter opravljenem preizkusu znanja.

39 Prevzemanje bibliografskih zapisov je omogočeno iz baz podatkov v sistemu COBISS.net, iz baze WorldCat, iz kataloga Kongresne knjižnice ter iz ISSN baze.

40 V bazo CORES se vnašajo kronološki podatki o urednikih ter drugih osebah in korporacijah, ki sodelujejo pri nastajanju kontinuiranih virov.

> Aplikacija mCOBISS za dostop do računalniškega kataloga z mobilnimi napravami je k uporabi pritegnila predvsem mlajšo populacijo (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

Spletni COBISS/OPAC je bil deležen celovite tehnološke prenove leta 2017 in je bil ob tej priložnosti preimenovan v COBISS+. Z namenom izboljšanja uporabniške izkušnje so bile dodane nove funkcionalnosti pri iskanju gradiva, kot so funkcija samodokončanja in lematizacija⁴¹ iskalnih izrazov. Posodobljen je bil način prikazovanja rezultatov iskanja ter uvedeno fasetno omejevanje, ki se uporablja za zožitev nabora zadetkov.

Prehod na zadnji segment COBISS3/Izposoja je bil izveden 4. marca 2018, s čimer je knjižnica v celoti prešla na novo generacijo COBISS3. Za prehod na ta segment je knjižnica morala izpolnjevati vse pogoje, tudi prehod bibliobusa na online izposajo,⁴² ki je bil izveden 24. maja 2016. Segment COBISS3/Izposoja obsega evidenco članov, vodenje izposoje gradiva, rezervacij, blagajne in drugih postopkov, ki se uporabljajo pri vodenju evidenc izposoje knjižničnega gradiva.

COBISS nudi knjižnicam vso podporo pri avtomatizaciji in računalniškem vodenju poslovanja. Ob vseh zgoraj navedenih aktivnostih v posameznih segmentih omogoča v okviru segmenta COBISS3/Izposoja tudi pripravo raznovrstnih izpisov, kot so bibliografije, sezname novosti, statistike prirasta in zaloge gradiva, izposoje ... COBISS nudi tudi vso podporo pri izvajanju inventurnega popisa knjižničnega gradiva. Spletni katalog uporabnikom omogoča vpogled v informacije o dostopnosti knjižničnega gradiva ter v okviru segmenta Moja knjižnica vpogled v lastno evidenco izposoj.

COBISS je z leti prerasel v zelo kompleksen nacionalni knjižnični informacijski sistem, ki ga v Sloveniji uporablja več kot 850 knjižnic. V mrežo COBISS.net pa je vključenih preko 1.200 knjižnic jugovzhodnega dela Evrope (Mreža, 2018).

41 Razširitev iskalnega izraza

42 Pred tem je izposoja na bibliobusu potekala v načinu brez internetne povezave. Bibliobus je imel svojo delovno postajo, na katero so se med delom na terenu shranjevali podatki o izposoji. Po prihodu s terena je bilo potrebno delovno postajo priključiti v računalniško omrežje, nato je bil vsakodnevno izveden prenos podatkov. S prehodom na online izposajo na bibliobusu je bilo potrebno počakati tako dolgo, da so bila vsa postajališča bibliobusa pokrita s signalom mobilne telefonije.

PRVI POSKUSI DIGITALIZACIJE DOMOZNANSKEGA GRADIVA

Z razvojem novih informacijskih tehnologij in širitvijo svetovnega spleta smo tudi v splošnih knjižnicah pričeli razmišljati o uvedbi povsem novih storitev za uporabnike in zagotavljanju večjih možnosti dostopa do gradiv. Po prehodu v 21. stoletje je tako v knjižničarskih krogih digitalizacija knjižničnega gradiva postala izjemno zanimiva in aktualna tema, a so se ob tem pojavljala številna odprta in nerešena vprašanja: kaj, kje in kako digitalizirati ter na kakšen način uporabnikom omogočiti dostop do gradiva.

V Knjižnici Ivana Potrča Ptuj so bili prvi poskusi digitalizacije usmerjeni v skeniranje razglednic na lastnih optičnih bralnikih. Projekt je bil izveden leta 2004 v sklopu nalog osrednje območne knjižnice, obsegal pa je zbirko približno 1.300 razglednic Ptuj in okolice (Poročilo, 2005). Digitalne kopije (brez metapodatkov) so bile urejene in shranjene na izbranem računalniku ter uporabnikom dostopne v Domoznanskem oddelku knjižnice.

Že povsem na začetku je postalo jasno, da na takšen način lahko obvladujemo le manjše količine gradiva. Pri večjem obsegu bi takšen pristop postal nepregleden in neobvladljiv. Za potrebe obvladovanja večjega števila datotek bi nujno potrebovali programsko okolje, v katerem bi lahko shranjevali digitalne kopije z metapodatki ter spletni vmesnik za uporabnike. Za razvoj takšnega okolja ptujska knjižnica ni imela finančnih in kadrovskih možnosti. Prav tako se je pojavljalo vprašanje smiselnosti, da zaradi kompleksnosti in zahtevnosti takšno okolje pripravljamo sami, saj so se s podobnim problemom soočale tudi druge splošne knjižnice.

> Leta 2017 prenovljen spletni katalog COBISS+ uporabnikom omogoča prilagajanje vmesnika, osebne nastavitve, shranjevanje iskanj ter prenos podatkov (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

Domačija malega kmeta v Halozah

Tweet G+ Deli z drugimi 0

Fotografija prikazuje pogled na domačijo malega kmeta v haloškem Brezovcu. Gospodar hiše, po domače Črkov Hanzek, v značilni drži pozira fotografu; za njim na levi stoji s slamo krito cimprana kmečka hiša, mimo katere se vije ozka prašna cesta, ki vodi mimo hleva naprej in navkreber. Na vrhu griča stoji nad sosedovim vinogradom zidanica s prešo. Nobene od treh stavb na sliki danes ni več, na njihovem mestu pa stojijo moderne zidane hiše.

Slika

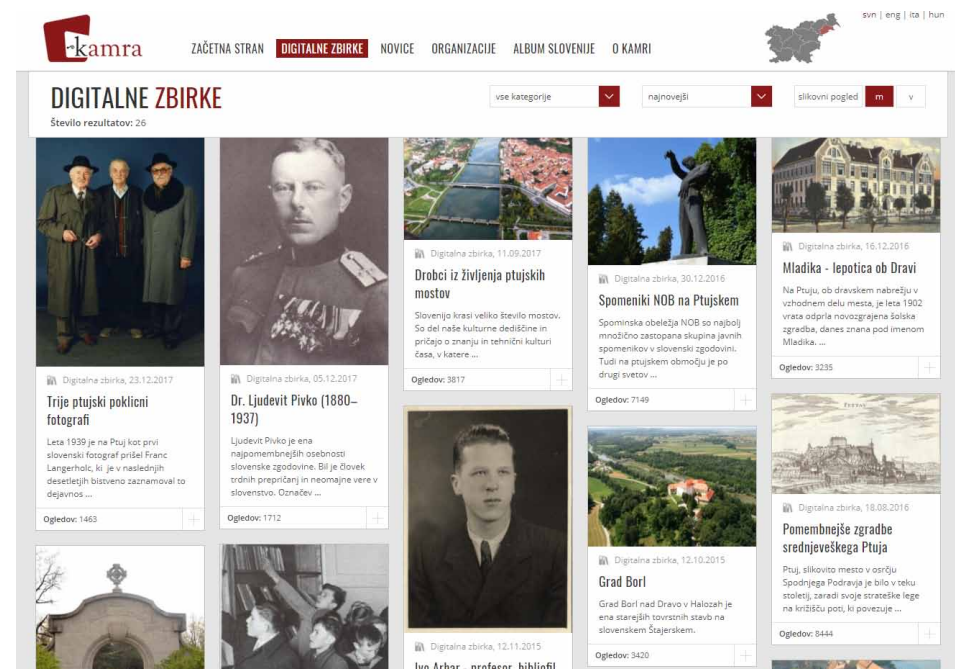
> Fotografije, na katerih so zabeleženi etnografski, zgodovinski in podobni motivi, imajo svojevrstno zgodovinsko vrednost. Številne so shranjene v zasebnih albumih in zato niso dostopne javnosti. Zbiranju digitalnih kopij teh fotografij je namenjen Album Slovenije, v katerega je bila med drugim dodana fotografija, ki prikazuje domačijo malega kmeta v Halozah (vir: <https://www.kamra.si/album-slovenije/item/domacija-malega-kmeta-v-halozah.html>).

DIGITALIZIRANA KULTURNA DEDIŠČINA SLOVENSkih POKRAJIN NA PORTALU KAMRA

Leta 2003 je v skladu z novo knjižnično zakonodajo deset največjih splošnih knjižnic pridobilo status osrednje območne knjižnice (OOK). To so bile knjižnice v Ljubljani, Mariboru, Novem mestu, Kranju, Kopru, Novi Gorici, Celju, Ravnah na Koroškem, na Ptuj in v Murski Soboti. Na novo vzpostavljeno povezovanje osrednjih območnih knjižnic ter koordinirano izvajanje območnih nalog je pomenilo temeljno osnovo za številne skupne projekte, tudi na področju digitalizacije knjižničnega gradiva. Že na prvem sestanku delovne skupine za domoznanstvo leta 2004 je bila izpostavljena problematika digitalizacije knjižničnega gradiva ter urejanje in dostop do digitalnih zbirk. Zato smo se leta 2005 vse OOK dogovorile o vzpostavitvi skupnega regijskega portala Kamra. Idejno zasnovano je pripravila Breda Karun,⁴³ ki je prevzela tudi vodilno vlogo pri njegovi vzpostavitvi. Projekt je finančno podprlo Ministrstvo za kulturo.

Portal Kamra (www.kamra.si), ki je polno zaživel leta 2008, omogoča shranjevanje digitaliziranega gradiva s pripadajočimi metapodatki. Ima sodobno zasnovan uporabniški vmesnik z enotno vstopno točko za vse slovenske regije. Namen Kamre ni arhiviranje velikih količin digitaliziranega gradiva, temveč izbranih dokumentov na določeno temo. Na Kamro lahko knjižnice in druge ustanove shranjujejo vsebine s področja domoznanstva, pri čemer po lastni presoji izbiramo teme, ki so aktualne in zanimive za uporabnike. Vsebine so predstavljene kot zgodbe s spremnimi besedili ter pripadajočimi digitaliziranimi objekti (O Kamri, 2017). Poleg digitalnih zbirk, ki so vsebinsko najbogatejše in najobsežnejše, portal vsebuje tudi predstavitve organizacij in društev ter posameznikov, ki delujejo na področju zbiranja, ohranjanja in proučevanja lokalnih zgodovinskih virov. Kamra prinaša tudi novice o kulturnih dogodkih, vezanih na domoznanstvo. V okviru Kamre je leta 2013 kot samostojen sklop zaživel Album Slovenije, ki je namenjen zbiranju digitalnih kopij fotografij, shranjenih v družinskih albumih ali pri zasebnih zbiralcih (Malec, 2016). Osnovni namen je ohranjanje spominov 20. stoletja s pomočjo fotografij, ki prikazujejo ljudske običaje, kmečka opravila, praznovanja, zgodovinske dogodke ... Za razliko od Kamre vsebine v Album Slovenije prispevajo neposredno uporabniki portala.

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je vse od začetka sodelovala pri zasnovi Kamre, vsa leta je aktivna vnašalka vsebin za Spodnje Podravje,⁴⁴ skrbi pa tudi za izobraževanje vnašalcev vsebin na svojem območju. Naloge regijske urednice je od vzpostavitve portala opravljala Mira Petrovič, nato je leta 2012 uredništvo prevzela Melita Zmazek. Obe urednici sta tudi aktivni vnašalki vsebin. Do konca leta 2017 smo na Kamri objavili 27 digitalnih zbirk, 16 organizacij in 335 novic, k zapisom je bilo pripetih 1.805 multimedijskih elementov. Med digitalnimi zbirkami so bile največjega zanimanja uporabnikov deležne zbirke Strnišče v prvi svetovni vojni, Ptuj in Ormož z okolico na razglednicah, Pustni liki Ptuj in okolice, Pomembnejše zgradbe srednjeveškega Ptuja, Spomeniki NOB na Ptujskem, Barbarčani v veliki vojni: Cirkulane 1914–1918 ter Iz zgodovine Kidričevega.

44 Knjižnica vnaša na Kamro domoznanske vsebine za območje šestnajstih občin Upravne enote Ptuj ter občine Ormož, Središče ob Dravi in Sveti Tomaž.

> Velikega zanimanja uporabnikov so na portalu Kamra deležne zbirke, ki z bogatim vsebinskim opisom ter pripetimi digitalnimi objekti (fotografije, razglednice, zemljevidi itd.) zelo podrobno predstavijo določeno domoznansko temo (vir: <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke.html>).

Knjižnica posebno pozornost posveča tudi promociji Kamre in na njej objavljenih vsebin. Z objavami na družbenih omrežjih, v lokalnih medijih, s širjenjem informacij preko e-pošte, na prireditvah, predstavitev, razstavah ter preko osebnih stikov poskušamo k uporabi pritegniti čim širši krog uporabnikov, hkrati pa med ljudmi ozavestiti pomen zbiranja, ohranjanja in proučevanja pomnikov lokalne zgodovine.

Skrb za zbiranje, hranjenje in promocijo domoznanskih pisnih virov je ena izmed temeljnih dejavnosti naše knjižnice in z bogatim fondom, ki ga hranimo v Domoznanskem oddelku, se uvrščamo med najbolj razvite splošne knjižnice na področju domoznanske dejavnosti. S širjenjem domoznanskih vsebin preko spleta pa omogočamo dostopnost tudi tistim uporabnikom, ki iz takšnih ali drugačnih razlogov ne morejo priti v knjižnico, hkrati pa skrbimo za popularizacijo domoznanskih vsebin in utrjujemo prepoznavnost domačega kraja.

VKLJUČEVANJE DIGITALIZIRANEGA GRADIVA V DIGITALNO KNJIŽNICO SLOVENIJE

V Narodni in univerzitetni knjižnici je začetno obdobje digitalizacije potekalo že v letih 1996–2003. V njenem strateškem načrtu za obdobje 2004–2008 je bila načrtovana vzpostavitev digitalne knjižnice. Kot rezultat te usmeritve je nastal portal Digitalna knjižnica Slovenije (www.dlib.si), ki je bil javnosti predstavljen novembra 2005 (Digitalna, 2016). Po letu 2006 so na portal lahko pričele vključevati gradivo tudi druge organizacije. To je za našo knjižnico pomenilo lepo priložnost, saj smo imeli možnost vključevanja večjih količin digitaliziranega gradiva, hkrati pa nam je NUK nudil tudi strokovno pomoč.

Kot osrednja območna knjižnica smo lahko pridobivali sredstva za digitalizacijo knjižničnega gradiva v okviru letnih programov izvajanja območnih nalog. Najprej smo se osredotočili na osrednje ptujske časopise in leta 2006 izvedli prvi projekt – digitalizirali smo tednik Štajerc, ki je izhajal v politično razburkanem obdobju od leta 1900 do razpada Avstro-Ogrske novembra 1918 (Poročilo, 2007). Digitalizacijo je izvedel zunanji izvajalec, ki je pripravil tudi metapodatke za posamezne digitalne objekte ter izvedel optično prepoznavo besedila.⁴⁵ Gradivo je bilo v dLib vključeno leta 2007 ter s tem prosto dostopno vsem uporabnikom.

Tega leta smo se kot partnerji vključili v projekt »Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si«, ki ga je vodil NUK.⁴⁶ Direktor knjižnice mag. Matjaž Neudauer je bil član projektne sveta, članica izvršnega odbora pa je bila Milena Doberšek. Projekt je bil zaključen februarja 2011, omogočil pa nam je med drugim tudi digitalizacijo nekaterih ptujskih časopisov.

Digitalizacija osrednjih ptujskih časopisov je potekala postopno po posameznih naslovi in obdobjih. Zbirka časopisov, ki jo hranimo v Domoznanskem oddelku, je zelo bogata, a žal ni popolna, zato smo v številnih slovenskih in avstrijskih knjižnicah ter arhivih poizvedovali o hrambi originalov. Gradivo smo za potrebe digitalizacije pridobili še iz NUK-a, družbe Radio-Tednik Ptuj, Univerzitetne knjižnice Maribor, Osrednje knjižnice Celje in Österreichische Nationalbibliothek. Digitalne kopije novejših letnikov je prispevala družba Radio-Tednik Ptuj (Doberšek in Zmazek, 2013).

Do konca leta 2013 smo digitalizirali in v dLib vključili časopise Pettauer Wochenblatt (1878), Pettauer Localanzeiger (1889–1890), Pettauer Zeitung (1890–1904), Pettauer Anzeiger (1905–1913), Štajerc (1900–1918), Ptujski list (1919–1922), Narodna slova (1931–1932), Naše delo (1948–1950), Ptujski tednik (1951–1961), Tednik (1961–2003) ter Štajerski tednik (2003–2012) v skupnem obsegu 5.771 časopisnih števil oziroma nekaj več kot 87.000 strani (Doberšek in Zmazek, 2013).

Postopno smo v projekte digitalizacije pričeli vključevati tudi druge vsebinske sklope. Tako smo digitalizirali zgodovinske razprave bogoslovca in zgodovinopisca Mateja Slekovca,⁴⁷ dela jezikoslovca Petra Dajnika in dela drugih znanih osebnosti Spodnjega Podravja, kot so ptujski krajevni zgodovinar in kronist Ferdinand Raisp, šolnik, pisatelj in skladatelj Anton Kosi, pravnik, nacionalni ekonom in politik Ivan Geršak, duhovnik, narodni buditelj, zgodovinar in pisatelj Anton Krempel, častnik, ljubiteljski jezikoslovec in publicist Davorin Žunkovič, ljudski pesnik Matija Belec, šolnik in politik Ljudevit Pivko, duhovnik in narodni buditelj Jakob Meško idr.

45 Če je pri digitalizaciji izvedena optična prepoznavna besedila (OCR), lahko uporabnik išče tudi po celotnem besedilu, kar je pomembna dodana vrednost digitalizacije.

46 Namen projekta, ki je bil financiran iz Norveških finančnih mehanizmov, je bil zagotoviti nadaljnji razvoj dLiba, ureditev nacionalnega digitalnega repozitorija za trajno ohranjanje digitalne kulturne dediščine, analiza stanja in identifikacija zbirk, digitalizacija gradiva ter promocija portala.

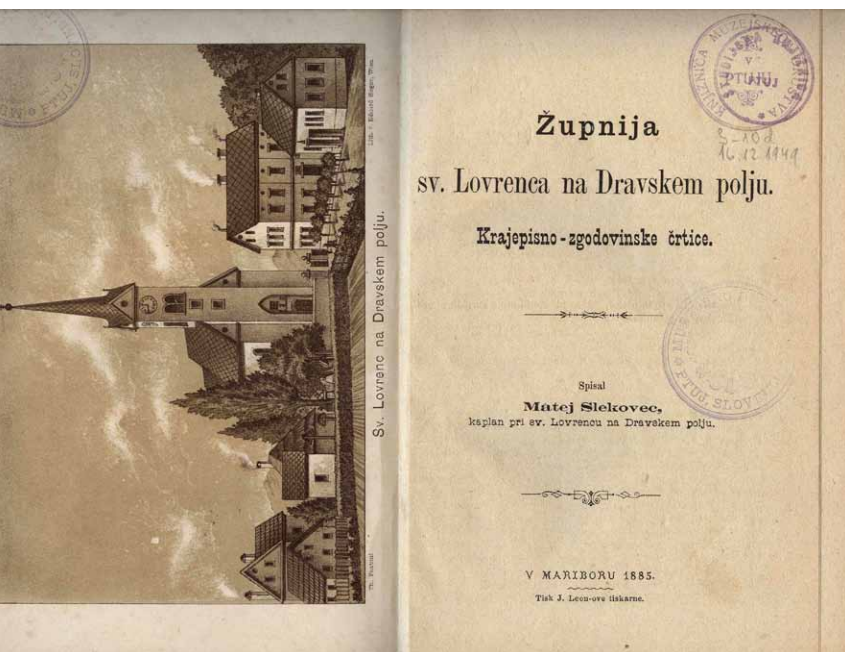
47 Zgodovinske razprave Mateja Slekovca so bile deležne izjemnega zanimanja uporabnikov. Njegovo delo Duhovni sinovi slavne nadžupnije Konjiške iz leta 1898 je v prvem letu po objavi na dLibu leta 2012 zabeležilo kar 1.573 ogledov.

> Osrednji ptujski časopisi, med njimi tudi Tednik, predhodnik današnjega Štajerskega tednika, so bili digitalizirani in vključeni v Digitalno knjižnico Slovenije (vir: www.dlib.si).

> Leta 2013 smo ob 10-letnici izvajanja nalog osrednje območne knjižnice pripravili razstavo Ptujška časopisna dediščina s predstavitvijo digitaliziranih osrednjih ptujskih časopisov. Ob tej priložnosti je izšla tudi istoimenska monografija (foto: Milena Doberšek, arhiv KIPP).

> Digitalizirana dela Mateja Slekovca so bila po objavi v Digitalni knjižnici Slovenije deležna precejšnjega zanimanja uporabnikov (vir: arhiv KIPP).

V izbor za digitalizacijo smo vključili izbrane knjižne dragocenosti, kot so potopisni dnevnik Ferdinanda Raispa iz leta 1840, rokopisni molitvenik patra Edvarda Gebronška, redovnika nekdanjega ptujškega kapucinskega samostana, iz leta 1783, knjiga zelišč Adama Lonicerja, nemškega zdravnika in botanika, iz leta 1582, Paracelsusova zbrana dela iz leta 1616, dragocenosti iz zapuščine rodbine Herberstein, med njimi dragocena dela Žige Herbersteina, kot so Gratae posteritati (1560) in Moskovski zapiski (1550), idr.

Digitalizirali smo tudi nekatere starejše ptujške tiske iz obdobja 1793–1918, tiskane v tiskarnah na Ptuj. Vključen je bil najstarejši ptujski tisk Hitra inu glatka pot, pruti nebessam (1793) prvega ptujškega tiskarja Franza Antona Schütza ter tiski tiskarne Blanke.

V letu 2017 smo ob soglasju Zgodovinskega društva Ptuj ter avtorjev prispevkov digitalizirali Ptujski zbornik (1953–1996), ob soglasju ptujške gimnazije Izvestje Gimnazije Ptuj (1969–1979), v dogovoru z Mestno občino (MO) Ptuj občinsko glasilo Ptujčan (1995–) ter v sodelovanju z družbo Talum iz Kidričevega tovarniško glasilo Aluminij (1957–).

Vsa leta smo ob digitalizaciji starejšega gradiva pozornost posvečali tudi novejšemu, izvorno e-nastalemu domoznanskemu gradivu in ga v dogovoru z avtorji ali založniki vključevali v dLib. V začetku leta 2017 smo z izdajatelji MO Ptuj, družbo Talum in družbo Radio-Tednik Ptuj podpisali dogovor o sodelovanju, s katerim so se kot založniki zavezali, da nam bodo za potrebe vključitve gradiva v dLib letno posredovali digitalne kopije časopisov Štajerski tednik, Ptujčan in Aluminij.

Z digitalizacijo smo uporabnikom omogočili prost in neomejen dostop do številnih pomembnih pisnih virov za raziskovanje in proučevanje lokalnih zgodovinskih tem. V dobrih desetih letih smo v dLib prispevali obsežno zbirko domoznanskega gradiva, ki je ob koncu leta 2017 štela 17.936 enot⁴⁸ oziroma preko 145.000 strani (Poročilo, 2018). S takšnim rezultatom se po količini digitaliziranega in v dLib vključenega gradiva uvrščamo na drugo mesto med slovenskimi splošnimi knjižnicami.

⁴⁸ Kot enota se šteje posamezna digitalna enota, tj. številka časopisa, monografska publikacija, fotografija itd.

SPLETNA STRAN KNJIŽNICE

V obdobju, ko se je svetovni splet pospešeno širil, smo tudi v ptujski knjižnici načrtovali postavitev svoje prve spletne strani, a žal se je realizacija precej zavlekla predvsem zaradi finančnih in kadrovskih razlogov. S pripravo smo pričeli leta 2004, ko je delovna skupina naredila vsebinsko zasnovo. Nato je oblikovalec Darko Ferlinc pripravil grafično osnovo, določil barvne podlage ter druge podrobnosti glede umeščanja besedil. Za našo spletno stran smo registrirali domeno knjiznica-ptuj.si. Stran je programiral absolvent računalništva Vojko Voga, saj vzorčne predloge, kot jih poznamo danes, takrat še niso bile na razpolago. Sistem za upravljanje s spletnimi vsebinami je temeljil na programskem jeziku PHP ter podatkovni bazi My SQL. Naloge spletne urednice je prevzela Milena Doberšek.

Prva spletna stran knjižnice je bila predana v uporabo 1. marca 2007, ko jo je ob 12.05 uradno odprl župan MO Ptuj dr. Štefan Čelan. Otvoritveni dogodek smo namenoma poimenovali Pet čez dvanajsto, s čimer smo ponazorili, da s spletno stranjo zamujamo. To sicer ni nekaj, kar bi želeli obešati na veliki zvon, naš namen je bil opozoriti na finančne in kadrovske omejitve, s katerimi smo se soočali že vrsto let.

Na spletni strani smo objavljali splošne informacije o knjižnici, oddelkih in izposoji knjižničnega gradiva ter prireditveni dejavnosti za odrasle in mladino. Redno smo skrbeli za ažurnost ter mesečno objavljali sezname knjižnih novosti. Beležili smo povprečni letni obisk od 80 do 90 tisoč uporabnikov.

Zaradi hitrega spreminjanja spletnih tehnologij in trendov je kmalu nastala nuja po prenovi, ki pa se je spet nekaj let odmikala. S pripravami smo pričeli leta 2017, ko smo pripravili vsebinsko zasnovo in opredelili funkcionalnosti, ki jih potrebujemo. Novo spletno stran je na podlagi izbrane vzorčne predloge pripravilo podjetje TrueCAD, pri čemer je bilo uporabljeno računalniško okolje za ustvarjanje spletišč WordPress. Nekatere vsebine je bilo možno prenesti iz obstoječe spletne strani in jih posodobiti, nekatere pa je bilo potrebno pripraviti povsem na novo.

Uredništvo nove spletne strani, ki bo predvidoma zaživela ob koncu leta 2018, je prevzel Primož Potočnik. Nova spletna stran, katere izbrane vsebine bodo prevedene v angleški jezik, bo prilagojena tudi slepim in slabovidnim uporabnikom ter uporabnikom z motnjami branja.

> Vstopna stran prve spletne strani knjižnice, ki je bila predana v uporabo leta 2007. V nespremenjeni grafični podobi je uporabnikom nudila informacije dobrih 11 let (vir: <http://www.knjiznica-ptuj.si/>).

ZAGOTAVLJANJE DOSTOPA DO ELEKTRONSKIH BAZ PODATKOV

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj kot osrednja območna knjižnica vse od leta 2003 v skladu z zakonom izvaja štiri posebne naloge za območje šestnajstih občin UE Ptuj ter občine Ormož, Središče ob Dravi in Sveti Tomaž, kjer osnovno knjižnično dejavnost izvaja Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož.

Prva izmed teh posebnih območnih nalog je zagotavljanje povečanega in zahtevnejšega izbora knjižničnega gradiva in informacij. V prvih letih izvajanja območnih nalog smo zagotavljali povečan izbor knjižničnega gradiva predvsem z zahtevnejšim izborom nakupa knjižnega in neknjižnega gradiva. Nato smo pričeli ponudbo dopolnjevati z zagotavljanjem spletnega dostopa do serijskih publikacij in podatkovnih zbirk.⁴⁹

Kot prvo smo v začetku leta 2006 naročili bazo podatkov IUS-INFO⁵⁰ (zakonodaja, sodna praksa), nato smo maja tega leta naročili dostop do arhiva dnevnika Večer*. Tri mesece kasneje smo v sodelovanju s COSEC-om⁵¹ kupili dostop do štirih tujih virov: Oxford English Dictionary Online* (angleški slovar), Oxford Reference Online* (zbirka slovarjev, leksikonov in enciklopedij), Grove Music Online* (enciklopedija muzikologije in glasbe) ter Grove Art Online* (enciklopedija slikarstva, kiparstva, arhitekture)* (Vsebinsko, 2007).

V začetku leta 2007 smo se registrirali za dostop do baz podatkov ponudnika EBSCO Publishing, ki so v sklopu projekta EIFL Direct⁵² brezplačne za splošne knjižnice. Uporabniki lahko preko servisa EBSCOhost⁵³ dostopajo do polnih besedil člankov v zbirkah Academic Search Elite (znanstvene revije), MasterFILE Premier (multidisciplinarna zbirka), Regional Business News (poslovne publikacije iz ZDA), ERIC (izobraževanje), GreenFILE (raziskave človeškega vpliva na okolje) in Business Source Main Edition (marketing, management) ter iščejo po bibliografskih navedbah in povzetkih v zbirkah MEDLINE (medicina, veterina) ter Library, Information Science & Technology Abstracts (knjižničarstvo, bibliometrika). Junija istega leta smo pri NUK-u kupili dostop do elektronske izdaje tablic UDK⁵⁴ (knjižničarstvo), ki je namenjena predvsem katalogizatorjem in študentom bibliotekarstva (Poročilo, 2008).

Ponudbo smo leta 2009 razširili z bazo FinD-INFO* (davki, finance). Zaradi majhne uporabe smo leta 2010 odpovedali naročilo na vse štiri tuje baze podatkov in leto kasneje naročili GVIN.com* (poslovanje slovenskih podjetij, bonitete) (Vsebinsko, 2010 in 2011).

Dostop do e-virov smo sprva omogočali zgolj na računalnikih v knjižnici, saj je identifikacija potekala preko IP številke računalnika ali uporabniškega imena in gesla. Da bi zagotavljali dostop tudi izven delovnega časa knjižnice (24/7) in s poljubne lokacije, smo leta 2011 vse OOK v sodelovanju z NUK-om vzpostavile dostop na daljavo, pri čemer avtorizacija poteka preko COBISS-a na podlagi veljavne članske izkaznice⁵⁵ (Vsebinsko, 2012).

Nov način dostopa je bilo potrebno urediti tudi v naročniških pogodbah. Že leta 2011 smo vzpostavili dostop na daljavo do baz ponudnika EBSCO Publishing, za ostale pa smo to uredili ob obnavljanju naročnin za leto 2012. Dovoljenje smo pridobili od vseh ponudnikov razen od časopisne hiše Večer (Poročilo, 2013).

Z vzpostavitvijo dostopa na daljavo je uporaba e-virov občutno narasla, kar se je žal odrazilo tudi v povišanju naročnin. Zaradi znatne podražitve smo leta 2014 odpovedali GVIN.com in kot nadomestilo 1. maja 2015 naročili Library Press Display*, ki vsebuje preko 7.000 časopisov in revij iz več kot 120 držav (Poročilo, 2016).

49 Nakup elektronskih baz podatkov opravljamo s sredstvi za nakup knjižničnega gradiva ali s sredstvi za izvajanje nalog OOK, kar nam v okviru letnega programa dela odobri Ministrstvo za kulturo. Kadar je e-vir kupljen s sredstvi za nakup knjižničnega gradiva, zagotavljamo dostop članom ptujske knjižnice. Kadar pa je nakup izveden s sredstvi OOK, dostop do njega zagotavljamo tudi članom Knjižnice Franca Ksavra Meška Ormož. Takšni viri so v prispevku označeni z *.

50 Baza IUS-INFO je bila prvotno dostopna članom naše knjižnice, od leta 2011 pa tudi članom ormoške knjižnice. Vsebuje tudi povsem ločen segment s hrvaško zakonodajo.

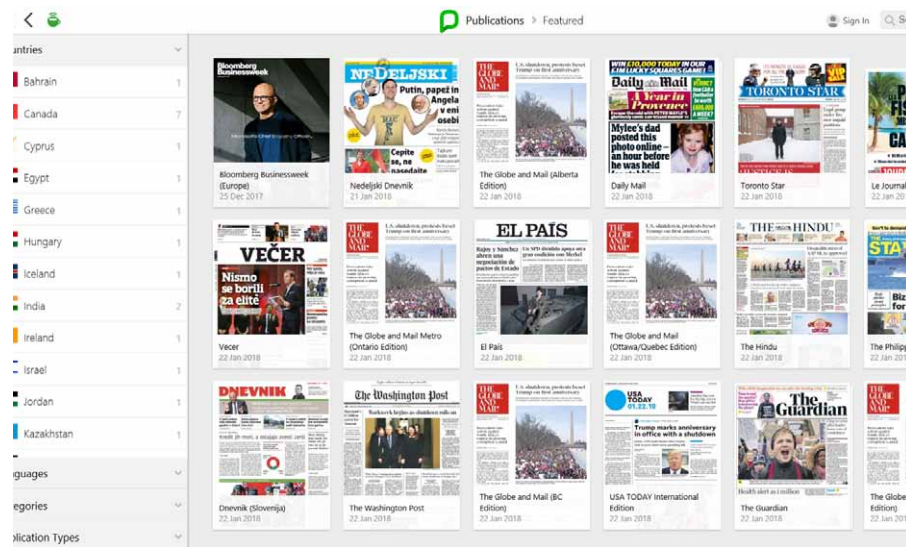
51 Konzorcij slovenskih knjižnic za pridobivanje licenčne mednarodne literature, ki deluje v NUK-u.

52 Electronic Information for Libraries Direct

53 EBSCO Publishing je eden največjih dobaviteljev elektronskih in tiskanih strokovnih in znanstvenih revij na svetu. V sklopu servisa EBSCOhost je uporabnikom splošnih knjižnic na voljo dostop do polnih besedil člankov iz skoraj 4.000 mednarodnih časnikov, dostop do povzetkov in vsebinskih seznamov preko 6.000 periodičnih publikacij ter številnih drugih referenčnih virov.

54 Univerzalna decimalna klasifikacija

55 Za dostop do baz podatkov je potrebno veljavno članstvo, član pa se prijavi s člansko številko in geslom, ki ga uporablja za dostop do Moje knjižnice v sistemu COBISS.

Poleg dostopa do elektronskih baz podatkov zagotavljamo tudi dostop do tekočih izdaj in elektronskih arhivov nekaterih periodičnih tiskov: Delo, Dnevnik, Finance, Štajerski tednik itd. Pravico do dostopa kupimo ali pa smo do nje upravičeni kot naročniki na tiskano izdajo. Dostop je zagotovljen na računalnikih v knjižnici,⁵⁶ saj v tem primeru dostopa na daljavo zaenkrat še ne moremo vzpostaviti zaradi omejitev pri ponudnikih.

IZPOSOJA ELEKTRONSKIH KNJIG

56 Uporabniško ime in geslo za dostop dobijo uporabniki pri informatorju.

57 Zbirko je zasnoval prof. dr. Miran Hladnik, literarni zgodovinar in profesor slovenske književnosti na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

Bibliotekarski terminološki slovar elektronsko knjigo definira kot »monografsko publikacijo na elektronskem mediju, predvsem na optičnih diskih, internetu« (Kanič, 2009). V najširšem pomenu besede torej kot e-knjigo razumemo bodisi knjigo, ki je prvotno izšla v tiskani obliki in je bila nato s prepisovanjem ali drugimi postopki digitalizacije prenesena v spletno okolje, bodisi knjigo, ki je izvorno nastala v e-obliki in je dostopna na spletu ali v materialni obliki na elektronskem mediju.

V svetovnem merilu se kot prva e-knjiga pogosto navaja Deklaracija o neodvisnosti ZDA, ki jo je leta 1971 Michael Stern Hart pretipkal v računalnik in poslal po računalniškem omrežju. S somišljeniki je idejo o digitalizaciji knjig nadaljeval v sklopu projekta Gutenberg (www.gutenberg.org), kjer je danes prosto dostopnih že več kot 54.000 del svetovnih klasikov (Free, 2017). Tej ideji so sledili tudi drugi projekti digitalizacije in nastale so številne spletne zbirke javno dostopnih e-knjig. V Sloveniji je med prvimi nastala Zbirka slovenskih leposlovnih besedil⁵⁷ (http://lit.ijs.si/leposl.html) (Zbirka, 2017), najboljšeje pa je v Digitalni knjižnici Slovenije, v katero e-knjige prispeva tudi ptujska knjižnica.

Pa pustimo ob strani prosto dostopne digitalizirane knjige in se osredotočimo na tiste, ki so na tržišču v e-obliki. Konec devetdesetih let 20. stoletja so na tržišče prišli prvi bralniki e-knjig, svetovni splet pa je bil že dobra razvejan. Stephen King je bil eden prvih, ki je leta 1999 izdal svoje delo samo v e-obliki in se odločil za distribucijo izključno preko spleta. Prodal je pol milijona izvodov. V razmeroma kratkem času je nov način distribucije in prodaje e-knjig preko spleta doživel izjemen razmah. Spletni trgovec Amazon je leta 2010 objavil, da je prodaja e-knjig preseгла prodajo tiskanih (Elektronska, 2017).

> Na portalu Library Press Display knjižnica omogoča svojim članom brezplačen dostop do več kot 7.000 periodičnih tiskov z vsega sveta. Praviloma so časopisi na portalu dostopni že na dan izida (vir: http://www.pressreader.com.eviri.ook.sik.si/catalog).

V Sloveniji je leta 2000 pri založbi DZS izšla prva knjiga, dostopna le v e-obliki, ki je bila na spletu dostopna brezplačno⁵⁸ (Ločičnikar - Fidler in Fidler, 2003). Leta 2008 je bila kot prva e-knjigarna v Sloveniji predstavljena Ruslica⁵⁹ s ponudbo približno sto e-knjig v slovenskem jeziku (Ruslica, 2017).

Slovenske splošne knjižnice se v tem novo nastalem okolju prodaje e-knjig nismo takoj znašle. Iskale smo način oziroma tehnično rešitev, kako naj kupljene e-knjige izposojamo svojim članom. Nekatere knjižnice so kupile bralnike, nanje shranile izbrane e-knjige in jih tako izposojale bralcem. V Knjižnici Ivana Potrča Ptuj se za to možnost nismo odločili, saj je predstavljala velik finančni zalogaj, hkrati pa smo ocenili, da je smisel izposoje e-knjig predvsem v dostopu storitve na daljavo.

Prva rešitev se je pokazala leta 2012, ko nam je konzorcij COSEC omogočil testno izposojanje e-knjig ponudnika EBSCO Publishing (Poročilo, 2013). Nato smo 1. maja 2013 naročili zbirko eBook Public Library Subscription Collection, ki je vsebovala več kot 27.000 e-knjig v angleškem jeziku. Izposoja je potekala preko spleta (Poročilo, 2014). Ob avtorizaciji⁶⁰ si je član lahko e-knjigo prenesel na svojo napravo⁶¹ in jo uporabljal sedem dni. Izposojajo smo zagotovili članom ptujske in ormoške knjižnice, a smo zaradi skromne uporabe po dveh letih naročnino opustili.

V Sloveniji je v smislu prodaje in izposoje e-knjig bistven korak naprej storila Študentska založba,⁶² ki je v sodelovanju z Združenjem splošnih knjižnic in IZUM-om razvila spletni portal Biblos (www.biblos.si). Ta deluje kot e-knjigarna in e-knjižnica, ki članom knjižnic s sklenjeno naročniško pogodbo omogoča izposojanje e-knjig. Storitve je dober približek temu, kar knjižnice dejansko potrebujemo za celovito računalniško evidentiranje nakupa in izposoje e-knjig. Biblos je bil javnosti predstavljen leta 2013, naša knjižnica pa je poskusno izposojajo omogočila s 1. julijem 2013, naslednje leto pa sklenila naročniško razmerje.

Knjižnica v sklopu letne naročnine na Biblosu razpolaga z osnovno zbirko 190 naslovov knjig, licence za preostale e-knjige pa kupuje po lastni presoji. Za vsako kupljeno licenco je na voljo 52 izposoj, isti naslov pa si lahko naenkrat izposodi največ pet bralcev.

> Knjižnica Ivana Potrča Ptuj omogoča svojim članom brezplačno izposojanje e-knjig na portalu Biblos (vir: <https://www.biblos.si/>).

58 To je bila knjiga *Biomreže*, mišljenja in zavest avtorja Mitje Peršuha. Kljub drugačnim prvotnim načrtom je knjiga leta 2001 izšla tudi v tiskani obliki.

59 Spletna knjigarna časopisne hiše Večer

60 Avtorizacija je potekala preko sistema COBISS. Za izposojanje e-knjig je potrebno veljavno članstvo. Član se identificira s člansko številko in geslom, ki ga uporablja v sistemu COBISS za vstop v segment Moja knjižnica.

61 Osebni računalnik, bralnik, tablico itd.

62 Študentska založba se je leta 2014 lastniško preoblikovala in preimenovala v Beletrina, zavod za založniško dejavnost.

63 DRM zaščita (Digital rights management), ki preprečuje nelegalno kopiranje avtorsko zaščitene datoteke.

64 Npr. Ruslica.si, Amazon.com ...

65 V spletni knjigarni Biblos je bilo na razpolago približno 1.700 e-knjig.

Člani si ob predhodni avtorizaciji lahko izposojajo e-knjige neposredno na Biblosu in jih prenesejo na svojo napravo. Rok izposoje je štirinajst dni. Pri izposoji e-knjig ni potrebno skrbeti za pravočasno vračilo, saj datoteka po preteku roka izposoje postane neaktivna. Naenkrat si lahko posameznik izposodi največ štiri e-knjige, možno pa je predčasno vračilo, s čimer lahko bralec prej pridobi možnost izposoje novih naslovov.

Knjižnica kupuje licence neposredno na portalu Biblos, evidenco o porabi sredstev pa vodi tudi v segmentu COBISS3/Elektronski viri. E-knjige so sicer nekoliko cenejše od tiskanih, ne pa tako zelo, kot bi laično pričakovali. Na Biblosu dosegajo e-knjige ceno okrog 70 odstotkov cene tiskanih knjig. Povprečna cena e-knjige, ki smo jo dosegli v letu 2017, je bila 13,82 EUR, medtem ko smo pri nakupu tiskanih knjig dosegli povprečno ceno 25,70 EUR (Zaključno, 2018). Poleg stroška nakupa licence pa je potrebno upoštevati še strošek zaščite elektronskega gradiva,⁶³ ki znaša 0,15 EUR za vsako evidentirano izposojajo, kar do konca življenjske dobe e-knjige (52 izposoj) zneso še dodatnih 7,80 EUR.

Biblos in COBISS sta med seboj povezana v smislu sinhronizacije bibliografskih in uporabniških podatkov. Na podlagi tega so podatki o dostopnih e-knjigah na voljo tudi v lokalnem katalogu knjižnice, transakcije izposoje e-knjig se beležijo v Biblosu in hkrati v COBISS-u, kjer so knjižnici na voljo za statistične analize, uporabnikom pa omogočajo vpogled v evidenco izposoj preko segmenta Moja knjižnica.

Slabost tovrstnega načina izposoje e-knjig je predvsem v tem, da smo pri nabavi in ponudbi e-knjig omejeni zgolj na ponudbo založbe Beletrina, medtem ko za izposojanje e-knjig, ki bi jih morebiti kupili pri drugih založnikih ali ponudnikih,⁶⁴ knjižnice žal še nimamo tehničnih rešitev.

Prepoznavnost Biblosa in izposoja e-knjig počasi, a vztrajno naraščata. Veseli nas, da imamo kar nekaj članov, ki so redni bralci e-knjig. Ob koncu leta 2017 smo na Biblosu omogočali izposojanje 326 e-knjig,⁶⁵ naši člani pa so zabeležili 727 izposoj (Poročilo, 2018). Morda se zdi, da je ponudba in uporaba e-knjig skromna, a treba je upoštevati tudi majhnost slovenskega jezikovnega prostora, ki je neprimerljiv z anglo-ameriškim.

AKTIVNOSTI KNJIŽNICE NA SPLETNIH DRUŽBENIH OMREŽJIH

V začetku 21. stoletja so na spletu pričela nastajati različna družbena omrežja, ki so omogočala povezovanje uporabnikov z enakimi interesi ter jim poenostavila medsebojno komunikacijo in olajšala ohranjanje stikov. Ta hip najbolj razširjeno družbeno omrežje Facebook, ki je nastalo leta 2004, je bilo sprva namenjeno študentom harvardske univerze za lažjo medsebojno komunikacijo. Nato se je njegova uporaba hitro širila na druge univerze. Leta 2006 je Facebook postal javno dostopen in število uporabnikov je eksponentno naraščalo (Facebook, 2017).

Družbena omrežja so poleg komunikacije v poslovne, zasebne ali zabavne namene hitro postala tudi pomemben medij za različne načine oglaševanja, obveščanja in nagovarjanja uporabnikov.

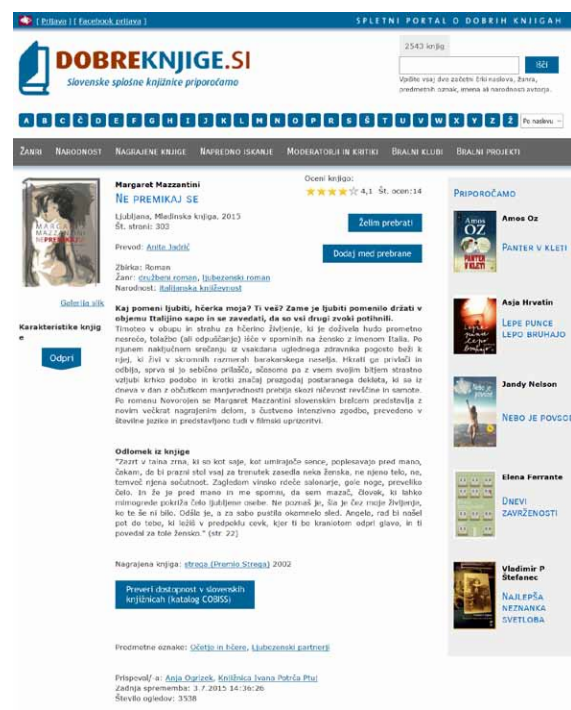
Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je profil na Facebooku ustvarila januarja 2012, uredništvo pa je prevzela Jasmina Toš.⁶⁶ V prvih letih smo objavljali predvsem informacije o prireditvah v knjižnici. Nato smo na pobudo nekaterih mlajših sodelavcev želeli povečati aktivnosti knjižnice v družbenih omrežjih. Leta 2015 smo organizirali izobraževanje na temo »Ali knjižnice potrebujejo strategijo uporabe družbenih medijev?«, ki ga je izvedel zunanji strokovnjak, in tako pridobili nova znanja in spoznanja o pomenu prisotnosti knjižnice na družbenih omrežjih ter načinu komuniciranja z uporabniki (Vsebinsko, 2016).

V začetku leta 2016 smo oblikovali skupino za družbena omrežja, v katero so se vključili Jasmina Toš, Mira Petrovič, Primož Potočnik, Taja Bračič, Melita Zmazek in Milena Doberšek (Poročilo, 2017). Dogovorili smo se, na katerih omrežjih bomo prisotni ter katere vsebine bomo objavljali. Februarja tega leta smo kreirali tudi profil na Instagramu, prvi »twit« pa smo poslali v svet na Gregorjevo 2016. Na Facebooku smo kreirali tudi skupino Bralna značka za odrasle, namenjeno komunikaciji z udeleženci te bralne akcije, ki se ji je pridružilo 153 članov.

Ob koncu leta 2017 smo imeli na Facebooku 1.798 sledilcev, Instagramu 201 ter na Twitterju 99. Na vseh družbenih omrežjih skupaj smo v letu 2017 pripravili 396 objav (Poročilo, 2018).

Najbolj pritegneje informacije o lokalnih osebnostih, kulturni dediščini, napovedniki prireditvev ter zanimive fotografije iz vsakdana knjižnice. Z informativnimi in občasno tudi zabavnimi vsebinami poskušamo nagovoriti čim večji krog uporabnikov, vzpostavljati aktiven kontakt z njimi ter jih osveščati o pomenu branja, bralne pismenosti in bralne kulture. Preko družbenih omrežij uspešno promoviramo tudi spletne informacijske portale, ki jih ustvarjamo ali soustvarjamo v knjižnici.

66 Kasneje poročena Burjan.

> Predstavitev kakovostnega leposlovja na portalu slovenskih splošnih knjižnic Dobreknjige.si. Portal je povezan s katalogom COBISS in ga z anotacijami, informacijami o nagradah, ocenami bralcev in literarnimi kritikami pomembno dopolnjuje. (vir: <https://www.dobreknjige.si/Knjiga.aspx?knjiga=1688>).

PORTAL DOBRE KNJIGE

Bralci že od nekdaj radi posegajo po knjigah, ki jim jih nekdo priporoči, pa naj bo to znanec, prijatelj, knjižničar ali pa dobro oceno zasledijo v medijih. Tudi svetovanje za kakovostno branje je poslanstvo knjižničarjev, zato bralce na različne načine seznanjamo z izbranimi knjižnimi novostmi ter pripravljamo različne bralne sezname kakovostnega leposlovja. Vrsto let sta sodelavca Vladimir Kajzovar in Liljana Klemenčič v lokalnih medijih⁶⁷ predstavljala izbrane knjige za odrasle in mladino. O kakovostni literaturi bralce informiramo tudi preko spletne strani, družbenih omrežij in s pomočjo mesečnega koledarja dogodkov, kjer se vedno najde mesto tudi za kratek priporočilni bralni seznam.

Leta 2014 se je ptujška knjižnica z aktivnim vnosom vsebin priključila takrat vzpostavljenemu spletnemu portalu Dobreknjige.si⁶⁸ (www.dobreknjige.si), ki sta ga zasnovali Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper in Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica (Vsebinsko, 2015). Na njem knjižničarji – moderatorji predstavljajo izbrano kakovostno leposlovje, ki je bralcem dostopno v slovenskih splošnih knjižnicah. Na portalu je predstavljenih preko 2.300 knjig, ki so izšle v zadnjih letih.

Vse od vzpostavitve portala predstavitev knjig na njem objavlja Anja Ogrizek, ki se ji je leta 2016 pridružil Gregor Korošec. Portal je združil delo knjižničarjev slovenskih splošnih knjižnic in na enem mestu ponuja informacije o kakovostnem leposlovju za odrasle (Dobreknjige.si, 2017).

67 Štajerski tednik, Radio Ptuj idr.

68 Več o tem v prispevku Anje Ogrizek Prireditvena dejavnost in spodbujanje bralne kulture med odraslimi bralci.

SPLETNI BIOGRAFSKI LEKSIKON SPODNJEPODRAVCI.SI

Spodnjepodravci.si je spletni biografski leksikon znanih osebnosti Spodnjega Podravja, na katerem predstavljamo osebnosti, ki so bile rojene v tem okolju, so tukaj živele in/ali se šolale, predvsem pa so s svojim delom zaznamovale prepoznavnost in razvoj pokrajine v preteklosti ali sedanjosti.

Leksikon smo v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj vzpostavili leta 2015, ko smo kupili programsko opremo podjetja Qualitas, ki je po vzoru nekaterih že delujočih spletnih biografskih leksikonov program prilagodilo našim željam in potrebam.⁶⁹ Po nakupu programa smo pričeli z intenzivnim vnosom biografskih gesel znanih osebnosti Spodnjega Podravja.⁷⁰ Leksikon, ki je zasnovan tako, da omogoča povezovanje tudi z drugimi regionalnimi spletnimi biografskimi leksikoni, je bil javnosti predstavljen 12. novembra 2015 (Poročilo, 2016).

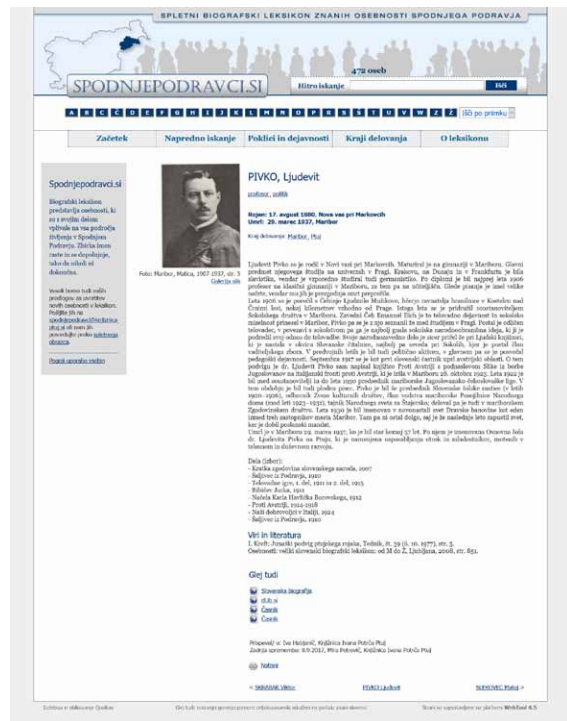
Nabor imen, ki jih vključujemo, je zelo pester, saj pokrivamo praktično vsa področja delovanja: umetnost, glasbo, gospodarstvo, znanost, izobraževanje, politiko, šport in še številne druge. Pri izboru imen, ki jih bomo predstavili, pa upoštevamo tudi predloge uporabnikov portala, ki nam jih pošiljajo po e-pošti ali s pomočjo spletnega obrazca.

Osebnosti dodajamo po naključnem vrstnem redu, tako tiste, ki so delovali v preteklosti, kot tiste, ki ustvarjajo in se uveljavljajo v sedanjem času. S še živečimi predstavljenimi osebami vedno stopimo v kontakt z namenom, da pridobimo čim bolj celovite in verodostojne biografske podatke ter soglasje za objavo.

Gesla za spletni biografski leksikon pripravljata Mira Petrovič in Melita Zmazek, občasno je sodelovala tudi Taja Bračič, preko javnih del pa so bile v projekt vključene Iva Habjanič, Barbara Rižnar⁷¹ in Patricija Krajncič. Za jezikovni pregled besedil skrbi Anja Ogrizek, uredniški odbor sestavljajo mag. Matjaž Neudauer, Mira Petrovič in Milena Doberšek.

V dobrih treh letih delovanja je biografski leksikon pridobil pomembno vlogo spletnega informacijskega vira, ki je dobro prepoznan v lokalnem okolju in širše. Do konca leta 2017 smo na njem objavili predstavitev 467 osebnosti (Poročilo, 2018).

Poslanstvo regijskega biografskega leksikona je predvsem v tem, da predstavi tudi tiste posameznike, ki jih zaradi drugačnih kriterijev nacionalni biografski leksikoni ne zajamejo, so pa pomembni za lokalno okolje in je pogosto o njihovem življenju in delu težko pridobiti celovite in verodostojne informacije. Prednost elektronske oblike je poleg neomejene dostopnosti tudi v tem, da lahko gesla po potrebi sproti dopolnjujemo.

> Spletni biografski leksikon za Spodnje Podravje je knjižnica vzpostavila leta 2015. V prvih treh letih po vzpostavitvi je bilo na portalu zabeleženih že več kot pol milijona ogledov (vir: <http://www.spodnjepodravci.si/>).

69 Nekatere osrednje območne knjižnice so že imele svoje regijske biografske leksikone, ki so večinoma uporabljali enako programsko opremo. Potekali pa so tudi že pogovori o vzpostavitvi skupnega spletnega portala, ki bi združeval iskanje po vseh regijskih biografskih leksikonih. Z namenom, da bi se projektu lahko pridružili s čim manj zapleti, smo se odločili, da bomo kupili enako programsko opremo, kot so jo že uporabljale nekatere druge knjižnice.

70 V leksikon vnašamo osebnosti za območje šestnajstih občin UE Ptuj ter občine Ormož, Sveti Tomaž in Središče ob Dravi.

71 Barbara Rižnar, kasneje poročena Kancler, se je zatek v knjižnici tudi redno zaposlila.

ZAKLJUČEK

Knjižnica s širitvijo dejavnosti na spletu uvaja nove storitve za uporabnike, na različne informacijske portale pa prispeva veliko kakovostnih vsebin ter preko spleta omogoča prost dostop do digitaliziranega knjižničnega gradiva.

Razen dostopa do e-virov in e-knjig so vsebine na informacijskih portalih, ki jih ustvarja ali soustvarja naša knjižnica, prosto dostopne, za dostop ni potrebno članstvo v knjižnici. Uporaba spletnih vsebin iz leta v leto močno narašča, a v knjižnici opažamo, da upadeta število aktivnih članov in fizičen obisk. Zmotno bi bilo mnenje, da si z objavljanjem vsebin na spletu škodujemo. Prav nasprotno.

Če primerjamo fizični in spletni obisk za leto 2017 (Poročilo, 2018), ugotovimo, da ogled digitaliziranih gradiv, ki jih je v Digitalno knjižnico Slovenije prispevala naša knjižnica, predstavlja 28-odstotni delež vseh transakcij, ki smo jih zabeležili s knjižničnim gradivom v vseh oddelkih izposoje. Če primerjamo uporabo vseh spletnih vsebin, ki jih ustvarja ali soustvarja ptujška knjižnica,⁷² pa ta delež naraste kar na 64 odstotkov. Res je, da zaradi svoje narave ti podatki niso povsem medsebojno primerljivi, a kljub temu povedo, kako pomembno je, da pripravljamo tovrstne spletne vsebine in kako velika je postala njihova uporaba.

72 dLib, Kamra, Spodnjepodravci.si, Dobreknjige.si

Arnes (2012). *20 let : povezuje znanje*. Ljubljana: Arnes.

Digitalna knjižnica Slovenije dLib.si: zgodovina. Pridobljeno 5. 10. 2017 s spletne strani: <https://www.dlib.si/About.aspx>

Doberšek, M. in Zmazek, M. (2013). *Ptujska časopisna dediščina*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Dobreknjige.si. Pridobljeno 12. 12. 2017 s spletne strani: <https://www.dobreknjige.si/O-portal.aspx>

Elektronska knjiga. Pridobljeno 6. 12. 2017 s spletne strani: https://sl.wikipedia.org/wiki/Elektronska_knjiga

Facebook. Pridobljeno 19. 12. 2017 s spletne strani: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Facebook>

Free ebooks – Project Gutenberg. Pridobljeno 6. 12. 2017 s spletne strani: <http://www.gutenberg.org>

Institut informacijskih znanosti, Maribor: nekaj mejnikov iz dose danjega razvoja. Pridobljeno 24. 7. 2017 s spletne strani: http://www.izum.si/o_izumu.htm

Internet stvari. Pridobljeno 10. 7. 2017 s spletne strani: https://sl.wikipedia.org/wiki/Internet_stvari

Internet v Sloveniji. Pridobljeno 12. 7. 2017 s spletne strani: https://sl.wikipedia.org/wiki/Internet_v_Sloveniji

Jakac - Bizjak, V. (1989). Nacionalna knjižnica na razpotju. *Knjižnica*, 33(3–4), 157–165.

Jerman - Blažič, B. (1996). *Internet*. Ljubljana: Novi Forum.

Jerman - Blažič, B. (2001, 6. november). Dolgih kratkih deset let. *Dnevnik*, 50, str. 19–20.

Kanič, I. (ur.) (2009). *Bibliotekarski terminološki slovar*. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Klasinc, J. (2014). Dostop do gradiva na portalu Digitalne knjižnice Slovenije – dLib.si prek COBISS. *Knjižničarske novice*, 24(1/2), 4–5.

Knez, V. (1993). Avtomatizacija poslovanja naše knjižnice. V L. Majnik (ur.), *Littera scripta manet* (str. 65–70). Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Ločičnikar - Fidler, M. in Fidler, T. (2003). Elektronska knjiga – knjiga brez papirja. *Knjižnica*, 47(1–2), 147–173.

Malec, L. (2016). Album Slovenije – domoznanska zakladnica uporabniško generiranih vsebin na spletnem portalu Kamra. V P. Štoka (ur.), *E-domoznanstvo* (str. 81–87). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Mreža COBISS.net. Pridobljeno 17. 4. 2018 s spletne strani: <https://www.cobiss.net/si/mreza-cobiss-net.htm>

O Kamri. Pridobljeno 19. 7. 2017 s spletne strani: <http://www.kamra.si/sl/o-kamri.html>

Oblak - Črnič, T. (2008). O začetkih interneta na Slovenskem. *Javnost*, 15(Supl.), 151–174.

Ojsteršek, M. *Zgodovina interneta*. Pridobljeno 12. 7. 2017 s spletne strani: http://www.s-sers.mb.edus.si/gradiva/rac/moduli/spletne_aplikacije/01_internet/02_datoteka.html

Poročilo (2001–2017). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Računalniški molj, ki bo pomagal knjižnim moljem. Pridobljeno 26. 4. 2018 s spletne strani: <https://www.i-rose.si/racunalniski-molj-ki-bo-pomagal-knjiznim-moljem/>

Ruslica, prva e-knjigarna v Sloveniji. Pridobljeno 6. 12. 2017 s spletne strani: <http://www.delo.si/druzba/ruslica-prva-e-knjigarna-v-sloveniji.html>

S testnim delovanjem začel portal Biblos. Pridobljeno 7. 12. 2017 s spletne strani: <http://www.studentskazalozba.si/novice/11113/s-testnim-delovanjem-je-zacel-portal-biblos>

Seljak M. (1998). Prva verzija programske opreme COBISS3. *COBISS obvestila*, 3(4), 28–30.

Seljak, M. *Tehnološka prenova sistema COBISS*. Pridobljeno 17. 4. 2018 s spletne strani: http://home.izum.si/cobiss/cobiss_obvestila/1997_2/html/clanek_02.html

Seljak, M. *Prva verzija programske opreme COBISS3*. Pridobljeno 17. 4. 2018 s spletne strani: http://home.izum.si/cobiss/cobiss_obvestila/1998_4/html/clanek_03.html

Seljak, T. *Uvodni govor predsednika Sveta IZUM mag. Tomaža Seljaka na proslavi 10 let COBISS*. Pridobljeno 17. 4. 2018 s spletne strani: http://home.izum.si/cobiss/cobiss_obvestila/1997_4/html/clanek_01.html

Splet. Pridobljeno 10. 7. 2017 s spletne strani: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Splet>

Šauperl - Zorko, A., Ivančič, D. in Rozman - Salobir, M. (1991). Kako izbrati programsko opremo za knjižnico. *Knjižnica*, 35(4), 25–36.

Založnik, U. (2015). *Analiza vpliva preteklih prelomnih dogodkov na današnje stanje interneta v Republiki Sloveniji*. Diplomsko delo. Maribor: Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko.

Zbirka slovenskih leposlovnih besedil. Pridobljeno 6. 12. 2017 s spletne strani: <http://lit.ijs.si/leposl.html>

Zebec, B. *Opremljanje splošnoizobraževalnih knjižnic*. Pridobljeno 17. 4. 2018 s spletne strani: http://home.izum.si/cobiss/cobiss_obvestila/1996_2/html/clanek_03.html

Vsebinsko in finančno poročilo o izvajanju posebnih nalog osrednje območne knjižnice (2003–2017). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Zaključno poročilo o nakupu knjižničnega gradiva v letu 2017. (2018). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu LIŠK za leto 1989.

SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu LIŠK za leto 1990.

SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu LIŠK za leto 1993.

SI_ZAP/0077, AŠ 27, ov. 75, Poročilo o delu LIŠK za leto 1995.

SI_ZAP/0077, AŠ 28, Poročilo o delu LIŠK za leto 1998.

Nastanek in razvoj novih informacijskih tehnologij sta močno vplivala tudi na razvoj slovenskih splošnih knjižnic. V osemdesetih in devetdesetih letih 20. stoletja so bili vsi naporji knjižnic prvenstveno usmerjeni v informatizacijo osnovne knjižnične dejavnosti. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je po nekajletnih prizadevanjih leta 1989 pridobila sredstva za nakup prve računalniške opreme ter pričela z intenzivnim vnosom podatkov o gradivu in zalogi ter članih s pomočjo programa, ki ga je razvilo podjetje RIP Computer iz Ptuja.

Kmalu za tem je bila na nacionalnem nivoju sprejeta odločitev o vključitvi splošnoizobraževalnih knjižnic v bibliografski sistem COBISS. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je podpisala pogodbo leta 1992, v začetku naslednjega leta pa je v tem sistemu pričela z bibliografsko obdelavo knjižničnega gradiva in izposoj.

Sistem COBISS se je z leti dopolnjeval in nudil vse širšo podporo za posamezne delovne procese, čemur je knjižnica sledila tudi z uporabo novih programskih segmentov za nabavo knjig, serijskih publikacij in elektronskih virov ter medknjižnično izposoj.

V okviru sistema COBISS deluje tudi javno dostopen katalog COBISS+, znotraj katerega knjižnica svojim članom omogoča vpogled v lastno evidenco izposoje, rezervacije gradiva, podaljšanje roka izposoje, e-obveščanje ...

Knjižnica je leta 2003 prevzela naloge osrednje območne knjižnice za Spodnje Podravje. V okviru teh nalog je sodelovala pri vzpostavitvi portala kulturne dediščine slovenskih pokrajin Kamra (www.kamra.si), ki je začel leta 2008. Knjižnica na Kamro prispeva domoznanske vsebine za Spodnje Podravje, ki so predstavljene kot zgodbe s spremnimi besedili ter pripadajočimi digitaliziranimi objekti. Poleg digitalnih zbirk, ki so vsebinsko najbogatejše, na Kamri objavlja tudi predstavitev organizacij, društev in posameznikov ter novice o kulturnih dogodkih. Na Kamri je leta 2013 kot samostojen sklop nastal Album Slovenije, namenjen zbiranju digitalnih kopij fotografij, ki prikazujejo ljudske običaje, kmečka opravila, praznovanja in podobno.

Z digitalizacijo domoznanskega gradiva (časopisov, knjižnih del za lokalno zgodovino pomembnih avtorjev ter knjižnih dragocenosti), ki ga knjižnica vključuje v Digitalno knjižnico Slovenije (www.dlib.si), povečuje dostopnost do dragocenih pisnih virov, pomembnih za proučevanje lokalnih tem. V dogovoru z avtorji in založniki v digitalno knjižnico vključuje tudi novejša domoznanska gradiva, izvorno nastala v e-obliki.

Po prehodu v tretje tisočletje je knjižnica načrtovala tudi postavitev svoje prve spletne strani (www.knjiznica-ptuj.si), ki je bila s precejšnjo zamudo uradno odprta leta 2007. Zaradi hitrega razvoja novih spletnih tehnologij je kmalu nastopila nuja po njeni prenovi. Nova spletna stran, ki bo predvidoma začela v drugi polovici leta 2018, bo prevedena tudi v angleški jezik ter prilagojena slepim in slabovidnim uporabnikom ter uporabnikom z motnjami branja.

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj kot osrednja območna knjižnica zagotavlja povečan in zahtevnejši izbor knjižničnega gradiva in informacij. Ponudbo od leta 2006 dopolnjuje z dostopom do elektronskih baz podatkov. Dostop je sprva zagotavljala v prostorih knjižnice, nato je leta 2011 v sodelovanju s preostalimi osrednjimi območnimi knjižnicami vzpostavila dostop na daljavo. Ponudbo e-virov je dopolnila tudi z izposoj elektronskih knjig. Med letoma 2012-2015 je omogočala izposoj iz zbirke ponudnika EBSCO Publishing, od leta 2013 pa zagotavlja izposoj e-knjig v slovenskem jeziku na portalu Biblos (www.biblos.si).

Leta 2014 se je knjižnica priključila takrat vzpostavljene portalu Dobreknjige.si (www.dobreknjige.si), na katerem knjižničarji – moderatorji predstavljajo izbrano kakovostno leposlovje, ki je bralcem dostopno v slovenskih splošnih knjižnicah.

Spletni biografski leksikon znanih osebnosti Spodnjega Podravja je Knjižnica Ivana Potrča Ptuj vzpostavila leta 2015. Namen leksikona je, da predstavi tudi tiste posameznike, ki jih zaradi drugačnih kriterijev nacionalni biografski leksikoni ne zajamejo, so pa pomembni za lokalno okolje in je pogosto o njihovem življenju in delu težko pridobiti celovite in verodostojne informacije.

Knjižnica je aktivna tudi na družbenih omrežjih Facebook, Instagram in Twitter, kjer z informativnimi in občasno tudi zabavnimi vsebinami poskuša nagovoriti čim večji krog uporabnikov, vzpostavljati aktiven kontakt z njimi ter jih osveščati o pomenu branja, bralne pismenosti in bralne kulture.

LIBRARY COMPUTERIZATION AND IVAN POTRČ LIBRARY PTUJ'S ONLINE ACTIVITIES

The emergence and development of information technologies strongly affected the development of Slovenian public libraries. In the 1980s and 1990s, the efforts were focused on the computerization of basic library work. After a few years of campaigning, the Ivan Potrč Library, Ptuj, obtained funding for procuring its first computer equipment in 1989, and started intensively entering the data about collections and stock, as well as members, using software developed by RIP Computer from Ptuj.

Not long after, a decision was made to include public libraries in the COBISS national library information system. The Ivan Potrč Library, Ptuj, signed the agreement in 1992, and started processing and lending the materials using the system at the beginning of the following year.

COBISS has been upgraded and expanded over the years, supporting an increasing number of work processes, which the Ptuj library adopted, and started using new applications for procuring books, periodicals and electronic resources, as well as exchange between libraries.

COBISS includes the publicly available COBISS+ catalog, through which library members can check the materials they borrowed or reserved, extend the due date, check e-notifications, etc.

In 2003, the Ptuj library became the central regional library for the Spodnje Podravje region. Part of its work in this role comprised involvement in creating a portal for presenting cultural heritage of Slovenian regions, Kamra (www.kamra.si), which came online in 2008. The library compiles content on local history for the Spodnje Podravje region, which is published on the Kamra portal in the form of stories, accompanying texts, and digitalized sources. In addition to materials from its digital collections, which are the most diverse and abundant, the library also posts presentation of organizations, associations and individuals, and news about cultural events. Album of Slovenia was added to Kamra in 2013, providing a platform for collecting digital copies of photos showing folk customs and traditions, farm work, celebrations, etc.

By digitalizing locally relevant materials (periodicals, books by authors, important for local history, and book gems), and adding them to the Digital Library of Slovenia (www.dlib.si), the Ptuj library is providing broader access to valuable written sources, relevant for studying local

topics. With the author and publisher's consent, it also uploads new locally relevant materials, produced in electronic form.

At the turn of the third millennium, the Ivan Potrč Library, Ptuj, started planning its first website (www.knjiznica-ptuj.si), however its launch was delayed until 2007. Since new technologies have been developing fast, the website soon needed an overhaul. The new website, which should be launched in 2018, will also be translated into English, and will be user friendly to blind and visually impaired visitors, and users with dyslexia.

As the central regional library, the Ivan Potrč Library, Ptuj, keeps a more diversified and complex collection of books, other materials and information. Access to electronic databases was added to its services in 2006. The library started by providing access on its premises, and introduced remote access in collaboration with other central regional libraries in 2011. Its collection of e-sources was expanded with e-books, which can be borrowed. The library loaned e-books from the EBSCO Publishing collection between 2012-2015, and has been lending e-books in Slovenian language through the Biblos (www.biblos.si) portal since 2013.

In 2014, the library joined the Dobreknjige.si (www.dobreknjige.si) project – a portal where librarians recommend books available to readers in Slovenian public libraries.

In 2015, the library created the Spodnjepodravci.si online portal with biographical information on prominent figures from the region. The purpose of the portal is to present individuals who are not included in national collections of biographical information for one reason or another, but are significant in the local context, and for whom it is often hard to find comprehensive and credible information.

The library is also present on Facebook, Twitter and Instagram, where it publishes interesting information and occasionally a fun post, trying to reach as many users as possible, create an active link, and raise awareness about the importance of reading, literacy and reading culture.

Publicistična dejavnost knjižnice in pregled izdanih publikacij

DARJA PLAJNŠEK

> IZVLEČEK

V prispevku so kronološko predstavljene pomembnejše knjižne in neknjižne izdaje, ki sta jih izdali najprej Ljudska in študijska knjižnica, kasneje pa Knjižnica Ivana Potrča Ptuj kot njena pravna naslednica, od leta 1948 do 2018. Pregled pokaže, da je knjižnica v vlogi založnika izdala več kot 45 knjižnih izdaj in dva promocijska filma. Knjižničarji se zavedamo, da je vsaka publikacija trajni dokument časa, ki pričuje o nekem obdobju, opravljenem delu in posameznikih, pomembnih za razvoj knjižnične dejavnosti na Ptujskem, obenem pa s številnimi publikacijami skrbimo za promocijo knjižnične zbirke, svoje dejavnosti in razvoja.

KLJUČNE BESEDE

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, publikacije, kronološki pregledi, bibliografije

UDK: 070.32:025.12:027.022(497.4Ptuj)"1948/2018"(091)

Namen prispevka je predstaviti publicistično dejavnost Knjižnice Ivana Potrča Ptuj oziroma njene imenske in pravne predhodnice Ljudske in študijske knjižnice Ptuj v obdobju od 1948 do 2018. Osnovni kriterij, ki je določil, katere publikacije in neknjižno gradivo so v izboru za predstavitev, je knjižnica v vlogi založnika oziroma izdajatelja.

Posledično v pregled knjižnih in neknjižnih izdaj niso zajete objave sedanjih in nekdanjih strokovnih delavcev v zbornikih in monografijah različnih društev, prav tako niso zajeti članki v strokovnih in znanstvenih revijah ter poljudni članki v lokalnem časopisu in občinskih glasilih. Strokovni delavci knjižnice so z različnimi prispevki aktivni v strokovnih združenjih, sekcijah in lokalnih društvih, pogosto so člani uredniških odborov, vendar v pričujoči prispevek ta del ni zajet. Prav tako niso predstavljeni manjši, priložnostni razstavni katalogi, so pa zajeti v seznamu celotne bibliografije ustanove, ki je objavljena za tem prispevkom.

Pregled knjižnih in neknjižnih izdaj kaže na razvoj knjižnične dejavnosti, saj je publiciranje v nekem obdobju pomenilo nadgradnjo dela, medtem ko je danes ta segment nujen in potreben za promocijo knjižnice in njenega poslanstva.

PREGLED IN PREDSTAVITEV IZDANIH PUBLIKACIJ

Prva bibliografska enota, ki ustreza kriteriju obravnave, je izšla leta 1972. Jakob Emeršič je pripravil bibliografsko kazalo revije Nova obzorja. Avtor je bibliografsko obdelal vse letnike revije Nova obzorja, tj. od 1938 do 1964, članke razvrstil v predmetni abecedni register ter pripravil abecedno kazalo avtorjev, prevajalcev in ilustratorjev. V uvodu je zapisal, da se mu je zdelo potrebno natančno obdelati tudi kakšno slovensko revijo, ki je bila zrcalo povojnih kulturnih razmer.

Desetletja revolucije borb in zmag je katalog iz leta 1977. Spremljal je istoimensko razstavo in bil krajšega obsega. Razstavo in katalog so pripravili Ljudska in študijska knjižnica, Pokrajinski muzej Ptuj in Zgodovinski arhiv Ptuj. Z različnimi literarnimi deli, dokumenti, slikami in arhivskim gradivom so spomnili na politična in delavska prizadevanja pred-, med- in povojnega obdobja.

Leta 1978 je izšel spominski zbornik Trideset let Študijske knjižnice v Ptuj. Glavni urednik Drago Šuligoj je v uvodu zapisal, da so hkrati želeli proslaviti več pomembnih obletnic ustanove: 30 let Študijske knjižnice, 20 let združitve Študijske knjižnice in Ljudske knjižnice, spomnili so tudi na leto 1893, leto ustanovitve Muzejskega društva. Gre za pomembno delo, dokument, v katerem so ptujski knjižničarji predstavili ustanovitev, razvoj in delovanje vseh oddelkov v knjižnici ter nastanek in razvoj knjižnic na Ptujskem in Ormoškem. Predstavili so knjižne raritete v zbirki in zaposlene v knjižnici, ocenili pa so, da bi bilo za bralce zanimivo vedeti, kakšno pot ima knjiga iz knjigarne do izposoje. Jakob Emeršič je sestavil tudi bibliografijo vseh prispevkov o knjižnici. V Tedniku je bil 11. novembra 1978 objavljen članek z naslovom Ob jubileju ptujske ljudske in študijske knjižnice in ravnatelj Drago Šuligoj je zbornik takole predstavil:

»Publikacija predstavlja hotenja, prizadevanja in tudi uspehe ptujskih knjižničnih delavcev, ki ob jubileju svoje ustanove ne terjajo nobenega priznanja, saj jim je največje zadovoljstvo zavest, da opravljajo pomembno delo – skrbeti, da bi prispela dobra knjiga v roke slehernemu občanu.« (Str. 3)

Nekaj let kasneje, leta 1985, je Jakob Emeršič pripravil Gradivo za bibliografijo Ptuja in okolice, leta 1987 pa izčrpno raziskovalno nalogo Strokovna ureditev Minoritske knjižnice.

Katalog Dragocenosti ptujske knjižnice iz leta 1988 je prav tako posvečen pomembnim letnicam za obstoj ptujske knjižnice kot zbornik o Študijski knjižnici pred desetimi leti. V katalogu so zbrani strnjeni podatki o razstavljenem gradivu (neslovenski tiski, slovenske knjižne redkosti od 16. do 19. stoletja ter dragocene domoznanske knjige).

Ljudska in študijska knjižnica je leta 1990 izdala katalog Donacija dr. Štefke Cobelj. Dr. Štefka Cobelj (1923–1989), etnologinja in umetnostna zgodovinarica, je z oporo knjižnici namenila svojo bogato strokovno knjižnico. Ko je knjižnica prejela njeno zapuščino, je Jakob Emeršič pripravil bibliografski popis gradiva. Leta 2012 je knjižnica prejeto zapuščino dokončno vnesla v sistem COBISS, o življenju, delu in zapuščini pa pripravila pregledno monografijo Zapuščina Štefke Cobelj.

Littera scripta manet je zbornik, ki je izšel leta 1993. Pomembna prelomnica v zgodovini ptujskih knjižnic je bilo leto 1793. Takrat se je za krajše obdobje na Ptuj preselil tiskar Franz Anton Schütz in ustanovil prvo javno knjižnico. To leto razumemo kot čas začetka razvoja javnega knjižničarstva na Ptujskem in ima za nas poseben pomen. Zato tudi ni naključje, da so se snovalci zbornika odločili, da predstavitev zgodovine razvoja knjižničarstva in tiskarstva začnejo z letnico 1793, zaključijo pa z letnico 1945, ocenili so namreč, da je zgodovina po tem letu že popisana v zborniku Trideset let Študijske knjižnice v Ptuj.

V Littera scripta manet beremo še o dragoceni rokopisni notni zbirki, o načrtih knjižnice za prihodnost, objavljen pa je tudi izbor gradiva za izdelavo bibliografije ptujskih tiskov. Snovalec seznama Jakob Emeršič je med drugim zapisal, da gre bolj ali manj za vodilo in opozorilo, kaj vse se je na Ptuj tiskalo. Poleg Emeršiča so bili avtorji prispevkov še Milko Bizjak, Lidija Majnik, Vladimir Knez in Marija Hernja Masten.¹

Littera scripta manet je zadnja knjižna izdaja, v kateri se kot založnik še pojavi Ljudska in študijska knjižnica Ptuj. Leta 1993 je prišlo do preimenovanja ptujske knjižnice, nato je korporativni avtor ali založnik/izdajatelj Knjižnica Ivana Potrča Ptuj.

Leta 2002 so Liljana Klemenčič, Jakob Emeršič in Viktorija Dabič² pripravili zloženko Ivan Potrč v počastitev 90-letnice pisateljevega rojstva.

Oddelek potujoče knjižnice je leta 2003 dobil novo vozilo, dotrajan in predvsem zaradi naraščajočih potreb neustrezen kombi je zamenjal prvi pravi bibliobus. Ob tej priložnosti sta Tjaša Mrgole Jukič, takratna direktorica knjižnice, in Vladimir Kajzovar, takrat vodja Oddelka potujoče knjižnice, pripravila predstavitevni katalog z naslovom Potujoča knjižnica. V sliki in besedi je predstavljeno delo in poslanstvo potujoče knjižnice, predvsem pa nov bibliobus in njegove karakteristike.

Leta 2003 je bila 110. obletnica ustanovitve Muzejskega društva. Ob tej priložnosti sta moči združila arhiv in knjižnica, ob Pokrajinskem muzeju Ptuj - Ormož kulturna in snovna naslednika Muzejskega društva, ter v soavtorstvu Mire Jerenec³ in Marije Hernja Masten pripravila katalog Zbiranje in ohranjanje pisnih ter tiskanih dragocenosti. Marija Hernja Masten je osvetlila tako čas delovanja posameznih pomembnih ptujskih intelektualcev in zbirateljev (Simona Povodna, Ludvika Pečka, Ferdinanda Raispa in Josefa Felsnerja) kot odnos mesta do Muzejskega društva in bogate kulturne pisne in knjižne ter arheološke dediščine. Mira Jerenec pa je predstavila starejši knjižni fond v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj in njegove ustvarjalce. V katalogu so predstavljene tudi knjižne in arhivske dragocenosti, ki so bile zbrane v času od ustanovitve Muzejskega društva do prvih let po drugi svetovni vojni.

Knjižnica je leta 2004 izdala tri kataloge. Mira Jerenec je skupaj z Martinom Šteinerjem iz Pokrajinskega muzeja Ptuj - Ormož pripravila besedilo o življenju in delu Jožeta Gregorca (1914–2003), zborovodji, glasbenem pedagogu in skladatelju, predvsem pa predstavila njegovo zapuščino, ki jo je knjižnica prejela v trajno hrambo od žene Marije Gregorc. Zapuščina obsega knjižne enote s pretežno glasbeno tematiko, glasbene tiske v slovenščini in drugih tujih jezikih, prav tako pa so dragoceni tudi ostali dokumenti, kot so notni rokopisi, korespondenca, osebna dokumentacija ter številna priznanja in plakete.

Pomembni po predstavljeni tematiki sta tudi zloženci Pozdrav iz naših krajev (2004) in Inkunabule v zbirki dragocenosti Domoznanskega oddelka (2004). Prva predstavlja razglednice kot zgodovinski vir o podobah Ptuj, njegovih ulic in stavb ter drugih krajev iz ptujske okolice in so del domoznanske zbirke, druga pa pozornost namenja inkunabulam v ptujski knjižnici in njihovem pomenu. Besedilo je pripravila Mira Jerenec.

1 Zgodovinarica in arhivistka, v Zgodovinskem arhivu na Ptuj je bila njena poglavitna dejavnost skrb za starejše arhivsko gradivo. Aktivna je na področju kulture in turizma, je tudi častna občanka Ptuja. Vir: Spodnjepodravci.si. Pridobljeno 4. 5. 2018 s spletne strani <http://www.spodnjepodravci.si/osebe/hernja-masten-marija/621/>

2 Viktorija Dabič je učiteljica slovenskega jezika v pokoju in zavzeta kulturna delavka, ki si prizadeva za ohranjanje naravne in kulturne dediščine. Je pobudnica tradicionalnega novoletnega pohoda po poti Ivana Potrča in Matija Murka. Vir: Spodnjepodravci.si. Pridobljeno 4. 5. 2018 s spletne strani <http://www.spodnjepodravci.si/osebe/dabič-viktorija/709/>

3 Kasneje poročena Petrovič.

> Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je izdala številne kataloge (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

Leta 2005 je knjižnica nadaljevala s predstavitvami knjižnih dragocenosti. Eden največji biserov slovenske književnosti je Dalmatinov prevod Biblije. Mira Jerenec je pripravila zloženko Dalmatinova Biblija v zbirki dragocenosti Domoznanskega oddelka, v kateri je orisala razvoj in vzroke za reformatorsko gibanje v Evropi in pri Slovencih ter pomen Dalmatinove Biblije, ki jo ta ima ne le za jezik, ampak tudi za kulturni razvoj in versko prenavo naroda. V knjižnici hranimo dva izvoda Biblije, ki sta obenem tudi edina znana primerka na Ptuj.

V zbirki Knjižnice Ivana Potrča Ptuj najdemo številne knjige s kuharsko tematiko, iz obdobja med 16. in 19. stoletjem predvsem nemške in avstrijske knjige. Knjižnica je leta 2006 v sodelovanju z Zgodovinskim arhivom in Pokrajinskim muzejem, ki sta prispevala bogato arhivsko in materialno gradivo Ptuj in okolice, pripravila razstavnega kataloga Kuharske bukve in kuhinja od 16. do konca 19. stoletja. Mira Jerenec je predstavila prve izdaje kuharskih knjig v evropskem in slovenskem prostoru, obenem pa spomnila na značilnosti prehranjevanja posameznih družbenih slojev ter posebnosti družbe v obravnavanem obdobju. Marija Hernja Masten pa je na podlagi arhivskih virov pisala o prehrambnih navadah, kulinariki in kuhinji ptujskega območja od 16. do 19. stoletja.

To je bila publikacija, ki je zastavila nove temelje; vsak zaključen projekt je v letih, ki so sledila, pospremila publikacija, pa naj je šlo za pomembne donacije, ureditev zbirke ali počastitev uglednih in pomembnih posameznikov, ki so s svojim delovanjem vplivali na določeno področje dela na Ptujskem.

Leta 2008 je Vladimir Kajzovar z monografijo Ingoličeva ptujska leta počastil stoletnico rojstva pisatelja Antona Ingoliča, predvsem pa bralcem približal leta, ki jih je pisatelj preživel na Polenšaku, v Dornavi in kot profesor na ptujski gimnaziji. Ingoličev opus je raznovrsten po tematiki, obliki in vsebini, v slovenski literarni prostor pa je vnesel motive in pokrajino Haloz ter Dravskega polja. Omeniti velja, da je bil Anton Ingolič med podpisniki odbora za novo Ljudsko knjižnico in čitalnico leta 1945 in bil nekaj časa tudi tajnik knjižnice, zadolžen za nabavo knjig.

V letu 1993, ko je bila knjižnica poimenovana po pisatelju Ivanu Potrču, se je pisateljeva žena Branka Jurca (1914–1999) odločila, da bo knjižnici podarila njegovo zasebno knjižnico. Donacijo je knjižnica prejela v dveh delih, prvič leta 1998 in drugič leta 2012. Ob tej priložnosti je Božena Kmetec - Friedl pripravila tri kataloge, v katerih je natančno predstavila posamezno donacijo po letih, in sicer Zapuščina Ivana Potrča v ptujski knjižnici (2007), Zapuščina Ivana Potrča v Ptujski knjižnici 2 (2013) in Priznanja, plakete in odličja iz zapuščine Ivana Potrča (2013).

> Potrčevo zapuščino je Božena Kmetec - Friedl predstavila v treh katalogih, ob pisateljevi stoletnici rojstva leta 2013 pa je knjižnica izdala tudi bralno znamenje z njegovim portretom (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

Leta 2013 je knjižnica ob stoletnici pisateljevega rojstva organizirala znanstveni simpozij v sodelovanju s Filozofsko fakulteto Univerze v Mariboru in Slavističnim društvom Maribor. Izšel je zbornik povzetkov z naslovom Aktualnost in živost Potrčevega literarnega opusa danes. Časopis za zgodovino in narodopisje pa je izdal tematsko številko (letnik 84, št. 2/3, leto 2013), posvečeno Ivanu Potrču, v kateri so objavljeni prispevki vseh sodelujočih na simpoziju. Božena Kmetec - Friedl je pripravila prispevek Obdelava in dostopnost Potrčeve knjižne dediščine v ptujski knjižnici, Darja Plajnshek pa je pisala o korespondenci med Ivanom Potrčem in Frančkom Bohancem kot enem od drobcev vsega, kar hranimo v celotni zapuščini Ivana Potrča v knjižnici.⁴

4 Na omenjenem simpoziju je Matjaž Potrč, sin Branke Jurca in Ivana Potrča, povedal, da se je družina odločila knjižnici podariti tudi knjižno zapuščino Branke Jurca. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je tako ena redkih knjižnic v slovenskem prostoru, ki ji je bila v hrambo zaupana zapuščina dveh vidnih slovenskih pisateljev - zakoncev.

Poklonili smo se tudi 500. obletnici rojstva Primoža Trubarja. Melita Zmazek je pripravila publikacijo Primož Trubar (1508–1586), v kateri je osvetlila Trubarjev čas, tj. čas reformacije, turških vpadov in kmečkih uporov, ter se ustavila pri pomembnejših mejnikih iz njegovega življenja. Predstavila je vse Trubarjeve knjige in razmišljala o slovenski protestantski književnosti. Knjižnica je bila tudi nosilec in organizator kulturnega dogodka Mestne občine Ptuj ob 500-letnici rojstva Primoža Trubarja.

Ob 60-letnici Študijskega oddelka je Mira Jerenec pripravila publikacijo Shranjena učenost, katere namen je bil predstaviti ustanovo in njeno dejavnost po posameznih oddelkih. Sočasno je bil posnet tudi istoimenski predstavitevni film.

Ob koncu leta 2008 se je Vladimir Kajzovar s strokovno monografijo Alojzij Remec (1886–1952) poklonil pomembnemu ptujskemu literatu, odvetniku, družbenemu delavcu, kritiku in ptujskemu županu pred drugo svetovno vojno. Publikacija je bila celovit prikaz Remčevega življenja, literarnega ustvarjanja in kulturnega dela.

Sledilo je leto predaha, nato pa je knjižnica izdala razstavnii katalog fotografij knjižnice Srdana Mohoriča Zazrt v staro podobo.

Leto 2012 je bilo za knjižnico izjemno ustvarjalno. To je bilo tudi leto, ko je bil Ptuj partnersko mesto v projektu Maribor 2012 Evropska prestolnice kulture, v mestu pa so se zvrstili številni kulturni dogodki. Pripravili in izdali smo dva obsežna zbornika: Zapuščina Štefke Cobelj (in istoimenski kratki film) ter večjezični Knjižnični kalejdoskop.

Donacijo Štefke Cobelj, ki jo je leta 1990 popisal Jakob Emeršič, smo leta 2012 vnesli v knjižnični katalog, zbirko postavili v spominsko sobo, dr. Štefki Cobelj pa posvetili že omenjeno pregledno monografijo o njenem življenju, delu in zapuščini naši knjižnici. Prispevke za publikacijo je pripravilo več zunanjih sodelavcev, glavna urednica in tudi soavtorica je bila Mira Petrovič.

Knjižnični kalejdoskop je rezultat projekta Knjižnice pobratenih mest in njihovega medkulturnega sodelovanja. Vodja projekta mag. Matjaž Neudauer je v uvodu zapisal, da gre za edinstven in prvi čezmejni projekt Knjižnice Ivana Potrča Ptuj, katerega namen je povezati knjižnice mest, ki so pobratene s Ptujem. Želeli smo pokazati, da tudi kulturne ustanove lahko odlično sodelujejo, se povezujejo, izmenjujejo dobre prakse, tkejo dobre poslovne in prijateljske vezi, vse to ne glede na morebitne geografske ali jezikovne prepreke. Poleg prispevka o ptujski knjižnici, katerega avtor je mag. Matjaž Neudauer, so sodelovali tudi: Danijela Milovanović iz Narodne knjižnice Sveti Sava iz Arandelovca v Srbiji, Annick Gasnault iz Mestne knjižnice George Sand iz Saint-Cyr-sur-Loire v Franciji, Christin Moll iz Mestne knjižnice Burghausen v Nemčiji, o Mestni knjižnici Banská Štiavnica na Slovaškem je pisala Viera Luptáková, Mario Šoštaric je prispeval članek o varaždinski Mestni knjižnici in čitalnici Metel Ožegovič, Aleksandra Belevska pa o Biblioteki Grigor Prličev v Ohridu. Monografija prinaša statistične podatke o sodelujočih knjižnicah in prikazuje njihov zgodovinski razvoj. Avtorji so ocenili vlogo in pomen posamezne knjižnice ne le v lokalnem okolju, temveč tudi pri razvoju domačega mesta in doprinos k širjenju znanja, informacij in napredku mesta. Celoten projekt je požel priznanje in odobravanje tudi v slovenski knjižničarski srenji.

Ob že omenjenih publikacijah Božene Kmetec - Friedl sta leta 2013 Milena Doberšek in Melita Zmazek ob 135-letnici natisa prvega ptujskega časopisa ter ob zaključku digitalizacije in uvrstitve osrednjih ptujskih časopisov na portal Digitalna knjižnica Slovenije (www.dlib.si) pripravili strokovno monografijo z naslovom Ptujski časopisna dediščina. Monografija je trajni pisni dokument o ptujski časopisni dediščini.

> Zaposleni se zavedamo, da tudi s publikacijami, ki zaključujejo določeno pomembno opravljeno delo, skrbimo za promocijo knjižnične zbirke in dejavnosti ter prispevamo k prepoznavnosti in razvoju ptujske knjižnice (foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP).

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj ima bogato zbirko knjižnih dragocenosti; v Domoznanskem oddelku so številne knjige, s katerimi je potrebno rokovati skrajno previdno, premišljeno, saj jim le tako podaljšamo življenjsko dobo. Hranimo dela iz knjižnice plemiške rodbine Herberstein, ki je na Slovenskem bivala več stoletij. V zbirki knjižničnih raritet je tudi Gratae posteritati iz leta 1560, eno od sedmih v svetu še ohranjenih avtobiografskih del diplomata, poliglota in humanista Žiga Herbersteina (1486–1566).

> Faksimile Gratae posteritati, 1560
(foto: Foto Langerholc, arhiv KIPP)

Posebnost Gratae posteritati so bogate in lepe ilustracije, med drugim ima ročno kolorirane grafike s podobami devetih vladarjev tistega časa, Herbersteinov grb in šest celopostavnih portretov Žiga Herbersteina. Gratae posteritati je eden redkih še ohranjenih koloriranih izvodov na svetu in da bi zaščitila original, se je knjižnica v sodelovanju z Umetniškim kabinetom Primoža Premzla odločila za izdajo faksimila, ki ga spremlja obsežna študijska izdaja. Gre za znanstveno monografijo, ki vsebuje sploh prvi prevod Gratae posteritati v slovenščino (prevod: Ljubemu znanstvenstvu), komentar k prevodu in štiri spremne študije. Dr. Matej Hriberšek⁵ je za zahtevni in dragoceni prevod prejel Jermanovo nagrado, podeljuje jo Društvo slovenskih književnih prevajalcev, poleg njega pa so z znanstvenimi prispevki sodelovali še

5 Dr. Matej Hriberšek, klasični filolog, docent na Oddelku za klasično filologijo Filozofske fakultete v Ljubljani.

dr. Dejan Zdravec,⁶ dr. Polona Vidmar⁷ in dr. Jedert Vodopivec Tomažič.⁸ Odzivi širše in strokovne javnosti dokazujejo, da so faksimile, prevod, komentar k prevodu in spremne študije pomembno opravljeno delo ptujske knjižnice tudi za bodoče rodove. Vodji večletnega projekta, ki se je zaključil leta 2014, in urednika spremne študije sta bila Mira Petrovič in mag. Matjaž Neudauer.

Leto 2015 je bilo ponovno ustvarjalno in publicistično plodno. Zaključili smo bibliografsko obdelavo zadnje izmed treh zasebnih zbirk, tj. zbirke profesorja Iva Arharja.⁹ Melita Zmazek je pripravila monografijo Ivo Arhar in njegova zapuščina v ptujski knjižnici. Avtorica je pregledno predstavila življenje, delo in osebna zanimanja Iva Arharja ter predstavila profesorjevo bogato knjižnico.

6 Dr. Dejan Zdravec, arhivist, v Zgodovinskem arhivu na Ptuju zaposlen v Oddelku za starejše gradivo.

7 Dr. Polona Vidmar, izredna profesorica na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete Maribor.

8 Dr. Jedert Vodopivec Tomažič, vodja Centra za restavriranje in konserviranje arhiva Republike Slovenije.

9 Ivo Arhar (1918–1994), slavist, gimnazijski profesor, bibliofil in planinec. Leta 1993 je knjižnici prodal svojo bogato zasebno knjižnico. Vir: Spodnjepodravci.si. Pridobljeno 4. 5. 2018 s spletne strani <http://www.spodnjepodravci.si/osebe/arharivo/508/>

> Ob izdaji prevoda Gratae posteritati smo v knjižnici pripravili odmevno prireditev. Na fotografiji so: (prva vrsta z leve) dr. Jedert Vodopivec Tomažič, Tone Peršak, dr. Polona Vidmar, mag. Tatjana Likar, dr. Marjeta Ciglencečki, Darja Plajnshek, Valerija Ivanuša Školiber, mag. Matjaž Neudauer, (druga vrsta z leve) Mira Petrovič, dr. Štefan Čelan, Mitja Bervar, dr. Dejan Zdravec, Primož Premzl, dr. Matej Hriberšek in Savo Djurovič Školiber (foto: Foto Langerholc, arhiv KIPP).

V spomin na leto 1955, ko je na Ptujtu nastala Pionirska knjižnica, predhodnica današnjega Mladinskega oddelka, smo leta 2015 izdali zbornik, posvečen 60-letnici obstoja Mladinskega oddelka, z naslovom *60 let z mladimi bralci*. Poleg zgodovinskega pregleda smo predstavili različne bibliopedagoške dejavnosti in aktivnosti, s katerimi želimo v knjižnico privabiti nove mlade člane in jih spodbujati k branju.

Pregled knjižnih in neknjižnih izdaj zaključujemo z omembo še dveh, ki ju zaradi načina izhajanja vodimo kot kontinuiran oziroma periodični tisk. Od leta 2001 redno vnašamo v knjižnični katalog vsakoletna poročila o delu, od leta 2005 naprej pa tudi program dela za tekoče leto.

ZAKLJUČEK

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj dokazuje, da s publicistično dejavnostjo dosledno in odgovorno opravlja svoje poslanstvo. Skrbi za promocijo knjižničnega gradiva in posameznikov, ki so s svojim delom in držo pustili določene sledi. Vsakokratna publikacija je tudi pokazatelj, kakšna ustvarjalna moč je v zaposlenih, kadar imajo željo, delovno vnemo, kanček drznosti, poguma, podporo drugih sodelavcev in vodstva. Vse to je recept za dobro in uspešno delo.

> Domiselna naslovnica zbornika (foto: Foto Langerholc, arhiv KIPP)

VIRI IN LITERATURA

Aktualnost in živost Potrčevega literarnega opusa danes: ob stoletnici pisateljevega rojstva: zbornik povzetkov: znanstveni simpozij, Razstavišče Knjižnice Ivana Potrča Ptuj, 24. 5. 2013 (2013). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča, Maribor: Slavistično društvo, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti.

Desetletja revolucije borb in zmag: Razstavní paviljon Dušana Kvedra Ptuj, 22. marca–25. aprila 1977 (1977). Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica, Pokrajinski muzej, Zgodovinski arhiv.

Doberšek, M. in Zmazek, M. (2013). *Ptujska časopisna dediščina: ob 135-letnici natisa prvega ptujskega časopisa in umestitvi zbirke osrednjih ptujskih časopisov v Digitalno knjižnico Slovenije*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Emeršič, J. (1972). *Nova obzorja: bibliografsko kazalo: (bibliografsko strokovno delo)*. Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Emeršič, J. (1987). *Gradivo za bibliografijo Ptuja in okolice*. Ptuj: Skupščina občine, Zgodovinsko društvo.

Emeršič, J. (1987). *Strokovna ureditev minoritske knjižnice 1985–1987: raziskovalna naloga*. Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Emeršič, J. in Majnik, L. (1990). *Donacija dr. Štefke Cobelj: Ptuj, 11. 10.–18. 11. 1990*. Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Gratae posteritati (Ljubemu zanamstvu) (2014). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča, Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl.

Jereneč, M. in Hernja Masten, M. (2003). *Zbiranje in ohranjanje pisnih ter tiskanih dragocenost*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča, Zgodovinski arhiv.

Jereneč, M. (2004). *Inkunabule v zbirki dragocenosti Domoznanskega oddelka*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Jereneč, M. (2004). *Pozdrav iz naših krajev: razglednice Ptuja in okolice v domoznanski zbirki*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Jereneč, M. (2005). *Dalmatinova Biblija v zbirki dragocenosti Domoznanskega oddelka*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Jereneč, M. in Hernja Masten, M. (2006). *Kuharske bukve in kuhinja od 16. do konca 19. stoletja: razstava v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj, 14. september–14. december 2006*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Jereneč, M. (2008). *Shranjena učenost*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Kajzovar, V. (2007). *Ingoličeva ptujska leta med Pohorjem, Halozami in Ptujskim poljem*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Kajzovar, V. (2008). *Alojzij Remec: 1886–1952*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Klemenčič, L., Emeršič, J. in Dabič, V. (2002). *Ivan Potrč: 1913–1993*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Kmetec - Friedl, B. (2007). *Zapuščina Ivana Potrča v ptujski knjižnici*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Kmetec - Friedl, B. (2013). *Zapuščina Ivana Potrča v ptujski knjižnici 2: nova pridobitev ob stoletnici pisateljevega rojstva*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Kmetec - Friedl, B. (2013). *Priznanja, plakete in odličja iz zapuščine pisatelja Ivana Potrča: razstava ob dvajsetletnici poimenovanja knjižnice po pisatelju*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Knjižnični kalejdoskop = Librarian kaleidoscope: knjižnice pobratenih mest in njihovo medkulturno sodelovanje = libraries of twin towns and their intercultural cooperation: Ptuj, Arandelovac, Saint-Cyr-sur-Loire, Burghausen, Banská Štiavnica, Varaždin, Ohrid (2012). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Littera scripta manet = Napisana črka ostane: 200 let knjižničarstva in tiskarstva na Ptujtu (1993). Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Majnik, L., Emeršič, J. in Kajzovar, V. (1988). *Dragocenosti ptujske knjižnice: katalog razstave posvečene 40-letnici Študijske knjižnice, 30-letnici združitve z Ljudsko knjižnico, 95-letnici Ferkove knjižnice: Razstavní paviljon Dušana Kvedra Ptuj, 13. 6.–1. 7. 1988*. Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Mohorič, S. (2010). *Zazrt v staro podobo: fotografije = Looking at the old image: photographs*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Mrgole Jukič, T. in Kajzovar, V. (2003). *Potujoča knjižnica*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Spletni biografski leksikon znanih osebnosti Spodnjega Podravja: www.spodnjepodravci.si/ (pridobljeno 4. 5. 2018).

60 let z mladimi bralci: jubilejna publikacija ob 60-letnici Mladinskega oddelka Knjižnice Ivana Potrča Ptuj (2015). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Šteiner, M. in Jereneč, M. (2004). *Jože Gregorc: (1914–2003)*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Šuligoj, D. (1978). Ob jubileju ptujske ljudske in študijske knjižnice. *Tednik*, 31(45), str. 3.

Trideset let študijske knjižnice v Ptujtu: nastanek in delovanje knjižnic na ptujskem in ormoškem področju (1978). Ptuj: Ljudska in študijska knjižnica.

Zapuščina Štefke Cobelj (2012). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Zmazek, M. (2008). *Primož Trubar (1508–1586): ob 500. obletnici rojstva*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

Zmazek, M. (2015). *Ivo Arhar in njegova zapuščina v ptujski knjižnici*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča.

> POVZETEK

V sedemdesetih letih delovanja ima publicistična dejavnost Knjižnice Ivana Potrča Ptuj že bogato bero. V vsako izdano delo je bilo vložena veliko strokovnega znanja in zavedanja, da tisto, kar je zapisano, ostane. V tem obdobju je knjižnica izdala tudi več prelomnih publikacij.

Prva je Trideset let Študijske knjižnice v Ptuj (1978), ker so avtorji prvič obeležili pomembne letnice za razvoj knjižnice na našem območju in naredili strnjen zgodovinski pregled svojega delovanja. Zelo pomembna je tudi *Littera scripta manet* iz leta 1993. Snovalci zbornika so nadaljevali z zgodovinskim pregledom razvoja knjižnične dejavnosti na Ptujskem, in sicer od leta 1793 do 1945; obdobje od 1945 naprej pa je bilo predstavljeno v že omenjenem zborniku *Trideset let Študijske knjižnice na Ptuj*. Poklonili smo se tudi Ivanu Potrču in njegovo zapuščino pregledno predstavili v treh katalogih; na zapuščini Ivana Potrča in njegove žene Branke Jurca smo v knjižnici izredno ponosni in ju radi predstavljamo širši javnosti. Po zahtevnosti projekta izstopa tudi izdaja faksimila *Gratae posteritati* in spremljajoča znanstvena študijska izdaja, ki vsebuje prvi prevod tega dela nasploh, komentar in druge študije, leta 2014. *Gratae posteritati* je avtobiografsko delo diplomata Žige Herbersteina (1486–1566), zato ima dokumentarno vrednost in je pomemben vir za poznavanje zgodovine 16. stoletja.

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj s svojimi številnimi objavami dokazuje, da celovito, načrtno in premišljeno skrbi ne le za promocijo knjižnične dejavnosti, temveč tudi za njen razvoj.

> SUMMARY

LIBRARY'S PUBLISHING ACTIVITY AND AN OVERVIEW OF ITS PUBLICATIONS

The Ivan Potrč Library, Ptuj, has published a great number of titles in the 70 years of its existence. Every published work was the result of a wealth of knowledge and keen awareness that the written word is a monument that remains forever. The library published several important works.

The first of them was *Trideset let Študijske Knjižnice v Ptuj* (*Thirty Years of the Ptuj Academic Library*; 1978), which was the first book recording important milestones for the development of the library, and its history. *Littera Scripta Manet* from 1993 was also a significant book. The authors focused on the history and development of library service in the Ptuj region in the period from 1793 to 1945, when *Trideset let Študijske Knjižnice na Ptuj* picks up. The library also paid tribute to Ivan Potrč and presented his heritage in three catalogs. We are especially proud to be the keepers of his estate and that of his wife Branka Jurca, and we enjoy presenting it to the public. One of the most challenging projects was the publication of the facsimile of *Gratae Posteritati* and the accompanying study edition with the first translation of the work, a commentary, and studies from 2014. *Gratae Posteritati* is the autobiography of the diplomat Žiga Herberstein (1486–1566), which makes it a valuable document and source for researching 16th-century history.

Several publications produced by the Ivan Potrč Library, Ptuj, show its dedication to not only promoting library services, but also comprehensively, systematically, and thoughtfully developing them.

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj

BIBLIOGRAFIJA USTANOVE

1972

EMERŠIČ, Jakob

Nova obzorja : bibliografsko kazalo : (bibliotekarsko strokovno delo) / [Jakob Emeršič]. - Ptuj : Ljudska in študijska knjižnica, 1972. - IV, 348 f. ; 30 cm. - (Nova obzorja. Bibliografsko kazalo)

Strojep. avtogr. - Avtor naveden v kolofonu
COBISS.SI-ID 18459393

1977

DESETLETJA revolucije borb in zmag : Razstavni paviljon Dušana Kvedra Ptuj, 22. marca - 25. aprila 1977 / [redakcija kataloga Štefka Cobelj ; fotografije Miša Koltak]. - Ptuj : Ljudska in študijska knjižnica : Pokrajinski muzej : Zgodovinski arhiv, [1977] (v Ptuju : Ptujška tiskarna). - 11 str. : ilustr. ; 22 cm

Privezano k: Likovna prizadevanja Ormožank in Ptujčank : Razstavni paviljon Dušana Kvedra v Ptuju od 3. do 20. marca 1977 / [avtor razstave in kataloga, postavitev razstave Štefka Cobelj]. - Ptuj : Pokrajinski muzej, 1977 (Ptuj : Ptujška tiskarna): SIKPT: 15209/2

COBISS.SI-ID 73537031

1978

ŠTUDIJSKA knjižnica (Ptuj)

Trideset let študijske knjižnice v Ptuj : nastanek in delovanje knjižnic na ptujskem in ormoškem področju / [gl. ur. Drago Šuligoj]. - Ljudska in študijska knjižnica ; Ptuj, 1978 (Ptuj : Ptujška tiskarna). - 106 str. : ilustr. ; 23 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GLS0C04Y> (Gradivo je dostopno na portalu dLib.si). - 500 izv. - Bibliografija: str. 101-106

COBISS.SI-ID 1296387

1985

EMERŠIČ, Jakob

Gradivo za bibliografijo Ptuja in okolice / Jakob Emeršič. - Ptuj : Skupščina občine : Zgodovinsko društvo, 1985. - 94 str. ; 21 x 30 cm + corr.

COBISS.SI-ID 15599361

1987

EMERŠIČ, Jakob

Strokovna ureditev minoritske knjižnice 1985-1987 : raziskovalna naloga / Jakob Emeršič. - Ptuj : Ljudska in študijska knjižnica, 1987. - 143 str. ; 31 cm
Tipkopis. - Bibliografija: str. 142-143

COBISS.SI-ID 24081720

1988

LJUDSKA in študijska knjižnica (Ptuj)

Dragocenosti ptujske knjižnice : Katalog razstave posvečene 40-letnici Študijske knjižnice, 30-letnici združitve z Ljudsko knjižnico, 95-letnici Ferkove knjižnice : Razstavnih paviljon Dušana Kvedra Ptuj, 13.6. - 1.7. 1988 / [teksti Lidija Majnik, Jakob Emeršič, Vladimir Kajzovar ; fotografije Stojan Kerbler]. - Ptuj : Ljudska in študijska knjižnica, 1988 (Ptuj : Ptujška tiskarna). - 36 str. : ilustr. ; 24 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-LFKKPZUZ> (Gradivo je dostopno na portalu dLib.si). - 500 izv.

COBISS.SI-ID 4041472

1990

LJUDSKA in študijska knjižnica (Ptuj)

Donacija dr. Štefke Cobelj : Ptuj, 11. 10.-18. 11. 1990 : [katalog razstave] / [teksti Jakob Emeršič, Lidija Majnik]. - Ptuj : Ljudska in študijska knjižnica, 1990. - [44] str. ; 21 cm

Ov. nasl. - Drugi dodatek k naslovu naveden v kolofonu. - Avtorja navedena v kolofonu

COBISS.SI-ID 22347064

1993

KNJIŽNICA Ivana Potrča (Ptuj)

Poročilo ... / Knjižnica Ivana Potrča Ptuj. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, [1993]- . - 30 cm

Letnik. - Za leta 2001, 2004, 2005 in 2013 nasl. Letno poročilo ... - Za leti 2002 in 2003 nasl. Delovno poročilo ... - Opis po: 2006

COBISS.SI-ID 21067832

KNJIŽNICA Ivana Potrča (Ptuj)

Program dela Knjižnice Ivana Potrča Ptuj za leto ... - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, [199-]- . - 30 cm

Letnik. - Za leto 2006 nasl. Letni program dela Knjižnice Ivana Potrča Ptuj. - Opis po: 2006

COBISS.SI-ID 21068088

LITTERA scripta manet = Napisana črka ostane : 200 let knjižničarstva in tiskarstva na Ptuj / [glavni in odgovorni urednik Lidija Majnik ; fotografije Bine Kovačič]. - Ptuj : Ljudska in študijska knjižnica, 1993 ([Ptuj : Tiskarna]). - 129 str. : ilustr. ; 29 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-FHGFEVOW> (Gradivo je dostopno na portalu dLib.si). - 1.000 izv. - Bibliografija ob posameznih prispevkih

COBISS.SI-ID 33718529

2001

KNJIŽNICA Ivana Potrča (Ptuj)

Poslovnik / [besedilo Melita Zmazek]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2001 ([Hoče] : Štumpf). - 19 str. ; 23 cm

Podatki o avtorici besedila in letnici izd. navedeni v CIP-u

COBISS.SI-ID 46546945

2002

KLEMENČIČ, Liljana

Ivan Potrč : 1913-1993 : [zloženka] / [besedilo Liljana Klemenčič, Jakob Emeršič, Viktorija Dabič]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2002 ([Hoče] : Štumpf). - [10] str. : fotogr. ; 21 cm

Avtorji navedeni v kolofonu

COBISS.SI-ID 20251448

LENART, Branko, 1948-

Light Works : fotografije = Fotografien : 1965-2002 / Branko Lenart ; [besedilo Marjeta Ciglencečki, Tjaša Mrgole Jukič ; prevod v nemški jezik Ksenija Vidič]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2002 ([Ptuj] : Štumpf). - 49 str. : fotogr. ; 23 cm

Vzpor. slov. besedilo in nem. prevod. - 600 izv.

COBISS.SI-ID 47694593

OELTJEN, Jan

Slike Jana Oeltjena iz zasebne ptujske zbirke : razstava : [Knjižnica Ivana Potrča Ptuj], maj 2002 / [besedilo Marjeta Ciglencečki ; fotografije Boris Farič]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2002 ([Ptuj] : Štumpf). - 12 str. : ilustr. ; 21 cm

COBISS.SI-ID 47502849

2003**MARGOLE Jukič, Tjaša**

Potujoča knjižnica / [Tjaša Mrgole Jukič, Vladimir Kajzovar ; fotografije Langerholc]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2003 ([Miklavž na Dravskem polju] : Štumpf). - [10] str. : ilustr. ; 16 cm

Ov. nasl. - Avtorja navedena v kolofonu. - Potiskane notr. str. ov. lista

COBISS.SI-ID 19937592

PETROVIČ, Mira

Dr. Jože Potrč : 1903-1963 : zdravnik, politik, humanist : razstava ob stoletnici rojstva : [zloženska / besedilo Mira Jerenec]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2003 ([S.l. : s.n.]). - [3] str. : ilustr. ; 21 cm

Ov. nasl. - Avtorica navedena v kolofonu

COBISS.SI-ID 20472632

PETROVIČ, Mira

Zbiranje in ohranjanje pisnih ter tiskanih dragocenosti : [razstava ob 110-letnici Muzejskega društva na Ptujju, 7. november 2003, Razstavišče knjižnice Ivana Potrča na Ptujju] / [avtorici kataloga Mira Jerenec, Marija Hernja Masten ; fotografije Albin Kovačič, Boris Farič, Foto Langerholc]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča : Zgodovinski arhiv, 2003 ([Hoče] : Štumpf). - 53 str. : ilustr. ; 21 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?urn=URN:NBN:SI:doc-HYGS8EDN> (Gradivo je dostopno na portalu dLib.si). - Avtorici in podnasl. navedeni v kolofonu. - 500 izv. - Bibliografija ob besedilu in str. 22

COBISS.SI-ID 126630144

RAZSTAVA Najmanjše knjige na svetu (2003 ; Ptuj)

Razstava Najmanjše knjige na svetu : [razstavni katalog] / [izbor gradiva in besedilo kataloga Martin Žnideršič ; mikroskopske fotografije Alenka Ivanuš, digitalne fotografije Franci Goltez]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2003 ([s. l.] : Štumpf). - [19] str. : fotogr. ; 6 cm

Podnasl. naveden v kolofonu

COBISS.SI-ID 128884224

2004**KNJIŽNICA Ivana Potrča. Domoznanski oddelek (Ptuj)**

Inkunabule v zbirki dragocenosti Domoznanskega oddelka / [besedilo Mira Jerenec ; fotografije Boris Farič ; prevod povzetka Ontario]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2004 ([Ptuj] : Tiskarna Bezjak). - [13] str. : ilustr. ; 21 cm

2.000 izv. - Abstract

COBISS.SI-ID 53865985

KNJIŽNICA Ivana Potrča (Ptuj)

Pozdrav iz naših krajev : razglednice Ptuja in okolice v domoznanski zbirki : [zloženska] / [besedilo Mira Jerenec]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2004 ([s. l.] : Štumpf). - [11] str. : ilustr. ; 21 cm

Podnasl. v kolofonu

COBISS.SI-ID 53091585

ŠTEINER, Martin

Jože Gregorc : (1914-2003) / [besedilo Martin Šteiner in Mira Jerenec]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2004 ([Ptuj] : Štumf[!]). - [6] str. : fotogr. ; 21 cm

Avtorja navedena v kolofonu. - Potiskana zadnja notr. str. ov.

COBISS.SI-ID 53727233

2005**KNJIŽNICA Ivana Potrča. Domoznanski oddelek (Ptuj)**

Dalmatinova Biblija v zbirki dragocenosti Domoznanskega oddelka / [besedilo Mira Jerenec ; fotografije Boris Farič ; prevod povzetka Ontario]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2005 (Maribor : Tiskarna Bezjak). - 12 str. : ilustr. ; 21 cm

2.000 izv. - Abstract

COBISS.SI-ID 54851073

REBERNAK, Viktor, 1967-

Karaoke / Viktor Rebernak. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča : Talum, [2005] ([s.l. : s.n.]). - [5] str. : ilustr. ; 30 cm

Ovoj. nasl. - Razstavni katalog. - Eden ključnih odlomkov.../ Igor Zabel: str. [3]

COBISS.SI-ID 20750136

2006

PETROVIČ, Mira

Kuharske bukve in kuhinja od 16. do konca 19. stoletja : razstava v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj, 14. september-14. december 2006 : [katalog razstave / besedilo Mira Jerenec, Marija Hernja Masten ; predgovor Matjaž Neudauer ; fotografije Boris Farič ; prevod povzetkov Ontario]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2006. - 46 str., 4 str. pril. : ilustr. ; 21 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?urn=URN:NBN:SI:doc-TEUTNN7X> (Gradivo je dostopno na portalu dLib.si). - 700 izv.

COBISS.SI-ID 228513792

2007

DOBERŠEK, Milena

Na splet v svet / [besedilo Milena Doberšek]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2007. - 8 str. : ilustr. ; 21 cm

Ovojni nasl.

COBISS.SI-ID 20603448

KAJZOVAR, Vladimir

Ingoličeva ptujski leta : med Pohorjem, Halozami in Ptujskim poljem / Vladimir Kajzovar ; [fotografije Staša Cafuta ... et al.]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2007. - 39 str. : ilustr. ; 21 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?urn=URN:NBN:SI:doc-MX0JQ236> (Dostopno na portalu dLib.si). - Potiskane notr. str. ov. - 500 izv. - Predgovor / Matjaž Neudauer: str. 5. - Bibliografija : str. 36-39

COBISS.SI-ID 58664193

KMETEC-Friedl, Božena

Zapuščina Ivana Potrča v ptujski knjižnici / [besedilo] Božena Kmetec-Friedl ; [fotografije zasebna last sestre in brata Ivana Potrča, Bogomile in Franceta Potrča ; prevod povzetka v nemščino Robert Filipič, prevod povzetka v angleščino Ontario]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2007 (Požeg : Grafis). - 63 str. : ilustr. ; 21 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?urn=URN:NBN:SI:doc-QRDPJARP> (Dostopno na portalu dLib.si). - Ivan Potrč / Matjaž Neudauer: str. 7-9. - 500 izv. - Bibliografija: str. 57. - Povzetek ; Summary ; Zusammenfassung

COBISS.SI-ID 59148033

2008

IVANUŠA, Tinček

Shranjena učenost [Videoposnetek] / scenarij, kamera, glasbena oprema, režija Tinček Ivanuša ; besedilo Franc Milošič ; brala Zvezdana Mlakar, Igor Samobor. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2008. - 1 video DVD : barve, zvok ; 12 cm, v škatli 19 x 14 x 2 cm

COBISS.SI-ID 243293696

KAJZOVAR, Vladimir

Alojzij Remec : 1886-1952 / [besedilo Vladimir Kajzovar ; uvodna beseda Jožica Čeh ; fotografije Jani Kajzovar ... [et al.] ; [prevod povzetkov] Conclusion Ontario, Zusammenfassung Robert Filipič]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2008 ([Ptuj] : Lesjak). - 95 str. : ilustr. ; 26 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-CVMPR2ZJ> (Gradivo je dostopno na portalu dLib.si). - Avtor naveden v kolofonu. - 300 izv. - Monografija o Alojziju Remcu / Matjaž Neudauer: str. 6-7. - Knjigi na pot / Jožica Čeh: str. 8-11. - Remčeva bibliografija: str. 86-90. - Bibliografija: str. 92-95. - Povzetek v slov., angl. in nem.

COBISS.SI-ID 61364225

KNJIŽNICA Ivana Potrča (Ptuj)

Shranjena učenost / [besedilo Mira Jerenec ; fotografije Boris Farič, Rado Stropnik, arhiv knjižnice]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2008 ([Rače : Grafis]). - [33] str. : ilustr. ; 21 cm

Publikacija je izdana ob 60-letnici ustanovitve Študijske knjižnice na Ptuj. - 700 izv. - Vabilo na sprehod po Knjižnici Ivana Potrča Ptuj / Matjaž Neudauer: str. 2-3

COBISS.SI-ID 61208577

ZMAZEK, Melita

Primož Trubar : (1508-1586) : ob 500. obletnici rojstva / Melita Zmazek. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2008 ([Ljubljana] : Grafis). - 23 str. : ilustr. ; 21 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-CVMPR2ZJ> (Gradivo je dostopno na portalu dLib.si). - Potiskane notr. str. ov. - 300 izv. - Bibliografija na zadnji notr. str. ov.

COBISS.SI-ID 60876289

2010

MOHORIČ, Srdan

Zazrt v staro podobo : fotografije : [katalog k razstavi v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj, 28. oktober - 25. november 2010] = Looking at the old image : photographs : [a catalogue accompanying the exhibition in Ivan Potrč Library Ptuj, 28 October - 25 November 2010] / Srdan Mohorič ; [besedilo Marjeta Ciglencečki ; izbor fotografij Srdan Mohorič, Stojan Kerbler ; prevod Ontario]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2010 ([Miklavž na Dravskem polju] : Repro studio Lesjak). - [63] str. : barvne fotogr. ; 21 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-AWGIRP1K> (Gradivo je dostopno na portalu dLib.si). - Ov. nasl. - Drugi dodatek k nasl. naveden v kolofonu. - Vzpor. slov. besedilo in prevod v angl. - 700 izv. - O razstavi in katalogu ter njunem nastanku = About the exhib[i]tion, the catalogue and their creation / Matjaž Neudauer: str. 3-4. - Srdan Mohorič / Marjeta Ciglencečki: str. 9-15

COBISS.SI-ID 22142776

2012

KNJIŽNIČNI kalejdoskop = Librarian kaleidoscope : knjižnice pobratenih mest in njihovo medkulturno sodelovanje = libraries of twin towns and their intercultural cooperation : Ptuj, Arandelovac, Saint-Cyr-sur-Loire, Burghausen, Banská Štiavnica, Varaždin, Ohrid / [avtorji besedil Matjaž Neudauer ... [et al.] ; uredniški odbor Matjaž Neudauer ... [et al.] ; prevodi Bok & Mal ... [et al.] ; fotografije Srdan Mohorič ... et al.]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2012 ([Bevke] : Bograf). - 159 str. : ilustr. ; 27 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?urn=URN:NBN:SI:DOC-BNS57UD4> (Dostopno na portalu dLib.si). - Prispevki v slov., srb., franc., nem., slovaš., hrv. ali mak. in vzpor. prevod v angl. in slov. - Lat. in cir. - 800 izv. - Izvleček v jeziku prispevka ter vzpor. prevod v angl. in slov. pri vsakem prispevku

COBISS.SI-ID 262762752

NEUDAUER, Matjaž

Zapuščina Štefke Cobelj [Videoposnetek] : kratki dokumentarni film / scenarij Matjaž Neudauer, Mira Petrovič, Tinček Ivanuša ; spremno besedilo Mira Petrovič ; glasba Franc Laporšek, glasbena skupina Kurja koža. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2012. - 1 video DVD (10 min, 11 sek) : barve, zvok ; 12 cm

Posneto 2012. - Produkcija: Videoprodukcija Tinček Ivanuša. - Bereta: Nevenka Dobljekar in Nada Kotar

COBISS.SI-ID 263960832

ZAPUŠČINA Štefke Cobelj / [avtorji besedil Mira Petrovič ... [et al.] ; zbrala in uredila Mira Petrovič ; fotografije Martin Ozmeč ... [et al.] ; prevod v angleščino Bok & Mal]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2012 ([Bevke] : Bograf). - 135 str. : ilustr. ; 27 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-DFPDWYWL> (Dostopno na portalu dLib.si). - Ilustr. na spojnih listih. - Uvodne besede / Matjaž Neudauer: str. 7. - 500 izv. - Opombe z bibliografijo na dnu str. - Bibliografija del Štefke Cobelj / Melita Zmazek: str. 90-116. - Summary

COBISS.SI-ID 261589248

2013

AKTUALNOST in živost Potrčevega literarnega opusa danes : ob stoletnici pisateljevega rojstva : zbornik povzetkov : znanstveni simpozij, Razstavišče Knjižnice Ivana Potrča Ptuj, 24. 5. 2013 / [organizatorij] Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, Filozofska fakulteta UM, Slavistično društvo Maribor ; uredili Jožica Čeh Steger in Melita Zemljak Jontes. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča ; Maribor : Slavistično društvo : Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, 2013. - 18 f. ; 30 cm

Ov. nasl. - Vsebuje biografske podatke o avtorjih

COBISS.SI-ID 19897352

DOBERŠEK, Milena

Ptujska časopisna dediščina : ob 135-letnici natisa prvega ptujskega časopisa in umestitvi zbirke osrednjih ptujskih časopisov v Digitalno knjižnico Slovenije / [besedilo Milena Doberšek, Melita Zmazek ; prevod povzetka Bok & Mal ; prevod odlomkov besedil iz nemških časopisov Melita Zmazek, Robert Filipič ; uredili Matjaž Neudauer, Milena Doberšek, Melita Zmazek]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2013 ([Bevke] : Bograf). - 134 str. : ilustr. ; 26 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-TKCUHJDF> (Gradivo je dostopno na portalu dLib.si). - Podatki o avtorjih navedeni v kolofonu. - Opombe na dnu str., bibliografija na koncu posameznih poglavij. - Povzetek ; Summary ; Zusammenfassung

COBISS.SI-ID 269552384

KMETEC-Friedl, Božena

Priznanja, plakete in odličja iz zapuščine pisatelja Ivana Potrča : razstava ob dvajsetletnici poimenovanja knjižnice po pisatelju / Božena Kmetec-Friedl ; [fotografije Bojan Dominc]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2013 ([Miklavž na Dravskem polju] : Repro studio Lesjak). - 16 str. : ilustr. ; 21 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GZ4CLUHJ> (Gradivo je dostopno na portalu dLib.si). - Fotogr. na notr. str. ov. - 300 izv. - Bibliografija: str. 16

COBISS.SI-ID 24249912

KMETEC-Friedl, Božena

Zapuščina Ivana Potrča v ptujski knjižnici. 2, Nova pridobitev ob stoletnici pisateljevega rojstva / [besedilo] Božena Kmetec-Friedl ; [prevod v angleščino Mojca Neudauer ; fotografije arhiv Knjižnice Ivana Potrča Ptuj]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2013 ([Bevke] : Bograf). - 56 str. : ilustr. ; 21 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-EKKOWQWZ> (Gradivo dostopno na portalu dLib.si). - 500 izv. - Bibliografija: str. 55. - Povzetek ; Abstract

COBISS.SI-ID 264683264

POTUJOČA knjižnica [Garnitura] : puzzle / foto Srdan Mohorič. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, [2013] (Varaždin : Smart design). - 1 sestavljanka (40 kosov) : karton ; v škatli 18 x 29 x 4 cm

Izdano ob deseti obletnici bibliobusa. - Za otroke od 3. leta dalje

COBISS.SI-ID 24267832

POTUJOČA knjižnica [Garnitura] : puzzle / foto Srdan Mohorič. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, [2013] (Varaždin : Smart design). - 1 sestavljanka (80 kosov) : karton ; v škatli 18 x 29 x 4 cm

Izdano ob deseti obletnici bibliobusa. - Za otroke od 3. leta dalje

COBISS.SI-ID 24267576

2014

GRATAE posteritati (Ljubemu zanamstvu) / [besedila zbrala in uredila Mira Petrovič ; fotografije Knjižnica Ivana Potrča Ptuj ... [et al.]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča ; Maribor : Umetniški kabinet Primož Premzl, 2014 ([Log pri Brezovici : Bograf]). - [12] str. : ilustr. ; 30 cm

Promocijska brošura k faksimilu in študijski izdaji. - Ov. nasl. - 500 izv.

COBISS.SI-ID 25343288

GRATAE posteritati : študijska izdaja / [avtor prevoda in komentarja Matej Hriberšek ; avtorji spremnih prispevkov Matej Hriberšek ... [et al.] ; uredila Mira Petrovič in Matjaž Neudauer ; fotografije Knjižnica Ivana Potrča Ptuj ... [et al.] ; prevod povzetkov Bok & Mal]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča ; Maribor : Umetniški kabinet Primož Premzl, 2014 ([Log pri Brezovici] : Bograf). - VII, 278 str. : ilustr. ; 30 cm

Izšlo v kompletu s faksimilom. - 120 izv. - Bibliografija pri posameznih prispevkih. - Povzetek v angl. na koncu prispevkov

COBISS.SI-ID 275503616

HERBERSTEIN, Žiga

Gratae posteritati Sigismvndvs liber baro in Herberstain ... actiones suas à puero ad annum vsq[ue] aetatis suae septuagesimum quartum, brevi commentariolo notatas reliquit. - Bibliofilska izd. v 100 izv. in 20 izv. za potrebe založnika. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča ; Maribor : Umetniški kabinet Primož Premzl, 2014. - [120] str. : ilustr. ; 30 cm

Izšlo v kompletu s spremno študijo

COBISS.SI-ID 275509248

2015

GRATAE posteritati (To my loving descendants) / [compiled and edited by Mira Petrovič ; photography Ivan Potrč library in Ptuj ... [et al.]. - Ptuj : Ivan Potrč library ; Maribor : Primož Premzl art cabinet, 2015. - [12] str. : ilustr. ; 30 cm

Promocijska brošura k faksimilu in študijski izdaji. - Ov. nasl.

COBISS.SI-ID 25393720

KNJIŽNICA Ivana Potrča (Ptuj). Mladinski oddelek

[Šestdeset]

60 let z mladimi bralci : jubilejna publikacija ob 60-letnici Mladinskega oddelka Knjižnice Ivana Potrča Ptuj / [avtorji besedil Melita Zmazek ... [et al.] ; uredili Melita Zmazek ... [et al.] ; fotografije arhiv Knjižnice Ivana Potrča Ptuj ... [et al.] ; ilustracija Urška Stropnik Šonc]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2015 ([Log pri Brezovici] : Bograf). - 69 str. : ilustr. ; 26 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-561YOSM5> (Gradivo dostopno na portalu dLib.si). - Fotogr. na spojnih listih. - 350 izv. - Bibliografija pri posameznih prispevkih in opombe z bibliografijo na dnu str.

COBISS.SI-ID 82542849

SPODNJEPODRAVCI.SI [Elektronski vir] : spletni biografski leksikon znanih osebnosti Spodnjega Podravja. - Spletno mesto. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2015-

Način dostopa (URL): <http://www.spodnjepodravci.si/>. - Se sproti spreminja in dopolnjuje. - Nasl. z nasl. zaslona. - Nasl. v HTML: Leksikon Spodnjepodravci. - Opis vira z dne: 11. 11. 2015

COBISS.SI-ID 25295416

STROPNIK Šonc, Urška

Bogastvo otroškega vsakdana v ilustracijah Urške Stropnik Šonc : razstavišče Knjižnice Ivana Potrča Ptuj, 2. - 24. junij 2015 / [besedilo Marjeta Ciglencečki ; uredila Mira Petrovič]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2015 ([Log pri Brezovici : Bograf]). - [6] str. : ilustr. ; 21 cm

Ov. nasl. - Na zadnji str. ov. lista tudi: katalog razstave, ki je bila predstavljena ob praznovanju 60-letnice Mladinskega oddelka Knjižnice Ivana Potrča Ptuj

COBISS.SI-ID 25080888

ZMAZEK, Melita

Ivo Arhar in njegova zapuščina v ptujski knjižnici / Melita Zmazek ; [fotografije arhiv Knjižnice Ivana Potrča Ptuj ... [et al.] ; prevod povzetka v angleščino Bok & Mal ; zbrala in uredila Melita Zmazek]. - Ptuj : Knjižnica Ivana Potrča, 2015 ([Maribor] : Evrografis). - 51 str. : ilustr. ; 21 cm

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-SBU72YP2>
(Gradivo je dostopno na portalu dLib.si). - Ilustr. na notr. str. ov. - 300 izv. -
Predstavitev zapuščine Iva Arharja / Matjaž Neudauer, str. 4-5. - Opombe na dnu str. - Bibliografija: str. 50-51. - Povzetek ; Abstract

COBISS.SI-ID 84240641

2016

GRATAE posteritati (An meine lieben Nachfahren) : Siegmund Freiherr von Herberstein / [zusammengestellt von Mira Petrovič ; deutsche Übersetzung Saša Ljubec ; Fotografien Ivan Potrč Bibliothek in Ptuj ... et al.]. - [Ptuj : Ivan Potrč Bibliothek ; Maribor : Kunstkabinett Primož Premzl, 2016]. - [11] str. : ilustr. ; 30 cm

Promocijska brošura k faksimilu in študijski izdaji. - 200 izv.

COBISS.SI-ID 25585720

> Foto: Albin Bezjak, arhiv KIPP

SEZNAM ZAPOSLENIH

	PRIIMEK / IME	DELOVNO MESTO	NASTOP DELA	PRENEHANJE DELA
1	ALIČ, MILOJKA	višja knjižničarka, ravnateljica	1956	1977
2	AMBRUŠ, BOGDAN	manipulant	2017	
3	ARHAR, IVO	honorarni upravnik	1955	1958
4	BAJEC, FRANC	računovodja, tajnik	1977	1991
5	BELE, MARIJA	čistilka	1972	1978
6	BELŠAK, NATAŠA	knjižničarka	1971	1974
7	BRAČIČ, TAJA	bibliotekarka	2015	
8	BURJAN, JASMINA	bibliotekarka	2010	
9	CIGLAR, BISERKA	računovodkinja	2008	
10	CIMPRIČ, DANICA	administratorica, knjižničarka	1969	1979
11	ČELAN, ČRTOMIR	višji knjižničar, manipulant	2013	
12	DOBERŠEK, MILENA	bibliotekarka	2003	
13	DOMINC, BOJAN	manipulant	2010	
14	EMERŠIČ, JAKOB	bibliotekar	1967	2003
15	FAJT, DARJA	računovodkinja	2000	2003
16	FILIPČIČ, ROBERT	knjižničar	1999	2014
17	FRANGEŽ, ANDREJ	knjižničar	1992	2017
18	FRANGEŽ, LOJZE	knjižničar	1946	1946
19	GALIČ, IRMA	čistilka	1991	1997
20	HASL, DRAGO	knjižničar, ravnatelj	1950	1966
21	HORVAT, IVANKA	računovodkinja, tajnica	1976	1977
22	HORVAT, LIDIJA	administratorica	1983	1984
23	ILEC, JOŽEFA	čistilka	1962	1963
24	INGOLIČ, ANTON	tajnik	1945	1946

25	JAKOPEC, ANGELA	administratorica, knjižničarka	1965	1969
26	JURGEC, MARIJA	bibliotekarka	1989	
27	JURKOVIČ, ALENČICA	računovodkinja, tajnica	1986	1989
28	KAJZOVAR, VLADIMIR	bibliotekar	1985	2013
29	KAJŽNIK, DANICA	administratorica	1949	1950
30	KANCLER, BARBARA	knjižničarka	2017	
31	KERBLER, MILKA	višja knjižničarka	1964	1998
32	KLEMENČIČ, LILJANA	višja knjižničarka	1983	
33	KLEMENČIČ, VLADO	knjižničar	1957	1963
34	KMETEC - FRIEDL, BOŽENA	bibliotekarka	2001	
35	KNEZ, VLADIMIR - HENRI	bibliotekar	1990	2015
36	KOLARIČ, JOŽEFA	čistilka	1958	1968
37	KOLARIČ, VERENA	knjižničarka	1967	1976
38	KOLTAK, LIDIJA - MARIJA	višja knjižničarka	1973	2000
39	KORAŽIJA, BOŠTJAN	knjižničar	1998	2018
40	KOROŠEC, GREGOR	bibliotekar	2015	
41	KORPAR, ALBINA	administratorica, tajnica	1980	1981
42	KOVAČ, ANDREJ	bibliotekar	1949	1960
43	KOVAČIČ PIŽMOHT, HELENA	višja knjižničarka	1979	2010
44	KRAMBERGER, IVANKA	administratorica, tajnica	1975	2014
45	LAH, JAKOB	pomožni uslužbenec, čistilec in kurir	1953	1972
46	LAHARNAR, ROZIKA	administratorica	1948	1950
47	LASTAVEC, DOUGLAS	bibliotekar	1952	1960
48	MAJNIK, LIDIJA	višja knjižničarka, ravnateljica	1974	2010
49	MARINIČ, ANA	manipulantka	1974	2006
50	MAUČIČ, MIROSLAVA	računovodkinja	1969	1975
51	MESARIČ, LEONIDA	višja knjižničarka	1994	
52	MILOŠIČ, MATEJKA	knjižničarka	2010	
53	MIRKOVIČ, TEREZIJA	manipulantka	2004	2006

54	MARGOLE JUKIČ, TJAŠA	direktorica, bibliotekarka	2001	
55	NEUDAUER, MATJAŽ	direktor	2006	
56	OGRIZEK, ANJA	bibliotekarka	2013	
57	OROŠ, FRANC	hišnik	1949	1953
58	PAHOR, MILICA	knjižničarka	1946	1948
59	PETEK, BOJAN	knjižničar, voznik bibliobusa	2008	
60	PETROVIČ, MIRA	bibliotekarka	2003	
61	PETROVIČ, SIMON	višji knjižničar	1972	1999
62	PIANO, JOŽE	bibliotekar	1986	1987
63	PIŠEK, TAMARA	knjižničarka	1977	
64	PLAJNŠEK, DARJA	bibliotekarka	2008	
65	PLANINŠEK, MILA	knjižničarka	1962	1965
66	PLOHL, JAKOB	knjižničar	1964	1967
67	POTOČNIK, PRIMOŽ	bibliotekar	2015	
68	RADEJ, KRISTIAN	poslovni sekretar	2010	
69	RIMELE, ANDREJKA	knjižničarka	1994	
70	RODVAJN, SILVA	manipulantka	1981	2016
71	ROŽIČ, SONJA	knjižničarka	1948	1956
72	SAJKO, JOŽICA	bibliotekarka	1998	
73	SKOK, DANILO	vzdrževalec, kurir	1994	2012
74	SLAMERŠEK, MARJAN	knjižničar	1978	1978
75	SLATINŠEK, SONJA	knjižničarka	1948	1956
76	SMODIČ, RAJKA	bibliotekarka	1948	1948
77	STEFANCIOSA, TATJANA	nižja bibliotekarka	1950	1952
78	STIPILOVŠEK, JURIJ FRANC	upravnik	1949	1950
79	STROPNIK, IVAN	tajnik	1961	1969
80	ŠALAMON, DANIEL	knjižničar, računalničar	2006	
81	ŠEL, HENRIK	upravnik	1948	1951
82	ŠILAK, IVANKA	kurirka, čistilka	1987	

83	ŠKRINJAR, MARJANA	višja knjižničarka	1962	2000
84	ŠULIGOJ, DRAGO	ravnatelj	1977	1983
85	TEŽAK, MARIJA	čistilka	1978	1991
86	TKALČEC, FLEUR	manipulantka	2004	2006
87	VAUPOTIČ, NEŽKA	manipulantka, knjižničarka	1952	1963
88	VIDOVIČ, MARTINA	administratorica	2015	
89	VODOPIVEC, JOŽICA	bibliotekarka	2007	
90	VREČAR, SREČKO	knjižničar, voznik bibliobusa	2003	2018
91	ZAVRNIK, ALFONZ	hišnik	2012	
92	ZMAZEK, MELITA	višja knjižničarka	1994	
93	ZUPANČIČ, DRAGO	knjižničar	1963	1967
94	ŽLENDER, MIRKO	knjižničar	1946	1946

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, ki se po velikosti uvršča med večje slovenske splošne knjižnice, letos praznuje 70 let. Ob takšnem jubileju je čas za pregled dosedanjega dela in dosežkov, predvsem pa za prikaz pomena, ki ga ima za svoje območje in ljudi. Gre namreč za moderno knjižnico, ki je že davno prerasla osnovni namen izposoje knjižničnega gradiva. Izvaja mednarodne projekte, organizira odlično obiskane prireditve za vse generacije, pospešeno skrbi za digitalizacijo gradiv in omogoča prost dostop do množice elektronskih baz podatkov in izposoje e-knjig ter v slovenskem prostoru prevzema nosilno vlogo na področju domoznanske dejavnosti.

Ob zavedanju o pomenu, ki ga je knjižnica imela za razvoj bralne kulture na širšem ptujskem območju v preteklosti, je potrebno razmišljati tudi o njeni vlogi v prihodnje. Napovedi nekaterih, da se bo začel pomen knjižnic z razvojem informacijskih tehnologij zmanjševati, se ni uresničil. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj kot osrednja območna knjižnica kljub izzivom, s katerimi se sooča, ostaja glavna nosilka zagotavljanja enakopravnosti dostopa do informacij za vse prebivalce, pospeševalka kulturnega razvoja, kraj za srečevanje, medgeneracijsko druženje, vseživljenjsko izobraževanje ter vključevanje ranljivih skupin, skratka – srce okolja, v katerem deluje.

MAG. MATJAŽ NEUDAUER

